

M

Libreria de S. J. Carolo Gmünding
COMPENDIUM

MANVALIS

CONTROVER-
SIARVM HVIVS
TEMPORIS,

8
49

De Fide, ac Religione.

R. P. MARTINI BECANI,
Societatis IESV Theologi;

Ab eodem Authore depromptum.

Opus utilissimum,

*Quae, res solis ambagibus, veritas Catholica
perspicue proponitur; & adversaria fal-
sitate, ac nitide, ac valide evertitur.*

LVGDVNI,

Sumptibus PETRI PILLHOTTE,
sub signo sanctissimæ
Trinitatis.

M. DC. XXXVI.

Cum Licentia Superiorum

32

Handwritten text at the top of the page, mostly illegible due to blurring and low contrast.

Handwritten text at the bottom of the page, mostly illegible due to blurring and low contrast.

I N D E X.

Obiect. Prima.	303
Secunda.	304
De effectu Sacramentorum.	305
De numero Sacramentorum.	306

C A P V T IX.

De Cōmunionē sub utraq; specie. 311

<u>Concl. Prima.</u>	<u>312</u>
<u>Secunda.</u>	<u>315</u>
<u>Tertia.</u>	<u>317</u>

Obiect.

<u>1. Ex Scriptura.</u>	<u>319</u>
<u>2. Ex Patribus.</u>	<u>321</u>
<u>3. Ex ratione.</u>	<u>327</u>

C A P V T X.

De Sacrificio Missæ. 326

Obiect. Aduersariorum.

<u>Prima.</u>	<u>334</u>
<u>Secunda.</u>	<u>335</u>
<u>Tertia.</u>	<u>336</u>
<u>Quarta.</u>	<u>337</u>
<u>Quinta.</u>	<u>338</u>

C A P V T XI.

De Purgatorio. 339

Obiect. Aduersariorum.

<u>Prima.</u>	<u>345</u>
<u>Secun</u>	

I N D E X.

Secunda. 346

C A P V T XII.

De Vocatione Ministrorum Ecclesia.

348

De Vocatione Ministrorum veteris Testamenti. 349

De Vocatione Ministrorum noui Testamenti. 354

Quòd Lutherani & Caluinitiani Ministri non sint legitime vocati. 357

C A P V T XIII.

De Cœlibatù Ministrorum Ecclesia.

365

C A P V T XIV.

De Peccato originali, mortali, veniali. 369

Concl. Prima. 370

Obiect. Prima. 371

Secunda. 372

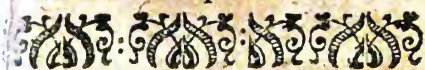
Concl. Secunda. *ibid.*

Obiect. Prima. 374

Secunda. 375

Tertia. 376

C A P V T

MANVALE
 CONTROVER-
 SIARVM HVIVS
 TEMPORIS.

CONTROVERSIAE de fide
 & religione, quæ hoc
 tempore vigent inter nos
 & aduersarios, sunt ferè quintu-
 plices. Aliæ communes, in quibus
 & Lutherani & Calvinistæ à no-
 bis dissentiunt. Aliæ, in quibus so-
 li Lutherani. Aliæ, in quibus soli
 Calvinistæ. Aliæ, in quibus soli
 Anabaptistæ. Aliæ, in quibus Poli-
 tici. Politicos voco, qui vel pluris
 politiam æstimant, quàm fidem &
 religionem: vel certè disputant
 quæstiones ad politiam aliquo-
 modo pertinentes. Harum om-
 nium dispositio ac ordo talis est.

A *Contro*

Controversiæ communes.

1. De Scriptura.
2. De Traditionibus.
3. De Ecclesia.
4. De Capite Ecclesiæ.
5. De Iudice Controversiarum.
6. De Antichristo.
7. De Inuocatione Sanctorum.
8. De Sacramentis.
9. De Communione sub utraque specie.
10. De Sacrificio Missæ.
11. De Purgatorio.
12. De Vocatione Ministrorum.
13. De cœlibatu Ministrorum.
14. De peccato originali, mortali, veniali.
15. De Libero Arbitrio.
16. De Iustificatione.
17. De fide iustificante.
18. De obseruatione Legis.
19. De Merito bonorum operum.
20. De Ieiunio & abstinentia.

Contra

Controuersia Lutheranorum.

1. De Vbiquitate.
2. De fide infantium in Baptismo.
3. De Impanatione, vt vocant. Vel, an corpus Christi sit in pane, cum pane; & sub pane? Affirmant Lutherani.

Controuersia Calvinistarum.

1. De Attributis diuinis.
2. De Christo.
3. De Imagine Christi.
4. De Prædestinatione.
5. De Gratia.
6. De Auctore peccati.
7. De Baptismo infantium, an sit necessarius?
8. De Exorcismo.
9. De reali præsentia corporis Christi in Eucharistia.
10. De Circulo Calvinistico.

Controuersia Anabaptistarum.

1. An detur peccatum originale?
Negant cum Pelagianis.
2. An infantes baptizari possint?
Negant.
3. An Magistratus ciuiliſ apud
Christianos sit licitus? Ne-
gant.
4. An Christiani possint bellum
gerere? Negant.
5. An possint iurare, vel iura-
mento se obstringere? Ne-
gant.
6. An Polygamia sit licita? Af-
firmant.
7. An Matrimonium dissolui
possit propter diuersitatem
religionis? affirmant.
8. An animæ iustorum post hâc
vitam extinguantur? Affir-
mant.

Controuersia Politicorum.

1. An quilibet in sua fide salua-
ri possit?
2. An aliquando liceat negare
fidem

fidem, ad vitandam mortem?

3. An ex eadem causa liceat eam dissimulare?
4. An aliquando liceat simulare alienam fidem?
5. Et speciatim, an liceat cum gentilibus idola colere?
6. An liceat cum Hæreticis publicè orare?
7. An conciones illorum audire?
8. An Sacramenta cum illis participare?
9. An matrimonia cum illis contrahere?
10. An eos ad sepulturam comitari?
11. An libros eorum legere?
12. An de fide cum illis disputare?
13. An cum illis pacisci?
14. An si cum iis paciscaris, fides seruanda sit?
15. An propter hæresin puniri possint?
16. An Princeps Catholicus possit

fit eos in sua Prouincia tolerare ?

17. An possit Iudæos tolerare.

18. An quilibet Rex in suo regno habeat Primatum Ecclesiæ?

19. An qui iurauit se mansurum in Lutheranismò , teneatur præstare?

20. An in aliquo casu liceat mentiri ?

21. An æquiuocatione uti ?

22. An duellum exercere?

Hæc quinque genera contro-
uersiarum, totidem libris explica-
bo: idque breuiter, ne Lectori
molestus sim: clarè, vt quæ scri-
bo, omnes intelligant: modestè,
nequis merito offendi possit. Præ-
mittam tamen aliquid de aduer-
sariis, quod Lectori subseruiet.

P R Æ L V

PRÆLVDIVM.

De varia dispositione Aduersariorum, & quomodo cum singulis agendum.

1. **A**LIQVI aduersarij, siue illi Lutherani sint, siue Calvinistæ, siue alterius sectæ, non eodem modo omnes affecti ac dispositi sunt. Nam alij in suo errore sunt pertinaces: alij zelosi: alij frigidi: alij dubij, seu fluctuantes. De singulis sic accipe.

2. Pertinaces sunt, qui quidem agnoscunt, se recedere à communi sensu Ecclesiæ, & sanctorum Patrum, sed tamen ex superbia & obduratione mentis, ne videantur.

tur à veritate conuicti, obstinatè
 persistunt in sua opinione. Hi
 propriè dicuntur Hæretici teste
 Augustino epist. 162. & lib. 18.
 de Ciuitate Dei, cap. 15. Sunt au-
 tem similes Pharisæis, & rarissi-
 mè, propter duritiam cordis,
 conuertuntur. De quibus dictum
 est, Matth. 13. 15. *Incrassatum est
 cor populi huius, & auribus grauius
 audiunt, & oculos suos clauserunt,
 ne quando videant oculis, & auri-
 bus audiant, & corde intelligant, &
 conuertantur, & sanem eos.*

3. Zelosi sunt, qui non ex super-
 bia, aut obstinatione, sed ex qua-
 dam ignorantia falsò persuasi
 sunt, suam sectam veritati & Euā-
 gelio conformem esse, ideòque
 tanto studio ac ardore eam tuen-
 tur, vt videantur parati vitam po-
 tiùs, quàm sectam amittere. Hi si-
 miles sunt paulo ante conuersio-
 nem, qui de seipso scribit ad Gala-
 tas c. 1. v. 13. *Audistis, inquit, con-
 ue*

Preludium. 9

versationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius amulator existens paternarum mearum traditionum. Huiusmodi zelosi, quia non peccant ex malitia, sed ex ignorantia, saepe à Deo misericordiam consequuntur, ut idem Paulus de seipso fatetur, I. Timoth. I. 13. Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci incredulitate.

4. Frigidi sunt, qui neque ex superbia, neque ex ignorantia, sed ex aliis causis, quas frigide prætendunt, manent in suo errore. Et quando monentur de Catholica fide capessenda, solent cunctari, tergiversari, & frigidas excusationes adferre. Et alij quidem prætendunt, se in ea religione, quam sequuntur, natos & educatos esse.

Alij iuramento se obstrinxisse, quòd velint in ea persistere. Alij, non audere palàm profiteri fidem Catholicam, propter amicos & consanguineos, qui omnes Lutherani, aut Calvinistæ sint. Alij, non posse se id facere, ne offendant suũ Principem, qui à Catholica alienus est. Alij denique, tametsi nihil horum apertè dicant, reuera tamẽ ex vna parte manent in hæresi, propter prætensiones allatas: ex altera simulât se propendere ad nostram religionem, vt hac ratione, vel Cæsaris, vel alterius Principis Catholici gratiam & fauorem aucupentur: vel ad officia & dignitates apud Catholicos promouentur: vel certè, si illam iam antea obtinuerint, ne exuantur. Nec desunt, qui ex rerum eueniu statuât de sua fide: nempe mansuros se in Lutherana, aut Calviniana, si Catholici in bello succũbant, & suis fortunis spolientur: sin contra, Catholi

tholicam amplexuros. Hi omnes
similes sunt illis, de quibus dictum
est, 2. Reg. 18. 2 : *Vsquequò claudi-*
catis in duas partes? si Dominus est
Deus, sequimini eum: si autè Baal,
sequimini illum. Et Ecclesiastici 3.
28. *Cor ingrediens duas vias non*
habebit successus.

5. Dubij sunt, qui simplici ac re-
cto corde quærunt veritatem : &
quia per se non possunt eam inue-
nire, petunt ab aliis instrui ac iuva-
ri. Hi similes sunt Nicodemo in
Euangelio, & Eunuchò in Actibus
Apostolorum. Nicodemus petiuit
instrui à Christo circa generatio-
nem, quæ sit per baptismum, Ioan.
2. 4. *Quomodo, inquit, potest homo*
nasci, cum sit senex? Nunquid potest
in ventre matris sue iteratò introire,
& renasci? Similiter Eunuchus le-
gès Isaiam Prophetã, cum rogaretur
à Philippo, an intelligeret, quæ
legeret, respondit: *Quomodo pos-*
sum, si non aliquis ostenderit mihi?
Quasi

Quasi dicat: Non intelligo sensum Iſaiæ, sed obsecro, vt mihi interpreteris, vt me iuues, vt me doceas. Huiusmodi homines, si incidant in viros bonos, à quibus instruantur, facillè iuuari solent. Quo pacto Nicodemus à Christo, & Eunuchus à Philippo instructus & adiutus est.

6. Igitur cum his omnibus non eodem modo agendum est. Ac primò pertinaces non facillè admittendi sunt ad disputandum de fide ac religione, quia cum sint superbi & contumaces, non volūt resipiscere, etiamsi manifestè conuincantur. Si tamen, propter aliorum vtilitatem, cum illis agendum est, tria seruari debēt. Primò, coercendi sunt intra limites certæ alicuius materiæ, ne ex vna in aliam, quod sine fructu fieret, subitò, cum lubet, desiliant. Secundò, restringēdi ad formam dialecticam, vt vis argumenti appareat. Nec permit-

tendum, vt sine ordine, sine methodo, sine connexionione, quod ipsis familiare est, multa effutiant, more concionantium potius quàm disputantium. Tertio, palam confundendi & obiurgandi sunt: sicut Sadducæi, & Pharisæi à Christo fuerunt confusi & obiurgati. Matth. 22. 29. *Erratis nescientes scripturas.* & alibi sæpius. Hæc confusio dupliciter prodest. 1. Per eam minuitur authoritas aduersariorum. 2. Illorum affectu minori in pretio eos habent, & sensim ad nos accedunt. Debet tamen esse confusio rationabilis, quæ non fiat per conuitia & maledicta, sed per iustam reprehensionem, aut apertam victoriam.

7. Zelosi, qui pertinaces non sunt, contrario modo, id est, modestè ac beneuolè tractari debent: nec tam rationibus aut subtilitatibus obruendi, quàm Deo per orationem cõmendandi sunt. Sic
Stepha

Stephanus orbat pro Paulo, & Monica pro Augustino; quorū hic Manicheorū errores, ille Synagogā ex præpostero zelo defendebat. Et quidē de altero scriptū est: *Si Stephanus nō orasset, Ecclesia Paulū nō haberet.* De altero verò: *Fieri nō potest, ut filius tantarū lacrymarū pereat.*

8. Frigidi, propter suas prætensiones, à quibus ægrè abstrahūtur, raro ad frugē perueniunt. Cum illis serio ac seuerè agendum est. Quod dupliciter fieri potest. Primò, ostēdendo, prætensiones & excusationes ipsorum esse friuolas. Deinde, sæpè inculcando, vt salutē suā consulant, neque ob humanos respectus, fauores, aut sæculares dignitates, patiantur se ab æterna & cælesti gloria excludi. meminere illius parabolæ euangelicæ; Lucæ 14. 16. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos, Et misit seruū suū hora cœnae dicere inuitatis, ut veniret, quia iā parata sūt omnia.*

omnia. Et cœperunt omnes simul excusare. Primus dixit ei: Villã emi, & necesse habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & idè non possum venire. Ecce vocantur frigidi ad Ecclesiam & fidem Catholicam. Omnes se excusant, & quisque suam allegat præteritionem. Quo euentu? Audi: Nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Dura, sed iusta sententia. Cùm enim Dei vocationem negligunt, merito ab æterna vita excluduntur.

9. Dubij denique, seu fluctuantes, qui sincerè quærunt veritatem, fraternè, & ad captũ cuiusque accommodatè tractandi sunt. Et aliter docti & ingeniosi, aliter rudes ac idiotæ instruendi. Habemus exemplum in Christo, qui se omnibus accommodabat. Nam simplicem

plicem populum instruebat per parabolas & similitudines, quas facile capiebant. Duobus Discipulis in Emaüs euntibus Moysen & Prophetas interpretabatur. Nicodemus baptismi vim ac necessitatem ex analogia humanæ natiuitatis explicabat. Mulieri Samaritanæ, Messiam se esse, inde persuadebat, quòd ostenderet se omnia scire, quæ ipsa fecisset, *Venite, inquit, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quacunque feci. Nunquid ipse est Christus?*

10. Hæc obiter de vario errantium statu ac dispositione à me dicta sint. Et quamvis cupiam omnibus prodesse, nihilominus illis potissimum proderunt hæc lucubrationes, qui simplici ac sincero corde optant instrui ac iuuari. Hi enim facilius conuertuntur, duplici de causa. 1. Quia, cum optant instrui, libenter admittunt instructionem, 2. Cum recta intentione
 proce

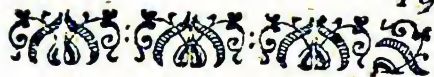
procedant, Deus paratus est illis
 cooperari. Nā vt verissimè dictum
 est à Petro Apostolo, *Sicut super-*
bis resistit, ita humilibus dat gra-
tiam. Duo siquidem requiruntur
 in hoc negotio. Vnum est, prædi-
 catio Euangelij, seu instructio hu-
 mana. *Do ete omnes gentes.* Alte-
 rum, gratia Dei, sine qua instru-
 ctio non prodest: *Sine me nihil po-*
testis facere. Vnde frustra labo-
 rant, qui putant se sua eloquentia
 & argumentandi subtilitate posse
 errantes in viam reducere. Illi, post
 longam instructionem & dispu-
 tandi acrimoniam, meritò vsur-
 pent illud: *Præceptor, per totam no-*
ctem laborantes, nihil cepimus.
 Quare? Quia humana industria
 sine Dei adiutorio nihil efficit, ni-
 hil proficit in hoc negotio. Itaque
 inurato consilio, dicant cum Pe-
 tro Apostolo, *Domine, in nomine*
tuo laxabo rete, id est, implorato
 prius Dei auxilio, hoc opus in-

choabo. Quò etiam spectat illud
 1. Corinth. 3. 6. *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus. Et alibi: Gratia Dei sum id quod sum. Hæc autem gratia assiduè petenda est: non modò ab illis, qui alios instruunt in fide, ut efficaciter instruant; sed etiam ab iis, qui instruuntur, ut corda ipsorum per gratiam Dei emollita & præparata, admittant semen fidei, & efficaciter conuertantur.*

Amen.

* *
 *

LIBER

LIBER PRIMVS.

De controuersis commu- nibus.

INTER communes Con-
trouersias vna principalis
est, ex qua reliquæ omnes
dependent; nēpè de Ecclesia. Nam
si verum est (quod verum esse, Deo
volente, demōstrabimus) nostram
Ecclesiam, quæ Catholica, Roma-
na, & Pontificia dicitur, esse veram
Christi Ecclesiam, quæ in fide er-
rare nō possit, iam aduersarij pro-
strati ac debellati sunt. Quod sic
ostēdo: Quicumque in rebus fidei
ac religionis sequitur verā Christi
Ecclesiam, non potest errare circa
fidē & religionē, cum vera Christi
ecclesia sit infallibilis: At Catho-
lici qui defendunt Purgatorium,

Sanctorum inuocationem, Sacrificium Missæ, & similia dogmata, sequuntur veram Christi Ecclesiam: Ergo circa fidem & religionem errare non possunt, Securi igitur sunt. E contrario, aduersarij, qui deserunt veram Christi Ecclesiam, sine dubio errant, & securi non sunt. Hoc discursu sapè utitur Augustinus, vt infra suo loco videbimus. Atque hoc est breuissimum compendium reliquarum omnium controuersiarum. Singulæ tamen speciatim tractandæ sunt, propter eos, qui de singulis cupiunt sibi satisfacere, & aliis rationem reddere. Sit ergo.

C A P V T I.

De Scriptura sacra.

IN Scriptura tria spectari possunt. 1. Canon, seu Catalogus librorum Scripturæ. 2. Versio, seu transla

translatio. 3. Sensus, tam litteralis, quam mysticus. De quibus dicendum est, hoc ordine. 1. Qui libri sint canonici, seu divini. Vel, quod idem est, qui libri pertineant ad sacram Scripturam? 2. Quæ sit legitima versio Scriptura? 3. Quis sit sensus illius litteralis & mysticus? 4. An sensus litteralis, qui præcipuus est, sit obscurus? 5. Unde oriatur hæc obscuritas? 6. Cur Deus voluerit Scripturam esse obscuram? 7. Cùm obscura sit, quis eam debeat interpretari? 8. An Lutherani & Calvinistæ habeant veram scripturam? 9. An ex ea disputare possint de fide & religione? 10. Quomodo ex ea soleant disputare?

I. Questio. Qui libri Scripturae sint Canonici?

1. **C**anon duo significat. i. Normam, seu regulam, quam

sequimur. 2. Catalogum, seu numerum aliquarum rerum. Vtque sensu libri Scripturæ dicuntur Canonici. Priori quidem, quia continent normam, seu regulam, quam in fide & moribus sequi debemus. Posteriori, quia in Catalogum librorum diuinorum relati sunt. Est ergo quæstio, quænam libri veteris ac noui Testamenti sint Canonici, hoc posteriori sensu id est, quænam relati sint in Canonem, seu Catalogum librorum Scripturæ, tanquam diuini, seu à Deo inspirati?

2. Respondeo. In Canonem, quo vtuntur Catholici, relati sunt hi libri veteris Testamenti: *Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iosue, Iudices, Ruth, quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, duo Esdra, Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium, Prouerbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus, quatuor maiores Propheta, duode*

duodecim minores, duo libri Machabaeorum. Item, hi libri noui Testamenti: quatuor Euangelia, Actus Apostolorum, quatuordecim Epistola Pauli. tres Ioannis, dua Petri, una Iacobi, una Iuda, Apocalypsis Ioannis.

3. Hic Canon, seu Catalogus habetur in Cōcilio Tridentino, sess.

4. Et Patres illius Concilij acceperunt illū per Traditionem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, vt videre est apud Bartholomaeum Carranzam in Sūma Conciliorum. Rursum, Eugenius illum accepit à Gelasio Papa in Cōcilio Romano, vt patet ex 2. tomo Conciliorum, in Decretis Gelasij circa finem. Iterum Gelasius ab Augustino lib. 2. de Doctrina Christiana, cap. 8. Et Augustinus à Concilio Carthaginensi tertio, quod alij quintum, alij sextum vocant. Denique Patres huius Cōcilij ab Innocentio I. Epist. 1. ad Exuperium.

24. *Liber I. Cap. I.*

cap. 7. Vixit autem Innocentius anno Christi. 401. Igitur ab illo tempore primitiue Ecclesie ad nos vsque per continuatam Traditionem perseuerat idem ille Scripturæ Canon, quem nos Catholici tenemus & amplectimur.

4. Ex hoc Canone multos libros aduersarij nostri expunxerunt. Lutherus quidem ex Canone veteris Testamenti, Tobiam, Iudith, Esther, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos. Ex Canone noui, Epistolam ad Hebræos. Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ, & Apocalypsin Ioannis. Alij plures, alij pauciores: quisque, quos voluit, pro suo arbitratu. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis scripsit Augustinus in lib. de bono perseuerantiæ, cap. 11. *Scripturas, inquit, sic accipiunt, ut suo quodam priuilegio, immò sacrilegio, quod volunt, sumant, quod nolunt, reiiciant.*

5. Ob

5. Obiiciunt 1. Tobias, Iudith,
Esther, Sapientia, Ecclesiasticus, &
Machabæi, non sunt in Canone
Iudæorum, qui exstat apud Hieronymum: Ergo debent etiam ex-
cludi à nostro Canone. Respon-
deo. Nec antecedens vniuersè ve-
rum est, nec valet consequentia.
Nam Esther est in Canone, qui
exstat apud Hieronymum tamen si
non sit in Canone, qui exstat apud
Melitonem & Nazianzenum,
quos paulò pòst citabimus. Dein-
de, necesse non est, vt illi soli li-
bri habeantur Canonici apud nos,
qui tales habiti sunt apud Iudæos,
vt rectè notat Augustinus lib. 18.
de Ciuit. Dei, cap. 36. cum ait. *Ma-
chabeorum libros, non Iudæi, sed Ec-
clesia pro Canonicis habet.* Et Isido-
rus in libro procemiorum, de libris
veteris ac noui Testamenti. *He-
brai, inquit, non recipiunt libros
Tobia, Iudith, & Machabeorum.
Ecclesia tamen eosdem inter Ca-*

6 Liber I. Cap. I.

nonicas Scripturas enumerat. Et ibidem, Sapientia & Ecclesiastus parem cum reliquis Canonici libris tenere noscuntur auctoritatem.

6. Et ratio duplex est. Vna, quia maior apud nos debet esse auctoritas Ecclesiæ, quàm Iudæorum. Cùm ergo sit quæstio, an supradicti libri sint Canonici, necne; debemus potiùs adhærere Ecclesiæ, quæ agnoscit illos pro Canonicis, teste Augnstino & Isidoro; quàm opinioni Iudæorum, qui illos pro talibus non agnoscunt. Si Lutherani & Calvinistæ aliter sentiunt, & putant potiùs credendum esse Iudæis, quàm Ecclesiæ; nescio, quo fundamento tueri se possint. Altera, quia ex Canone Iudæorum nihil certi probari potest. Non enim constat, ut dixi, an liber Esther in eo consignatus sit, necne. Alij aiunt, alij negant. Deinde, incertum est, quis sit author illius Canonis,

nonis,

tionis, & quo tempore conscri-
ptus sit. Multi putant ab Esdra
conscripsum esse, tempore capti-
vitatæ Babylonicæ. At tunc non-
dum exstabant libri Machabæo-
rum. Quid ergo mirum, si in il-
lum Canonem relati non fue-
rint?

7. Obiiciunt 2. Non solum Iu-
dæi, sed etiam multi Christiani,
præsertim antiqui Patres, qui scri-
pserunt ante Innocentium & Au-
gustinum, excluderunt supradi-
ctos libros à Canone. Respondeo.
Patres, qui scripserunt de libris
Canonicis ante Innocentium &
Augustinum, sunt hi decem. *Pri-
mus*, Melito Sardensis apud Euse-
bium lib. 4. historiæ ecclesiast. cap.
6. *Secundus*, Origenes apud eundem
lib. 6. cap. 18. *Tertius*, Eusebius ipse,
lib. 3. c. 25. *Quartus*, Athanasius in
Synopsisi. *Quintus*, Hilarius præfa-
tione in psalm. *Sextus*, Epiphanius
hæresi 8. *Septimus*, Cyrillus Hiero-
solymi

Solymitanus Catechesi 4. *Ořanus* Nazianzenus in Carmine de veteris & germanis Scripturæ libris, *Nonus*, Hieronymus in prologo Galeato, & in epist. 103. ad Paulinum. *Decimus*, Ruffinus in expositione Symboli. Et quidem Melito, Hilarius, Epiphanius scripserunt Canonem librorum veteris Testamenti: Eusebius, noui: reliqui sex vtriusque.

8. Sed neque dissentiunt à nobis, neque fauent Lutheranis & Calvinistis. Vtrūque perspicuè demonstrabo. Ac primò, non dissentire à nobis, ex duplici principio ostēdi potest. *Vnum est*: Quādiu quæstio aliqua ecclesiastica in vtramque partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Ecclesia definitum sit; tam diu liberum est, hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quādo autem in alteram legitimè definita est, tunc illi parti adherere omnes debent

ap. I.

De Scriptura.

debent. *Alium:* Qui ante defini-
 tionem Ecclesie, re adhuc dubia
 existente, vnam partem probabili-
 ter amplectuntur, non censentur
 proprie dissentire ab illis, qui post
 definitionem Ecclesie, alteri adha-
 erent. Nam sicut hi adhaerent defini-
 tioni Ecclesie; sic etiam alij fecis-
 sent, si res fuisset tunc definita. Et
 sicut alij ante definitionem Eccle-
 sie, probabilem partem amplexi
 sunt; sic etiam hi facerent, si Ec-
 clesia nihil definiuisset. Non ergo
 proprie hi illis contrarij sunt.
 9. At sic fit in proposito. Nam
 ante Innocentiũ primum nondũ
 erat certũ definitum ab Ecclesia,
 qui libri essent Canonici, qui non
 esset: ac proinde Melito, Origenes,
 Eusebius, Athanasius, Hilarius,
 Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus,
 Hieronymus, Rufinus, alterutram
 partem probabiliter amplecti po-
 terant. At post definitionem Eccle-
 sie, (quae primũ ab Innocentio
 facta

facta est, & postea in variis Conciliis confirmata) Augustinus & reliqui Patres, definitioni Ecclesie adhæserunt. Ergo propriè non cèsentur dissensisse ab iis, qui ante definitionem Ecclesie alterutram partem probabiliter secuti sunt.

10. Hic discursus, generatim loquendo, per se clarus est. Indiget tamen aliqua declaratione in particulari. Igitur ante definitionem Ecclesie, tametsi certò apud omnes constaret, quosdam libros, tam veteris, quàm noui Testamenti, Canonicos esse; de nonnullis tamen erat dubium, præsertim de Tobia, Iudith, Esther, Sapientia, Ecclesiastico, Machabæis, Epistola ad Hebræos, Epistola Iacobi & Iudæ, posteriore Petri, secunda & tertia Ioannis, Apocalypsi, libello Pastoris, Reuelatione Petri, Actibus Pauli, & similibus. Hoc patet ex Authoribus citatis. Nam Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyril-

lus,

us, Hieronymus, Ruffinus posue-
unt librum Esther in Canone:
Melito & Nazianzenus excluderunt.
Athanasius nihil certi deter-
minavit. Rursum de Tobia & Iu-
dith, dubie loquitur Hilarius: de
Sapientia & Ecclesiastico, Epiphanius.
Similiter, de Epistola ad Hebræos,
de posteriore Petri, de secunda
& tertia Ioannis, dubitatum
est apud Originem. Apocalypsis
posita fuit in Canone ab Athana-
sio, Ruffino, Hieronymo, Origene:
omissa à Cyrillo & Nazianzeno:
non dubium vocata ab Eusebio. Vi-
de plura apud eundem Eusebium
lib. 3. cap. 25.

11. Hæc omnis dubitatio per
Innocentium Papam sublata est,
qui rogatus ab Exuperio Episco-
po Tolosano, quid de his dubiis
libris statuendum esset, Apostoli-
ca authoritate definiuit, in Ca-
none ponendos esse, quos su-
periora posuimus; excludendos alios.

Quam

Quam definitionem secutus est Augustinus cum alijs Episcopis Africae, in Concilio Carthaginensi: Exuperius cum Episcopis Galliae: Gelasius in Concilio Romano: totus denique orbis Christianus usque ad hæc nostra tempora. Soli ferè Lutherani & Calvinistæ sine causa tergiversantur, & à consensu tot Patrum & Conciliorum, à paucos illos Patres, qui ante definitionem Innocentij scripserunt, importunè prouocant. Sed frustra. Nam patres illi nullo modo ipsis patrocinantur. Quod ex dictis facile probari potest. Primum, quia Patres illi inter se conueniunt in Canone. Nec mirum. Nam cum res nondum esset definita ab Ecclesia, alij hanc, alij illam partem probabiliter sequebantur. Ergo non omnes saltem possunt allegari pro Lutheranis & Calvinistis, nisi Lutherani & Calvinistæ velint discernere

discrepantes eorum sententias sequi. Secundò, nec Lutherani & Calvinistæ inter se cõueniunt in Canone. Nam Calvinistæ admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypsin Ioannis, quas reiciunt Lutherani. Ergo si qui Patres fauent Calvinistis, non fauent Lutheranis: & vicissim, si qui his fauent, illis non fauent. Tertiò, plerique ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibusdam libris dubium esse, an sint Canonici, necne. At Lutherani & Calvinistæ non volunt esse dubium, sed certum. Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus, debent ostendere certitudinem, quod tamen non faciunt.

12. Concludo, aduersarios nihil præsidij pro se habere ex tota antiquitate: nullum Concilium, nullos Patres adduci posse, qui per omnia probent ipsorum Canonem. Nam Patres, qui scri-

perferunt ante Innocentium, in multis ab illis discrepant, vt iam ostensum est. Qui autem secuti sunt Innocentium, nostrum Canonem approbarunt.

2. *Quaestio. Qua sit legitima versio Scriptura.*

1. **N**OS Catholici vtimur veteri ac vulgata versione, quæ iam multis sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta est. Hanc repudiant nostri aduersarij, & in eius locum, non vnam, aut duas, sed propè infinitas suis auditoribus obtrudunt. Nam alia est versio Lutheri, alia Coccolampadij, alia Theodori Bibliandxi, alia Castalionis, alia Iunij & Tremelij, alia Munsteri, alia Bezæ, alia aliorum: quæ omnes inter se dissident, & ab ipsis aduersariis meritò reprehenduntur.

2. Sic

2. Sic enim scribit Lutherus in Commentario de nouissimis verbis Dauidis, in præfatione: *Omniñõ melius esset, retinere illam hætenus receptam & vsitatam versionẽ Bibliorum, quàm tot nouas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod dissimilitudo & discrepantia lectionum memoriã lectionũ turbat, & studium remoratur, ac in multis locis incertiore, quàm fuerit, admittit.* Et in lib. prophetiarum suarum, qui à Gregoro, Vualtero, Hallensi Prædicante collectus est: *Tam multa, inquit, nostro tempore sunt versiones Bibliorum, ut paulatim tam multa futura sint Biblia, quàm multi scioli in Hebræica lingua magistros se profitebuntur.*

3. Et Rauchlinus (alias Capniõ) in Hebræas concordantias Rabbi Nathan: *Multa translationes Bibliorum in lucẽ prodeunt, quas melius fuisset non natas esse, vel statim interisse.* Addit Kénitius in prima

parte Examinis Concil. Trid. sess. 4. *Vtile est, exstare certam aliquam versionem, qua in citationibus allegetur.* Et Vitakerus controuersia 1. quæst. 2. cap. 7. *Consultè factura esset Ecclesia, si non cuius pro arbitratu suo permitteret nouam versionem edere.* Et Robertus Stephanus initio Bibliorum suorum, Anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fieri, iam multi pridem queruntur, qui ex re Ecclesie esse existimant, certam aliquam ex ita numero eligere.* Hæc sūt testimonia aduersariorū cōtra seipos. Ex quibus concludo, ipsos suo etiā iudicio infelices esse, quòd nō habeant vnā, certam, & cōstantem versionē Bibliorum, quā sequātur.

4. *Quantò feliciores Catholici, qui vnā, certam, & vniformem habent, quam à maioribus confirmatam & approbatam acceperunt.* Et tamen si toto terrarum orbe diffusi sint, vna tamen loquuntur

tur lingua, iisdem Spiritus sancti
 verbis ac formulis assueti sunt.
 His rectè accommodari potest il-
 lud Gen. II. 1. *Erat autem terra la-
 bii unius, & sermonum eorundem.*
 Aduersariis verò, quòd sequitur:
*Confundamus linguam eorum, ut
 non audiat unusquisque vocè pro-
 ximi sui.* Et certè ita fit. Aliter Lu-
 therus, aliter Munsterus, aliter alij
 citant eundem Scripturæ locum.
 Alius alium non intelligit. Catho-
 lici inter se conueniunt. Soleo di-
 cere, Catholicos & aduersarios re-
 præsentare duas familias; in qua-
 rum altera, pater & mater, filij &
 filix, serui & ancillæ, eodem lo-
 quuntur idiomate, & singuli sin-
 gulos probè intelligunt: in altera
 tot idiomata sunt, quot capita;
 vbi pater Gallicè, mater Hispani-
 cè, filij Latinè, filix Belgicè, serui
 Italicè, ancillæ Polonicè loquun-
 tur. Vbi nulla concordia, sed per-
 petuum iurgium ac contentio est.

3. *Quaestio. Quis sit sensus
Scripturae litteralis, &
quis mysticus?*

1. **S**Olet distingui duplex Scri-
pturae sensus. Vnus litteralis,
seu historicus: alter spiritualis, seu
mysticus. Litteralis est, qui proxime
& immediate significatur per
ipsa verba, siue sint verba propria,
siue metaphorica. mysticus est, qui
non significatur proxime per ipsa
verba, sed per rem significatam ipsis
verbis. Ita D. Thomas in 1. parte,
quaest. 1. art. 10. vbi notat duplicem
esse significationem. in Scriptura
sacra: vnam verborum, quae pertinet
ad sensum litteralem: alteram
rerum, quae pertinet ad sensum my-
sticum: seu spiritualem. Nam &
verba significant rem aliquam se-
cundum litteram: & res significa-
ta per verba, iterum significat
rem aliam secundum mysterium.

2. *Vtrum*

2. Vtrumque sensum insinuat
Apostolus 1. Corint. 10. 1. cum ait:
Patres nostri omnes sub nube fue-
runt, & omnes mare transierunt,
& omnes in Mose baptizati sunt in
nube & in mari: & omnes eandem
escam spiritualem manducauerunt,
& omnes eundem potum spiritua-
lem biberunt. Nam in his & se-
quentibus verbis latet duplex
sensus. Vnus litteralis, qui proxi-
mè & immediatè significatur per
verba citata; nempe, filios Israël,
quando ex Ægypto egressi sunt,
trāsuisse mare rubrum, ambulasse
sub nube, comedisse manna in de-
serto, bibisse aquā de petra. Alter
mysticus, qui non significatur pro-
ximè per verba citata, sed per res
significatas verbis citatis. Nam per
exitum filiorum Israël ex Ægy-
pto per Mosen, significatur exitus
noster ex seruitute peccati
per Christum. Et per mare ru-
brum, significatur Baptismus:

per manna, corpus Christi in Eucharistia: per aquam, sãguis Christi: per petram, Christus.

3. Mysticus à Theologis subdividitur in Allegoricum, Anagogicum, & Moralem, seu tropologicũ. Sicut enim tres sunt Virtutes Theologicę, Fides, Spes, Caritas; ita tres sensus mystici. Allegoricus respondet fidei, anagogicus spei, moralis charitati. Nam allegoricus est, quãdo verba Scripturę, præter sensum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad fidem, vel Ecclesiam militantem: quo pacto Abraham, qui secundum sensum litteralem habuit duos filios, vnũ ex ancilla, & alterum ex libera; allegoricẽ significat Deũ, qui habet duos populos; vnum Iudæorum ex Synagoga; & alterum Christianorum ex Ecclesia. Hunc sub libertate gratiæ Christi: illum sub seruitute legis Mosaicę. Galat. 4. 22.

4. Ana

De Scriptura. 41

4. Anagogicus est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significant aliquid perti-
nens ad vitam æternam, seu Ec-
clesiam triumphantem, quam spe-
ramus: quo pacto illud Psal. 94. 11.
*Quibus iuravi in ira mea, si introi-
bunt in requiem meam:* secundum
litteram intelligitur de terra pro-
missionis in Palæsthina: at anago-
gicè, vita æterna, ubi est vera re-
quies. Heb. 4. 3.

5. Moralis est, quando verba
Scripturæ, præter sensum littera-
lem, significant aliquid pertinens
ad instructionem morum, vel of-
ficia charitatis: quo pacto illud
Deut. 25. 4. *Nō alligabis os bovi tri-
surati,* secundum litteram intelli-
gèdū est de veris bobus: at morali-
ter, de concionatoribus, qui non
debent impediri, quo minus perāt
sustentationē à populo. 1. Cor. 9. 9.

6. Est ergo quadruplex Scripturæ
sensus. Primus, litteralis. Secundus,

C 5 alle

allegoricus. Tertius, anagogicus. Quartus, moralis. Qui omnes ostēdi solent in voce, *Hierusalem*. Nam illa vox litteraliter significat Urbē Palēsthinæ: allegoricè Ecclesiā militantē: anagogicè, Ecclesiā triūphantē: moraliter, animam hominis in hac vita. Omnes item notari solēt in epistola ad Galatas cap. 4. Nā litteralis est in his verbis: *Abrahā duos filios habuit, unū de ancilla, & unum de libera*. Allegoricus in illis: *Hac sunt duo testamēta*. Anagogicus in istis: *Ulla autem, qua sursum est Hierusalem*. Moralis in his, *Quomodo tunc is, qui secundū carnem fuerat, persequēbatur eum, qui secundū spiritum; ita & nunc*.

7. Notatum est à viris doctis, iuxta hos quatuor sensus Scripturæ, quatuor esse Doctores Ecclesiæ, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium: & singulos in singulis sensibus excelluisse

uisse, Hieronymum in litterali; Ambrosium in allegorico; Augustinum in anagogico; Gregorium in morali.

4. *Quaestio. An sensus litteralis sit obscurus?*

ADuersarij docent, Scripturam, quoad sensum litteralem, qui praecipuus est, esse clarā, perspicuā, & intellectu facilem. Et probant ex illo Psal. 118. 105. *Luxerna pedibus meis Verbum tuum, & lumen semitis meis.* Nos contra contendimus, saepe obscuram esse. Quod variis modis ostēdi potest. Primò, exemplo Discipulorū euntium in Emaüs, qui non intelligebāt Mosen & prophetas, nisi Christus interpretaretur, (Lucæ 24. 27.) Deinde, exemplo Eunuchi Reginae Æthiopum, qui rogatus à philippo, an intelligeret Isaiā prophetam, quem legebat, respondit:

Quo

Quomodo possum si non aliquis ostenderit mihi? (Act. 8. 31.) Tertio exempla Apostolorum, qui multorum, quæ à Christo dicebantur & nunc scripta sunt in Evangelio, non intelligebant, (Matth. 13. 11. & Lucæ 18. 34.) Quarto, auctoritate Petri, qui fateretur in Epistola Pauli Apostoli *quoddam esse difficultia intellectu*, (2. Pet. 3. 16.) Quinto, cōsensu omnium Interpretum. Nam si Scriptura esset clara & perspicua, non opus esset tot Interpretibus, tot Commentariis, tot quæstionibus & controuersis. Sexto, inductione constat obscurissimam esse prophetiã Ezechielis, de visione quatuor animalium. Constat prophetiam Danielis de septuaginta hebdomadibus, & de abominatione desolationis, multorum ingenia exercuisse, & adhuc exercere. De qua Christus Matth. 24. 15. *Qui legit, intelligat.* Constat totã Ioannis Apocalypsi

plenam esse reconditis mysteriis: & ut loquitur D. Hieronymus in Epistola ad Paulinum, *tot habere sacramenta, quot verba.* Constat in reliquo Bibliorum codice multa esse obscura, ex quibus aliqua commemorabo.

2. Obscurum est illud 1. Corint. 3. 12. *Superadificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnũ, stipulã, uniuscuiusque opus manifestũ erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & uniuscuiusque opus, quãle sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superadificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autẽ saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Vide Augustinum in lib. de fide & operib. c. 15. vbi disertè scribit, hunc locũ esse vnũ ex iis, de quibus loquitur Petrus loco citato, cum ait, *In Epistolis Pauli quadam esse difficilia intellectu.*

Æquẽ

3. *Æquè obscurum est illud 1. Corinth. 15. 29. Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt? Ut quid & baptizantur pro illis? Non enim facile est explicare, quid hoc loco significet, baptizari. Item, quid pro mortuis baptizari. De quo exstant sex diuersæ opiniones apud Bellarminum lib. 1. de purgatorio, c. 4.*

4. *Similiter illud Heb. 6. 4. Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei. Quæ verba obscurissima sunt, & ex illis malè intellectis orta est hæresis Nouatianorum, tempore Cypriani, qui docebant, lapsis non esse dandam pœnitentiam, aut veniam.*

5. Denique, ut alia sexcenta omittam, obscurum est illud sceleratiss.

am est ille *Eccl. 42. 14. Melior est iniquitas*
virii, quam mulier benefaciens.
 Quod obiici debet curiosis mu-
 lterculis, quæ putant se Scripturã
 intelligere, & ad citanda Scriptu-
 ræ testimonia vltro se obtrudunt.
 6. Nec obstat illud, quod ab ad-
 versariis obiicitur: *Lucerna pedi-*
bus meis verbum tuum, & lumen
pedibus meis. Nam aliud est verbũ
 Dei ex se clarum ac perspicuum
 esse, quod negamus cum Dauide,
 cui ait ibidẽ: *Revela oculos meos, &*
considerabo mirabilia de lege tua.
 Item, *Da mihi intellectũ, & scruta-*
bor legem tuam. Item, *Da mihi in-*
tellectum, ut sciam testimonia tua.
 Item, *Faciem tuam illumina super*
obscurum tuum, & doce me iustifica-
tionem tuam. Vbi petit gratiã à Deo,
 ut possit Scripturã intelligere: infi-
 cuans ad eò obscuram esse, vt sine
 peculiari Dei illustratione intelli-
 gi non possit. Quod etiam affirmat
 Apostolus, 2. Petri 1. 21. cum ait,
 Scriptu-

Scripturam non ab homine, sed a Deo inspiratam esse: ac proinde non humano, sed diuino præsidio, intelligentiam ipsius habere posse. Vide plura sequenti quaestione.

7. Aliud verò, Verbum Dei quando alicui semel ex diuina inspiratione cognitum & intellectum est, dirigere illum in suis actionibus, ne erret: sicut lumen vel lucerna dirigit illum, ne in foueam cadat, aut in lapidem impingat. Et hoc sensu ait David, *Lucerna pedibus meis Verbum tuum & lumen semitis meis.* Verbum tuum, non absolutè, sed quatenus diuina illustratione à me cognitum est. Vel, vt ipsemet ait eodem Psalmo, *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* Non dicit, *Sermones tui*; sed *declaratio sermonum tuorum*, præbet mihi lumen, vt securus ambulem.

1. *Quaestio. Vnde oriatur obscuritas Scripturae?*

1. **O**ritur ex duplici capite 1. ex rebus ipsis, quæ tractantur in Scriptura. 2. ex modo, quo tractatur. Res, quæ tractantur, sunt ferè quadruplices. *Primò*, Historiæ, ut patet in Genesi, Exodo, Numeris, Deuteronomio, Iosue, libris Iudicû, Regû, Paralipomenon, Esdræ, Judith, Tobix, Esther, Iob, Machabæorum: itémque in Evangelio & Actibus Apostolorum. *Secundo*, Vaticinia seu Prophetiæ, quæ in Psalmis, in maioribus & minoribus Prophetis, & in Apocalypsi Ioannis, maiori ex parte, consignatæ sunt. *Tertiò*, Mysteria fidei, præsertim de Trinitate, Incarnatione, prædestinatione, fide iustificatæ, de presætia corporis & sâguinis Christi in Eucharistia, & de similibus. *Quariò*, præcepta & do-

D umentata

cumenta moralia de virtutibus & vitiis. Tametsi ergo neque in his, neque in historiis sit fortasse magna obscuritas ex parte rerum: summa tamen est in prophetiis & mysteriis fidei. Hæc enim superant hominum captum & intelligentiam: neque percipiuntur à nobis, nisi in ænigmate, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 13. 12. *Videmus nunc per speculū in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

2. Iam verò modus tractandi sæpè obscurus est propter has causas. Primò, quia in Scriptura sunt frequētes tropi, schemata, hyperbolæ, metaphoræ, allegoriæ, in quibus tanquam inuolucris multæ veritates occultantur, quæ Lectori non statim innotescunt. Auger hanc obscuritatē, quòd aliquando vnum idēque vocabulum, nunc propriè, nunc figuratè vsurpatur in eadē sententia. V. G. Ioan. 4. 13 *Qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum:*

Cap. I.
de virtutibus
o neque in
sit fortasse
parte re
n propheta
c enim fup
& intell
untur à no
ista illud
. 12. Vnde
enigmati
m.
us tracta
pter has
Scriptura
emata, h
allegoria
olucis m
s, quæ Le
cunt. An
d aliqu
bulum, ne
re vsurp
V. G. Iro
a hac, sic
iteras

terum: qui autem biberit ex aqua,
quam ego dabo ei, non sitiet in ater-
num. Vbi bibere & sitire, in priori
parte sententiæ, sumitur corporali-
ter: in posteriori, spiritualiter. Itē,
1. Cor. 5. 21. *Eum, qui non noverat*
peccatum, pro nobis peccatum fecit.
Vbi peccatum priori loco sumitur
proprie pro peccato: posteriori fi-
guratè pro hostia, quæ offertur pro
peccato. Nā sēsus est, Deū voluis-
se vt Christus, qui nō peccauerat,
esset hostia pro peccato totius hu-
mani generis. Omitto similia Scri-
pturæ loca, quæ passim occurrunt.
1. Secundò, Non solùm in voci-
bus & dictionibus, sed etiā in re-
bus ipsis reperiuntur figuræ. Nam
vna res sæpè est figura seu typus
alterius rei per illam significatæ.
Quo pacto Agnus paschalis fuit
figura Christi: Mare rubrū. Bap-
tismi: Manna, Eucharistiæ, Mōs Siō,
Ecclesiæ: & sic de cæteris. Hinc
triplex oritur obscuritas. *Prima,*
D 2 quia

quia non statim constat, quæ res cuius rei figura sit. Verbi gratia. Non constaret, Agar ancillam Abrahamæ, fuisse figurâ Synagogæ; & Saram uxorem Abrahamæ, fuisse figuram Ecclesiæ, nisi Apostolus ex re, peculiari instinctu Spiritus sancti id explicasset. (ad Galat. 4. 24.) *Secunda*, quia vna res aliquando est figura rerum diuersarum, etiam repugnantium. Sic Ionas fuit typus Christi. (Mat. 12. 40.) Et simul typus populi Iudeorum, qui Christo erant contrarij. Nam sicut Ionas dolebat de pœnitentia Ninivitarum; ita Iudæi postea doluerunt de vocatione gentiû. Vide Augustinum epist. 49. quæst. 6. *Tertia*, quia aliquando fit, vt res aliqua, quæ est figura alterius repræsêtet illam in vno, & omninò dissimilis sit in alio. Quo pacto fœmina fornicaria, quâ Oseas Propheta iussus est accipere in uxorem, fuit typus Synagogæ: quam quidem in eo repræ

De Scriptura. 53

repræsentabat, quòd sicut ipsa commiserat fornicationem carnalem: ita Synagoga spirituales, que in cultu idolorum consistit. At in eo discrepabat, quòd ipsa, postquam Osæ nupsit, non rediit ad carnalem fornicationem: Synagoga verò, postquam deo fuit reconciliata, iterum in idololatriam lapsa est.

4. Tertiò, sæpè etiam in Scriptura occurrunt apparentes contradictiones, quæ Lectori magnam pariunt difficultatem. Ex multis unam aut alteram recensebo. Scriptum est 1. Reg. 15. 11. *Pœnitet me, quòd constituerim Saül Regem.* At contra Rom. 11. 19. *Sine pœnitentia sùt dona & vocatio Dei.* Itè, scriptum est 3. Reg. 8. 9. *In arca non erat aliud, nisi duæ tabule lapideæ, quas posuerat in ea Moses in Horeb.* At contra Hebr. 9. 4. *In arca erat urna habens manna; & Virga Aaron, qua fronduerat; & tabula testamenti.* Et plures alia,

D 3 quas

Quas alibi recensui ex Augustino
 5. Quartò, Verba Scripturæ sæpe
 efficiunt ambiguum sēsum ex de-
 fectu distinctionis, præsertim
 quādo agitur de Deo, de Christo,
 de Aduētu Christi, de Ecclesia. Nā
 in Deo spectari potest, vel vnitas
 essentia, vel trinitas personarum.
 In Christo, vel humana natura, vel
 diuina. Aduentus Christi duplex
 est: prior in natiuitate: posterior
 in die iudicij. Ecclesia similiter,
 vel est militans in terra, vel triū-
 phās in cælo. Cū ergo Scriptura
 de his loquitur, sæpè dubiū & ob-
 scurū est, quo sensu de illis loqua-
 tur: an scilicet de Deo, quatenus
 est vnus in essētia, an quatenus est
 trinus in personis? An de Christo,
 quā Deus, an quā homo est? An
 de primo ipsius aduentu, an de se-
 cūdo? An de Ecclesia militāte, an
 de triūphante? De singulis dabo
 exēplū. De Deo. Matth. 6. 9. *Pater
 noster, qui es in cælis.* Dubiū est, an
 ser

sermo sit de Deo, quoad vnitatem
essentiæ, an quoad distinctionem
personarū. Vel, vt proponit Scho-
lastici: an nomen Patris sumatur
ibi essentialiter, quatenus est com-
mune tribus personis: an persona-
liter, quatenus conuenit soli per-
sonæ primæ? De Christo, Coloss. 1.
15. *Qui est imago Dei inuisibilis,
primogenitus omnis creatura: om-
nia per ipsū, & in ipso creata sunt.
Et ipse est caput corporis Ecclesia,
primogenitus ex mortuis.* Hic etiā
dubiū est, an hæc intelligi debeāt
de Christo secundum diuinitatē,
an secundum humanitatē, an vtro-
que modo? De Aduentu Christi,
Hebr. 1. 16. *Et cum iterum intro-
ducit primogenitum in orbem terra,
dicit: Adorēt eū omnes Angeli Dei.*
Quod aliqui intelligūt de primo
Christi aduentu, qui factus est in
natiuitate: alij de secūdo, qui fiet
in die iudicij. Si spectemus particu-
lā, *Iterū*, videtur intelligēdū de

secundo: si alias circumstantias de primo. Videantur Interpretes. De Ecclesia Gal. 4. 26. & Eph. 5. 23. & Hebr. 12. 22. similis est difficultas.

6. Quintò. Ad hoc genus obscuritatis potest etiam reuocari, quòd quæ in Scriptura dicuntur de Christo, aliquando intelligantur de Capite Ecclesiæ, quod est Christus, vt Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Aliquando de corpore seu membris Ecclesiæ, qui sunt fideles, vt Act. 9. 4. *Saule, Saule, quid me persequeris?* Aliquãdo de vtroque, vt Psal. 2. 2. *Astiterunt Reges terra, & Principes conuenerunt aduersum Dominum, & aduersum Christum eius.* Quod in capite olim impletum est, & nunc quotidie impletur in membris.

7. Sextò, sæpè fit, vt verba Scripturæ non significant id, ad quod significandũ ex communi hominum

um sensu ac iudicio destinata
nt; sed aliquid aliud, ad quod
gnificandum ex speciali Dei vo-
ntate assumuntur. Et ex hoc capi-
s, sensus illorum nobis obscurus
st, quia puramus illa sumi priori
modo, cum tamen sumantur po-
teriori. v.g. Christus ait, Ioan. 10.
; 6. *Ego & Pater unum sumus.*
Quæ verba, quatenus à Deo assu-
muntur, significant Patrem & Fi-
ium esse vnus naturæ & essentiæ,
à lva personarum distinctione. At
x communi hominum iudicio,
hoc non significarent. Nam ex cõ-
muni hominum iudicio (seclusa
Dei reuelatione) vbi est vna tantũ
natura & essentia, ibi est vna tan-
tũ persona. Ac proinde, qui iuxta
commune hominum iudiciũ di-
ceret, Marcum & Tullium esse
vnus naturæ & essentiæ, diceret
etiam esse vnã eandẽmque per-
sonam. Et contrã, qui diceret esse
duas personas, negaret esse vnus

naturæ & essentiæ.

9. Sunt & aliæ causæ obscuritatis, quas tantum insinuabo. 1. Sæpe in Scripturis, ubi minimè putamus, subito fit transitus de carnalibus ad spiritualia, de temporalibus ad æterna, de persona ad personam & e contrario. Quo pacto Isaiæ fit transitus à duobus Regibus ad Beatam Virginem. Et cap. 14. à Rege Babylonis ad Luciferum. Et Psal. 71. à Salomone ad Christum. Et Ioan. 6. à panibus hordeaceis ad Eucharistiã. Vide D. Hieronymum lib. 5. in Isaiam, cap. 16. & Riberam in cap. 1. Olee, v. 3. 4. *Secundò*, sæpe in Prophetis nõ servatur ordo rerum gestarum. *Tertiò*, Sæpe supputatio annorum non apparet liquida. *Quartò*, Sæpe occurrunt hebraïsi, qui à paucis intelligi possint. Plura de his alibi à me dicta sunt. Sed hinc nascitur alia quæstio, quæ etiam paucis explicabitur. Nimirum.

6. *Questio. Cur Deus voluerit
Scripturam esse obscuram?*

Variæ possunt assignari rationes. Hæ tres præcipuæ sunt. Prima, ut in Ecclesia seruetur ordo inter Doctores & Discipulos, inter Pastores & oves: qui nõ seruetur, si Scriptura esset tã clara, ut promiscuè ab omnibus intelligi possit. (Eph. 4. 11. & 1. Corinth. 2. 29.) Altera, ut maior sit auctoritas & maiestas Scripturæ, quæ vil. sceret, si omnibus, etiã infidelibus, esset clara & obuia. (Matt. 6. 7. *Nolite sanctũ dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis.*) Tertia, ut non detur nobis occasio superbix, quæ sine dubio daretur, si putaremus profudatissima fidei mysteria faciliè à nobis cõprehendi posse. Hæc occasio sublata est. Videmus enim tantã esse scripturæ obscu

60 *Liber I. Cap. I.*

obscuritatem, vt nostris viribus eā superare nequeamus: ideoque & aliorum ope indigere, & ad Deum confugere necesse esse, vt mentes nostras illuminet, & mysteriorum arcana patefaciat. Sicut fecit Dauid: *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.*

2. Hinc fit, vt homines elati ac superbi, qui suo iudicio prudentes sunt, & proprio ingenio multum tribuunt, non assequantur legitimam Scripturæ sensum, quia *Deus superbis resistit, & humilibus dat gratiam.* Et hoc est, quod ait Christus, Matth. 11. 25. *Confiteor tibi, Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Et Apostolus, Rom. 1. 22. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Tales sunt Hæretici.

3. Sed obiiciunt, nos Scripturam arguere, quando dicimus obscuram esse, Non ita est. Non arguimus, sed laudamus. Sicut enim laudari

ri potest ab origine, quia diuina est: & à certitudine, quia infallibilis est: sic etiam ab obscuritate, quia reconditis mysteriis & prophetiis plena est. Quod pulchrè explicat Theodoretus præfatione in Ezechielem, ubi variis exemplis ostendit, ea omnia, quæ pretiosissima sunt, ab hominum sensibus remotiora esse. Primum, quia margaritæ in profundo maris occultantur. 2. Auri argentique venæ in terræ superficie non apparent, sed in intimis eiusdem partibus continentur. 3. Quæ item in domibus pretiosissima sunt, non solemus pariter exponere, sed in penuariis, impositis etiâ vinculis ac sigillis, custodire.

4. Consilia quoque earum rerum, quæ sunt maioris momenti, non omnibus temerè, sed fidelioribus tantum amicis aperta esse volumus. Hinc infert, cum his omnibus, quæ iam dixi, præstantiora sint

sint diuina, quæ in Scriptura continentur; meritò factum esse, ut ab hominum sensu & intelligentia sint remotiora.

7. *Quæstio. Quis debeat Scripturam, cum obscura sit, interpretari?*

I. **D**EUS, ut paulò antè insinuari in Ecclesia, ut alij doceant, alij discant: alij Scripturam interpretentur, alij alia officia exercent. Vnde sequitur, non omnes, sed paucos, ex Dei ordinatione, debere Scripturam interpretari: & præsertim eos, quibus id ex officio incumbit, & qui ad hoc à Deo electi sūt, iuxta illud Eph. 4. 11. *Ipsè dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores.* Et 1. Corinth. 12. 29. *Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores?*

quid omnes interpretantur? uasi dicat, Minimè. Aliorum est docere & interpretari: aliorum aures & discere.

.. Quod ibidem pulchra declaratur similitudine, quæ ab humano corpore sùpta est. Nã sicut in humano corpore sùt multa membra, non omnia exercèt fidè officiũ: & in Ecclesia, quæ est corpus christi, multi sunt fideles, & non omnes eandè à Deo gratiã & operationè habèt. Nã *uni datur sermo pietatis, alteri operatio virtutũ, alij secretio spiritũũ, alij interpretatio sermonum.* Et, vt loquitur idè Apolos, Rom. 12. 3. *Vnicuique sicut mensura datus est: sicut oculi nō usurpāt sibi officiũ audiēdi, nec aures bibēdi, nec pedes comedendi, quia hoc à Deo cōcessum nō est: ita in ecclesia, non omnes debent sibi usurpare officium docendi & Scripturam interpretandi, nec omnes*
miracula

miracula operandi, quia Deus unicuique diuisit, sicut voluit: & alij debet esse Doctores, alij auctores, & sic deinceps.

3. Contra hunc ordinem peccant Aduersarij, qui omnibus, etiam laicis & muliereulis, permittunt libertatem legendi & interpretandi Scripturam, cum ad hoc officium a Deo minimè vocati, ac proinde nec idonei sint. Et eò res iam rediit, ut nullus ferè sit caupo, aut sartor, aut Chirurgus apud Lutheranos, & Calvinistas, qui non putet, se suo Marte Scripturam intelligere & interpretari posse: ideoque alterius instructione non indigere. Audiant illud Apostoli, 1. Corinth. 12. 21. *Non potest oculus dicere manui, opera tua non indigent, aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarij.* Audiât & illud 1. Tim. 2. 12. *Docere mulieri non permitto.*

4. Nihilominus Gardius Lutheranus, quod mirum est, obiicit

Time

imotheum didicisse Scripturā à
matre & auia, ac proinde mulieres
scire posse Scripturā. (2. Timoth.
1. 5. & ibidem, c. 3. 15.) Sed nihil
ibi habetur locis citatis. Priori
solum dicitur, matrē & auia fuisse
deles, tamen si pater fuerit gētilis.
Posteriori, Timotheum ad infātia
Scripturam didicisse. A quo autem
didicerit, non additur. Gardius fin-
it, à matre & auia didicisse? sed
non probat. Cur nō potius didicit
ab aliquo Legis Doctore, sicut
Paulus; cū puer esset, didicit à
Samaliele? (Act. 22. 3.) Cur non in
synagoga, vel tēplo, ubi pueri so-
lent cōuenire? (Lucæ 2. 46.) Certū
nihil est, ab apostolo Paulo multa
illū didicisse. 2. Timoth. 1. 13. *For-
mā habes sanctorū verborū, quæ à me
audivisti in fide.* Et c. 3. 10. *Tu autē
psecutus es meam doctrinam.* Et in-
ter: *Tu verò permane in iis, quæ di-
didicisti, sciēs, à quo didiceris, id est, à
matre, non à matre vel auia.*

2. *Quaestio. An Lutherani & Calvinista habeant veram
Scripturam?*

1. **N**on habet. Quod ex dictis sic probo. Tria potissimum spectari debent in Scriptura. 1. Canon, seu Catalogus librorum Scripturae. 2. Versio seu editio. 3. Sensus & interpretatio. At Lutherani & Calvinistae nec habent authenticum canonem, nec authenticam versionem, nec authenticam interpretationem: Ergo non habent authenticam Scripturam. Minor propositio, quoad singulas partes, facile demonstrari potest.

2. Primò. Non habent authenticum canonem; quia nec cano Lutheranorum, nec canon Calvinistarum, (qui inter se dissidet) fuit unquam ab Ecclesia approbatus. Nam à tempore Innocentij I. semper in Ecclesia viguit canon Catho-

tholi

olicorum, qui in Concilio Tri-
entino consignatus est: ante
tempora Innocentij, non reperies
el duos authores, qui in omni-
us, vel Lutheranorum, vel
Caluinistarum canonem amplexi
int.

3. Secundò. Non habent authen-
ticam versionem. Multas quidem
habent, vt suprà dixi; sed nouas,
aspectas, & ab ipsis etiam damna-
as. Lutheri versionem carpūt Ti-
tirini, Osiandrini, Bucerus, Mun-
terus, Lutherus ipse. Nam riguti-
u multis sannis illam excipiunt,
et conqueritur Stoltzius in defen-
sione Lutheri. Osiandrini obiiciūt
illi dolū & falsitatē. Bucerus, ma-
nifestos, & nō paucos lapsus: Mū-
terus, multorū versuum omissio-
nē. Denique Lutherus ipse, post vi-
ginti annos fassus est, se crebrius
errasse, eò quòd Rabinorū glossis
nimiū credidisset, vt testatur Co-
chlæus in Actis Lutheri, Lib-

danus in Dubitatio, & alij. Versionē Bezae damnant, Castalio in præfatione ad Anglā: Samuēl Heberus in libro de ultimæ tubæ clāgoribus: Hugo Bruçtonus, & qui non? Vicissim versionē Castalionis reprehēdit Beza in suis annotationibus, tanquam *falsam, ineptam, imperitam, audacem, blasphemam, vitiosam, ridiculam, execranda, erroneam, impiam, peruersam.*

4. Tertiò, Non habent authenticā Scripturæ interpretationē; sed nouam, inauditā, & omnibus bonis authoribus repugnantē. Quod paucis exēplis declarabo. Legimus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitā ingredi, serua mandata.* Hoc Caluinus nō seriò, sed ironicè à Christo dictum esse interpretatur, vt sensus sit: Ne serues mādata, quia illorum obseruatio nec prodest. nec possibilis est. Item legimus Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus novi Testamenti.* Et Lucę 22. 20. *Hic est calix*

novi

ouum Testamētum in meo sanguine. Quod Lutherani sic interpretatur? Hoc vinū est meus sanguis. Calvinistæ sic; Hoc vinum significat meum sāguinem. Plessæus lib. 1. de Eucharistia, c. 2. sic; Hac est acerba mors, quam paulo post sustinebo. Item legimus Act. 2. 27. Non derelinques animam meam in inferno. Quod Beza in commētario illius loci sic explicat; Non derelinques cadauer meum in sepulcro. Plura huius generis exempla occurrent in sequentibus.

9. *Questio. An Lutherani & Calvinista possint ex Scriptura disputare?*

1. **E**X dictis probō, non posse: Qui enim veram Scripturā non habent, non possunt ex ea disputare, aut ad eam prouocare: Aduersarij veram Scripturam non habent: Ergo ex ea disputare, vel

E 3 ad

ad eam prouocare nõ possunt. Sed quid si importunè velint? Tuas hæc vel simili modo compellantur sunt. Vnde vos õ boni viri, codices Bibliorum accepistis? Non aliunde, quàm à Catholicis. At quare eundem, quem accepistis, nõ retinetis? Cur canonem Catholicorum, qui ab Innocentio, Augusto, Gelasio, & tota Ecclesiæ receptus est, repudiatis? Cur nouũ cõfingitis, quem Ecclesiã nunquam pro legitimo agnouit? Cur antiquam & vñtatam editionem reticitis? Cur tot nouas, & inter se pugnãtes versiones substituicis? Cur sensum Scripturæ falsa interpretatione deprauatis? Certè, si ex Scriptura disputare vultis, ex nostra disputate, quia vestram nõ admittimus. Nostra legitima & antiqua est; vestra, spuria & nouitia. Nostra vnica & sibi constans: vestra varia, multiplex, instabilis.

10. *Quaestio. Quomodo Aduersarij soleant ex Scriptura disputare?*

1. **I**neptissimè. Quod variis exemplis in progressu demonstrabitur. Nunc vnum aut alterum insinuabo. Igitur Lutherus, contra liberum arbitrium sic disputat: Scriptura dicit nos nō posse benè, aut malè agere, *Isaiæ 41. 23. Benè, aut malè, si potestis, facite.* Ergo nō habemus libertatem arbitrij. Quid ineptius? *Isaias* nō loquitur de hominibus, sed de idolis gētium. Vide infrà, cap. 15.

2. Lutherani docent, infantes habere actum fidei, cūm baptizantur, quia scriptū est, inquit, *Lucæ 1. 44. Exultauit in gaudio infās in utero meo.* Non minùs ineptè. Non enim sequitur: *Ioānes exultauit in utero matris:* Ergo infantes habent actum fidei in baptismo. Vide infrà lib. 2. c. 2.

CAPVT II.

De Traditionibus.

i. Celebris quæstio est, an præter Scripturâ admittenda sit aliqua Traditio, quæ parè cum Scriptura authoritatem habeat? Vel, si aliqui proponunt, an præter verbum Dei scriptû, sit aliquod verbum Dei non scriptû, sed traditum? Dicam quid sentiant Catholici. 2. quid Aduersarij. Igitur Catholici admittunt duplices Traditiones; alias veteris, alias noui Testamenti. De vtrisque agendum.

2. Traditiones veteris testamenti, vel erant Pharisaicæ, quas Christus in Euangelio reprehendit; vel Mosaicæ, quæ erant laudabiles, & ad salutem necessariæ. Prioris generis erant hæc. *Prima*, quòd ante cibi sumptionem lauandæ essent manus. Matth. 15. 1. *Secunda*, quòd etiam

De Traditionibus. 73

nam inter comedendum illa lotio
:piùs esset reperenda. Marci 7. 3.
Præterea, quòd cum peccatoribus nõ
set sumendus cibus. Matth. 9. 11.
: Luc. 5. 30. *Quarta*, quòd in Sab-
bato nõ liceret ægros sanare. Luc.
7. *Quinta*, quòd frequenter esset
randum & ieiunandum. Matth. 9.
4. & Lucæ 5. 33. & aliæ similes.

3. Et quamvis aliquæ earum es-
sent bonæ suo genere; Pharisei ta-
men propter omnes reprehende-
antur à Christo, ob has causas. Pri-
mò, quia ipsi ex earum obseruatione
paxiebant inanẽ gloriam & opi-
nionem sanctitatis apud homines.
Matth. 23. 25. Secundò, ex quarum-
dam etiam obseruatione sectaba-
tur opes & diuitias, præsertim ex
longis orationibus, quas in eum si-
nem recitabant. Matth. 23. 14. &
Marci 12. 40. Tertiò, supersticiosè
seruabant suas traditiones, & in-
terim mandata Dei negligebant.
Matth. 15. 3. & cap. 23. 24.

4. Traditiones, posterioris generis erant tres precipue *Prima*, quae omnes & singuli libri, qui in canone Iudaeorum consignabatur, essent verè diuini, & à Deo inspirati. Hoc fide credebant Iudaei; & tamen nusquam in veteri Testamento scriptum est. *Secunda*, quòd femellae haberent aliquod remedium contra peccatum originale, non minus, quàm masculi; qualecunque rãlem fuerit hoc remedium. Neque hoc vllibi in veteri Testamento scriptum est. *Tertia*, quòd cruenta ipsorum sacrificia significauerint mortem Christi. Hoc etiam erat dogma fidei, nec tamen in Moyse aut Prophetis scriptum. *Prima* traditio facilis est: reliquas duas sic explico.

5. Iudaei fide credebant femellas concipi in peccato originali; non minus quàm masculos. Ergo fide credebant, illas saluari nõ posse, nisi per aliquod remediũ à deo institutum.

Statutum. Debebant autem scire
particulari, quod & quale esset
hoc remedium; alioqui omnes fe-
mellæ petissent sine remedio. At
usquã scriptum est in veteri Te-
stamento, quod & quale fuerit hoc
remedium in particulari: ergo per
Traditionem id sciebant. Hæc au-
tem Traditio erat ad salutem ne-
cessaria, quia sine remedio nõ po-
terant saluari femellæ.

6. Similiter fide credebant, quæ-
dam cruenta sacrificia à Deo insti-
tuta esse pro expiatione peccato-
rum. Vel ergo putabãt eiusmodi sa-
crificia per se, & propria virtute
expiare peccata; vel virtute passio-
nis & mortis Christi, quæ per
illa sacrificia significabantur. Si
prius, erãt Hæretici: si posterius,
erant fideles, quia credebãt, quod
erat credendum. Sed unde habebant
hanc fidem & persuasionem? Non ex
Scriptura, quia nusquam in vete-
ri Testamento id scriptum est.
Ergo

Ergo ex Traditione. Hæc autem Traditio erat necessaria ad salutem non quòd necesse fuerit, singulis de populo credere, futuram Christi mortem per cruenta sacrificia præfigurari; sed quòd necesse fuerit aliquos id credere, præsertim Sacerdotes & doctores, quibus incumbat cura docendi & instruendi alios. Alioqui tota Synagoga, hoc quidem pûcto, quod sanè erat grauisimû; fuisset sine fide. Quod absurdum est. Vide D. Thomam 2. 2. quæst. 2. art. 7.

De Traditionibus noui Testamenti

7. **D**E his tria dicturus sũ. *Primo*, generatim, extare aliquas Traditiones diuinas & Apostolicas, quæ parè cum Scripturæ authoritatem habeãt. *Secundo*, speciatim, aliquas earum ad fidem, alias ad mores & externos ritus pertinere. *Tertio*, præter has, esse alias, non

De Traditionibus. 77

in quidē Apostolicas, sed eccle-
sticās, quæ tametsi parē autho-
ritatem non habeant, meritò ta-
men à Christianis seruandæ sint.
æc singula seorsim per totidem
inclusiones explicabo.

8. Prima Conclusio. Generatim
loquendo, extant quædam Tradi-
tiones Apostolicæ, quæ expressè
in Scriptura non habentur, sed tamē
cum Scriptura autoritatē
habent. Ita Concilium Tridenti-
um Sess. 4. Et colligitur ex illo 2.
Thess. 2. 14. *Itaque, fratres, state, &
teneite Traditiones, quas didicistis,
sive per sermonē, sive per epistolam
nostram. In quem locū Chrysosto-
mus ita scribit: Hinc patet, quod nā
omnia per epistolam tradiderit, sed
multa etiam sine literis. Eadē verò
de digna sunt, tam illa, quàm ista.*
Ita Epiphanius hæresi 61. *Oportet
utem & Traditione uti. Non enim
omnia à diuina Scriptura possūt ac-
cipi. Quapropter aliqua in scriptis,
aliqua*

aliqua in Traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicitur Apostolus; Sicut tradidi vobis. Et Basilii in lib. de Spiritu sancto 27. Dogmata, quae in Ecclesia servantur & praedicantur, partim ex scripta doctrina habemus, partim ex Apostolorum traditione in mysterium ad nos delata recipimus. Quae utraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo his contradicit, qui vel mediocrem saltem ecclesiasticorum iurium experientiam habet. Et Damasc. lib. 4. cap. 17. Plurima Apostoli sine scripto tradiderunt. Alios etiam Patres paulo post citabo.

9. Quaes, quomodo Traditio possit habere param vim, & auctoritatem cum Scriptura? Respondeo. Sicut mandatum Principis eandem vim & auctoritatem habet apud subditos, siue scripto, siue viva voce proferatur; sic etiam verbum Dei, siue scriptum, siue traditum. Sit. Atque inquires, Traditio Apostolica, de qua

agimus, non est verbum Dei. unum est. Nam sicut doctrina apostolorum, quæ in illorum scriptis continetur, propterea vocatur verbum Dei, quia à Deo inspirata; sic etiã de doctrina Apostolorum, quæ viva tantum voce tradita, sine scripto, statuendum est. quod sic clariùs ostendo. Sicut doctrina Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli, Petri, Iacobi, & Iudæ, quæ in Evangeliiis & Epistolis conscripta est, vocatur verbum Dei, quia Deus eam inspiravit; sic etiam doctrina Andree, Philippi, Bartholomæi, Matthiæ, & Barnabæ, quæ ipsi viva voce prædicarunt, debet vocari verbum Dei, quia Deus similiter eam inspiravit. Nec minor fides est Apostolis, qui non scripserunt, quàm illis, qui scripserunt, adhibenda est.

10. Secunda Conclusio. Specialem loquendo, sunt certæ quædam Traditiones Apostolicæ de dogmati

gmatibus fidei? quædam de moribus, seu ritibus externis. Prior probatur, quia sunt tria principia fidei maximè necessaria, quæ non habentur ex Scriptura, sed ex Traditione. Primum est, quòd tota Scriptura veteris ac noui Testamenti simul sumpta, sit verbum Dei: alterum, quod tota illa scriptura præsertim in iis, quæ ad fidem salutem necessaria sunt, maneat nobis salua & incorrupta. Tertium quòd habeamus verum ac legitimum illius sensum. Si admittimus hæc principia fidei, necessariò admittimus Traditionem, per quam illa accepimus. Si nõ admittimus, vana est nostra Fides.

II. Præter hæc tria, sunt alia quæ etiam per Traditionem habentur. Primum, quòd symbolum fidei sit verè Canonicum & Apostolicum. De quo Basilius loco citato: *Omitto cætera, ipsamque dei professionem, qua credimus in*

Patrum

De Traditionibus. 81

*Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, è quibus scripturis habemus? quasi dicat, Non habemus ex Scriptura, sed ex Traditione. Hoc enim conatur probare, multa esse dogmata, quæ credimus, nõ quia scripta sunt, sed quia ab Apostolis tradita. Secũdũ, quòd infantes sint baptizandi. Origenes in cap. 6. Epistolæ ad Romanos: *Ecclesia ab Apostolis Traditionẽ accepit, etiam paruulis Baptismum dare.* Et Augustinus lib. 10. de Genesi ad litteram, cap. 23. *Cõsuetudo matris Ecclesia in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua reputanda, nec omninò credenda, nisi Apostolica esset Traditio.* Tertium, quòd baptizati ab Hæreticis, non sint rebaptizandi, contra errorem Cypriani. Augustinus lib. 2. de Baptif. contra Donatist. cap. 7. *Quam consuetudinem, (scilicet, non repetẽdi Baptismũ) credo ex Apostolica traditione**

F *uenien*

venientem. At lib. 5. cap. 23. *Cōsuetudo illa, que opponebatur Cypriano, ab Apostolorū Traditione exordium sumpsisse credenda est. Quartū, quod B. Maria, Mater Christi, semper māserit Virgo, etiam post partum, cōtra damnatam Heluidij heræsin. Vide Hieronymū cōtra Heluidiū, & August. lib. de Hæresibus, cap. 84. vbi sic ait: Heluidiani exorti ab Heluidio, ita virginitati Maria cōtradiciant, ut eā post Christum, alios etiam filios de viro suo Ioseph peperisse contendant. Sed mirum ni istos, prætermisso Heluidij nomine, Antidicomaritas Epiphanius appellauit. Quintum, quod in Baptifino pronūciari debeat hæc forma verborū; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; & nisi pronuncietur, Baptifimus nō sit validus. Hoc etiam admittūt aduersarij; nec tamē aliūde, quā ex Traditione, & perpetua Ecclesię praxi probari potest, Sextum,*

um, quòd certus ac determinatus sit Sacramento rû numerus in nouo Testamêto. Hoc tam Catholici, quàm aduersarij credunt. Hoc interest, quòd Catholici credant illum numerum esse septenarium; plerique Lutherani ternariû; multi Caluinistæ binarium. At hic numerus, quisquis tandē sit, in Scriptura definitus aut expressus non est. Catholici fatentur, se ex Traditione & declaratione Ecclesiæ habere suum septenarium. Aduersarij videât, vnde habeât suû binarium, aut ternariû. Certè ex Scriptura nō habet. Vide infra c. 7.

12. Dices, Aliqua ex his punctis probari possunt ex Scriptura; vt verbi gratia, quòd infâtes sint baptizandi, Hoc enim probari potest ex illo Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nō potest introire in regnū Dei.* Similiter, quòd in baptismo pronūciari debeant hæc verba; *Ego te baptizo*

in nomine Patris, &c. manifestè colligitur ex illo Matt. 28.19. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Respondeo. Aliqua possunt probari ex Scriptura, quando constat de vero & legitimo Scripturæ sensu. At sæpè non constat, quis sit verus & legitimus sensus, nisi ex Traditione, & praxi Ecclesiæ. V. G. Si cõstaret hæc verba, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, non habere aliũ sensum, quàm. hunc, *Nisi quis baptizatus fuerit baptismo aquæ; iam optimè sequeretur, etiam infantes indigere Baptismo.* At hoc non cõstat, nisi ex Traditione. Nec Calvinus, qui negat illũ sensum esse istius loci, potest à Catholicis, aut Lutheranis confutari ex sola Scriptura, sed ex eo solùm, quòd sensus ille à maioribus nostris per cõtinuã traditionẽ ad nos peruenerit. Eodẽ modo, si cõstaret, Christum, cum

cùm dixit, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,* præcepisse Apostolis, vt pronũciarẽt hæc verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,* iam res esset salua. At hoc non constat ex nudis Scripturæ verbis. Nã sicut Christus dixit, *Baptizate eos in nomine Patris,* ita alibi dixit, *Si quid petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis.* Et similiter Apostolus 1. Corint. 10. 31. *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Et tamen necesse non est, vt is, qui petit aliquid à Patre in nomine Christi, pronunciet hæc verba, *Ego hoc vel illud peto in nomine Christi.* Neque, vt is, qui comedit, aut bibit, pronunciet hæc verba, *Ego comedo & bibo in gloriam Dei:* sed satis est, interna mente id cogitare. Quòd ergo in primo casu de Baptismo, necessaria sit prolatio verborũ, nõ itẽ in his duobus; hoc solũ habemus ex

vfu Ecclesiæ, qui per traditionem Apostolicam ad nos peruenit.

13. Et hæc sufficiant pro prior parte cōclusionis. Posterior potest etiam variis exemplis confirmari. Nam multi sūt ritus ecclesiastici, qui ab Apostolis per solam traditionē accepti sunt. Ac potissimè hi. 1. Vt Exorcismus, & aliæ ceremoniæ adhibeantur in Baptismo. (Tertullianus in lib. de corona militis, cap. 3. & Basilius in lib. de Spiritu Sanct. c. 27.) 2. Vt trinamersio fiat in Baptismo. (Basilius ibidē.) 3. Vt Chrisma singulis annis renouetur. (Fabianus Papa & Martyr, epist. 2. ad Episcopos Orientis.) 4. Vt aqua vino misceatur in calice Eucharistico. (Cyprian lib. 2. ep. 3.) 5. Vt Eucharistia sumatur à ieiunis. (Augustinus epist. 118.) 6. Vt in sacrificio Missæ oretur pro defūctis. (Tertullianus suprā.) 7. Vt signū crucis formetur in frōte. (Basilius loco citato.)

8. Vt

. Ut ad orientem versi precemur.
(idē.) 9. Ut aqua benedicatur. (idē.)
De his, & similibus rectè vsurpari
potest illud Tertulliani lib. citato,
cap. 4. *Harum & aliarum eiusmodi
disciplinarum, si legem exoptules
scripturarum, nullam inuenies.
Traditio tibi pratenditur auctrix,
consuetudo confirmatrix, & Fides
obseruatrix.*

14. Tertia Conclusio. Præter su-
pradictas Traditiones, quæ ab A-
postolis ad nos peruenerunt, sunt
aliæ quædam ecclesiasticæ, quæ
post tempora Apostolorû à Præ-
latis Ecclesiæ introductæ sunt; &
tametsi parè cum Apostolicis au-
thoritatem non habeant, meritò
tamen à Christianis seruari de-
bent. De vtrisque loquitur Augu-
stinus epist. 118. *cùm ait: Illa au-
tem, quæ non scripta, sed tradita cu-
stodimus, quæ quidem toto terrarû
orbe obseruantur, dantur intelligi,
vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis*

Cōciliis, quorū est in Ecclesia saluberrima authoritas, commēdata atque statuta retineri: sicut quōd Domini Passio, & resurrectio, & ascensio in cœlum, anniuersaria sollemnitate celebrātur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa, quacunque se diffundit, Ecclesia. Nam per illam particulam Vel ab ipsis Apostolis, intelligit Traditiones Apostolicas. Et per illā, Vel plenariis Conciliis, intelligit ecclesiasticas. De quibus subdit, Insolentissima insania est, disputare, an faciēdum sit, quod tota per orbem frequentat Ecclesia. Atque hæc est Catholicorum sententia de Traditionibus, tam Apostolicis, quā ecclesiasticis, quæ ex Apostoli & Sanctorum Patrum authoritate confirmata est. Videamus nunc, quid sentiant Aduersarij, vt postea constet ex collatione vtriusque partis, vtri potius adrendum sit.

Aduersariorum Sententia.

5. **A**Duersarij passim reiiciūt Traditiones, & nihil, nisi quod in Scriptura veteris ac noui Testamenti continetur, volūt admittere. Peccāt tamen quadruplitem. 1. Quia in hac re imitantur antiquos Hæreticos. 2. Ipsi inter se dissentiunt. 3. Multa falsò ac mendaciter affingūt Catholicis. 4. Inertissimè ex quibusdam Scripturæ locis argumentantur contra Traditiones. Hæc etiam sigillatim demonstranda sunt.

16. Primò igitur, sicut Catholici in asserendis Traditionibus sequuntur communem consensum antiquorū Patrum; sic aduersarij, in iisdem reiiciendis, sequuntur communem consensum antiquorum Hæreticorum. Nā etiam antiqui Hæretici prouocabant ad scripturam, & Traditiones re-

spuebant. ac potissimum hi. Primum
 Arriani, qui disputates de Diuini-
 tate Christi, nihil volebant admis-
 tere, nisi Scripturam. Vnde Maxi-
 mus Arrianorum Episcopus, disputa-
 turus cum Augustino dicebat: *Sed*
quid de diuinis Scripturis protule-
ris, quod commune est cum omnibus, ne-
cesse est, ut audiamus. Hæ verò ve-
ces, quæ extra Scripturam sunt, nulli
casu à nobis suscipiuntur. Refert
 August. lib. 1. contra Maximinum,
 in principio. Secundò Macedoniani
 & Eunomiani, qui nolebant ad-
 mittere hæc locutionem. *Gloria Pa-*
tri, & Filio, & Spiritui sancto, eò
 quòd non haberetur in Scriptura.
 De quibus Basilius in lib. de Spiritu
 sancto, c. 25. circa finem: *At non de-*
sinunt isti sursum deorsum iactare, De-
cum sancto Spiritu glorificationem, ca-
rere testimonio, carere scriptura. Et
 initio c. 29. *Sanè contra id, quod di-*
cunt, præpositionem, cum, carere testi-
monio, nec in scripturis exstare, illud

De Traditionibus. 91

*imus: Si nihil aliud est receptum
sque Scripturis, ne hoc quidē reci-
atur: sin plurima arcana circa
ripturā recepta sūt nobis, cū aliis
urimis & hoc recipiamus. Arbi-
or autē Apostolicū esse, etiā nō scri-
is Traditionibus adherere. Ter-
o, Eutyches, qui negās in Chri-
o duas naturas, dicebat, Ego à sã-
is Scripturis non didici de duabus
turis. Cui respōdit Mamas Pres-
yter: Neque de Homousiō à sãctis
ripturis edocti sumus. Ita habetur
generalis Cōcilio Chalcedonē-
act. i. vbi Actio quinta Cōstā-
nopolitani Concilij relecta est.
Quartò, pelagiani, qui dicebant:
*redamus igitur quod legimus; &
quod nō legimus, nefas credamus
truerē: quod de cūctis etiā dixisse
fficiat: vt refert Aug. in lib. de na-
ra & gratia, c. 39. His & similibus
creticis, olim ab Ecclesiā natis,
niles sūt nostri Lutherani & Cal-
nistiæ, qui eodē, quō illi, spiritu
affla**

afflati, repudiant Apostolicas & ecclesiasticas Traditiones, & ad solam Scripturam contentiosè provocant: quam tamen, ut supra dixi, relectis aliquot partibus mutilaverunt, & novis versionibus ac interpretationibus corruerunt.

Dissentio.

17. **S**ed neque inter se consentiunt. Nam aliqui, sine vlla exceptione, reiiciunt omnes omnino Traditiones, siue ad fidem, siue ad externum Dei cultum pertinentes, & nihil aliud volunt esse credendum, aut faciendum, quam quod in Scriptura credendum, aut faciendum præcipitur. Ita Calvinus lib. 4. Inst. c. 8. n. 8. *Esto, inquit, hoc firmum axioma, non aliud habendum esse Dei verbum, cui detur in Ecclesia locus, quam quod lege primùm ac Prophetis, deinde scriptis Apostolicis continetur: nec aliud esse ritè docendum in Ecclesia modum, nisi ex eius verbi præscripto & norma.* Et in libro de

De Traditionibus. 93

necessitate reformandæ Eccle-
siæ: Deus non modo irritum habet
idquid colendi sui studio, præter
mandatum suū suscipimus, sed pa-
quoque abominatur. Et in epist.
ad Protectorem Angliæ: Cū
legitima reformatione agitur, ad
verbum purum Dei verbum redeun-
m nobis est. Et similiter Caluini-
e in Synodo Ultraiectiona, in
ologo suarū ordinationum, n. 2.
stringimus nos, inquit, in for-
a iuramenti & obligationis, quòd
hac Prouincia nō aliam velimus
complecti, & sequi doctrinam, regu-
m, mensuram, & amissim fidei, &
ta Christiana, quàm solum ver-
um Dei, quod in libris veteris ac
ui Testamenti expressum est.

18. Alij quosdam saltem admit-
nt Traditiones, vt Kemnitius in
tamine Concilij Trid. Sess. 4. in
cundo genere Traditionum, vbi
: Hanc Traditionem, qua nobis in
anum datur sacra Scriptura libri,
reue

reuerēter accipimus. Et in 5. genere: *Affirmant Origenes & Augustinus, Baptismum paruulorum Traditionem Apostolicam. Hoc recipimus. Et in 7. genere: Apostolus igitur ritus quosdam ordinasse, tradidisse Ecclesiis, ex scriptis certò cōstat. Et verisimile est, quod dā etiā alios externos ritus, qui Scriptura annotati nō sūt, ab Apostolis traditos esse. Et infrā: Tales ritus meritiò amamus, & retinemus, quales sūt cōfessio fidei, abrenūciatio Satanae, & alij ritus in actione Baptismi.*

19. Alij denique vtuntur distinctione. Aiunt admitti posse Traditiones de rebus adiaphoris seu indifferentibus, non autem de rebus ad salutem necessariis. Nam in his sufficiēter nobis prospectum est per Scripturam, quippe quæ perfectè tradat ea omnia, quæ ad salutem necessaria sunt, ita vt Traditione minimè sit opus. Sed quod hoc dicūt, angēt dissensionē, & manifest

Non repugnat Luthero & Ken-
o. Nam Kenitius fatetur, Luthero
s reuerenter accipere traditio-
nem illam, quam nobis in manus datur
a Scriptura: at Scriptura sacra,
indum ipsos, ad salutem necessa-
ria est. Ergo admittunt aliquam tra-
ditionem de re ad salutem necessaria.
2. Similiter Lutherus docet, in-
fantes non iustificari per Baptis-
mum, sed per actualem fidem, quae
infunditur vi Exorcismi, ante
Baptismum: & sine hac fide non
possunt eos saluari, aut Baptismum
accipere. Unde sequitur, salutem
infantium (ex sententia Lutheri)
dependere ab actuali ipsorum fide, &
non ab Exorcismo: & consequenter
Exorcismum esse necessarium
ad salutem infantium. Exorcismus
non habetur ex traditione, non ex
Scriptura, ut constat: Ergo secun-
dum Lutherum, admittenda est aliqua
traditio de re ad salutem necessa-
ria. Verba Lutheri citabo suo loco.

Mendacia.

21. **V**ideamus nunc, quid factis nobis affingāt a dixerint. Ac primò, vt inuidiam nobis concilient, aiunt nos docere, Scripturam, sine Traditionibus humanis insufficientem esse ac impetitam. Falsū est. Non docemus de Traditionibus humanis. Distinguimus enim duplices Traditiones cum Augustino, vt diximus, alteras Apostolicas, quæ parem cum Scriptura auctoritatem habent. Alteras ecclesiasticas, quæ tantam auctoritatem non habent. Dicimus ergo, Scripturam per se non sufficere, nisi accedat Traditio Apostolicæ, quæ non censetur humanæ, sed diuinæ. Ratio duplex est. Prior, quia scriptura non sufficit, nisi constet de legitimo illius sensu: at sæpè non constat, nisi e Apostolica Traditione, vt supradictum

De Traditionibus. 97

Etum est. Posterior, quia multa
eduntur à Christianis, quæ non
abentur ex Scriptura, sed ex Apo-
colica Traditione. Exempla iam
ntè allata sunt.

22. Secundò aiunt nos docere,
uòd per Traditiones humanas
necreamur gratiam iustificationis,
& remissionē peccatorum: & quòd
uiusmodi Traditiones agnosca-
nus pro nostro Mediatore & iu-
tificatore. Ita Philippus Melan-
thion in Apologia confessionis
Augustanz, art. 15. de Traditioni-
bus humanis. Hoc etiam falsū est,
quia apertè docemus, nullo modo
nos mereri iustificationem, aut re-
missionem peccatorum, sed eā gra-
tis nobis conferri per merita Chri-
sti, vt patet ex Concil. Trid. Sess. 6.
cap. 8. vbi sic habet: *Gratis autem
iustificari idèò dicimur, quia nihil
eorum, quæ iustificationem prece-
dunt, siue fides, siue opera, ipsam iu-
stificationis gratiam promerentur.*

23. Tertiò, aiunt nos docere quòd omnes nostræ Traditiones sint Apostolicæ. Ita Calvinus lib. 4. Inst. cap. 18. §. 19. *Romanenses*, inquit, *Magistri extorquere volunt, ut nulla sit apud eos ceremonia, quæ non pro Apostolica censeatur.* Et hoc falsum. Agnoscimus enim, ut sæpe dixi, duplices Traditiones: alteras ab Apostolis acceptas: alteras, post tempora Apostolorum à Prælatibus Ecclesiæ introductas. Deinde, pugnat hæc Caluini calumnia cum Melancthone. Nam Melancthon, omnes nostras traditiones vocat humanas: Calvinus omnes Apostolicas. Neutrum concedimus. Vide alia Kemnitij mendacia apud Cardinalem Bellarminum lib. 4. de Verbo Dei, cap. 3. Reliquum est, ut diluantur obiectiones aduersariorum, quibus conantur Traditiones subverti.

Prima obiectio.

4. **P**rima sumitur ex illo deut.
4. 2. *Non addetis ad verbum,*
quod loquor vobis, nec auferetis ex
7. Hinc colligunt aduersarij, omnes
Traditiones repudiandas esse, &
Catholicos peccare, qui illas ad-
mittunt. Quare? Quia nihil ad ver-
bum Dei scriptum, addendum est. Ine-
ritissime. Primò, quia dum volunt
oppugnare Catholicos, oppugnant
illos Apostolos, à quibus Tra-
ditiones accepimus. Et nominatim
Paulum, qui dixit, *Tenete Traditiones,*
quas accepistis. Oppugnant Augu-
stinum, & alios Patres, qui Tradi-
tiones amplexi sunt. Oppugnant se-
ipsum, quia & ipsi, ut loquitur Kem-
nitius, Traditionem de Scriptura, de
exorcismo, & plures alias reueren-
ter accipiunt. Si ergo Catholici
peccant, admittendo Traditiones;
peccant etiam Apostoli, Patres, Lu-
therani ipsi. Aut si hi innocentes
sunt, cur illi damnantur?

25. Deinde, non intelligunt sensum allati testimonij ex Deuteronomio. Sensus colligitur ex ipso contextu, qui sic habet: *Et nunc, Israël, audivite precepta & iudicia, qua ego doceo te, ut faciens ea, viuas; & ingredieris possideas terram, quam Dominus Deus Patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum, quod loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, qua ego precipio vobis. Quasi dicat: Ego doceo vobis precepta ceremonialia & iudicialia, quae debetis integrè & perfectè servare. Hoc enim significat illa phrasis, Non addetis, nec auferetis. Quod quidè aliis verbis, sed tamen eodè sensu explicatur alibi, cum dicitur, Non declinabitis ab eis, vel ad dextram, vel ad sinistram. Ut Deuter. 17. 20. Discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, neque declines in partem dextram, vel sinistram. Et cap. 28. 14. Si audieris mandata Domini Dei tui,*

i, *quæ* ego præcipio tibi hodie, & nõ
declinaueris ab eis, neque ad dextrã,
neque ad sinistram, &c. Et c. 31. 29.
Toui, quòd post mortem meã iniquè
getis, & declinabitis citò de via,
quã præcepi vobis. Et Iosue 1. 7. Con-
firmare, & esto robustus valdè, ut cu-
stodias & facias omnẽ legẽ, quã præ-
cepit tibi Moses seruus meus, ne decli-
nes ab ea ad dextrã, vel ad sinistrã.

26. Igitur hæc tria idem valent.
1. Integrè & perfectè seruare præ-
cepta Mosaïca. 2. Non declinare ab
eis, vel ad dextram, vel ad sinistrã.
3. Nihil in eorũ obseruatione, vel
addere, vel detrahere. Quod nõ sic
intelligendum est, quasi non liceat
addere noua præcepta (alioqui nõ
licuisset addere præcepta euange-
lica, de Fide Trinitatis, de Baptis-
mo, de Eucharistia) sed quòd præ-
cepta Mosaïca, in sui obseruatione,
non sunt corrupenda, vel ad-
ditione, vel detractiõne, sed inte-
grè custodienda. V. G. Erat præce-

ptum Mosaicum: *Mulier, si suscepta semine pepererit masculinum, immunda erit septem diebus, & die octauo circumcidetur infantulus.* Leuit. 12. 2. Ad hoc præceptum non licebat aliquid addere, vel auferre, id est, non licebat, nec ante, nec post diem octauum circumcidere infantulum: nec immunditia matris poterat paucioribus vel pluribus diebus durare, quam septem. Eadem est ratio de aliis præceptis, ut videbimus in sequenti obiectione.

27. Hinc patet, testimoniū Deuteronomij, quod tantoperè vigent aduersarij, nihil ad rem facere. Nisi velint sic argumentari: Iudæi debent perfectè & integrè seruare Præcepta Mosaica, Ergo Christiani non debent admittere Traditiones Apostolicas, sed solâ Scripturâ esse contenti. Quæ sanè consequentia absurda & ridicula est, ut omnes vident. Ut tamē res fiat clarior, quæro ab aduersariis, an ipsi putent, hoc testimo

Simonū pertinere ad solos Iudæos, an etiā ad Christianos? Si pertinet ad solos Iudæos, cur adducitur contra Christianos? Aut cur volunt Lutherani & Calvinistæ, ut nō ad illud seruādum obligemur? Si etiā pertinet ad Christianos, cur aduersarij non seruāt præcepta Mosaiica? cur non circunciderūt se? Cur alias ceremonias legales intermittunt? Cur denique sicut contra nos vr̄gent illam particulam, *Non addetis*, non similiter contra se vr̄gent alteram, *Non auferetis*? Hæc hærent.

Secunda obiectio.

28. **S**Ecūda sumitur ex illo Deut. 12. : 1. *Quod tibi precipio, hæc præceptū facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Hinc iterū colligunt Aduersarij omnes Traditiones & præcepta humana esse irrita, & contemnenda. Quare? Quia hoc tantū faciendum est, quod Deus

præcipit: Ergo quod homines præcipiunt, faciendum non est. Non minus ineptè, quàm suprâ. Primò, quia si omnia præcepta humana sunt irrita & cõtènenda, quid dicemus de Iudæis, qui accuratè seruarunt præceptum de festo Encæniorum, quod non erat diuinum, sed humanum? Quid de Rechabitis, qui accuratissime seruarunt præceptum parentis sui Ionadab, de perpetua abstinentia à vino? Ier. 35.6. Quid de Apostolis, qui in Cõcilio Ierosolymitano præceperunt abstinentiam à sanguine & suffocato? Act. 15.29. Quid de Paulo, qui distinguit inter sua & Christi præcepta? 1. Corinth. 7.12. Quid de magistratibus, qui fingunt mandata humana ad conseruandam pacem & iustitiam in Republica? Quid denique de ipsis aduersariis, qui in Synodis & conuenticulis suis condunt leges & statuta ecclesiastica, quæ ab omnibus obseruari volunt?

29. Secundo, Sensus illius loci non est ille, quæ fingunt aduersarij, sed longe alius. Nam sicut in præcedenti testimonio agebatur generaliter de præceptis Mosâicis integrè obseruandis, ita hîc agitur speciatim de vno præcepto sacrificij integrè obseruando. Textus sic habet: *Quando disperdiderit Dominus Deus tuus gētes, ad quas ingredieris possidēdas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earū, caue, ne imiteris eas, & requiras ceromonias earum, dicens: Sicut coluerūt gētes istæ Deos suos, ita & ego colā. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auersatur Dominus, fecerūt diis suis, offerētes filios & filias, & cōburētes igni. Quod præcipio tibi, hoc tātūm facito Domino: nec addas quicquā, nec minuas.*

30. Sensus est: Quando veneris in terrā Palæstinam, ad quam tendis, & obtuleris Domino Deo tuo sacrificium: non imitaberis gentiles,

qui falsis Diis offerunt suos *filios*
 & filias per ignem; sed hoc tantum
 offeres, quod ego tibi præcipio,
 nempe, ex animalibus, oves, ca-
 prias, hœdos, boues, vitulos, co-
 lumbas, passeret, turtures. *ex fructibus*
terræ, panem, simitam, saleem,
thus, manipulum spicarum, & tri-
ticum. Ex liquoribus, sanguinem,
vinum, oleum, aquam. Hoc tantum
facito, id est, offero, Domino. Nec
addas quicquam ex sacrificiis gen-
tilium: nec minuas ex eis, quæ iam
enumerata sunt.

31. Quid hinc concludent ad-
 uersarij? Non video; nisi sic infe-
 rant: Iudæi debebant ea tantum of-
 ferre in sacrificium, quæ à Deo
 erant determinata: ergo Christiani
 non debent seruare præcepta hu-
 mana, siue ciuilia, siue ecclesiasti-
 ca. *Spektatum admissi risum teneat*
is amici.

Tertia obiectio.

2. **T**ertia sumitur ex illo Galat. 1. 8. *Licet nos, aut Angelus de caelo euangelizet vobis, praterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Et infra: *Si quis euangelizauerit vobis prater id, quod accepistis, anathema sit.* Ergo, inueniunt aduersarij, prater Euangelium non licet admittere Traditiones. Respondeo 1. Hæc obiectio retorqueri potest in aduersarios, hoc modo: Si quis euangelizauerit vobis prater id, quod Apostolus euangelizauit, anathema sit: Aduersarij euangelizant aliquid prater id, quod Apostolus euangelizauit, quia oppugnant Traditiones, contra id, quod Apostolus dicit, *Tenete Traditiones*: Ergo anathema sint.

33. Respondeo 2. Ex scopo Apostoli æstimandum est, an damnentur hoc loco Traditiones, necne. Scopus Apostoli est hic. Galatæ docti erant

erant à Paulo, ceremonias legis
 Mosaicæ abrogatas esse: & nemini
 posse per huiusmodi ceremonias
 iustificari, sed per fidem in Christum
 (cap. 2. 16.) Ab hac doctrina fuerunt
 postea abducti per quosdam falsos
 Apostolos, qui docebant, eos non
 posse saluari per fidem in Christum,
 nisi simul circumciderentur, & alias
 ceremonias mosaicas obseruarent.
 (cap. 1. 6. & cap. 3. 1. & cap. 4. 9. &
 cap. 5. 1. Contra huiusmodi falsos
 Apostolos agit Paulus, cum ait: *Si
 quis euangelizauerit uobis prater
 id, quod accepistis, anathema sit. Q.
 D. Accepistis à me, hominem iustifi-
 cari per fidem in Christum, non autem
 per obseruantiam legis Mosaicæ.
 Si quis aliter uos instruit, anathe-
 ma sit. At hinc non sequitur, Tra-
 ditiones Apostolicas esse reiicien-
 das, sed potius conseruandas, quia
 non sunt præter, aut contra id,
 quod Paulus euangelizauit Gal-
 tis de iustificatione: sed potius
 sunt*

nt id, quod ipse Theſſalonicenſis euangelizauit, cum dixit, *Tene Traditiones, quas didicisti.*

Quarta obiectio.

4. **Q**uartam sumitur ex illo Apoc. 22. 18. *Cōtestor omni uidenti uerba Prophetiæ libri huius: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro uitæ.* Ergo non licet apponere Traditiones. Respondeo. Hoc testimoniū condemnat Lutheranos, qui non solum diminuant de uerbis libri prophetiæ huius, sed totum librum suspectum habent, nec eum pro canonico, sed pro apocrypho agnoscunt. Non tamē condemnat Traditiones, quia non prohibet, ne præter prophetiā Apocalypticam admittatur aliquid aliud (alioquin nō liceret addere Prophetias Isaia, Jeremiæ, & aliorum Prophetarum

vete

110 Liber I. Cap. II.

veteris Testamēti, nec item Euangelia, Epistolas, Symbolum fidei, sed solūm prohibet, ut verba Prophetiæ Apocalypsicæ ab aliquo deprauentur, quod duobus modis fieri posse insinuat. Primò, additione: ut si quis apponat aliquid ad Prophetiã Apocalypsicam, quasi pars illius sit, quæ reuera non est. Secundò, diminutione: ut si aliquid detrahat, quasi ad illam non pertineat, quod reuera pertinet. Neutrum faciunt Catholici.

35. Exemplo rem declarabo. Prædicit Ioannes cap. 11. fore aliquando ut veniant duo Prophetæ, *amicti saccis, qui prophetabūt diebus 1260. & habebunt potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetia ipsorum, & potestatem conuertendi aquas in sanguinem, &c.* Ad hanc prophetiam nihil addunt Catholici, quod ad eam non pertineat: nec auferunt aliquid, quod ad eam pertineat: sed relinquunt integram, sicut

De Traditionibus. 111

cut à Ioanne perscripta est. At
ontrà faciunt aduersarij, qui di-
nt hos duos Prophetas fuisse Lu-
therum & Calvinum. Nā qui hoc
teunt, necessariò diminuunt de
erbis Prophetiæ huius, cùm con-
ter Lutherum & Calvinum non
uisse *amiētos saccis*, nec habuisse
potestatem claudendi cælum: & quæ
oidem sequuntur.

Quinta obiectio.

6 **Q**uinta sumitur ex illo 2.
Timoth. 3.15. *Omnia Scri-
tura diuinitus inspirata, utilis est
ad docendum, ad arguendum, ad
corripendum, ad erudiendum in iu-
sticia, ut perfectus sit homo Dei, ad
omne opus bonum instructus.* Ex
quo loco dupliciter argumen-
tantur aduersarij. Aliqui sic:
Omnia Scriptura est utilis ad
docendum & arguendum: Er-
go superuacaneæ sunt Traditio-
nes. Perinde, ac si dicas: Omnia
Scriptura est utilis ad nutriendum:
Ergo

Ergo superuacaneus est potus. Vel
 omnis elemosyna est utilis ad sa-
 lutem, Lucæ 11. 41. & Daniel. 4. 24.
 Ergo superuacanea oratio, super-
 uacanea Sacramenta. Misereat me
 horum hominum.

37. Alij sic: Omnis Scriptura est
 utilis, id est, sufficiens: Ergo super-
 uacaneæ traditiones. Sed quæ hæc
 interpretatio est? An idem sunt,
 utilem esse, & sufficientem esse? Si
 idem sunt, iam illud 1. Timoth.
 4. 8. *Pietas ad omnia utilis est*, lice-
 bit sic interpretari, Pietas ad om-
 nia sufficiens est: Ergo reliqua om-
 nia superuacanea sunt. Et similiter
 illud 2. Tim. 4. 11. *Marcum assume,*
& adduc tecum: est enim mihi utilis
ad ministeriū, id est, sufficiens: Ergo
 Timotheus, Titus, Onesimus, &
 alij superuacanei sūt. Quis nõ vi-
 det, si hæc licētia interpretādi Scri-
 pturam semel admittatur, totam
 corrumpi & adulterari posse?

38. Sed, ut clariùs res ipsa per-
 cipiat,

piatur, textus Apostoli confide-
ndus est. Igitur Apostolus in cita-
to capite hortatur Timotheū Epi-
scopum, vt suos subditos instruat
in fide & bonis operibus, & redar-
tuat aduersarios, qui *corrupti mēte,*
& reprobi circa fidē, resistunt veri-
tati. Et vt ostendat eum id posse
præstare, subdit: *Tu verò permane in*
his qua didicisti, & credita sunt tibi,
sciens à quo didiceris: & quia ab in-
fantia tua sacras litteras nosti, qua
e possunt instruere ad salutē, per fi-
dem, qua est in CHRISTO IESU.
Omnis enim Scriptura diuinitus in-
spirata utilis est ad docendum, &
cætera. Vbi per sacras literas, quas
ait Timotheum ab infantia nouis-
se, intelligit Scripturam veteris
Testamenti. Nam eo tempore, quo
Timotheus erat infans, nondū ex-
stabat Scriptura noui Testamenti.
39. Apostolus ergo, in illo textu,
sic argumentatur: *Omnis Scriptura*
diuinitus inspirata utilis est ad do-

condos subditos, & redarguendos aduersarios. At Scriptura veteris Testamēti, quam ab infantia didicisti, est diuinitus inspirata: Ergo est utilis ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios. Cū ergo cognitione illius Scripturæ instructus sis, magnum ex ea præsidium habes ad præstandum, quod dixi.

40. Ex eodē principio licebit sic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Testamenti est diuinitus inspirata: Ergo est utilis ad docendum & arguendum: Qui ergo cognitione huius Scripturæ instructus est, magnum ex ea præsidium habet ad vtrunque præstandum.

41. Porro, ex vtroque discursu patet, has tres propositiones veras esse, secūdum apostolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Testamenti uti-

De Traditionibus. 115

est ad docendum & arguendum. Scriptura noui Testamēti utilis t ad docēdum & arguendū. Sicut ergo nō sequitur: Scriptura veteris Testamēti utilis est: Ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea. Nec cōtrā, Scriptura noui Testamenti est utilis: Ergo Scriptura veteris Testamenti est superuacanea. Sic etiam non sequitur: Vtraque Scriptura est utilis: Ergo Traditio est superuacanea. Alioquin superuacaneum esset, quod dicit Apostolus, *Tenete Traditiones.*

Sexta obiectio.

42. **S**exta sumitur ex illo Matth. 15. 6. *Irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.* Et Coloss. 2. 8. *Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam secundum Traditionem hominum.* Et 1. Petri 1. 18. *Redempti estis de vana vestra conuersatione paterna Traditio*

116 *Liber I. Cap. III.*
ditionis. Hinc colligunt aduersarij
omnes Traditiones à Christo &
Apostolis damnatas esse. At nō re-
ctè: nam Christus & Apostoli so-
lūm loquuntur, vel de Traditioni-
bus Iudæorum, quibus Pharisæi
malè utebantur, vt suprà explic-
tum est, vel de Traditionibus gen-
tilium, quæ fidei Christianæ repug-
nabant. At tales nō sunt, quas hoc
loco nos defendimus. Nos defen-
dimus diuinas & Apostolicas, quæ
suprà enumeratæ sunt.

CAPVT III.

De Ecclesia.

Ecclesia Christi, vt dicam cap. 5.
est Iudex cōtrouersiarum fidei
ac religionis. Nō potest autem esse
sufficiens Iudex, nisi habeat tres
conditiones. 1. Vt sit visibilis. Nam
si esset inuisibilis, non posset no-
biscum visibiliter agere, & nostras

Controuersias uia uoce dirimere.
.. Ut sit infallibilis. Nam si esset
fallibilis, posset errare in dirimen-
dis fidei controuersis, ac proinde
nunquam essemus tuti in fide. 3. Ut
sit nota. Nam si esset incognita,
non possemus ad ipsam, tanquam
ad Iudicem confugere. Igitur hæ-
res conditiones hoc ordine ex-
plicandæ sunt. 1. Ecclesiam Christi
esse uisibilem. 2. Esse unam, san-
ctam, Catholicam, Apostolicam,
Sponsam Christi, Domum Dei,
Columnam & firmamentum ue-
ritatis. 3. Extra illam neminem sal-
uari posse. 4. Eandem in fide non
posse deficere, aut errare, ac proin-
de securos esse, qui illius senten-
tiam sequuntur. 5. Hanc uisibilem
Christi Ecclesiam non esse aliam,
quam Romanam seu Pontificiam,
quæ toto orbe diffusa est.

I. Conclusio.

Ecclesia Christi in terris visibilis & conspicua est.

1. **H**anc concedūt præcipui aduersarij, præsertim Calvinus lib. 4. instit. c. 1. §. 2. vbi ex professo disputat de Ecclesia visibili, & Philippus Melanchthon in Examine ordinandorum, titulo de Ecclesia, vbi sic ait: *Ecclesia visibilis in hac vita, est cœtus visibilis amplectentiū incorruptam Euangelij doctrinam, & rectè utentiū Sacramentis, in quo cœtu Filius Dei efficax est, & multos regenerat ad vitam aternā.*

2. Et res certa est. Primò, quia illa Ecclesia necessariò visibilis est, in qua Episcopi & Pastores visibiliter debent gubernare suos subditos, visibiliter docere, hortari, Sacramenta administrare, peccantes corripere, cõtumaces ab aliorū cõmunione

unionem separare: & vicissim, ubi
abditum debent agnoscere suos Pa-
tores, eorum monitis obtemperare,
instructionem & Sacramenta ab eis
percipere: At hæc omnia fiunt in
vera Christi Ecclesia: Ergo vera
Christi Ecclesia necessariò visibilis
est. Minor patet ex Scriptura, Matt.
18. 17. *Dicit Ecclesia. Si Ecclesiam non
audierit, sit tibi sicut Ethnicus &
Publicanus.* Et Act. 20. 28. *Attēdite
vobis, & uniuerso gregi, in quo vos
spiritus sãctus posuit Episcopos regere
Ecclesiã dei.* Et Heb. 13. 17. *Obedite
Præpositis vestris, & subiaccete illis.
Ipsĩ enim peruigilãt, quasi rationẽ pro
animabus vestris reddituri.* & alibi.

3. Secundò. Illa Ecclesia necessa-
riò est visibilis, in qua publicè indi-
cuntur & celebrantur Concilia, san-
ciuntur Canones, dirimuntur con-
trouersie de fide ac religione. Hæc
omnia fiunt in vera Christi Eccle-
sia: nã Apostoli indixerunt Conci-
lium Hierosolymitanum, in quo

hæc constitutio facta est: *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine & suffocato.* Act. 15. 28. Et post tempora Apostolorum, celebrata sunt Concilia generalia, Nicenū, Constantinopolitanū, Ephesinū, Chalcædonense, quæ etiã ab aduersariis tanquam legitima admittuntur.

4. Tertiò, Christus in Euangelio comparat Ecclesiam suam sagæz missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: cõparat conuiuio nuptiali, ad quod boni & mali vocati sunt: comparat decem virginibus, quarum quinque prudentes sunt, quinque fatuæ: comparat ouili, in quo reperiuntur oves & hædi. Hæc nõ possunt intelligi, nisi de Ecclesia visibili: nam aduersarij, qui agnoscunt duas Ecclesias, vnã visibilem, alteram inuisibilem, sic eas inter se distinguunt, quòd in
hac

ut sint soli prædestinati, in illa
boni & mali permixti. At in Eccle-
sia, de qua Christus loquitur in su-
peradiectis parabolis, sunt boni &
mali permixti: Ergo loquitur de
Ecclesia visibili. Loquitur autem
de vera Ecclesia: Vera igitur Ec-
clesia visibilis est.

5. Quartò idem à Propheta præ-
dictum est, Psal. 18. 6. *In sole posuit
tabernaculum suum, id est, ut ibidè
explicat Augustinus; In manifesta-
tione posuit Ecclesiam suam, non in
occulto. Et Epist. 166. ad Donatistas:
Ipsa est Ecclesia in sole posita, id est,
in manifestatione, omnibus nota us-
que ad terminos terra. Eodem spe-
ctat illud Christi Matth. 5. 15. Nō
potest civitas abscondi supra montem
posita, neque accendunt lucernam, &
ponunt eam sub modio, sed super cā-
delabrum, ut luceat omnibus, qui in
domo sunt. Vbi per civitatem, quæ
abscondi non potest, & per lucer-
nam, quæ omnibus lucet, intelligen-*

tur Ecclesia Christi. Vnde idē Augustin. in libro de vnitate Ecclesie cap. 16. *Non est, inquit, operta Ecclesia, quia non est sub modio, sed super candelabrum. Et de illa dictum est. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Sed Donatistis velut operta est, qui audiūt tam lucida & manifesta testimonia, qua illam toto orbe demonstrant, & maluit clausis oculis offendere in montem, quā in eū ascendere.* Et Epist. 170. ad Severinū: *Facile tibi est ascendere & videre ciuitatem super montem cōstitutam.*

6. Quintò, idem constat ex Symbolo fidei, vbi sic dicimus, *Credo sanctam Ecclesiā Catholicā.* Quod de visibili Ecclesia intelligendum esse non solūm docent Catholici, sed etiam multi ex aduersariis, præsertim Calvin. l. 4. c. 1. §. 2. & Melancthon loco suprā citato. Itaq; dari Ecclesiam visibilem, est articulus fidei, secundū aduersarios. Et rectè: nam licet externis oculis vide-

dea

namus multitudinem eorum hominum, ex quibus conflata est Ecclesia visibilis; tamen quod in ea multitudine sit vera doctrina Christi & Apostolorum, hoc non videmus, sed credimus. Unde visibilis ecclesia partim cadit sub externos oculos; partim sub internam fidem. Externis oculis videmus homines, qui in Ecclesia sunt: interna fide credimus veram Christi doctrinam apud eos tradi & conseruari.

7. Hinc soluitur vulgare illud sophisma: Quod fide credimus, non est visibile: Ecclesiam fide credimus: Ergo Ecclesia non est visibilis. Nam maior propositio sic debet intelligi: quod fide credimus, non est visibile ex ea parte, qua sub fidem cadit; tamen si possit esse visibile ex alia parte, qua sub fidem non cadit. Huius rei varia exstant exempla. Apostoli in Christo videbant humanitatem; credebant diuinitatem. In Baptismo videmus exter-

nam

nam aquã & abluionem; credimus internam vim regenerandi, & peccata abluendi. In Codice Bibliorum videmus chartam, Scripturã, Codicẽ ipsum; credimus, quod in eo continetur, esse Verbũ Dei. Idem dicitur de Ecclesia. Est aliquid in ea, quod credimus: est aliquid, quod videmus. Credimus veram esse doctrinam, quæ in Ecclesia traditur: videmus homines, externos ritus, & Sacramenta, quæ in Ecclesia sunt.

8. Accedit consensus Patrum. Omnes, qui de hac re ex professo scribunt, Ecclesiam visibilem esse affirmant. August. (vt omittam testimonia ipsius supra citata.) epist. 166. ad donatistas sic habet: *In Scripturis didicimus Christũ; in Scripturis didicimus Ecclesiã. Has Scripturas communiter habemus: quare nos in eis Christum & Ecclesiam communiter retinemus?* Et post multa: *Ecce Scripturæ cõmunes. Ecce, ubi nouimus Christum, ibi nouimus Ecclesiam.* S.

Christi

*Christum ipsum tenetis, ipsam Eccle-
siam quare non tenetis? Si in ipsum
Christum, quem legitis, & non vide-
tis, tamen Scripturarum veritatem
editis, quare Ecclesiam negatis,
quam & legitis & videtis.*

9. Et ne longus sim in enume-
ratis aliis Patribus, omnes illi sup-
ponunt Ecclesiam esse visibilem, qui
recensent ordine Successores Petri
in gubernatione Ecclesie, vt Ire-
neus, Optatus, Aug. Epiph. & Euf.
Nesariensis. Omnes item, qui faten-
tur ex Evangelio, bonos & malos
in Ecclesia permixtos esse: Qui
agnoscunt potestatem soluendi, li-
gandi, excommunicandi, quae nisi
in Ecclesia visibili, exerceri non po-
test. Denique, qui asserunt Ecclesiam
sine praedicatione Evangelij, & Sa-
cramentorum administratione, con-
sistere non posse. Nec puto quemquam
esse, qui haec neget, si intelligat.

10. Conabor tamen clarius ex-
plicare. Ac primum quaero, an Res-
publica

publica Veneta, vel ciuitas Viennensis in Austria, sit visibilis, necne. Omnes, opinor, visibilem esse concedunt. At eadem est ratio de Ecclesia. Quod sic ostendo. Tria spectari possunt in Ecclesia. 1. Multitudo seu collectio eorum hominum, qui sunt in Ecclesia. 2. Externum regimen, quo Prælati Ecclesiæ gubernant suos subditos, docendo, hortando, iudicando, puniendo, Sacramenta administrando. 3. Interna fides & charitas, qua inter se vniuntur. Eadem spectari possunt in Repub. Veneta, vel ciuitate Viennensi. 1. Multitudo seu collectio eorum hominum, qui in Rep. vel ciuitate sunt. 2. Externum regimen, quo Magistratus politicus gubernat suos subditos. 3. Interna affectio, qua inter se vniuntur. Duo priora, tam in Ecclesia, quàm in Rep. vel ciuitate, sunt visibilia. Tertium utrobique est inuisibile. Sicut enim externis oculis non possumus videre, an Christiani,

qui in Ecclesia sunt, habeant internam fidem & charitatem, sed propter externam fidei professionem credo: sic etiam res habet in Republica ciuitate. Video ciues, qui in ea sunt: video externam politiam & gubernationem; sed non video internum secretum, quem quisque habet, aut habere debet. Si ergo, eo non obstant, nihilominus Ciuitas vel Respublica verè dicitur esse visibilis; cur non de Ecclesia dici non possit. Nihil certius. Hinc facile diluuntur conuersiones, quæ obiici solent.

II. Conclusio.

Hanc visibilis Ecclesia est Vna, Sæcta, Catholica, Apostolica, Sponsa Christi, Domus Dei, Columna & firmamentum veritatis.

Hanc etiam admittit Calvinus loco citato. Et merito. Nam Scripturæ, Symbola fidei, & Patres

tres passim ita docent. Dicitur autem Ecclesia *Vna*, propter vnionem & consensum eorum, qui in Ecclesia sunt. Omnes enim vnā eandēque fidem profitentur, iuxta illud Apost. Eph. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Et qui recedunt ab hac fidei vnitatē propriè sectarij & Hæretici appellantur. Itaque ad eam conseruandam sæpè hortatur nos idem Apostolus, præsertim Rom. 16. 17. *Rogo vos, fratres, vt obseruetis, ne qui dissensiones & offendicula præter doctrinā, quam vos didicistis, faciunt: & declinate ab illis.* Et 1. Cor. 10. *Obsecro vos, fratres, vt idipsū detestati omnes, & non sint in vobis schismata.* Et Hebr. 13. 9. *Doctrinam variis & peregrinis nolite abduci.*

12. Dicitur *Sancta*, ob has causas. Primò, quia nemo in eā ingreditur nisi per Baptismū ablutus & sanctificatus. 1. Cor. 6. 11. *Hac quidem facti estis, sed abluti & sanctificati estis.* Se-

cundo

ndò, quia omnia ipsius instituta,
remonia, Sacramenta, & doctri-
a ad sanctitatem ordinantur. Eò
nim spectant, vt vel sancti effici-
ur, vel in sãctitate crescamus, &
onseruemur. Tertiò, quia exera il-
nulla potest esse sãctitas. Quar-
o, quia Christus, qui est Caput &
onsus Ecclesiã, est Sanctus San-
orum. Addit Caluin. lib. 4. Inst. c.
§. 17. vocari sanctam, quia quoti-
e proficit in sanctitate, & ad me-
m sanctitatis aspirat. Nec obstat,
quòd multi mali sint in Ecclesia.
potest nihilominus vocari sancta;
im propter rationes allatas; tum
iam quia multi in ea sancti sunt.

13. Dicitur *Catholica*, seu Vni-
ersalis, tribus de causis. 1. Ratione
oci, quia per vniuersam orbem
ffusa est, Marci 16. 15. *Euntes in
undũ vniuersum, predicare Euan-
gelium omni creatura.* 2. Ratione
poris quia semper durabit. Dan. 2.
4. *Suscitabis Dominus cœli regnũ,*
I quod

quod in aeternum non dissipabitur
 Ratione hominum saluandorum
 quia quotquot saluantur, in visibili
 Ecclesia saluantur, & nullus extra
 eam saluari potest. (infiã conel. se-
 quenti.) Hinc patet discrimen in-
 ter Ecclesiã Christi, & Synagogam
 Iudæorum. Hæc enim nullo isto-
 rum modorum fuit Catholica seu
 Vniuersalis. Non primo, quia non
 fuit diffusa per totum orbem; sed
 per solam Palæstinam. Nec secū-
 do, quia non durauit, nisi certa
 tempore, nempe vsque ad mor-
 tem Christi. Nec tertio, quia pote-
 rant saluari homines extra Syna-
 gogam, vt Niniuitæ, & alij.

14. Dicitur *Apostolica*, primo,
 quia in Apostolis initium habuit.
 Secūdo, quia ab Apostolis per or-
 bem terrarum propagata est, Rom.
 10. 18. *In omnem terram exiuit so-
 nus eorum.* Tertiū, quia sequitur
 doctrinam Apostolorum, ad Gal.
 18. *Licet nos, aut angelus de caelo*

euangelizet vobis, praterquam quod
euangelizauimus vobis, anathema sit.

Denique quia retinet successionē
episcoporū ab apostolis. Vide Ter.
de Præscriptionib. aduersus Hæ-
reticos, c. 20. & duobus sequētib.

15. Dicitur *Sponsa Christi*, quia
Christus indissolubili vinculo eam
sibi coniunxit, Osee 2. 19. *Sponsabo*
te mihi in sempiternū. Et Eph. 5. 21.

Propter hoc relinquet homo patrem
& matrem suam, & adhærebit uxori
sua, & erunt duo in carne una. Sa-
cramentum hoc magnum est: ego au-

tem dico in Christo & Ecclesia. Ha-
bet autem hæc sponsa tria priuile-
gia. 1. quòd sit fœcunda. 2. quòd

semper virgo. 3. quòd ex latere spōsi
progenita. Quæ tria simul sumpta,
nulli vnquam sponsæ obtigerunt.

Beata Maria, Iosephi sponsa, fuit
quidē fœcunda, & semper virgo, nō
tamen è latere sui spōsi progenita:
Eua è contrario, fuit ex latere A-
dami procreata & fœcunda; non
tamen

ramen semper virgo. At Ecclesia Christi sponsa, omnia simul nacta est. Ac primò, quòd fœcunda sit, patet ex illo Galat. 4. 31. *Non sumus ancilla filij, sed libera.* Quòd virgo, ex illo 1. Corint. 11. 22. *Respondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Quòd ex latere Christi, colligunt plerique ex illo Ioan. 19. 34. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & cõtinuò exiit sanguis & aqua.* Quomodo autem id intelligendum sit, dictũ est alibi.

16. Dicitur *Domus Dei*, quia tametsi Deus vbique sit, vt ipsemet fatetur apud Ieremiam cap. 23. 24. *Cœlum & terram ego impleo:* tamẽ peculiari modo habitat in Ecclesia, tanquam in domo sua, propter specialem assistentiam & gubernationem, vt Concl. 5. explicandum est. Hanc domum ipse sibi ædificauit supra firmã petram, vt nũquam ruitura sit, Matt. 16. 18. In hac habet dispensatorem familiæ suæ, Luc.

2. 42. In hac generat filios per
Baptismum, instruit per prædica-
tionem Euangelij, nutrit per Eu-
charistiam, sanat per Pœnitentiam
& vñtionem. In hac habet vasa
omnis generis, aurea & argentea,
ligna & fictilia. 2. Timot. 2. 20. In
hac celebrat conuiuium nuptiale,
Matth. 22. 2. Denique extra hanc,
neminem saluum esse vult, vt pau-
lò pòst videbimus.

17. Dicitur *columna & firmamen-
tum veritatis*, quia est columna fir-
ma & stabilis, quæ à veritate defle-
ctere nō potest: & sua firmitate ac
stabilitate sustentat suos filios, ne à
veritate aberrant. Aduersarij paulò
aliter explicant. Aiunt Ecclesiam
dici columnam & firmamentum
veritatis: vel, quia non alibi habitat
veritas Dei in hoc mūdo, quàm in
Ecclesia, vt vult Beza in commen-
tario: vel, quia Ecclesia est fida cu-
stos veritatis Dei, vt interpretatur
Calvinus lib. 4. Inst. cap. 1. §. 10.

134 *Liber I. Cap. III.*

Vel, vt loquitur in commentario, quia veritatē praconio suo celebrat, quia purā & sinceram retinet, quia ad posteros trāsmittit. Vel denique, vt loquitur in c. 43. Isai. v. 10. quia veritatē tuetur & propagat, vt à posteris in omne aeuum colatur. Hæc omnia seruiunt nobis pro 3. Conc.

III. *Conclusio.*

Extra hanc visibilem Ecclesiam nemo potest saluari.

18. **I**Ta passim docent Patres. Augustin. lib. de Unitate Ecclesie, cap. 19. *Ad ipsam verò salutem, inquit, ac vitam aeternam nemo peruenit, nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christū nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia. Et epist. 50. ad Bonifacium Comitem, sub finem: Ecclesia Catholica sola est corpus Christi, cuius ille caput est, Salmator corporis sui. Extra hoc corpus neminem viuificat. Spiritus sanctus. Et paulò post*

post: Nō habēt itaque Spiritū s̄ctū,
qui sunt extra Ecclesiā. Et epist. 152.
ad Donatistas: Quisquis ergo ab hac
Catholica Ecclesia fuerit separatus,
quāntūlibet laudabiliter se viuere e-
xistimet, hoc solo scelere, quōd à Chri-
sti unitate disiunctus est, non habebit
vitam, sed ira Dei manet super eum.
Et S. Gregor. l. 14. moralium, c. 2.
S̄cta uniuersalis Ecclesia predicat,
saluari veraciter, nisi intra se, non
posse: asserens, quōd omnes, qui extra
ipsam sunt, minimè saluentur.

19. Cōsentiūt aduersarij. Calvinus
l. 4. c. 1. §. 4. Verūm, inquit, quia nunc
de visibili Ecclesia differere propositū
est, discamus vel uno Matris elogio,
quā utilis sit nobis eius cognitio, im-
mō necessaria, quando nō alius est in-
vitā ingressus, nisi nos ipsa cōcipiat in
utero, nisi pariat, nisi alat suis uberi-
bus: denique sub custodia & guber-
natione sua nos tueatur, donec exsiti
carne mortali, similes erimus Ange-
lis. Et paulō post: Extra eius gremiū

136 *Liber I. Cap. III.*

nulla est speranda peccatorum remissio, nulla salus. Et rursū §. 22. Tria, inquit, hic nobis observanda sunt. Primum quantalibet sanctitate polleant filij Dei, hac tamen conditione semper esse, quandiu in mortali corpore habitant, ut sine peccatorum remissione consistere nequeant coram Deo. Deinde, hoc beneficium sic esse Ecclesie proprium, ut non aliter eo fruamur, quàm si permaneamus in illius communione. Tertio, per Ecclesie Ministros & Pastores nobis dispensari, vel Evangelij predicatione, vel Sacramentorum administratione.

20. Et Philippus Melancthon in Examine ordinandorum, titulo de Ecclesia: *Non loquimur, inquit, de Ecclesia, ut de Idea Platonica, sed monstramus Ecclesiam iuxta dictū, Dic Ecclesia. Hic necesse est intelligi visibilem Ecclesiam. Et mox quaerit, An necesse sit, singulos homines saluandos fieri ciues huius Ecclesiae visibilis? Et respondet his ver-*

bis:

Prorsus necesse est.

I. Eius rei variæ assignantur cau-
 ab Augustino, serm. 181. de Tē-
 ore. Prima, quia in sola Ecclesia
 molatur hostia Redēptoris. Al-
 ra, in sola vinea laborantes, mer-
 dem denarij accipiunt. Tertia,
 nes, qui extra arcam Noë fue-
 it, diluuiō exstinēti sunt. Quarta,
 embrum, quod nō manet in cor-
 ore, vitā habere nō potest. Quin-
 ramus præcisus ab arbore, non
 potest germinare. Sexta, riuus à fō-
 separatus, arescit. Alij hanc ad-
 unt: Christus est Sponsus Eccle-
 æ: At Christus nō est adulter, nec
 enerat filios, nisi ex Sponsa sua
 ecclesia: Nemo ergo filius Christi
 t, nisi matrem agnoscat Eccle-
 am. Huc spectat Cyprianus in lib.
 e Vnitate Ecclesiæ, cū ait: *Non*
abet Deum Patrem, qui Ecclesiam
on habet Matrem. Et August. lib. 4.
 e Symbolo ad Catechumenos, c.
 3. *Si quis absque Ecclesia inuentus*

138 Liber I. Cap. III.

*fuerit, alienus erit à numero filiorum.
Nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.*

22. Eodem pertinet vaticinium
Isaiæ cap. 60. 11. *Aperientur porte
tua iugiter, die ac nocte non clau-
dentur, ut adferatur ad te fortitudo
gentium, & Reges earum adducan-
tur. Gens enim & regnum, quod non
seruierit tibi, peribit. Quibus verbis
duo prædicit. Vnum, quòd Ecclesia
Christi futura sit visibilis, quæ pa-
teat omnibus gentibus, si velint in-
trare. Alterum, quòd omnes sint pe-
rituri, qui eam ingressi non fuerint.*

IV. Conclusio.

*Hac visibilis Ecclesia non potest de-
ficere, vel errare in fide.*

23. **H**Æc conclusio non debet
intelligi de aliqua parte
Ecclesiæ, sed de tota Ecclesia. Nam
certum est, aliquam Ecclesiæ par-
tem, id est, aliquos Christianos er-
rare

te posse, & re ipsa errasse. Erravit
rius, negans Christi diuinitatem.
erravit Macedonius, negans Spiri-
is sancti diuinitatem. Erravit Ne-
orius, asserens duas in Christo
personas. Errarunt Eutyches & diof-
orus, asserentes vnam in Christo
aturam. Errarunt Pelagiani, ne-
antes peccatum originale, & ne-
essitatem gratiæ. Errarunt Dona-
stæ, & alij plures. Qui omnes pro-
ter suos errores, ab Ecclesia dam-
ati, & tanquam putrida membra,
scissi sunt.

24. At quæstio est, an tota Eccle-
a Christi, seu tota multitudo
kristianorum, quatenus ex Pasto-
bus & ouibus conflata est, possit
rare in aliquo puncto vel articu-
o fidei: vel, vt clariùs dicam, an
Christus, qui Ecclesiam suam gu-
ernat, permissurus sit, vt ipsa tota,
uatenus toto orbe diffusa est, pu-
licè profiteatur aliquod dogma,
uod sit cõtra fidem vel Euāgeliũ?
Hic

Hic à nobis dissentiunt aduersarij. Aiunt totam Ecclesiam visibilem, quæ primis quingentis annis habuit veram fidem & religionem, postea errasse, & multis sæculis, usque ad tempora Lutheri, in errorem perstitisse: vel, ut alij loquuntur, totam periisse & defecisse; non quòd perierint aut defecerint homines, ex quibus conflata est Ecclesia visibilis; sed quòd defecerint eorum fides, & sincera religio. Ita passim Lutherani & Calvinista.

25. Sed manifestè refelluntur ex concessis. Primò, quia ipsi concedunt esse articulum fidei, dari Ecclesiam Christi visibilem, quæ sancta & Catholica sit: & hoc sensu interpretantur illud, quod in symbolo profiteamur, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, ut conclusione secunda ostensum est. At articuli fidei semper sunt veri, nunquam falsi. Ergo semper verum est, dari Ecclesiam Christi visibilem, quæ sancta

recta & Catholica sit. Ergo falsum est totam Christi Ecclesiam invisibilem, post primos quingentos annos defecisse, & multis sæculis nullam fuisse visibilem Christi Ecclesiam. Nam si ita esset, non liquisset tunc dicere, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.*

26. Secundò, concedunt etiã aduersarij, Ecclesiam visibilem esse sponsam Christi, vt conclusione certia dictum est. Hinc formo duplex argumentum. Vnum ex parte sponsi, qui indissolubili vinculo, coniunxit sibi Ecclesiã visibilem, tanquam sponsam perpetuam, vt explicat Apostolus Ephes. 5. 31. Et prædictum est ab Osea cap. 2. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum.* Ergo nunquam ab ea separari potest. Alterum ex parte sponsæ, quæ ad perpetuam subiectionem & fidem conjugalem obligauit se suo Spõso, vt insinuat idẽ Apostolus, cum ait: *Sicut Ecclesia subiecta est Chri-*
sto,

*sto, ita & mulieres viris suis subditi sint in omnibus. Quasi dicat: Ecclesia est norma seu exemplar subjectionis & fidelitatis, cui mulieres conformare se debent. At non esset norma fidelitatis, si post aliquot annos deficeret à suo spōso, & fieret adultera. Vnde Cypr. l. de unitate Ecclesie. *Adulterari nō potest ipsa Christi: incorrupta est, & pudica.**

27. Tertiò, Ecclesia visibilis est Domus Dei, de qua Christus in Euangelio, Matth. 16. 18. *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non preualebunt aduersus eam.* Vbi duo promittit. Primò, quòd velit Ecclesiam suam edificare super petram. Secundò, quòd portę inferi non sint eam expugnaturę. In vtroque alludit ad id quod Matth. 7. 24. dixerat, sapientem architectum esse, qui ædificat domum super petram: stultū, qui super arenam. Causā addit, quia quando oritur aliqua vehemens tempe-

as, mox corruit, illa quæ super arenam, non altera, quæ super petram fûdata est. Christus ergo voluit imitari sapientem architectû, & ædificare Ecclesiam suam super petram. vt nulla ventorum aut inirium vi possit disturbari. Hinc atet, eos magnam iniuriam irrogare Christo, qui asserunt Ecclesiam ab ipso ædificatam posse decedere, & re ipsa defecisse. Nam in e sequitur, non super petram, sed super arenam fuisse ædificatam: c proinde Christum fuisse stultum, non sapientem architectum. immò fuisse mēdacem, quòd promiserit se super petram ædificatû, & nō fecerit: quòd dixerit, portis inferi nō præualituras, & præuaerint. Hoc atgumēto vsi sunt plerique Patres, vt postea videbimus.

28. Quartò. Ecclesia, visibilis dicitur columna & firmamentum veritatis, triplici sēsu, vt supra diximò, quia est columna firma & stabili

stabilis quæ à veritate deflectere non potest, vt explicant Catholici. Secundò, quia est fida custos veritatis, eamque puram & sinceram ad posteros trāsmittit, vt vult Calvinus. Tertiò, quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, nisi in Ecclesia, vt interpretatur Beza. Hinc sumo triplex argumentum.

1. Si Ecclesia visibilis est columna firma & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest, certum est non posse errare in fide.
2. Si est fida custos veritatis, nunquam sua culpa amittit veritatem: aut si illam amittit, non est fida illius custos.
3. Si veritas nō alibi habitat, quàm in Ecclesia visibili; vel ergo superioribus sæculis, non habitauit veritas in hoc mundo; vel si habitauit, non alibi, quàm in Ecclesia visibili habitauit. Necessè ergo est, fuisse Ecclesiam visibilem.

29. Quintò, Nemo potest saluari extra Ecclesiam visibilem, vt cum

cum Catholicis disertè fatetur Cal-
uinus. At semper aliqui saluantur:
Ergo semper durat Ecclesia visibi-
lis. Falsum ergo est, Ecclesiam visi-
bilem multis sæculis non existisse.
Nam si non existisset, multis sæ-
culis nemo fuisset saluatus. Peris-
sent igitur omnes maiores nostri,
quotquot ante Lutherum per ali-
quot sæcula, toto orbe vixerunt.
Quis hoc credat?

30. Atque hæc argumenta sum-
pta sunt ex cōcessione aduersario-
rum. Accedunt alia ex Scripturis.
Primum ex Isaia, qui cap. 54. nihil
aliud, quàm de Ecclesiæ Christi
fœcūditate, amplitudine, firmitate,
perpetuitate, & victoria cōtra Hæ-
reticos & alios hostes vaticinatur.
Ac inter cætera, sic eam alloquitur
in persona Dei, v. 4. *Noli timere,*
quia non confunderis, neque eru-
besces. Confunderetur autem &
crubesceret, si erraret in fide. Et 2.
10. *Montes commouebuntur, & colles*

*contremiscens: misericordia autem
 mea non recedet à te, & fœdus pacis
 mea non mouebitur: id est, Etiam si
 montes de loco suo mouerentur, &
 colles contremiscerent, non tamen
 misericordia mea recedet à te, &
 fœdus pacis meæ, quod tecum in
 fixū & irreuocabile mansurū est. Et
 17. Ecce ego sternam per ordinē la-
 pides tuos, & fundabo te in sapphiris.
 Et ponam iaspidē propugnacula tua.
 & portas tuas in lapides sculptos, id
 est, Ego ita fundabo & stabiliā te
 vt tēpestate conuelli non possis: ta-
 muniā te portis & propugnaculis
 vt futura sis inexpugnabilis. Et
 17. Omne vas, quod fictum est contra
 te, non dirigetur: & omnem linguam
 resistentem tibi in iudicio, condemna-
 bis, id est, Omnes aduersarij, quos
 Diabolus contra te excitabit, non
 habebūt successum: & omnes Hæ-
 reticos, qui tibi resistent in causa
 fidei ac religionis, de errore con-
 uictos condemnabis. Quod etiam
 factum*

factum est haecenus.

31. Secundum ex verbis Christi
 (quæ planè conspirant cum verbis
 Isaiaë) Matth. 15. 18. *Porta inferi
 nõ praualebunt aduersus eam. Quæ
 iam explicata sunt. Sed audiamus
 Augustinum lib. 1. de Symbolo ad
 Catechumenos, cap. 6. vbi ait: Ipsa
 est Ecclesia sancta, Ecclesia vna, Ec-
 clesia vera, Ecclesia Catholica, cõtra
 omnes hæreses pugnans. Pugnare po-
 test, expugnari tamen non potest. Hæ-
 reses omnes de illa exierunt, tanquã
 sarmentã inuicilia de vite præcisa. Ipsa
 autem manet in radice sua, in vite
 sua, in charitate sua. Porta inferorũ
 non vincunt eam. Vbi manifestè lo-
 quitur de Ecclesia visibili, ex qua
 exeunt Hæretici. Nõ enim exeunt
 ex inuisibili, in qua soli prædestina-
 ti sunt, quia in ea nunquã fuerunt.
 Igitur ex sententia Augustini, Ec-
 clesia visibilis est, vna, vera, sancta,
 Catholica, quæ à portis inferorum
 vinci, aut expugnari non potest.*

32. Tertium similiter ex verbis Christi Matth. 28. 19. *Euntes in mundū uniuersum, docete omnes gentes, &c. Et ecce ego uobiscū sum omnibus diebus usque ad cōsummationem seculi.* Quasi dicat. Ego mitto uos in uniuersum orbem, ut apud Ethnicos prædicetis Euangelium, & Sacramenta administretis. Occurrēt quidē multa pericula & aduersitates, quia diabolus, qui ubique habet suos cultores, & idololatrias, crudelissimè uos persequetur: sed forti estote animo: Ego nō deserā uos: Adero uobis & successōribus uestris, usque ad finē mundi. Ego, inquam, adero, qui nuper dixi. *Non relinquam uos orphanos.* Ioan. 14. 18. *Ego, qui dixi, Cōfidite, ego uici mundum.* Ioan. 16. 33. *Ego, contra quem Princeps huius mundi non habet quicquā.* Ioan. 14. 30. *Ego, cui Pater promisit, Ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorum,* Ps. 109. 2.

33. Hoc etiam testimonio utitur

Augu

Augustinus Conc. 2. in Psal. 101.
contra Donatistas, vbi introducitur
Ecclesiã ita loquentẽ cum Christo:

*Quid est, quòd nescio qui recedẽtes à
me, murmurant contra me? Quid est,
quòd perdit me perisse contendunt?*

*Certè enim hoc dicunt, quia fui, &
non sum. Annuncia mihi exiguita-
tem dierum meorum. Quandiu ero*

*in isto seculo? Annuncia mihi propter
illos, qui dicunt: Fuit, & iam non est:*

*apostatauit & perit Ecclesia de om-
nibus gentibus. Et annunciauit: Ecce
ego vobiscum sum omnibus diebus*

vsque ad consummationem seculi.
Hic aduerte, quomodo Augustinus
per latera Donatistarum confodiat

Lutheranos & Calvinistas, qui etiã
dicunt, quod illi dicebant: *Ecclesia*

*Catholica iam non est, sed fuit: apo-
statauit & perit.* Contra quos simi-
liter licebit exclamare: *Quid est,*

*quòd nescio qui recedentes à me,
murmurant contra me? Quid est,
quòd perdit me, perisse conten-
dunt,*

dunt? Nonne tu, Domine, dixisti, Ecce ego tecum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem sæculi? Certè non dixisti: Ecce tecum sum quingentis annis, & postea per aliquot sæcula te deferam, vsq; ad tempora Lutheri & Caluini: sed disertè, *omnibus diebus*, vsque ad finem mundi.

34. Denique, omnia argumenta, quibus olim Augustinus, & alij Patres contra Donatistas vsi sunt, valent etiam contra Lutheranos & Calvinistas. Et quidem potiori iure. Vt hoc melius intelligatur, priùs explicandum est, quid olim Donatistæ docuerint de Ecclesia: quid nunc Lutherani & Calvinistæ doceant. Donatistæ docuerunt Ecclesiam Catholicam, quæ antea toto orbe fuerat dispersa, postea toto orbe periisse, propter crimè Cæcilianii Episcopi: & solùm remansisse in ea parte Africæ, quæ Donato adhærebat, vt testatur Augustinus

in

in libro de hæresibus, cap. 69.

35. Idem ferè docent Lutherani & Calvinistæ. Nam primò asserunt, Ecclesiã Catholicam, quæ primis quingentis annis, toto orbe fuerat diffusa, postea propter crimina Pontificis (quem Antichristum vocant) toto orbe perisse. Secundo, itã penitùs periisse, vt nusquam, nec in Europa, nec in Asia, nec in Africa, salua & incolumis permanerit: sed vbiq; adultera & apostatica fuerit deprehensa. Tertio, postea nihilominus in ea parte Europæ, quæ Luthero adhærebat, reuixisse. In primo & tertio puncto, similes sũt Donatistis. In secundo, deteriores. Igitur quidquid Augustinus, & alij Patres cõtra Donatistas olim scripserũt, id vel pari, vel potiori ratione contra Lutheranos & Calvinistas scripsisse putãdi sũt.

Corollarium huius conclusionis.

36. **C**VM Ecclesia Christi, vt hæcenus ostensũ est, nõ pos-

fit deficere vel errare in fide, propter peculiarem Spiritus sancti assistentiam, quam Christus illi promisit: magna omninò debet esse eius autoritas in negotio fidei ac religionis. Hanc autoritatem sæpè commendat Augustinus, vt lib. contra epist. Manichæi, cap. 5. cum ait: *Ego verò Euangelio non crederè, nisi me Catholica Ecclesia commoueret autoritas.* Et lib. de utilitate credèdi ad Honoratū, cap. 17. *Cum igitur tantum auxilium Dei, tantū profectum fructūque videamus, dubitamus nos eius Ecclesia condere gremio, qua ab Apostolica Sede per successiones Episcoporum, frustra Hæreticis circumlatrantibus, culmen autoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel summa profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantia.* Notent hoc aduersarij.

37. Porro, in hac Ecclesiæ autoritate fundatur communis hæc regula, quam Catholici perpetuò vident:

urgent: Nemo potest errare in fide & religione, qui sentit, quod tota Ecclesia sentit. Vel, quod idem est: Vnusquisque tutò ac securè potest id amplecti aut respuere, quod tota Ecclesia amplectitur aut respuit. Hanc regulam vbique tenuit Augustinus, & ex ea definiuit hæc puncta.

1. Orandū esse pro mortuis. (lib. de cura pro moriuis, cap. 1.)
2. Paruulos esse baptizandos. (Epist. 28. ad Hieronymum.)
3. Paruulis prodesse fidem eorum, à quibus ad Baptismum offeruntur. (lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23.)
4. Hæreticos non esse rebaptizandos, (lib. 1. contra Cresconium Grammaticum, c. 3.)
5. Librum Matthæi Euangelistę canonicum esse, non librum Manichæi qui illi contrarius est. (lib. 28. contra Faust. c. 1.)
6. Hæreticis & Schismaticis

non esse præcisam spem salutis, si resipiscant. (lib. inchoatæ expositionis Epistolæ ad Romanos, post medium.)

38. Denique, ut semel dicam omnia, in omnibus sequendum esse iudicium Ecclesiæ. Epist. 1. 8. ad Ianuarium, cap. 5. *Ad hæc, inquit, ita respōdeo, si diuina Scriptura præscribit auctoritas, non est dubitandum, quin ita facere debeamus, ut legimus: ut iam nõ quomodo Sacramentum intelligendum sit, disputemus. Similiter etiam, si quid horum tota per orbem frequentet Ecclesia. Nam & hinc, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissima insania est.*

39. Hæc Augustinus. Et quæuis aliqua ex supradictis punctis, quæ ex ipso allata sunt, soleant probari ex traditione Apostolica (ut cap. 4. §. 16. & sequentibus ostensum est:) hoc tamen non obstat, quo minus possit etiam probari ex auctoritate Ecclesiæ: præsertim cum ex praxi, iudicio,

ad iudicio, & authoritate Ecclesiæ de-
terminamus cognoscere, quænam sint
Traditiones Apostolicæ, & quæ
non sint.

40. Nos cum Augustino eandem
regulã amplectimur: & ex ea spe-
ciatim deducimus, eos non errare,
qui defendunt Purgatorium, Sacri-
cium Missæ, Inuocationem San-
ctorum, Exorcismum, & similia,
quæ consensu totius Ecclesiæ (an-
tequam Lutherus & Calvinus na-
scerentur) recepta & approbata
sunt. Aduersarij si hanc regulam
despiciunt, nihil certi habere pos-
sunt in rebus fidei ac religionis, ut
in Epilogo huius capituli demon-
strabo. Nunc videamus, quid ipsi
obiciant contra ea, quæ hæctenus
dicta sunt.

Prima obiectio.

1. **P**rimò sic obiciunt. Syna-
goga Iudæorum sæpè de-
fecit à fide: Ergo etiam Ecclesia
potest deficere, cum sit par ratio

Ant.
e

Antecedens probatur, quia primo defecit tempore Mosis, quando Aaron cum toto populo adorauit vitulum, Exod. 32.4. Secundò, tempore Helix, quando nullus mansit fidelis, nisi solus Helias, vt ipsemet cõqueritur. 3. Reg. 9. 14. *Derelictus sum ego solus, & quarunt animam meam, vt auferant eam.* Tertiò, tempore Isaix & Ieremiz, quando omnes recesserunt à Deo, Isa. 1. 7. *Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui, Israël autem me non cognouit.* Et Ierem. 2. 13. *Duo mala facit populus meus: me dereliquerunt fontem aqua uia, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quae cõtinere non valent aquas.* Et 2. Paral. 15. 3. *Transibunt multi dies in Israël absque Deo vero, & absque Sacerdote, Doctore, & absque lege.* Quarto, tempore Christi, quando tota Synagoga cum omnibus ceremoniis suis expirauit.

42. Respondeo. Quidquid sit de
ante

recedente, (de quo paulò post)
neganda est consequentia. Non
nim sequitur: Synagoga defecit
Ergo Ecclesia deficiet. Primò, quia
Ecclesia habet promissionē de sua
firmitate ac stabilitate, quā Syna-
goga non habuit. Non enim de
Synagoga, sed de Ecclesia dictum
est: *Porta inferi non praualebunt ad-
uersus eam.* Secūdo, Ecclesia est li-
bera; Synagoga fuit ancilla. Et illa
designatur per Sarā, quæ fuit vxor
Abrahæ: hæc per Agar, quæ fuit
ancilla. Galat. 4. 24. At Agar fuit di-
missa & repudiata, non item Sara.
Ergo similiter Synagoga debuit re-
pudiari, non item Ecclesia. Tertiò,
Ecclesia est Catholica seu vniuer-
salis, non solūm ratione loci, sed
etiam ratione hominum saluando-
rum. Quotquot enim saluantur, in
Ecclesia saluantur: & extra illam
nemo saluari potest. Igitur: si defi-
ceret tota Ecclesia, nullus omninò
saluaretur. At Synagoga non erat
Carho

Catholica, seu vniuersalis, quæ extra illam poterant homines saluari, vt Niniuitæ & alij. Tametsi ergo defecisset tota Synagoga, adhuc tamen potuissent homines saluari.

43. Hæc de consequentia. In probatione antecedentis multa assumuntur; quæ examinanda sunt. Primum est, Synagogam tempore Mosis, in adorando vitulo, à fide defecisse. Falsum est. Non defecit tota Synagoga, sed pars eius. Non enim defecit Moses, nec Leuitæ & Sacerdotes, vt patet ex illo Exodi 32. 25. *Videns ergo Moses populum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filij Leui.* Erant autem filij Leui viginti duo millia, vt habetur Num. 3. 39.

44. Alterum est, Synagogam tempore Heliæ, Isaïæ & Ieremiæ defecisse à fide. Hic opus est distinctione. Nam eo tēpore duo regna periti

rtinebant ad Synagogā; alterum
 Iuda, quod cōstabat duabus; alterū
 Iraël, quod constabat decem tri-
 bus. Hoc posterius statim à prin-
 cipio, sub primo Rege Ieroboam,
 efecit à vera fide, & publicè cœ-
 lit idola adorare. 1. Reg. 12. 18. &
 in eo statu permanſit vsque ad ca-
 tiuitatē, iuxta illud 4. Reg. 17. 22.
*ambulauerūt filij Iſraël in uniuersis
 peccatis Ieroboam, qua fecerat, &
 non recesserunt ab eis, vsquequò Do-
 minus auferret Iſraël à facie sua in
 Assyrios. Nihilominus semper ali-
 qui fuerunt in illo regno, qui ab-
 tenerent ab idololatria, & verum
 Deum agnoscerent, etiam tempo-
 re Helix. Nam cū ipse putaret
 se solum relictum esse, audiuit re-
 ponsum à Deo, 3. Reg. 19. 18. *De-
 liqui mihi in Iſraël septem millia
 virorum, quorum genua non sunt
 incuruata ante Baal.**

45. In Regno Iuda aliter res
 abuit. Nam aliqui Reges fuerunt
 boni

boni & cultores veri Dei, ut Aſa, Iofaphat, Azarias, Ioathã, Ezechias & Iofias, ſub quibus vera religio vel reſtaurata, vel conſeruata eſt. Alij mali & idololatræ, ut Achar, Manaffes, Amon. Alij denique non quidem idololatræ, ſed tamen mali. Semper tamen in templo Salomonis videtur manſiſſe uſus ſacrificiorum, ſecundùm legem Moſaicam, uſque ad captiuitatem Babyloniam, ut colligitur ex illius uerbis 2. Machab. 1. 19. *cùm Perſidem ducerentur Patres noſtri Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè abſconderunt in ualle, ubi erat puteus altus & ſiccus.* Loquitur de igne cœlitus à Deo miſſo, quo utebantur Sacerdotes, in quotidiano ſacrificiis (Leuit. 9. & 10.) Igitur ignis ille fuit conſeruatus in templo, uſque ad illud tempus, quo Iudæi in Perſidem captiui abducebantur.

46. Tertium est, Synagogam tempore Christi defecisse. Hoc verum est. Nō quod tunc defecerit à vera fide, quam antea profitebatur, sed quia tunc repudiata est cū suis ceremoniis & sacrificiis, & in eius locum successit Ecclesia Christi. At non sequitur, hanc similiter repudiandā. Immò cōtrarium sequitur. Primò, quia, ut antè dixi, Synagoga repræsentabat ancilla Abrahamæ, quæ fuit repudiata: Ecclesiã verò, uxorem Abrahamæ, quæ non fuit repudiata. Secūdò, Synagoga propterea fuit repudiata, quod neque perfecta esset, neque sufficiens ad salutem, iuxta illud Hebr. 7. 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Et hoc sensu, ceremoniæ & Sacramenta Synagogæ vocantur ab Apostolo *infirmas & egena elementa.* (Gal. 9. 9.) At Ecclesia Christi est perfecta, & sufficiens ad salutem, quia Sacramenta ipsius, quæ à Christo instituta sunt, habent vim iustificandi &

tollendi peccata. Vnde August. in
 Psalm. 83. *Sacramenta, inquit, noui
 Testamenti dant salutem: Sacramen-
 ta veteris Testamenti promiserunt
 Saluatorem.* Tertiò, Synagoga con-
 tinebat umbram futurorum. (Hebr.
 10. 1. Ecclesia continet lucem, qui
 est Christus. (Ioan. 1. 9.) At umbra
 necessariò deficit, accedente luce.
 Debuit igitur cessare Synagoga cū
 sacrificiis Mosaicis, quando venit
 Ecclesia cū Christo. Quartò, Syna-
 goga erat instituta pro seruis, Ec-
 clesia pro filiis; at serui accipiunt
 temporalem mercedem à suis do-
 minis, & sic dimittuntur: Filij autē
 succedunt in perpetuam heredita-
 tem. Quod insinuat Apost. ad Gal.
 4. 30. *Eiice ancillam & filium eius.
 Non enim heres erit filius ancillæ
 filio libera.*

Secunda obiectio.

47. **S**ecundò sic obiiciunt: Eccle-
 sia deficiet à fide, tempore
 Ant

Antichristi, vt prædixit Apostol. 2. Thess. 2. 3. *Nisi venerit discessio primum* (id est, defectio à fide) & *reuer- tus fuerit homo peccati*, id est, Antichristus, &c. At iam pridem reuer- tus est Antichristus, quem constat esse Pontificem Romanum: Ergo iam pridem Ecclesia defecit à fide. Resp. Minor apertè falsa est. Maior dupliciter potest intelligi. Primò, de defectione omnium fidelium. Secùdò, de defectione aliquorum. Priori modo falsa est, non solum ex nostra, sed etiam aduersariorum sententia. Nam ipsi dicunt, Antichristum iam venisse, & tamen negant omnes fideles à fide defecisse, àm & ipsi, suo iudicio, fideles sint. Posteriori modo vera est, quia aliqui fideles deficiēt à fide, tempore Antichristi, quod tamen mirum non est: nam à tempore Apostolorum, singulis ætatibus aliqui defecerunt, vt Nicolaitæ, Marcionistæ, Iouatiani, Arriani, Donatistæ,

164 *Liber I. Cap. III.*

Pelagiani, Seueriani, Iconomachi,
Cathari, Vvaldenses, Anabaptistz,
& plures alij.

48. An Verò Apostolus, qui ad-
ducitur ad probationem maioris,
loquatur de defectione à fide, cer-
rum non est. Multi putant illum
loqui de defectione ab Imperio
Rom. vt D. Hieron. epist. 151. ad
Algasiam, qu. 11. *Nisi, inquit, vene-
rit discessio primùm, quod Græcè di-
citur Apostasia, vt omnes gentes, quæ
Romano Imperio subiacent: recedant
ab eo: & nisi Romanum Imperium
fuerit antea desolatũ, & Antichri-
stus præcesserit, Christus non veniet,
qui ideò venturus est, vt Antichri-
stum destruat.* Idem sentiunt Ter-
tul. lib. de Resur. carnis, cap. 24. &
multi in comment. illius loci. Sed
quidquid sit de sensu verborum
Apostoli, certum est, non totam
Ecclesiam, sed aliquos de Ecclesia
defecturos à fide, tempore Anti-
christi, quod non est contra nos.

Tertio

Tertia obiectio.

19. **T**ertio obiiciunt illud Dan. 9. 27. *Deficiet hostia & sacrificiū*: quod interpretantur de defectu Ecclesiæ. R. Exstāt clarissima testimonia in cōtrarium, quæ hæctenus citata sunt. Cur illis aduersarij fidem non habent? Cur vnū illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatistas, qui vt ostenderent Ecclesiam in sola Africa remansisse, citabant illud Cant. 1. 6. *Indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Vnde sic ratiocinabantur. Ecclesia cubat in meridie: sed Africa est in meridie: Ergo Ecclesia cubat in Africa. Extra Africam ergo non est. Quos refellit August. in lib. de vniuersitate Ecclesiæ, c. 16. hoc potissimum argumento: Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: Ergo

malè fac. ut Donatistæ, cum ex vno obsecro testimonio conantur probare, Ecclesiam esse in sola Africa

50. Verba August. sūt hæc: *Scrutimini Scripturas canonicas, & eruite aliquid manifestum, quo demonstratis Ecclesiam in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferre, quod non egerat interprete, nec unde convincamini, quod de alia re dictū sit, & vos illud ad vestrū sensū detorquere conemini. Videtis enim nūc illud unicum quod proferte cōsuevistis. Vbi pascis, vbi cubas in meridie, quemadmodū excussis omnibus eiusdem loci verbis, longè aliud indicat, quod vos putatis. Et si hoc sonaret, quod vultis, Maximianista vos in eo vinceret. Magis enim meridies provincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi sunt, quā Numidia, vbi vos prepolletis. Ita ergo ipsi possunt germaniūs & distinctiūs gloriari de meridie, ut eos excludere ab hac sētētia nō possitis, nisi in illis verbis verū sensum, & Catholicū teneatis.*

Ali

Aliquid ergo proferte, quod nō cōtra vos verius interpretetur, sed quod interprete omninō non egeat. Sicut non eget interprete, Terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete, Conuerterentur ad Dominum vniuersi fines terræ, &c. Sicut non eget interprete, Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vsque in totam terram, &c.

§ 1. Simili modo refellendi sunt nostri aduersarij. Scrutentur Scripturas canonicas. & eruant aliquid manifestum, quod demonstrēt Ecclesiā à fide defecisse. Aliquid proferant, quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete, *Portæ inferi non praualebunt aduersus eam.* Sicut non eget interprete, *Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Sicut nō eget interprete, *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Sicut nō eget interprete, *Ecclesia est colūna & firmamentum veritatis.* Et quæ similia

sunt. Nam illud, quod profertur ex
 daniele, *Deficiet hostia & sacrificium*,
 nihil ipsis patrocinator, nisi ipsi
 sint interpretes. Nam alij non in-
 terpretantur de defectu Eccle-
 siæ Christianæ, ut ipsi; sed de de-
 fectioe Synagogæ Iudæorum. Ex
 eo autem, quod Synagoga defecerit,
 nõ sequitur, Ecclesiam quoque de-
 fecisse, aut defecturam esse: imo
 contrarium, ut supra ostendi.

Quarta obiectio.

52. **Q**uartò sic obiiciunt: Eccle-
 sia comparatur Lunæ, ut
 patet ex Scriptura & Patribus. At
 Luna aliquando deficit: Ergo etiam
 Ecclesia aliquando deficit. Respon-
 deo. Hic iterum apparet, eos, qui
 hoc obiiciunt, degeneres esse filios
 Ecclesiæ. Habent clara & aperta re-
 stimonia, pro innocentia & inte-
 gritate suæ Matris, ut iam ostensum
 est. Cur sine causa quæerunt occa-
 sionem

mem calumniandi? Cur, quæ à
scriptura & Patribus optimo sensu
ita sunt, sinistrè interpretantur?
tò sanè: Ecclesia sit similis Lunæ.
d in quo illi similis est? An in
s, quòd sicut Luna sæpè deficit, sic
iam Ecclesia sæpè deficiat? Hoc
cunt, qui oderunt Ecclesiam. In
10 ergo? In his potissimùm.

3. Primò, sicut Luna in principio
ensis exigua est, ac deinde paula-
m crescit, donec plena & perfecta
; ita Ecclesia in principio sui or-
s, exiguum terræ locum occupa-
it; ac postea ita crevit, vt tandem
tò terrarum orbe diffunderetur.
c Augustinus in Psalm. 103. circa
lum versiculum, *Fecit Lunam in
pora. vbi ait, Intelligimus spirita-
ter Ecclesiam crescentē de minimo,
c. Quando obscura erat Ecclesia?
uando nondū apparebat, &c. Modò
uā cecus est, qđi plena Luna errat.*

54. Secundò, sicut Luna accipit
umen corporale à Sole; ita Eccle-

fia accipit lumen fidei, ac sancti-
 tis à Christo. Sic idē Aug. in Psalm.
 10. *Luna, inquit, intelligitur Eccle-
 sia, quòd suū lumē nō habeat, sed à
 unigenito Dei Filio, qui multis locis
 in sãctis Scripturis allegoricè sol ap-
 pellatus est, illustratur.* Et Phoca
 Episc. Carpathius in Cantica Can-
 ticorum. *Luna comparatur Ecclesia
 propterea quòd quidquid habet di-
 uini luminis, id à iustitia sole illi
 immobili atque diuino accipit.*

§ 5. Tertiò, sicut Luna mutatio-
 ni obnoxia est, ita etiã Ecclesia in
 hac vita. Nã aliquando fruitur pa-
 ce, aliquãdo patitur persecutiones.
 Nunquam tamen deficit. Sic Am-
 brosius lib. 4. Hexamer. c. 2. *Ecclesia
 tempora sua habet persecutionis et
 pacis. Nam videtur sicut Luna defici-
 cere, sed non deficit. Obumbrari po-
 test, deficere non potest.*

§ 6. In his ergo consistit similitu-
 do inter Lunam & Ecclesiam: non
 item in defectione. Nam Ecclesia

atquã deficit in fide : semper firma, stabilis ac immobilis est. Et ex ac parte, non Lunam, sed terram nitatur, iuxta illud Gregorij Magni in Psal. 5. *Pœnit. Ecclesia dicta est terra: quia in soliditate fidei, perpetua firmitate, immobiliter perseverat.*

§ 7. Miror verò aduersarios, cur tunc vnã similitudinem allegent in præiudicium Ecclesiæ, cum sint multæ aliæ, quæ in fauorẽ & commendationem illius allegari poterant. Nam in Scripturis & Patribus, Ecclesia non solum Luna per allegoriam vocata est, sed etiam Sol, Hortus conclusus, Fons signatus, Paradisus, Columba speciosa, Ciuitas Dei, Terra viuentium, Mulier uncta sole, Regina in vestitu deaurato, quæ omnia honorifica sunt. Si essent boni Ecclesiæ filij, meritò hos titulos suæ Matri tribuerent, & ab omni calumniandi studio abtinerent.

V. Conclu

V. *Conclusio.*

Visibilis Christi Ecclesia, de qua hactenus dictum est, non est alia, quàm Romana, seu Pontificia, toto orbe diffusa.

38. **H**ic notandum est, Ecclesiã Romanã dupliciter sumi posse. 1. Pro illa sola Ecclesia particulari, quę olim Romæ fuit, & nũc est. 2. Pro collectione omnium fidelium, qui toto orbe dispersi adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc posteriori sensu habet varia nomina. 1. Dicitur Catholica seu uniuersalis, quia toto orbe diffusa. 2. Pontificia, quia Pontifici subiecta. 3. Romana, à nobiliori sui parte.

19. Igitur in hac conclusione loquimur de Romana Ecclesia posteriori modo sumpta; & asserimus eam esse veram Christi Ecclesiam,
cuius

ius proprietates hætenus expli-
catæ sunt. Quod sic ostendo. Visi-
lis Christi Ecclesia non potest de-
cere aut errare in fide, ut probatū
est: Ergo à tempore Apostolorum,
et nos usque semper mansit visibi-
s Christi Ecclesia sine vlla inter-
ruptione aut errore: at nulla alia
visibilis, præter Romanam, seu Pon-
tificiam, mansit sine vlla interrup-
tione & errore: Ergo sola Roma-
na, seu Pontificia est visibilis Chri-
sti Ecclesia. Minorem probo indu-
ctione, quia Iudaïca abrogata &
repudiata est per mortem Christi.
Turcica seu Mahumetana non
semper fuit. Calviniana & Luthe-
ana, quam Reformatam vocant,
nova est, cœpit enim cum ipsa re-
formatione (à qua nomen habet)
quæ à Luthero & Caluino, ut ipso-
rum auctoritate dicunt, facta est. Sola
Pontificia hucusque perseveravit.
Quid hæc respondebunt aduersa-
rij? An putant aliam, præter Pon-
tificiam,

ificiam, visibiliter & sine errore
semper extitisse? Si putant, dicant,
obsecro, quæ illa sit? quo nomine
appelletur? quas mundi partes oc-
cupauerit, & adhuc occupet? quos
Pastores & Episcopos habuerit, &
adhuc habeat? Qui Reges & Imp-
ratores illi adhæserint, & adhuc
adhæreant? Qui Hæretici ab illa
damnati? quæ Academiæ confir-
mata? quæ templa & monasteria
erecta? Hic non euadent, scio.

60. Non desunt tamen, qui op-
pressi hoc argumento, fingant Ec-
clesiam quandam in cuius iacen-
tem & vagientem, quæ nec fieri
possit, nec fidem profiteri. Aium
enim ecclesiam Christi aliquot se-
culis, tam fuisse corruptam ac vi-
tiosam, ut nulli in ea fuerint veri fide-
les, nisi **infantes** baptizati. Et sine
dubio intelligunt Ecclesiam Roma-
nam, seu Pontificiam, quam putant
superioribus sæculis penitus defe-
cisse,

se, nisi quòd soli infantes legitime in ea baptizati, tanquam ra ipsius membra, permanserint. miserum per fugium, & ipsis aduersariis perniciosum. Nam ipsissimi docent: duas esse notas Ecclesie, nempe sinceram prædicationem Euangelij, & legitimam sacramentorum administrationem, quibus vera Christi Ecclesia gnosci debeat, & sine quibus cõtere non possit; vt videre est in confessione Augustana, art. 7. & in apologia eiusdem, & in Caluino 4. Inst. cap. 1. §. 9. 10. & 11. At e duæ notæ non conueniunt Ecclesie, in qua soli infantes baptizant; quia soli infantes, nec possunt necerere prædicare Euangelium, nec legitime administrare Sacramenta: ergo Ecclesia, in qua soli infantes ant, non est vera Christi Ecclesia.

61. Alij habeant aliud effugium. iunt, semper in ecclesia fuisse um, aut alterum cordatum virum, qui

Papæ

Papæ contradixerit, cuiusmodi di-
 uersis temporibus fuerunt Ioannes
 Vvicleff, Ioannes Huss, Lutherus,
 Calvinus. Æquè ineptè. Nam pri-
 mò, dicant mihi, quis fuerit ille
 vnus, vel qui duo cordati viri, qui
 ante Vvicleffum, per singula supe-
 riora sæcula, Papæ contradixerint.
 Si nesciunt, quare temerè affirmant.
 Si sciunt, edicant eorum nomina,
 locum habitationis, & cæteras cir-
 cunstantias. Non poterunt. Secun-
 dò, Ecclesia Christi non est dete-
 rioris conditionis, quàm fuerit
 Synagoga Iudæorum, cùm Ecclesia
 sit domina; Synagoga, ancilla (2a
 Gal. 4. 22.) At Synagoga nunquam
 fuit tam deserta, vt duo tantum
 viri in ea reperirètur. Immo, tẽporẽ
 Helię, cùm putabatur desertissima
 septem millia virorũ in ea reper-
 ta sunt (Rom. 9. 4.) Cur ergo aduer-
 sarij fingũt, Ecclesiã Christi fuisse
 aliquando tam desertam, vt duo
 tantum viri in ea reperti fuerint.

Quod

quod manifestè repugnat Scri-
pturæ, quæ apud Isaiam testatur,
Ecclesiam Christi multò fœcun-
dorem & ampliorem fore, quàm
erit Synagoga (Isaiæ 54. 1.) Ter-
tiò, Donatistæ plus tribuebant Ec-
clesiæ, quàm hi faciunt. Nam illi,
metu dicerent, Ecclesiam toto
orbe periisse, & in sola Africa re-
mansisse; non tamen ausi sunt asse-
rere, quod hi asserunt, remansisse
quando in duobus tantùm viris,
ui Papæ cōtradixerint. Si ergo illi,
ui melius sentiebant de Ecclesia,
quàm hi nostri aduersarij sentiunt,
nilominùs ab Augustino & aliis
atribus damnati sunt tanquam
hæretici; quid de his nostris fieri
portere existimandum est?

Epilogus huius capituli.

12. **E**X iis, quæ hoc toto capite
dicta sunt, magnam conso-
lationem & securitatem percipiunt
Catholici in negotio fidei ac re-
ligio

M ligio

ligionis: Aduersarij è contratio, confusionem & diffidentiam. Nam Catholici, vt suprâ dixi, cum Augustino sequuntur hanc certam infixam Regulam: *Tota Ecclesia non potest errare in fide.* Ex qua tria inferunt. Primò, Ecclesiam Romanam, quam aduersarij concedunt primis trecentis aut quadringentis annis fuisse veram Christi Ecclesiam, hætenus non errasse in fide. Secundò, tutos, ac securos se esse in fide, quandiu publicè profitentur id, quod Ecclesia Romana toto orbe diffusa publicè profitetur. Tertiò, se in defensione Romanæ Ecclesiæ similes esse probis filiis, qui matri suæ honorem deferunt, & subsidium præstant.

63. Aduersarij tenent contrariam hanc regulam: *Tota Ecclesia potest errare in fide.* Ex qua sequitur, totam ipsorum Ecclesiam errare posse: idèoque neminem apud eos securum ac tutum esse de sua fide.

Vel

El enim sequuntur Ecclesiam.
tam, vel ab ea dissentiunt. Si il-
lum sequuntur, nihil certi habent,
ipsa errare potest. Si ab ea dissen-
tunt, magis perplexi sunt: quia si
ista ipsorum Ecclesia errare potest,
multò magis singuli ipsorum possunt.

64. Quod magis confirmo ex
duobus principiis, quæ ipsi statuunt,
Primum est, Pontificiam Ecclesiam,
non subito, sed sensim defecisse à
ide, ac tandem omni fide abiecta,
adulteram factam esse. Alterum,
defectionem illam initio fuisse la-
tentem & occultam, adeò ut nec a-
liæ circumstantiæ illius certò desi-
gnari potuerint. Tandem tamen
post aliquot sæcula à Lutero &
Caluino publicè fuisse notatam &
deprehensam.

65. Ex utroque sic concludo:
Quod contigit Ecclesiæ Pontifi-
ciæ, potest etiã contingere Ecclesiæ
reformatæ: at Pontificia, ut aduer-
sarij dicit, sensim, latenter, & occul-

tè defecit à fide, nobis non aduertentibus: Ergo etiam reformata potest sensim, latèter, & occultè deficere, ipsis non aduertentibus. Quid si ergo iam defecerit, & ipsi non aduerterint? Immò, quomodo possunt aduertere, si defectio latens & occulta est? Mauent ergo incerti de sua fide, & Ecclesia.

66. Hic planè constrièti sunt, nec video, quid possint respōdere. Nam quòd aliqui dicunt, Ecclesiam non posse errare vel deficere à fide, quandiu sequitur verbum Dei; frustra est. Primò, quia argumentum, quod iam posui, reperam hoc modo: Quidquid contigit Ecclesiæ Pontificiæ, potest etiam contingere Ecclesiæ Reformatæ: At Pontificia, vt ipsi volunt, sensim, latenter, & occultè deseruit verbum Dei, nobis non aduertentibus: Ergo etiam Reformata potest sensim, latenter, & occultè deserere verbum Dei, ipsis non aduertentibus.

Vos. Quid si ergo iam deseruerit:
& ipsi non aduerterint? Nunquam
labentur ex hoc Labyrintho. Sem-
per manebant dubij & incerti de
sua fide, nisi nobiscum asserant to-
tam Ecclesiam errare, aut deficere
non posse.

67. Deinde, vnde constabit ad-
uersariis, an nostra, vel ipsorum
Ecclesia sequatur verbum *Ve*, nec-
ne? Nos nostram defendimus: illi
suam. Quis decidet hanc litem? De-
signent ipsi infallibilem Iudicem,
qui sententiam ferat. Non possunt.
Vel enim designabunt ipsum ver-
bum Dei, vel Ecclesiam, vel singu-
los, qui sunt in Ecclesia, vel aliquos
ex illis. Ac primò, si designent ver-
bum Dei, nos vicimus: nam ver-
bū Dei expressè asserit, Ecclesiam
esse columnam veritatis, quam
nullæ inferorum vires euersuræ
sint. Idem nos asserimus: si ergo,
hoc Iudice, causa definienda est,
victoria nostra est. Si autem desi-

gnent Ecclesiam, contra se faciunt. Vel enim sententia Ecclesiæ infallibilis est, vel falli potest: si infallibilis est, errant ipsi, qui dicunt errare posse. Si falli potest, iterum errant, quia cùm debeant assignare infallibilem Iudicem, designat Ecclesiam, quam aiunt falli & errare posse. Denique, si designent vel singulos, vel aliquos eorum, qui in Ecclesia sunt, magis desipiunt: si enim tota Ecclesia errare potest, quantò magis singuli, qui in Ecclesia sunt, errare possunt.

68. Fortè dicturi sunt, duplicem esse Ecclesiam: vnã visibilem, in qua boni & mali permixti: alteram inuisibilem, in qua soli prædestinati sunt. Totam visibilem errare posse, non item inuisibilem. Sed hoc etiam frustra: immò, qui hoc dicunt, secum ipsi pugnant. Nam omnes prædestinati, quos aiunt esse in Ecclesia inuisibili, sunt etiam in Ecclesia visibili: Ergo si tota visi

Abilis errare potest, omnes etiam
prædestinati errare possunt: aut si
non possunt, nec tota Ecclesia
visibilis potest. Quòd autem præ-
destinati omnes sint in Ecclesia vi-
bili, ne aduersarij quidem negare
possunt. Et ratio manifesta est, quia
nullus saluatur extra Ecclesiam vi-
bilem, vt conclus. 4. ex illorum
concessione probatum est: at om-
nes prædestinati saluantur: Ergo
nullus prædestinatus est extra Ec-
clesiam visibilem.

69. Ex dictis colligo duplex di-
lemma in aduersarios. Vnum est:
vel tota Ecclesia visibilis errauit in
fide, ante ortum Lutheri, vel non
errauit: si tota errauit, omnes &
singulos Christianos errasse neces-
se est, etiam prædestinatos: nulla
igitur tunc erat fides in terris. Vn-
de igitur Lutherus eam accepit? Si
non errauit, cur aduersarij fingunt
errasse? cur eam, vt errantem deserunt?

70. Alterum: vel tota Ecclesia

reformata, in qua Lutherani & Calvinistæ sunt, potest errare in fide, ipsis non aduertentibus, vel non potest, quomodo Pontificia potuit? Si potest, quid si iam erret, & ipsi non aduertant? Repeto, quod supra dixi, semper dubios & incertos fore, quandiu sentient Ecclesiam errare posse. Deponant hunc errorem, & id sentiant de Matre Ecclesia, quod maiores nostri senserunt, sic futurum est, ut amplius non errent.

CAPVT IV.

De Capite Ecclesia.

1. **N**OMĒ Capitis sumitur duobus modis. Primò, propriè, pro naturali capite humani corporis, cuius officium est dirigere & gubernare membra corporis. Secundò, metaphoricè, pro morali Capite, seu Principe cōmunitatis, cuius

De Capite Ecclesie. 185

ius officium est dirigere & gubernare subditos, qui sunt membra unitatis. Hoc posteriori se loquimur hinc de Capite Ecclesie. Est ergo quæstio. Quis sit Caput, uel Princeps, Rector, & Governator Ecclesie? Nos tria asserimus. Primò, Christum, cum esset in hac ita mortali, fuisse primum officium Caput, & adhuc esse. Secundò, Petrum, post Christi in cælos ascensionem, fuisse secundarium Caput. Vel, quod idem est, fuisse Vicarium Christi in gubernanda Ecclesia. Tertio, Petro cum pari potestate successisse Romanum Pontificem, qui post mortem Petri gubernavit Ecclesiam, & adhuc gubernat.

2. Itaque dicimus duplex esse Caput Ecclesie, unum primum, quod est Christus: alterum vicarium, seu secundarium: quod est Petrus cum suo successore, Pontifice. Sed diuerso modo: primò, quia Christus non solum est Caput Ec-

clesiæ militantis, sed etiam triumphantis. (Eph. 1. 22.) Pontifex solus militantis. Secundò, Christus est Caput visibile & inuisibile, quia visibilem & inuisibilem gubernat Ecclesiam: Pontifex visibile tantum. Quæ omnia breuiter probanda sunt.

De Christo, primario Ecclesiæ Capite.

I. Conclusio.

3. **C**Hristus in hac vita existens fuit visibile & inuisibile Caput Ecclesiæ; visibile, quia visibilem modo; inuisibile, quia inuisibilem modo Ecclesiã gubernauit. Hoc explicandum est ex similitudine capitis naturalis. Nam caput naturale duobus modis gubernat corpus humanum: Primò, per internum influxum, qui in eo consistit, quòd ex capite, tanquam ex fonte seu principio, deriuantur spiritus sensitiui in reliqua membra. Vnde

, vt reliqua membra possint vim conseruare, & suas functiones exercere. Secundò, per externam rectionem, quæ in eo consistit, idè Caput per intellectû, voluntatem, visum, auditum, & alios sensus, qui in eo vigent, dirigit reliqua membra in externis actionibus, ne aberrent. Quo pacto per intellectum & voluntatem dirigit manus, ne quid illicitum committant: & per visum dirigit pedes, ne in ueeam incidant: & sic deinceps.

4. Sic etiam Christus in hac uia existens, duobus modis gubernauit Ecclesiam. Primò, per internum influxum donorum gratiæ. Ioan. 1. 6. *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* Et Eph. 4. 7. *Vnicuique nostrum donata est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Secundò, per externam directionem & gubernationem. Sicut enim Rex externo & visibili modo gubernat rempublicam, præcipiendo, monendo,

do, increpando, puniendo, officio distribuendo: ita Christus in hac vita, externo & visibili modo gubernavit Ecclesiam, ordinando Ministros & Sacerdotes, sanciendo legem euangelicam, docendo, hortando, increpando. Quod alia similitudine explicat Apostolus Eph. 5. 22. cum ait: *Mulieris viris suis subdita sint, sicut Domino: quoniam Christus est caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesia.* Nempe, quoad externam gubernationem. Sicut enim mulier in externis actionibus tenetur se dirigere iuxta imperium sui viri, qui est caput ipsius: ita Ecclesia, iuxta legem & mandatum Christi.

II. Conclusio.

5. **C**Hristus in cœlo nunc existens, adhuc manet Caput Ecclesie invisibile, & manebit usque ad consummationem sæculi non tamen manet Caput visibile.

Ratio

De Capite Ecclesia. 189

atio est, quia adhuc gubernat & gubernabit Ecclesiam invisibili modo, nempe per internum influum donorum gratiæ, & directionem Spiritus sancti. (Matt. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*) Non tamen gubernat illam invisibili modo, quia non est amplius invisibiliter præsens, sicut fuit ante Ascensionem. Vnde Augustinus tract. 10. in Ioannem, prope finem: *Secundum præsentiam maiestatis semper habemus Christum: secundum præsentiam carnis, rectè dictum est discipulis: Me autem nõ semper habebitis. Habuit enim illum Ecclesia, secundum præsentiam carnis, paucis diebus: Modò fide tenet; oculis non videt.*

6. Hinc sequitur, præter Christum qui nunc in cælis est, debere esse aliquod aliud visibile Caput Ecclesiæ, quod loco Christi invisibiliter gubernet Ecclesiam: sicut in Absentia Regis solet aliquis in regno consti

cōstitui, qui vicē illius suppleat in
 externa politia, præsertim si Re-
 lōgo tempore abfuturus est. Ratio
 sumitur ex dictis, quia regimē Ec-
 clesie debet manere tale, quale
 Christo institutū est: at ipse ante
 ascensionē suā instituit regimē vi-
 sibile, sub vno visibili Capite: Ergo
 debet manere tale. Sicut ergo ipse
 fuit visibile caput ante ascensio-
 nem: ita post ascensionem debet
 esse aliquod aliud visibile caput
 loco Christi. Alioqui. regimē
 Ecclesie, atque adeò ipsa Ecclesia
 esset mutata, quod est absurdum.

7. Et confirmatur ex analogia
 Synagoga & Ecclesie hoc modo.
 Synagoga Mosaica fuit umbra seu
 typus Ecclesie Christi: at Synagoga
 semper fuit gubernata ab vno vi-
 bili capite, nempe à Pontifice, cui
 reliqui omnes erant subiecti, vt patet
 ex libris Exodi, Leuitici, &
 Deuteronomij: Ergo iam Ecclesia
 debet semper gubernari ab vno

*S*ili Capite. Sequela patet, quia
bernari ab vno Capite, perfe-
us est, quàm gubernari multis,
patet in regimine huius mundi.
ergo Synagoga, quæ fuit imper-
Etior, quàm Ecclesia (sicut vna
a imperfectior est, quàm cor-
is) semper gubernata fuit ab vno
apite : multò magis Ecclesia gu-
rnari debet ab vno Capite.

8. Dices, Analogia in eo consi-
it, quò sicut Synagoga habuit v-
am Caput, nempe Pontificem; ita
cclesia habeat similiter vnum
aput, nempe Christum. Respon-
eo. Duplex analogia assignanda
t. Vna, quoad internum influxum
ratia: altera, quoad externam gu-
ernationem. Prior in eo consistit,
uòd sicut Christus per sua merita
rauisa, contulit Synagogæ inter-
nam gratiam: ita per sua merita
am exhibita, multò abundantio-
em gratiam conferat Ecclesiæ.
osterior in eo, quòd sicut Moses,
Media

Mediator veteris Testamenti, fuit primum caput visibile Synagoga: quoad externum regimen: ita Christus, Mediator noui Testamenti, fuerit primum Caput visibile Ecclesiae, in externo regimine. Rursum, sicut post mortem Moysi semper perseverauit visibile regimen Synagoga: ita post Ascensionem Christi semper perseveret visibile regnum Ecclesiae.

9. Ex utraque Analogia colliguntur hæc. 1. Inuisibile Caput Synagoga & Ecclesiae, quoad internam influxum gratiae, esse idem, nempe Christum, 2. Visibile Caput Synagoga & Ecclesiae, quoad externam gubernationem, esse diuersum. Nam visibile Caput Synagoga, ab initio fuit Moyses, cui postea successerunt Pontifices Legales. Visibile autem Caput Ecclesiae, ab initio fuit Christus, cuius locum postea suppleuit Petrus & eius successores, ut deinceps probandum est. 3. Moysen fuisse figura

figuram Christi, quoad externam gubernationem. Nam sicut Moyfes fuit Legiflator, Mediator, & Princeps in veteri Testamēto: ita Christus in nouo. 4. Pontifices veteris Testamenti fuisse typum, seu figuram Pontificum noui Testamenti. Nam sicut illi in externo regimine, præsidebant toti populo Iudæorum: ita hi, toti populo Christianorum.

De Petro Christi Vicario, seu de Primatu Petri.

10. **O**stenfum est, post Christi Ascensionem debuisse esse aliud Caput Ecclesie visibile, quod in externa directione gubernauerit Ecclesiam loco Christi. Hoc Caput asserimus fuisse Petrum Apostolum, quem sancti Patres vocant Vicarium Christi, Principem & Coryphæum Apostolorum, Principem & Caput Ecclesie, Pastorem gregis Domini, Pastorem Pastorum. Et merito, quia Chri-

N tus

stus commisit illi curam suarum
 ouium, seu totius Ecclesie, cui
 dixit: *Pasce oues meas.* Vnde Be-
 nardus lib. 2. de consideratione
 ad Eugenium Papam, cap. 8. Tu
 inquit, *cui oues credita sunt.* Sicut
 quidem & alij gregum Pastores, se-
 tu tanto gloriosius, quanto & diffi-
 rentius praeceteris nomen heredi-
 tasti. Habent illi sibi assignatos gre-
 ges, singuli singulos: tibi uniuersum
 crediti, uni unus. Nec modo ouium
 sed & Pastorum tu unus omnium
 Pastor. Vnde id probem, quæris? Ex
 verbo Domini. Cui enim, non de
 Episcoporum, sed etiam Apostolorum
 tuum, sic absolute & indiscrete
 commissa sunt oues? Si me amas, Pa-
 tre, pasce oues meas. Quas? illius
 vel illius populi, ciuitatis, aut re-
 gioni, aut certi regni? Oues meas, in-
 quit. Cui non planum, non designa-
 se aliquas, sed assignasse omnes? Nihil
 excipitur. ubi distinguitur nihil. Si-
 milia habent Ambr. serm. 46. d.

De Capite Ecclesie. 195

pœnitentiâ Petri, in fine, Greg. lib. 4. epist. 32. ad Mauritium Augustum, & alij.

11. Idem confirmari potest ex prærogatiuis Petri, non quòd vnaquæque prærogatiua per se sufficiens sit, ad adstruendum Petri primatum & eminentiam super alios Apostolos; sed quòd omnes simul sumptæ id faciunt. Sunt autem hæc præcipuè. 1. Quòd Christus soli Petro inter omnes Apostolos, propriũ nomẽ mutauerit. 2. Quòd, quando in Euangelio recensentur nomina Apostolorũ, sæper primo loco ponatur Petrus. 3. Quòd Scriptura loquatur de Petro, tanquam de principe: de aliis, tanquã de subditis. 4. Quòd Petrus sæpè loquatur nomine omniũ Apostolorũ, tanquã illorũ Antesignanus. 5. Quòd inter omnes Apostolos, soli Petro facta sit prima reuelatio diuinitatis Christi. 6. Quòd soli Petro promissa sit stabilitas fidei & cathedræ. 7. Quòd

Christus pro solo Petro, & seipso voluerit tributum solui in Capharnaüm. 8. Quòd post resurrectione soli Petro, inter omnes Apostolos, primùm apparuerit. 9. Quòd soli Petro absolutè dixerit; *Pasce oves meas.* 10. Quòd Petrus sua auctoritate vocauerit alios ad electionem noui Apostoli, in locum Iudæ proditoris. 11. Quòd primus promulgauerit Iudæi Euangeliũ post acceptũ Spiritum sanctũ. 12. Quòd primum miraculum apud Iudæos fecerit in confirmationem Euangelij. 13. Quòd etiam primus predicauerit gentibus Euangelium: & quòd ipsi soli oblata sit visio cœlestis de vocatione gentiũ. 14. Quòd primus in Cõcilio Hierosolymitano sententiã dixerit. Vide quæ lib. 2. de Republica ecclesiastica, cap. 6. de his disputata sunt.

11. Sed notandum est, quasdã ex illis prærogatiuis, nempe primas octo, præcessisse primatum Petri,

& fuisse, vel signa futuri primatus, vel dispositiones prævias, vel promissiones ad eundem obtinendum. Nonam, qua dictum est, *Pasce oves meas*, fuisse actualē primatus collationem. Reliquas, fuisse effectus, seu exercitia primatus iam obtenti. Dabo simile. Quando Rex vult alicui ex suis Aulicis dare supremā aulæ præfecturam, servat hunc ordinem. Primò disponit illū ad hoc officium, & exhibet quædam signa suæ erga illum propensionis: quatenus illi præ cæteris familiaris est; soli sua consilia communicat; solum ad legationes magni momenti adhibet: soli promissionem facit: soli primum locum tribuit: deinde, his præmissis, reipsa confert illi præfecturam: postea permittit illum exercere officia præfecturæ. Sic fecit Christus. Primò disposuit Petrum ad primatum Ecclesiæ variis signis & prærogatiuis: deinde reipsa contulit illi primatum.

Pasce oues meas: denique Petrus, accepto primatu, cœpit illum exercere: cœpit, inquam, cōuocare Discipulos ad electionem noui Apostoli: promulgare solenniter Euangelium: & alia similia officia præstare.

Obiectiones contra Primatum Petri.

13. **P**rima sumitur ex illo Rom.

12. 5. *Multi unum corpus sumus in Christo: singuli autē alter alterius mēbra.* Vbi Apostolus nullū aliud Caput agnoscit, nisi Christū: & inter membra corporis non minùs includit Petrum, quàm alios fideles: immò omnes fideles vult esse membra, nō solū respectu Christi, sed etiam respectu ipsorum inter se, vt patet ex illis verbis: *Singuli autem alter alterius membra.* Igitur & Petrus, & Pontifex sunt membra corporis Ecclesiæ, non solū si conferantur cum Christo, sed etiam si conferantur cum aliis fidelibus. Non sunt ergo Caput Ecclesiæ. Respondeo. Apostolus dixer

Disertè ibi loquitur de Christo, quatenus est Caput Ecclesie per internum influxum donorum gratie: & sic verum est, omnes fideles, etiam Petrum & Pontificem, esse membra, non Caput. Omnes enim accipiunt gratiam à Christo, tanquam à Capite: nullus à Petro, vel Pontifice. Si autem sermo sit de Christo, quatenus est Caput Ecclesie per externam gubernationem, tunc non solum ipse, sed etiam Petrus est Caput: ille quidem primarium, & propria virtute: hic verò secundarium, & virtute ab illo participata.

14. Dices, Ergo Ecclesia est biceps, quia habet duo Capita. Respondeo. Nihil hic nouum. Nam & regnū Lusitanie, hoc sensu, biceps est, quia Regem absentem habet, & Proregem presentem: vtrunque, vt Caput in externo regimine: sed alterum alteri subordinatum. Idem dico de Ecclesia. Biceps est,

quia habet duo Capita, primarium & secundarium. Dabo aliud exemplum ex Apostolo, Eph. 5. 23. *vir*, inquit, *caput est mulieris*. At mulier præter virum, qui Caput ipsius est, habet etiam naturale caput in suo corpore Igitur biceps est.

Secunda obiectio.

15. **S**icut caput & reliqua membra hominis constituunt vnum integrum corpus naturale, ita Christus & Ecclesia constituunt vnum integrum corpus mysticum, quod conflatum est ex capite & membris (teste Apostolo 1. Corinth. 12.) Ergo omnes, præter Christum, qui caput est, sunt membra corporis Ecclesiæ : Ergo nullus, præter Christum, est Caput Ecclesiæ. Respondeo Hæc obiectio soluitur eodem modo, quo prior. Nam Caput potest dupliciter conferri cum membris. Primò, quoad internum influxum, qui procedit à capite in reliqua

aliqua membra : & sic vnus corporis vnū est caput. Secundò, quoad externum regimē: & sic vnus corporis possunt esse duo capita. Quo pacto corpus mulieris habet vnum caput, à quo recipit influxum spirituum sensitiuorum : habet duo, à quibus regitur in externis actionibus. Nam & à proprio Capite naturali, & à viro, qui caput ipsius morale est, gubernatur. Idem est de Ecclesia. Habet vnum Caput quoad influxum gratiæ: habet duo quoad externam gubernationem, quorum vnum supplet vices alterius. Et priori modo solus Christus est Caput: reliqui omnes sunt membra: posteriori, non solus Christus, sed etiam Petrus est Caput: qui tamen priori modo est membrum, & non Caput.

16. Quando ergo obiicitur ex Apostolo, quòd Christus & Ecclesia constituent vnū integrū corpus mysticum, quòd ex Capite

& membris conflatū est: hoc intelligi debet priori sensu. Nā Apostolus disertè loquitur de Christo, quatenus est Caput Ecclesiæ, quoad internam diuisionem d onorum gratiæ, vt in textu patet. Et sic concedo, vt iam antè concessi, omnes, præter Christum, esse membra Ecclesiæ: & nullum præter Christum, esse Caput Ecclesiæ. Quòd si similis obiectio fiat de Christo, quatenus est Caput per externam gubernationem: dicendum erit, Christum cum suo Vicario esse Caput: reliquos omnes membra. Sicut fit in regno Lusitanix. Rex cum suo prorege est Caput regni: alij, membra.

Tertia obiectio.

17. **C**Hristus suam Ecclesiam æquè commendauit omnibus Apostolis, & non magis petro, quàm aliis, omnibus enim dixit: *Sicut me misit Pater, & ego mitto vos.* Item, *Docete omnes gentes,*

Deinde, omnes æquè docuit
& instruxit: omnibus æquè misit
spiritum sanctum in die penteco-
tes. Hanc æqualitatem agnoscit
Cyprianus, in Tract. de Simpli-
tate prælatorum, seu de vnitae
Ecclesie, cum ait: *Hoc erant utri-
que & ceteri Apostoli, quod fuit
Petrus, pari consortio præditi & ho-
noris & potestatis.* Respondeo. Ve-
rum est, quòd omnibus commen-
dauit suam Ecclesiam: falsum,
quòd omnibus æquè commenda-
uerit. Nam soli petro dixit, *Pasce
oves meas.* Igitur pastura omnium
ouium soli petro, non aliis com-
mendata est. Nec valet hæc con-
sequencia: Omnes æquè instructi
sunt, & æquè spiritum sanctum
acceperunt: Ergo vnus non habet
maiorẽ iurisdictionem quàm
alius. Nam aliud est loqui de do-
ctrina & sanctitate: aliud de iuris-
dictione. Non omnes, qui pares
sunt in doctrina & sanctitate, sunt
etiam

etiam pares in iurisdictione. Alio-
 qui Rex in regno, si non haberet
 maiorem doctrinam & sanctitatē
 quā subditi, non haberet etiam
 maiorem iurisdictionem, quod est
 absurdum. Et ratio à priori est, quia
 potestas & iurisdictione per se non
 pendent à maiori doctrina & san-
 ctitate. Cyprianus idē docet, quod
 nos, nēpe, omnes Apostolos, ante-
 quam Petro diceretur, *Pasce oves
 meas*, fuisse æquales: postea, non
 fuisse æquales, sed Petrum præ aliis
 eminuisse. Vide, quæ diximus lib.
 2. de Repub. ecclesiast. cap. 7. ob-
 iect. 1.

Quarta obiectio.

18. **P**Aulus in faciem restitit Pe-
 tro; (ad Galat. 2. 11.) Ergo
 Petrus non fuit Caput Ecclesiæ:
 alioqui Paulus fuisset arrogans &
 procax, quòd Capiti Ecclesiæ ausus
 esset resistere. Respondeo. Verum
 est, Paulum Petro restitisse, quia
 Petrus

Petrus errauerat, nō quidem in aliquo fidei articulo, in quo errare nō poterat, iuxta promissionē Christi: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*: sed in facto, quia incautē simulabat Iudaismum, cum scandalo & offensione gentilium. At hinc non sequitur, Petrum non fuisse Caput Ecclesie. Sicut in simili non sequitur: David fuit reprehensus à Ioab. (1. Reg. 19. 5.) Ergo non fuit caput regni. Immo multi Patres ex hac ipsa Petri reprehensione colligunt, superiores posse corripi ab inferioribus, quando fit cum debita humilitate & charitate, ut Augustinus epist. 19. ad Hieronymū: Cyprianus epist. ad Quirinum, de Hæreticis rebaptizādis: Gregorius hom. 18. in Ezechielem. D. Thomas in secunda secundæ, quæst. 33. ar. 4. ad 2. Similiter non sequitur, Paulū fuisse arrogantem & procacem, quia quod fecit, factum est bono zelo, ad tollendum scan

scandalum, quod ortum erat ex incauta Petri simulatione.

De Pontifice Petri successore, seu de Primatu Pontificis.

19. **R**omanum Pontificem esse Petri successorem, docent antiqui Patres. Opratus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum Petro successit Linus, Lino Clementi, Clementi Anacletus: &c. Et Augustin. epist. 165. ad Generosum: *Sacrosanctus ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro nominaveramus, cui totius Ecclesie figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram adificabo Ecclesiam meam? Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Evaristus, &c. Et Philippus Presbyter in Concilio Ephesino, tomo 2. cap. 16. Nulli dubium, immò sacralis omnibus notum est*

sa

sanctum Petrum Apostolorum Principem & Caput, Ecclesia Catholica fundamentum, per Successores suos hucusque semper viuere, causasque decernere, semp̄erque victurum esse. Huius itaque ordinarius successor Papa Calestinus nos ad hanc Synodum misit. Omitto alios Patres, qui vel Chronica, vel Martyrologia, vel vitas Pontificum conscripserunt. Omnes incipiunt à Petro; & Pontifices faciūt petri Successores.

20. Et ratio euidens sumitur ex principiis iam positis. Primum est, Christum in hac vita fuisse visibile Caput Ecclesie in externa gubernatione. Alterum, hanc gubernandi formam non esse mutatam post ascensionem Christi, ac proinde etiam nunc opus esse visibili Capite. Tertium, hoc Caput non aliud fuisse post Christum, quā Petrum, cui dictum est, *Pasce oues meas*. Cum ergo post mortem Petri non sit facta mutatio in regimine Ecclesie,

Ecclesiæ, necesse est, Petro successe aliquem, qui eodem modo quo Petrus, Ecclesiam gubernauerit. Nec alius assignari potest quàm Pontifex.

21. Hinc sequitur, sicut Petrus fuit Caput & Pastor vniuersalæ Ecclesiæ, ita etiam Pontificem, qui Petro succedit cum pari potestate esse Caput & Pastorem vniuersalæ Ecclesiæ. Et hic titulus tribuitur illi in epistola Paschasini Episcopi & aliorum de damnatione Dioscori tom. 2. Concilii in fine Concilii Chalcedonensis, vbi leguntur hæc verba: *Vnde sanctissimus & beatissimus Papa, Caput Vniuersalis Ecclesiæ Leo, per nos, ut legatos suos, Episcopali eum dignitate nudauit.* Videtur etiam Patres Concilii Chalcedonensis in Epist. ad Leonem, quæ exstat in fine eiusdem Concilii. Item Ambrosium epist. 81. ad Siricium Papam. Et Hieronymum epist. 57. ad Damasum Papam.

Et Augustinum in libro contra epistolam Manichæi, quam fundamentalem vocant, c. 4. & alios.

22. Accedunt varia Pontificis priuilegia, ex quibus idem conuincitur. *Primum* est, quòd omnes Episcopi totius orbis, qui in iudiciis ecclesiasticis sentiunt se grauari ab Episcopis, aut Synodis prouincialibus, possint confugere ad Romanum Pontificem, tanquam ad Iudicem superiorē, cui reliqui omnes Episcopi subiecti esse debeant; & à cuius sententia non liceat ulterius appellare. Hoc patet ex Concilio Sardicensi, c. 4. iuxta secundam editionem. *Alium*, quòd omnes Christiani, quando oriuntur dissensiones in fide, debeant adherere illi parti, quam tenet Romanus Pontifex, seu Sedes Apostolica, si non velint errare. (Irenæus lib. 3. contra hæreses, c. 3. Hieronymus epist. 8. ad Demetriadem, cap. 9. Basilius in epist. data Sabino Diacono ad Põ-

tificem Romanū, Cyrillus Alexandrinus in epist. ad Cælestinum Papam; Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorū, c. 1. & alij.) *Tertium*, quòd nullum Decretum statui possit pro tota Ecclesia, nisi Pontifice consentiente. (Socrates lib. 2. hist. c. 5. Sozomen. lib. 3. c. 7. Theodoretus lib. 2. c. 22. Cōcilium Chalcedonense act. 1. in initio, & act. 16. in relatione sanctæ Synodi ad Leonem Papā, Augustinus cum aliis Episcopis Concilij Carthaginiensis, epist. 90. ad Innocentium Papam.) *Quartum*, quòd Pontifex possit sancire leges ecclesiasticas, quæ obligent vniuersam Ecclesiam, (ex dictis.) Quæ omnia à nobis fusè explicata sunt lib. 3. de Rep. ecclesiastica, c. 4.

*Obiectiones contra Primatum
Pontificis.*

23. **P**rima. Duo Romani Pontifices, pelagius & gregorius, dam

damnant illum Titulum, *Oecumenicus*, seu *Vniuersalis Patriarcha*, quo vtebatur Ioannes Constantinopolitanus Episcopus. Respondeo, Hi duo tituli distinguuntur. 1. Dicit Vniuersalem Episcopum in Ecclesia. 2. Dicit Episcopum Vniuersalis Ecclesie. prior reprehenditur in Ioanne: posterior rectè vsurpatur à pontifice. Est autem hoc discriminè inter vtrunque. Qui dicit se esse Vniuersalè Episcopum, insinuat se solum esse Episcopum & aliis omnibus derogat nomen & honorè Episcopalem. Et hoc fecisse Ioannem, testatur Gregorius lib. 4. epist. 34. & 36. & lib. 7. epistol. 69. Qui autem dicit, se esse Episcopum, vel pastorem vniuersalis Ecclesie, non significat se esse solum Episcopum, vel pastorem, sed se habere generalem curam & gubernationem totius Ecclesie; licet alij Episcopi habeant specialem curam & gubernationem Ecclesiarum

particularium. Et hoc sensu Pontifex solet vocari Episcopus & Pastor vniuersalis Ecclesiæ, vt fateretur Greg. lib. 6. epist. 32. & alij Pontifices, qui Gregorium præcesserunt, vt Sixtus I. epist. 2. Victor I. epist. 1. Pontianus epist. 1. &c.

24. Secunda. Polycrates Episcopus Asianus & Irenæus restiterunt Victori Papæ, Asiaticas Ecclesias excommunicanti, Respondeo. In facto Victoris duo spectanda sunt. 1. Potestas excommunicandi. 2. Causa excommunicationis. Igitur Polycrates, & Irenæus non negarunt Victorem Papam habere potestatem excommunicandi Episcopos Asiæ, vt bene notat Baronius tomò 2. Annalium, anno Christi 198. sed negarunt causam excommunicationis fuisse sufficiẽtem, & ideo illi restiterunt. An autem fuerit sufficiens, necne, iam nõ disputo. Si fuit, immeritò reprehensus est Victor. Si nõ fuit, potuit reprehendi

di cum debita modestia, sicut Petrus à paulo reprehensus est. Hoc enim non derogat ipsius potestati & iurisdictioni, (suprà §. 18.)

25. Tertia. Firmilianus Episcopus Cæsareæ Cappadociæ non agnouit Stephanum pontificē pro Capite Ecclesiæ, sed illum contempsit, ut patet ex epistola ipsius ad Cyprianum data. Respōdeo. Firmilianus erat offensus pontifici, & ideò tam acerbè in illum scripsit. Causa offensionis fuit hæc. Cyprianus cum multis Episcopis Africæ contendebat, baptismum ab Hæreticis collatum non esse validum; ac proinde baptizatos ab Hæreticis, quando redeunt ad Ecclesiam Catholicam, esse rebaptizandos. Hanc sententiam sequebatur Firmilianus cum alijs Episcopis Cappadociæ, Ciliciæ, & Galatiæ. Stephanus pontifex, nixus Apostolica traditione, contrarium decernebat: & quia supradicti Episcopi pertina-

citer persistebant in sua opinione, à Stephano excommunicati sunt, (Eusebius lib. 7. c. 4.) Hoc ægrè ferens Firmilianus, strinxit calamum, & epistola ad Cyprianum missa multis calumniis bonum Pontificem infectatus est: eoque liberius id fecit, quòd sciret, Cyprianum esse in eadem secum opinione, & Pontifici in hoc puncto aduersari. Vide Augustinum lib. 1. contra Donatistas, c. 18. ubi ait Cyprianum peccasse, quòd non voluerit Stephano Pontifici obedire.

25. Quarta. Episcopi Orientales in Concilio Antiocheno, duplici de causa restiterunt Iulio Pontifici. primò, quòd ipsos Romam citasset. 2. Quòd Athanasium ad se confugientem, qui in Synodo Orientali fuerat damnatus; absoluisset, & suæ Sedi restituisset. In utroque dicebant illum usurpasse plus authoritatis, quàm debebat. Respondeo. Hæc obiectio magis premit

Premir aduersarios, quàm nos. Nã
inter illos Episcopos, qui Iulio re-
stiterunt, erant triginta sex Ariani.
Contra verò, Athanasius, qui Iulio
adhæsit, erat doctissimus & sanctis-
simus Catholicus. Quando ergo
aduersarij sic obiiciunt: Episcopi
Orientales, qui magna ex parte erant
Hæretici, restiterunt Pontifici,
Ergo non habebant illum pro ca-
pite Ecclesiæ. Ego vicissim sic obi-
cio: Athanasius, vir Catholicissi-
mus, sãctissimus, & doctissimus, ab
Episcopis Orientalibus appellauit ad
Pontificem, tãquam ad superiorem
Iudicem: Ergo agnouit illum pro
superiori Iudice. Vtra obiectio me-
lior est, aduersariorum, an mea? Illi
credunt Episcopis Hæreticis: ego
Episcopo Catholico. Et tamen illi
ipsi Episcopi, quod bene notan-
dum est, agnouerunt postea se er-
rasse, & à Iulio Pontifice veniam
deprecati sunt, vt testatur Athana-
sius in Apologia 1. contra Arianos.

nos, his verbis, *Ariani victi à veritate, veniam scriptis literis à Iulio Romano Pontifice poposcerunt, & ad nos pro pace epistolas misere.* Reliquas obiectiones dissolui lib. 3. de *Repub. ecclesiastica, c. 5.*

 CAPVT V.

De Iudice Controversiarum.

1. **C**elebris quæstio est, quis debeat esse Iudex cōtroversiarum, quæ oriūtur inter Christianos circa fidem & religionem? Aduersarij docent, Scripturam esse Normam & Iudicem; & omnes fidei cōtroversias ex sola Scriptura finiri ac decidi posse. Hoc probant, quia Deus in veteri Testamēto remittit Iudæos ad solam Scripturam, tanquam ad Iudicem, *Isaiæ 8. 20. Ad legem & testimonium.* Idem facit Christus in nouo. *Ioan. 5. 39. Scrutamini Scripturas.* Et hoc Christi
 confi

consilium secuti sunt Beroenses, de quibus scriptum est Act. 17. 11. *Quotidie scrutantes Scripturas si hac ita se haberent.*

2. Nos distinguimus inter Iudicem & Normam. Iudicē vocamus, qui fert sententiam inter partes litigantes. Normā, secundum quam fertur sententia à Iudice. posita hac distinctione, tria asserimus. 1. Ecclesiam esse Iudicem controuersiarum. 2. Normam, quā sequitur Ecclesia in sententia ferenda, non esse solam Scripturā, sed Scripturam & Traditionem simul. 3. Ecclesiā iuxta hanc normam, dupliciter sententiam pronuntiare posse: vel per Pontificem, qui est Caput & Pastor Ecclesiæ: vel per Concilia à Pontifice approbata, quæ representant Ecclesiam. Et utroque modo sententiam esse infallibilem. Nā neque Pontificem in fide errare posse, cui in Petro dictum est: *Ego pro te rogam, ut non deficiat fides tua.* Neque

Cōcilia legitimè celebrata, propter illam Christi promissionem ; *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

3. Ad hanc sententiam confirmandam, & priorem refellendam, vtat sex argumentis. Primū sumetur ex officio Iudicis, quod Scripturæ non competit. Secundum ex parte ipsius Scripturæ, in qua duo spectāda sunt, Littera & sensus. Littera occidit, teste Apostolo: sensus sæpè obscurus est, vt alio Iudice opus sit. Tertiū ex parte controuersiarum. Nā aliquæ sūt, quæ ex Scriptura dirimi non possunt, cū nulla de iis in Scriptura fiat mentio. Quartum ex vsu & praxi veteris Testamenti, vbi non Scriptura, sed pontifex pro Iudice agnoscebatur. Quintū ex simili vsu ac praxi noui Testamenti. Sextum ex analogia Iudicis controuersiarum ciuiliū & politicarum. Nā Iudex eiusmodi controuersiarū non est lex scripta, sed

sed princeps, aut Consistorium Principis. postea respondebo ad obiectiones aduersariorum.

I. Argumentum ex officio Iudicis.

4. **P**Rimum argumentum sic propono: Qui est Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare sententiam, ut uterque litigantium manifestè intelligat, quænam sit sententia Iudicis: & alter eorum fateatur illam pro se, alter contra se latam esse: alioqui, nisi fiat, non cessabunt à lite: sed uterque suam causam prosequetur: at Scriptura non potest esse talis Iudex controversiarum. Maior per se clara est. Minorem probo, quia Lutherani & Calvinistæ multis annis litigant de his punctis. 1. De Baptismo paruulorum. 2. De reali præsentia Christi in Eucharistia. 3. De prædestinatione. 4. De persona Christi. 5. De Exorcismo. 6. De numero & canone librorum Scripturæ: & tamen

tamen Scriptura, quam volunt esse Iudicem, non potest dirimere, aut finire has ipsas controuersias. Nec hæctenus auditum est, ita pronunciaſſe ſententiã, vt vel Lutherani, vel Calvinistæ faſſi ſint, contra ſe pronunciatam eſſe. Hoc conſtat ex euentu. Nam vtrique pergunt in ſtudio & ardore litigãdi: quod ſine dubio non facerent, ſi putarēt ſententiã clarè ſemel eſſe latam. Tunc enim vel vtrò ceſſarent à ſulcepta contentione, & ſententiã acquieſcerēt: vel certè, ſi exiſtimatorient iniuſtè ſecum actum eſſe, ad alium iudicem prouocarent. Neutrum fit.

5. Vt magis appareat vis huius argumenti, duo conſideranda ſunt. Vnum, quòd tam Lutherani, quàm Calvinistæ palàm fateantur, ſe non alium Iudicem, quàm ſolam Scripturam agnoſcere: & hanc ipſam Scripturam eſſe clarã, perſpicuam, & ad omnes controuersias ſopien-
das

De Iudice Controvers. 221

das per se sufficientem: nec ullam falsitatem subesse illi posse. Alterum, quòd nihilominus vtrique nihil aliud faciant litigando apud hunc Iudicem, quàm vt quotidie crescant eorum lites, & ipsi erga se mutuò infestiores euadant. Ex quibus alterutrum sequi necesse est: vel Scripturam hactenus non pronuntiasse claram, perspicuam, & sufficientem sententiam: vel certè, si pronuntiauit, Lutheranos & Calvinistas pernicaces esse, qui claræ, perspicuæ, & sufficienti sententiæ non volunt acquiescere. Alterutrum ipsi eligant.

*Secundum Argumentum ex parte
Scriptura.*

6. **I**N Scriptura duo spectanda sunt, Litera, & sensus: sicut in nomine, corpus & anima. De illis, ut aliqui interpretantur, locutus est Apostolus 2. Corinth. 3. 6. cum ait:

Littera

Littera occidit, Spiritus autem viuificat. q. d. Si sequaris verū Scripturæ sensum, qui est quasi Spiritus & anima viuificans, præderit tibi ad salutem. Si autem neglecto vero & legitimo sensu, hæreas tantū in externa littera, & contendas illum esse sensum, quem externa littera præ se fert, sæpè errabis. Quam interpretationem sequitur August. serm. 70. de tempore. *Frequenter, inquit, admonui charitatē vestram, fratres dilectissimi, ut his lectionibus, qua diebus istis in Ecclesia recitātur, non hoc tātū attendere debeamus, quod ex littera sonare cognoscimus, sed remoto velamine littera, viuificantem Spiritū fideliter requiramus. Sic enim dicit Apostolus: Littera occidit, spiritus autem viuificat. Denique infelices Iudai, & plus infelices Hæretici, qui dū solum littera aspiciunt sonū, quasi corpus sine anima, ita sine viuificāte Spiritu mortui remāserūt. Similia habet l. 3. de doct. Chr. c. 5.*

7. Hoc

De Iudice Controuers. 223

7. Hoc posito, duo probanda sunt. Vnum est, quòd Scriptura, si litteram spectes, non possit esse Iudex controuersiarum. Alterum, quòd neque, si sensum spectes, possit esse Iudex. priorem partem sic probo: Ille non potest esse infallibilis Iudex controuersiarum, qui ducit homines in errorem & hæresim; at Scriptura, si nudam illius litteram spectemus, facile ducit homines in errorem & hæresim: (supposita ipsorum imbecillitate.) Ergo non potest esse infallibilis Iudex controuersiarum. Maior per se nota est, quia propterea quærimus infallibilem Iudicem, ne erremus: Ergo qui ducit nos in errorem, non est infallibilis Iudex. Minor patet ex Apostolo, quia Scriptura secundum litteram occidit, id est, in lapsum & errorem ducit.

8. Sic olim occidit Iudæos, qui omnib. quæ in Moyse & prophetis prædicta erāt de Christo, intelligebant

bant secundum externam litteram, & sensum interius latentem non percipiebant. Et hoc est, quod ait Apostolus 2. Cor. 3. 15, *Usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum*, id est, Adhuc Iudæi non intelligunt Moysen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipsius sensum, sed externa littera contenti sunt. Vel clarius: Non agnoscunt Christum, qui in moyse, sub externis ceremoniis ac sacrificiis, tanquam velamine occultatus est. Adhuc hærent in ipso velamine, & non considerant, quid sub illo lateat reconditum.

9. Quod etiam obiicit illis Christus, Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illa sunt, quæ testimoniū perhibent de me: & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Quasi dicat: Si vultis certò cognoscere, me esse Messiam à Deo promissum,*
de

De Indica Controuers. 225

de quo Moyses & Prophetae scripserunt, non tantum debetis legere scripturas, quoad externam litteram, sed multo magis scrutari internum sensum & spiritum, qui sub externa littera, quasi sub umbra, aut figura, delitescit. Hoc haecenus non fecistis. Tamen enim persuasum vobis sit, in Scripturis sitam esse vitam aeternam, tamen nescitis, in qua parte sita sit: non est sita in externa littera, in externis ceremoniis & figuris, ut vos putatis; sed in spiritu, in sensu, in mysterio. Ibi me quaerite, & inuenietis.

10. Nec solos Iudaeos, sed etiam Haereticos littera occidit. Nam multi in suis erroribus propterea perierunt, quod relicto Scripturae sensu, quem sequitur Sancta & Catholica Ecclesia, alium sensum secundum externam litteram, amplexi sunt. Quod aliquot exemplis obiter demonstrabo.

1. Sabelliani dicebant, non esse
P tres

tres personas diuinas, sed vnã tantum, quæ tamen haberet tria nomina, propter diuersa officia, seu operationes. Eandem enim personam vocari Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, sed diuerso respectu. Patrem, quatenus est author omnium creaturarum: Filium, quatenus assumpsit humanam naturam ex Virgine: Spiritum sanctum, quatenus sanctificat nos per suam gratiam. Ex eorum sententia sequebatur, Patrem esse mortuum & passum. Nam si vna tantum est persona, quæ dicitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sanè si illa persona mortua & passa est, necesse est, Patrem mortuum & passum esse. Hinc (teste Augustino in lib. de hæresib. c. 41.) Patripassiani appellati sunt. Vnde hic tantus error? Ex littera occidente. Nam secundum externam litteram intelligebant illud Ioan. 10. 20. *Ego & Pater vnum sumus.* Ex quo inferebant, Patrem, &

Fi

Filium (& consequenter Spiritum sanctum) esse vnum, quoad personam: cum tamen secundum sensum Ecclesiæ, sint vnum, quoad essentiam; & duo, quoad personam.

12. Ariani dicebant, Christum non esse Deum, sed inferiorem Deo. Unde hoc? quia relicto sensu Ecclesiæ, secundum litteram explicabant verba Christi, Ioan. 14. 28. *Pater maior me est*, id est, absolute maior. At Ecclesiæ sensus est, Christum, secundum humanitatem, esse minorem Deo patre: secundum diuinitatem æqualem. Et priori modo intelligendum esse illud, *Pater maior me est*. posteriore illud, *Ego & Pater vnum sumus*. Et sic omnia optimè cohærere. Vide Athanasium orat. 2. contra Arianos; Hilarium lib. 5. & 11. de Trinitate; Augustinum lib. 3. contra Maximinum, cap. 24. & 25. & lib. de Trinitate, cap. 7.

13. Macedoniani negabant Spiritum

P 2 tum

tum sanctum esse Deum. Ex quo principio? Ex littera occidente. Nam secundum litteram accipiebant illud Apostoli 1. Corint. 2. 10. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Unde sic concludebant: Qui scrutatur, quærit: qui quærit, dubitat: qui dubitat, ignorat: qui ignorat, Deus non est: Ergo Spiritus sanctus non est Deus. At Ecclesia locum illum sic interpretatur: *Spiritus omnia scrutatur*, id est, omnia penetrat & comprehendit. Quo dæsu dicitur etiam Deus Pater omnia scrutari, 1. Paral. 28. 9. *Omnium corda scrutatur Deus.* Et Psalm. 7. 10. *Scrutans corda & renes Deus.* Et Ieremiæ 7. 10. *Ego Dominus scrutans corda.* Vide Theodoretum, Theophylactum, D. Thomam, & alios in commentario illius loci.

14. Manichæi asseriebant, vetus Testamentum nouo contrarium esse. Quare? quia rem totam æstimabant secundum externam litteram

ram; quam si spectes, alterum alteri videretur repugnare. Nam vetus dicit, Deum creasse omnia. Genes. 1. 1. Nouum dicit, Verbum creasse omnia, Ioan. 1. 3. Rursum, vetus dicit, *hominem factum esse ad imaginem Dei.* Genes. 1. 27. Nouum dicit, hominem esse ex diabolo. Ioan. 8. 44. Item, vetus dicit, Deum die septimo quiesuisse ab omni opere, Genes. 2. 2. Nouum dicit, *Deum usque modo operari.* Ioan. 5. 17. Contra hos agit D. Augustinus in lib. contra Adimantum Manichæi discipulū, & ex sensu Catholicę Ecclesię, conciliat inter se loca, quę secundum litteram videntur sibi aduersari. Non enim repugnat, Deum fecisse omnia; & tamen fecisse per Verbum, veluti per suam artem, scilicet ideam. Nec repugnat, hominem factum esse ad imaginem Dei, quoad naturam: & tamē esse ex diabolo, quoad malitiam. Denique non repugnat, Deum quiesuisse die septi-

mo ab opere creationis mundi, & tamē semper operari in gubernando & conseruando mundo.

15. Pelagiani negabant peccatum originale, asserentes peccatum Adami nocuisse ipsi soli, non autem posteris. Ex quo fundamento? Ex littera occidente, quia scriptum est, Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris.* At sensus illius loci, secundum mentem Ecclesiæ Catholicæ, est hic: Filius, qui non est particeps peccati patris, non portabit iniquitatem patris: si autem particeps est, portabit. (Vide Augustin. in lib. post collationem, cap. 7.) Nunc autem constat, posteros fuisse participes peccati primi patris, iuxta illud Rom. 5. 11. *In quo omnes peccauerunt.* Sed quomodo peccarunt omnes in Adamo? Hoc alibi explicandum est.

16. Fuerunt etiam antiquiores Hæretici, qui negabant carnis resurrectionem, quia scriptum est,
Ioan.

Ioan. 6. 63. Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quicquam. Ex quo loco secundum externam litteram intellecto sic argumentabantur: Quorsum caro, si nihil prodest, esset resurrectura? Refert Tertullianus in lib. de Resurrectione carnis cap. 37.) Ex eodem loco Calvinistæ faciunt hanc similem consequentiam: Quorsum Christus daret nobis suam carnem in Sacramento Eucharistiæ, si nihil prodest? Vtrique decepti sunt ex littera occidente. Alioqui liceret etiam concludere hoc modo: Si caro non prodest quicquã, cur Christus eam assumpsit? cur Verbum caro factum est? cur pro nobis cruci eam affixit? Certè non facit hæc frustra. Vide Maldonatum in cap. 6. Ioan.

17. Atque hæc sufficiant de priorum parte Argumenti, in qua, tum auctoritate Apostoli, tum variis exemplis demonstratum est, Scripturam, si litteram externam spe-

ctemus, nō posse esse infallibilem Iudicem controuersiarum, quia litera occidit, & varios errores ac hæreses parit.

18. Altera pars est. Nec Scripturam, si sensum spectemus, posse esse Iudicem. Quam sic probo. Scriptura, quoad verum & legitimum sensum, sæpè est obscura & difficilis intellectu: ac proinde, sæpè oritur controuersia de vero & legitimo ipsius sensu. Omnis autem controuersia requirit aliquem Iudicem. Debet ergo aliquis esse Iudex, qui definiat, hunc esse legitimum sensum, illum non esse. At hic Iudex non potest esse ipsa Scriptura, de cuius mente & sententiâ, controuersia mouetur: Ergo aliquis alius distinctus à Scripturâ.

19. In hoc discursu sunt tria principia. Primum est, Scripturâ, quoad sensum, sæpè esse obscuram & difficilem intellectu. Hoc fusè probatum est cap. 1. Alterum, ex hac
obscura

De Iudice Controuers. 233

obscuritate necessariò nasci multas controuersias. Hoc non indiget aliâ probatione, quàm quotidianâ experientiâ. Constat enim, omnibus sæculis, à tempore Apostolorum, ad nos vsque, semper ortas fuisse aliquas controuersias de legitimo Scripturæ sensu. Tertium est, Iudicem harum controuersiarum non posse esse Scripturam. Quod probo duplici argumento.

20. Primam sumitur ex dictis, in hunc modum: Iudex debet clarè pronunciare sententiã, vt ab vtraque parte litigante intelligi possit: alioqui frustra illam pronunciat: at Scriptura, quando sensus ipsius obscurus est, non potest clarè pronunciare sententiã, vt ab vtraque parte litigante intelligi possit. Si enim tali casu clarè pronunciat sententiã, iam sensus ipsius nõ esset obscurus, sed clarus, quod est contra suppositionem: Ergo in tali casu non potest esse Iudex.

21. Dices, Tametsi sensus Scripturæ in vno loco aliquando obscurus sit, tamen in alio potest esse clarus, ac proinde Scriptura per illum locum, qui clarus est, potest ferre sententiã de alio, qui obscurus est. Respondeo. Hoc quidem obtendunt aduersarij, sed frustra. Nam primò, si ita est, cur ipsi per hanc viam non finiunt controuersias, quas inter se habent? Cur, inquam, Lutherani & Calvinistæ, cùm altercantur de aliquo Scripturæ loco, qui obscurus est, non recurrunt ad alium, qui clarus est? Aut si id faciunt, cur nullus altercandi apud illos est finis? Hic hærēt.

22. Deinde, aliud est, verba Scripturæ esse clara; aliud, sensum Scripturæ esse clarum. Nam claritas verborum pendet ex cognitione Grammaticæ; claritas autem sensus, ex intentione & consilio Spiritus sancti: Ergo in tali casu, verba Scripturæ poterunt esse clara, non tamen

De Iudice Controuers. 235

men sensus verborum, qui à Spiritu sancto intenditur, erit clarus. Hoc ostendam in exemplo. Verba Christi in Euangelio sunt hæc: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Quæ verba, si natiuam illorum significationem spectes, sunt clara & perspicua, & ab omnibus, non modò Christianis, sed etiam Iudæis, Turcis, & Ethnicis intelligi possunt. At de sensu illorum, qui à Spiritu sancto intentus est, infinitæ propè apud Christianos controuersæ sunt.

23. Addo, non rarò fieri, vt idem locus Scripturæ, quem vna pars litigantium putat clarum & perspicuum esse, ab alterâ censeatur esse obscurus ac intricatus. Quid in tali casu factò opus est? Aut quis Iudex adhibendus? Scriptura certè pro Iudice adhiberi non potest. Nam de illius sensu ac sententiâ controuersa est, cum alij claram, alij obscuram esse contendant: & ab aliis in
hanc

hanc, ab aliis in aliam partem distrahatur. Quid ergo consilij? sine dubio, alius Iudex quærendus est. Verbi gratiâ. Lis inter nos & Calvinistas est de vero ac locali descensu Christi ad inferos, quem illi negant, nos astruimus. Et vtritur duplici testimonio. Altero ex Symbolo fidei, *Descendit ad inferos*. Altero ex cap. 2. Act. vers. 27. *Nō dereliques animam meam in inferno*. Vtrunque dicimus clarum & perspicuū esse. Galuinistæ de vtroque negant; & obscurissimâ suâ interpretatione, vtrunque faciunt obscurissimum. Ac prius quidem interpretantur hoc sensu: *Descendit ad inferos*, id est, pertulit in crucediros cruciatus damnati ac perditihominis, vt coactus fuerit, urgente angustiâ exclamare; *Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Posterius autem hoc sensu: *Non dereliques animam meam in inferno*, id est, Non dereliques cadauer meum in sepulchro.

De Iudice Controvers. 237

pulchro. (Ita Beza in commentario illius loci.)

24. Quid hîc agendum? Aut quem Iudicem compellabimus? Si Scripturam cōsulimus, nihil aliud ipsa dicit, quàm quod antea dixit. Nul- lum iota, nullum apicem additura est. De eo autem, quod antea dixit, controversia est: Ergo per id, quod antea dixit, controversia finiri non potest. Si ergo post ortam contro- versiam, Scriptura nihil novi dicit, sed manet in antiquis terminis, certè per illam finiri lis non po- test, sed necesse est, vel alium Iudi- cem adire, vel alteram partem liti- gantem sponte cedere, vel denique utranque in lite perseverare.

25. Posterius argumentum. Mul- ta sunt testimonia Scripturæ, quo- rum verus ac legitimus sensus ha- beri non potest, nisi ex Traditione & auctoritate Ecclesiæ (ut proba- tum est cap. 1. Ergo si oriatur con- troversia circa eiusmodi testimo-
nia,

nia, sola Scriptura non potest esse Iudex, sed oportebit confugere ad Traditionem & authoritatem Ecclesiæ. V. G. Christus dicit, Matth. 28. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sensus verus & legitimus est, quòd in Baptismo pronuciari debeant hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti:* & quòd Baptismus sine tali verborum pronuciatione non sit validus. In hoc consentiunt nobiscum aduersarij. At si aliquis negaret hunc esse sensum, & contenderet non opus esse pronuciare hæc verba, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti;* sed omnino sufficere, si quis inter baptizandum habeat internam voluntatem & intentionem baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quomodo illum cõfutaremus? An ex solis Scripturæ verbis? Nihil minùs: nam illa
 verba.

De Iudice Controvers. 239

verba, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* non dicunt, vocalem Trinitatis inuocationem adhiberi. Unde ergo constat oportere? Ex praxi & Traditione Ecclesiæ. Si hanc respicis, nõ habebis vllum præsidium cõtra aduersariũ, qui negaret vocalem prolationem necessariam esse.

26. Aliud exemplum. Christus dicit, Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei.* Hic locus, secũdũ verum & legitimũ sensum, intelligitur de necessitate Baptismi aquæ, vt nobiscum faterentur Lutherani. At Calvinistæ hoc negant. Quomodo ergo refelli poterunt à Lutheranis? Non certè ex verbis citatis. Nam tametsi nominetur ibi aqua, non tamen additur expressè, quòd debeat intelligi de verâ aquâ. Nam & alibi nominatur ignis, vt Lucæ 3. 16. *Ipse vos baptizabit in Spiritu & igni: & tamen non intelligitur verus ignis.*

ignis. Vnde ergo cōstabit, in priori loco, veram aquam intelligi oportere? Aut vnde Lutherani contra Calvinistas id probabunt? Non aliunde, quàm ex praxi & Traditione Ecclesiæ.

27. Aliud. Christus in vltima cœna non solùm instituit Eucharistiam, sed etiam lotionem pedum adhibuit. Et quidem in institutione Eucharistiæ dixit: *Comedite, bibite*. In lotionem autem pedum, *Et vos debetis alter alterius lauare pedes*. Hic aduersarij dicunt, priora verba continere præceptum, posteriora non item: ac proinde fideles diuino præcepto obligari ad sumendam Eucharistiam sub vtraque specie; non tamen ad lotionem pedum. Nunc quæro, vnde hoc ipsis constet? aut quo prætextu existiment se teneri quidem ad sumptionem vtriusque speciei, sed tamen liberos esse à lotionem pedum. Non possunt prætexere Scripturæ

putatæ verba, Nam illa contrarium
potius præ se ferunt. Hæc enim, *Co-
medite, bibite*, non plus videntur si-
gnificare, quàm si paterfamilias
dicat suis hospitiibus: *Comedite, bi-
bite, læti estote*. At si paterfamilias
ita loqueretur, non censeretur illos
velle sub præcepto obligare. Cùm
ergo Christus eodem modo locu-
tus sit, vnde constabit eum voluisse
novo præcepto obligare omnes fi-
deles ad vtranque speciem? Hæc
autem verba, *Vos debetis alter alte-
rius lavare pedes*, videntur signifi-
care præceptum, non minùs, quàm
si Dominus dicat seruo, *Tu debes
mensam parare*. Vnde igitur sciunt,
se his verbis non obligari ad lauân-
dos pedes, cùm tamè hæc verba obli-
gationè præ se ferant? Ex sola praxi
& Traditione Ecclesiæ. Nam Eccle-
sia nunquam vsurpauit hanc lotio-
nem tanquam necessariam; quod
tamen fecisset, si diuino præcepto
putasset se ad illam obligari.

Q

28.

28. Omito similia exempla, quae passim occurrunt. Et ex dictis concludo in hunc modum: Scriptura potest dupliciter spectari. 1. Quoad externam litteram. 2. Quoad internum sensum, qui à Spiritu sancto intentus est. Neutro modo potest esse Iudex controuersiarum. Non priori, quia externa littera saepe ducit nos in errorem. Nec posteriori, quia sensus Scripturae saepe obscurus & ambiguus est, ita ut opus sit alio Iudice, qui definiat hunc esse legitimum & à Spiritu sancto intentum: illum non esse. Atque haec sufficiat de secundo argumento, quod ex parte Scripturae desumptum est.

Tertium Argumentum ex parte controuersiarum.

29. **H**oc Argumentum sic propono: Multae sunt controuersiae circa fidem & religionem, quarum vel nulla sit mentio in Scriptura; vel certe non sufficiens ad hoc, ut Scriptura de illis sententiam

De Iudice Controvers. 243

tiam ferre possit : Ergo in iis dirimendis, alius Iudex quærendus est. Eiusmodi autem controversiæ sunt hæc.

30. Prima, An libri Tobie, Judith, Sapientie, Ecclesiastici, & Machabæorum sint Canonici, necne; Negant Lutherani & Calvinistæ. Nos affirmamus. At qui erit Iudex, qui litem hanc dirimat? Scriptura esse non potest. Nec Lutherani & Calvinistæ, quod bene notandum est, ad Scripturam prouocant, sed ad Canonem & Traditionem Iudæorum. Aiunt libros istos in Canone Iudæorum non reperiri, ideoque Canonicos non esse. Agnoscunt igitur alium Iudicem in hac causâ, præter Scripturam Et quem illum? Traditionem Iudæorum. Mira res: Pluris Iudæos, quàm Christianos faciunt. Et cum ipsi Christiani esse velint. Christi & Apostolorum Traditionibus infestissimi sunt, & Iudæorum Traditionem in pretio habent.

Q 2

31.

31. Secunda, Quot sint Sacramenta nouæ Legis? Aduersarij dicunt esse duo, Baptismū & Eucharistiā: Catholici, septem. Quid autē Scriptura? Nihil de hoc numero definit; ac proinde Iudex in hac causâ esse non potest. Vnde ergo Catholici habēt septenarium, si ex Scripturâ nō habent? Ex Traditione & consensu Ecclesiæ. Vnde Aduersarij binarium? Hoc ipsi viderint. Certè ex Scriptura nō habent. Aut si putant se habere, speciatim præstent hæc tria. 1. Ostendant ex Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptismo & Eucharistiæ, non item aliis. 2. ex eadē Scriptura definiant Sacramentū. 3. Demonstrant definitionem conuenire Baptismo & Eucharistiæ; nō autem reliquis. Hæc si præstiterint, salua res est. At nunquam præstabunt.

32. Tertia, An exorcismus possit adhiberi in Baptismo? Aiunt Lutherani: negant Calvinistæ. Neutri
tamen

tamen ex Scriptura suam sententiam possunt confirmare. Similis controversia est inter ipsos Lutheranos, An infantes, (quos aiunt habere actum fidei, dum baptizantur) accipiant fidem ut Exorcismi, ut vult Lutherus: an vi Baptismi, ut contendunt ipsius asseclæ?

33. *Quarta*, An baptizati ab Hæreticis, sint rebaptizandi? Affirmavit olim Cyprianus cum quibusdã aliis. Negabat post Augustinus cõ reliquis. Sed nec hi, nec illi poterant ex sola Scriptura hanc litem decidere. Nam Augustinus, qui veram sententiam tenebat, non aliunde, quàm ex Apostolica Traditione & praxi Ecclesiæ, seruebatur. (Lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, cap. 7. & lib. 5. cap. 23.) Huic Traditioni cessit Cyprianus, quia videbat se omni præidio Scripturæ destitutum esse, teste August. epist. 48. ad Vincentium.

34. Sunt & aliæ similes contro-

Q 3. ueris,

uerſiæ, quæ ex ſola Scriptura decidi non poſſunt, præſertim hæc. 1. An Baptiſmus vna merſione, an trina conferri debeat? 2. An Chriſtiani, loco Sabbati, debeant colere diem Dominicum? 3. An Symbolum fidei fit verè Apoſtolicum? 4. An B. Maria manſerit Virgo poſt partum, &c.

Quartum Argumentum ex uſu & praxi veteris Teſtamenti.

35. **C**ertum eſt, in veteri Teſtamento, omnes controverſias legales, quæ erant maioris momenti, deciſas fuiſſe à Summo Sacerdote, ſeu Pontifice, vt teſtatur Joſephus lib. 2. contra Apionem. Et expreſſè hæcetur Deut. 17. 8. vbi tria notanda ſunt. *Primò*, quòd variæ fuerint controverſiæ apud Iudæos. Aliæ oriebantur ex lege Decalogi: aliæ ex mandatis moraliſibus, quæ ſunt extra legem Decalogi: aliæ ex præceptis ceremoniælibus: aliæ ex iudicialibus. (2. Paralip. 19. 16. & Lyranus ibidem.) *Secundo*,

cundo, quòd in singulis ciuitatibus constituti fuerint inferiores Iudices, qui ex officio debebant huiusmodi cõtrouersias dirimere. (Deut. 16. 18. & 2. Paralip. 19. 5.) *Tertiò*, quòd quando inferiores Iudices non poterant inter se conuenire, nec controuersias ad se delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem dirimere; necesse fuerit confugere Hierosolymam ad superiores Iudices, quibus Pontifex præsidebat, & Pontificis sententiæ, sub pœna mortis acquiescere. (Deut. 17. 8.)

36. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuisse Tribunal & Concilium: vnum maius, quod vocabatur Senedrin, vel Sinedrion, vel Concilium seniorum: alterum minus. Inter ea multiplex fuit discrimen. 1. Quia maius erat tantũ Hierosolymæ: minus in singulis ciuitatibus. 2. In maiori iudicabantur maiores controuersiæ: in minori faciliores.

Q 4 3. In

3. In maiori præsidebat Pontifex: non item in minore. 4. A minori licebat appellare ad majus: non autem contra à maiori ad minus. 5. In maiori erant septuaginta personæ, præter Pontificem: in minori viginti tres. De maiori sæpè fit mentio in Euangelio.

37. Vtrunque Concilium habuit suam originẽ sub Moyse: & maius quidem institutum est mandato Dei, Num. 11. 16. Minus verò ex consilio Iethro, Exodi 18. 13. Porro cum utrunque, progressu temporis, penè collapsum esset, iterum restitutum & renouatum fuit à Iosaphat Rege Iuda, vt habetur 2. Paralip. 19. 4. Plura de hac re diximus in Analogia veteris ac noui testamenti, cap. 11. & alibi.

38. Quæres 1. An Pōtifex, quem dicimus fuisse Iudicem Controuersiarum in veteri Testamento, fuerit infallibilis Iudex? Respondeo affirmatiuè. Et tripliciter probor.

probo. Primò, quia quando aliqua controversia erat difficilis & ambigua, volebat Deus, ut partes litigantes deferrent eam ad Pontificem in maiori Concilio præsentem, cum hac promissione, quòd ab eo accepturi essent *iudicij veritatem.* (Deut. 16. 9.) Secundò, quia Deus mādabat omnibus sub pœna mortis, ut acquiescerent sententiæ Pontificis. (Deut. 17. 12.) Tertiò, quia sicut Pontifex, quando in Concilio pronuntiabat sententiam, potuisset falli, nunquam litigantes, qui illum consulebant, fuissent securi. Cur ergo sub pœna capitis tenebantur sequi illius decisionem?

39. Quæres 2. Quare Pontifex fuerit potiùs infallibilis in decidendis controversiis legalibus, quàm alij Iudices inferiores? Ratio dubitandi est, quia fieri poterat, ut non minùs alij essent periti in lege, quàm Pontifex: Ergo non minùs alij potuissent esse infallibiles, quàm Pontifex.

fex. Immò etiam magis, si erāt peritiores. Respondeo. Si spectemus industriam humanam, certum est, non minùs alios, quàm Põtificem, potuisse legem intelligere & interpretari. Si autem spectemus assistentiam Spiritus sancti, quę sanè potissimùm in hoc negotio spectanda est, ea Pontifici potiùs, quàm aliis fuit communicata. Exemplum habemus in Moyse. Nā Deus cõcessit illi maiorem assistentiam, quã septuaginta senioribus, qui illi in hoc officio subseruiebant. Hoc colligitur ex illo Num. 11. 17. *Dixit Dominus ad Moysen: Auferã de Spiritu tuo, tradámque eis, ut sustentent tecum onus populi.* Vbi per Spiritum intelligi debet aliquod donum gratiæ, quod requiritur in iis, qui rectè volunt alios gubernare, & eorum controuersias dirimere. Est ergo hic sensus: Auferam de Spiritu tuo, & tradam eis, id est, dabo illis donum gratiæ, sed infra illud donum, quod

quod tu habes. Tibi, qui supremus Iudex es, plus dari oportuit, quam illis, qui tibi subiecti sunt.

Quintum Argumentum ex usu & praxi noui Testamenti.

40. **S**icut in veteri Testamento, ut iam ostēdi, non Scriptura, sed Pontifex & Concilium Seniorum, fuit Iudex controversiarum: sic etiam in nouo hactenus seruatum est. Hoc ostendam breui inductione. Ac primò, tempore Apostolorum fuit orta controversia de circuncisione: an scilicet noui Christiani, qui tunc fidem Euangelij recipiebant, non possent saluari, nisi etiam circumciderentur, & legalia seruarent? Quae controversia potissimum intelligebatur de gentilibus ad fidem conuersis. Erat autem duplex de hac re sententia. Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Christiani: qui dicebant gentiles per fidem Christi non posse saluari,

faluari, nisi circunciderentur, & ceremonias legis Mosaicæ obseruarent. Altera Pauli & Barnabæ, qui asserebāt, nō opus esse circūcisione, & obseruatione legaliū. Act. 15. 1.

41. At quomodo decisa & finita est hæc controuersia? An ad solam Scripturam tanquam ad communē iudicē delata est? Nihil minus. Sed potius ex consensu vtriusque partis delecti sunt aliqui, qui Hierosolymam irent ad Apostolos, vt ipsi in solenni Cōcilio de totâ re cognoscerent, & definitam sententiā pronunciarent. Quod & factum est: nam ex vnâ parte designati sūt Paulus & Barnabas: ex alterâ, alij: qui simul Hierosolymam profecti, Apostolos & Seniores adierunt. Hi coacto Concilio, & inuocato Spiritu sancto, responderunt his verbis: *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum,*

rorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Quæ verba per modum Epistolæ, missa sunt ad gentiles Christianos, de quibus agebatur: & sensus est: Non volumus vobis imponere onus circumcisionis & legalium, quod graue est, sed abstinete ab iis, quæ iam dicta sunt, quod graue non est.

42. Hic duo, quæ ad rem faciunt, noranda sunt. Primum est, quòd hæc controuersia de circumcisione & legalibus, sufficienter potuisset determinari per Paulum & Barnabam, qui ambo erant Apostoli, & Prophetæ, & Doctores. Act. 13. 1. Ambo à Spiritu sancto speciatim delecti, vt Euangelium gentibus prædicarent, Act. 13. 2. Et iam reipsâ illud prædicauerant in multis locis ac prouinciis. Act. 14. 26. Neuter tamen voluit hoc officium usurpare, vt suo exemplo docerent, huiusmodi controuersias, quæ fidem ac religionem concernunt, ad

ad ordinarios Ecclesiæ Prælatos, vel ad Concilia Prælatorum deferri oportere.

43. Alterum est, quòd in Concilio Apostolorum, in quo cōtrouersia illa proposita & definita est, nullū Scripturæ testimoniū, quod directè ad circūcisionē pertineret, allatum sit: cū tamen in vtranque partem, non defutura fuissent testimonia, si ex illis solis oportuisset litem finire ac terminare. Nam pro circuncisione adduci potuisset illud Genes. 17. 10. *Hoc pactum meū, quod obseruabitis inter me & vos, & semen tuum post te. Circuncidetur ex vobis omne masculinum: & circuncideis carnem præputij vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos, &c.* Tam vernaculus, quàm emptitius circuncidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestrà: eritque pactum meū in carne vestrà in fœdus æternum. At si pactum est æternum ut hīc dicitur, semper seruari necesse

cesse est, etiam in lege euangelicâ.
Nec solum à Iudæis, sed etiam ab
aliis, qui non sunt de stirpe Iudæo-
rum. Contrâ verò, occurrebat illud
Deut. 30. 6. *Circumcidet Dominus
Deus tuus cor tuum, & cor seminis
tui.* Vbi insinuat, circumcisionem
carnis non duraturam in nouo Te-
stamento, sed ei successuram circū-
cisione cordis. Sicut etiam Ierem.
4. 4. *Circumcidimini Domino, & au-
ferite praputium cordium vestrorum.*
q. d. Non requiro circumcisionem
carnis, sed cordis, quæ consistit in
interna contritione & dolore de
peccatis. Hæc & similia utrinque
adduci poterant ex Scripturâ. At fa-
ctum non est: sed Apostoli in Con-
cilio congregati, ex directione &
assistentiâ diuinâ, quam Christus
promiserat illis, & eorum succes-
soribus sententiam protulerunt.

44. Post tempora Apostolorum,
aliæ atque aliæ cōtrouersie, diuer-
sis locis & ætatibus exortæ sunt,
quas

quas similiter à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis, decisas ac diremptas esse, notum est ex Historiis ecclesiasticis. Et qui illorum sententiæ noluerunt acquiescere, pro Hæreticis habiti & damnati sunt. Producam exempla aliquot illustriora, quæ primùm occurrunt.

45. Prima controuersia fuit, An Pascha deberet celebrari cum Iudæis die decimâ quartâ primi mensis, vt volebant multi in Asia, qui propterea Quartadecimani appellati sunt: an verò tantùm die Dominica, sicut nunc fit. Hæc tandem post multa Cõcilia Episcoporum decisas ac finita est à Victore. Papâ, Anno Christi 198. Vide Eusebium lib. 5. Histor. eccles. cap. 23. & seq.

46. Secunda, An Ecclesia possit illos absoluerè à peccatis, qui post Baptismum lapsi essent? Negauit Nouatianus. Sed damnatus est in Concilio Romano, sub Cornelio Papâ,

De Iudice controuers. 257

papa, anno Christi 255. Vide Baron. circa eundem annum.

47. Tertia, An in Deo sint tres personæ realiter distinctæ? Negauit Sabellius, asserens vnã tantum esse personam, quæ habeat tria officia, creationis, redemptionis, & sanctificationis. Sed damnatus est in Concilio Alexandrino, tempore Syluestri papæ, anno Christi 319. iuxta Baronium.

48. Quarta, An Christus sit purus homo, sicut cæteri mortales, & nihil amplius habeat in natura & hypostasi, quàm nos habemus? Affirmauit Paulus Samosatenus. Sed damnatus est in Synodo Antiochena, tempore Dionysij papæ, anno 266. iuxta Baronium. Vide Eusebium lib. 7. c. 27.

49. Quinta, An Christus sit Verbum patris æternum, & eiusdem cum patre substantiæ? Negauit Arius, asserens esse Verbum verbi, non ab æterno, sed in tempore à

R Deo

Deo ex nihilo creatum, & alterius à Deo substantiæ: ac proinde Deū non semper Patrem fuisse, sed tempus aliquando exstitisse, cū non esset Pater. Sed damnatus est in generali Concilio Nicæno I. sub Syluestro Papa, & Constantino Imperatore, anno 323. Vide duas Epistolas Alexandri Episcopi Alexandrini, quatum vna exstat apud Socratem lib. 1. c. 3. Altera apud Theodoretum lib. 2. c. 4.

50. Sexta, An in Christo sint duæ personæ, sicut sunt duæ naturæ, diuina & humana? Affirmauit Nestorius Episcopus Constantinopolitanus. Sed damnatus est in generali Concilio Ephesino, sub Cælestino Papa, & Theodosio Imperatore, anno 434. & priùs à Cyrillo in Concilio Alexandrino, anno 431. Vide Baronium.

51. Septima, An in Christo sint duæ naturæ? Eutyches & Dioscorus dixerunt, ante vnionem hypostati

staticam fuisse duas naturas, diuinam & humanam: post vnionem, duas in vnā coaluisse, & vnā factam esse. Sed damnati sunt in generali Concilio Chalcedonensi, sub Leone Papa, & Marciano Imperatore, anno 454. Vide Gabrielem Vasquez tom. 1. in 3. part. D. Thom. disp. 14.

52. Octaua, An in Christo sit vna tantum voluntas? Macharius Antiochenus patriarcha, Cyrus Alexandriaeus, Sergius Constantinopolitanus, & quidam alij, tamen agnoscerent in Christo duas naturas, dixerunt tamen vnā tantum esse voluntatem, nempe diuinā, vt refert D. Thomas in 3. part. q. 18. art. 1. Ideoque Monothelitae appellati sunt. Eorum sententia damnata est in generali Concilio Constantinopolitano III. sub Agathone Papa, & Constantino IV. Imperatore, anno 679. iuxta Baronium. An autem nomine voluntatis, intellexe-

rint potentiam, an operationem, videri potest apud Gabrielem Vasquez tom. citato, disp. 73. c. 1.

53. Nona, An Spiritus sanctus sit Deus? Negarunt Macedoniani, de quibus August. in libro de hæresibus, c. 2. sic scribit: *Macedoniani sunt à Macedonio Constantinopolitana Ecclesia Episcopo, quos & Πνευματομάχης. Græci dicunt, eò quòd de Spiritu sancto litigent. Nam de Patre & Filio rectè sentiunt, quòd unus sint eisdemque substantia vel essentia: sed de Spiritu sancto nolunt credere, creaturam eum esse dicentes. Hi damnati sunt in generali Concilio Constantinopolitano I. sub Damaso papa, & Theodosio Imperatore, anno 383.*

54. Decima, An Baptismus repeti seu reiterari possit? Quæ còtrouersia dupliciter potest intelligi. Primò, an Baptismus, si semel validè collatus sit, repeti possit? Affirmauit Marcion, teste Epiphanio, hæ. 41. paulò

¶ Aulò post principium. Secundo,
An Baptismus, qui ab Hæreticis
collatus est, repeti possit? Affirma-
runt donatistæ, qui baptizatos à
Catholicis rebaptizabant, teste Au-
gust in lib. de hæresibus, c. 69. eò
quòd Catholicos haberent pro
Hæreticis, & Baptismum ab Hæ-
reticis collatum putarent esse in-
validum, vt explicat Vasque disp.
146. cap. 2. Hi damnati sunt in Cõ-
cilio Romano sub Melchiade Pa-
pa, anno 313. apud baronium.

55. Undecima, An homo sine
gratia dei, per solas naturæ vires
possit implere legem, si velit? Affir-
marunt Pelagius & Cœlestius.
Sed damnati sunt in Concilio
Carthaginensi & Mileuitano, sub
Innocentio I. Anno 416. iuxta
computum baronij.

56. Duodecima, An paruuli na-
scentur in peccato Originali, & ad
illud peccatum abolendum indi-
geant Baptismo? Negarunt iidẽ au-

thores. Pelagius & Cœlestius, teste Augustino in lib. de hæresibus, cap. 88. Vbi de illis sic habet: Hic error damnatus est in Concilio mileuitano, c. 2. & postea à Zosimo Papa, vt testatur idem Augustinus in lib. de peccato originali, c. 6. & seq.

57. In his, & similibus controuersis, quas breuitatis causa omitto, tria consideranda sunt. Primò, quòd altera pars litigantium clarè & perspicuè damnata sit. Secundò, quòd hæc condemnatio facta sit ab Ecclesia Catholica, tâquam à Iudice: quæ aliquando tulit sententiã per Pontificem, qui est Caput, seu Pastor Ecclesiæ: aliquando per Concilia, quæ repræsentant Ecclesiam. Tertiò, quòd Lutherani & Calvinistæ agnoscant hanc damnationem legitimè factam esse. Faciunt enim, Nouatianum, Sabellium, Sarmosatenum, Arium, Nestoriũ, Eutychen, & Dioscorum, Monothelitas, Macedonianos, Donatistas, Pelagia

Iagianos, meritò damnatos esse, & pro Hæreticis haberi oportere. Nec aliunde, quàm ex Ecclesiæ Catholice decisione. Quòd si sola Scriptura esset Iudex, & Ecclesia suam sententiam non interposuisset, in hodiernũ vsque diem durarent istę cõtrouersię, nec adhuc clarè & palàm omnibus cõstaret, supradictos authores pro Hæreticis habendos esse. Nunc cum ab Ecclesia damnati sint, res certa & indubitata est.

58. Dices, Quid si Ecclesia errasset in ferenda sententia? Respondeo. Hoc tantundem est, ac si dicas; Quid si Christus, Apostoli, & prophetæ mentiti essent? Nam illi testati sunt, Ecclesiam errare, aut deficere nõ posse. Est enim, vt loquitur Christus, fundata super petiãs & porta inferi non praualebunt aduersus eam, matthæi 16. 18. Est columna & firmamentum veritatis. 1. Timothei 3. 15. Nunquam confundetur, neque erubescet. Isaia 54. 4.

Iaspis est propugnaculum eius. Ibid. vers. 12. Et omnis lingua resistens illi in iudicio, condemnabitur. Ibidem vers. 17. de hac re dixi c. 3.

Sextum Argumentum ex Analogia Iudicis controuersiarum ciuilium.

59. **H**Oc Argumentū, quod re maximè illustrabit, proponi potest hoc modo: Inter res Fidei ac Religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, potest spectari multiplex Analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus sæpè oriuntur lites ac controuersia, quæ requirunt aliquè Iudicem, qui sententiam ferat inter partes litigantes; sic etiam fit in Fide ac Religione. 2. Sicut in controuersis ciuilibus distinguuntur hæc tria, Iudex, Lex scripta, & Cōsuetudo: sic etiam in controuersis fidei, hæc tria, Iudex, Scriptura vtriusque Testamēti, & Traditio. 3. Sicut Princeps, vel Magistratus sæcularis fungitur officio Iudicis in decisione controuersia

uerſiarum ciuiliū: ſic etiam Princeps Eccleſiæ, vel Synodus eccleſiaſtica fungitur officio Iudicis in deciſione controuerſiarum fidei. 4. Sicut lex ſcripta eſt quaſi norma quædã ſeu regula, quã ſequitur Iudex ſæcularis in decidendis controuerſiis ciuilibus: ſic etiã Scriptura vtriuſque Teſtamenti, eſt quaſi norma quædam ſeu regula, quam ſequitur Iudex Eccleſiaſticus in decidendis cõtrouerſiis fidei. 6. Sicut ſola Lex ſcripta non eſt ſufficiens & integra norma omniũ cõtrouerſiarum ciuiliū, ſed Lex ſcripta & conſuetudo ſimul: ſic etiam ſola Scriptura vtriuſque Teſtamenti non eſt ſufficiens & integra norma omniũ controuerſiarum, fidei, ſed Scriptura & Traditio ſimul.

60. Hæc clara ſunt. Nilominũs, ne quis dubitet, ſingula breuiter explicabo. Ac primò, quòd Princeps vel Magiſtratus ſæcularis fungatur officio Iudicis in controuer-

siis ciuilibus, non eget longa probatione. Hoc enim testatur quotidiana experiētia in omnibus regnis ac prouinciis. Nam vbique contentiones & causæ ciuiles deferuntur ad principē, vel Magistratum secularem, quem partes litigātes agnoscunt pro legitimo suo Iudice. Quod etiam ex utroque iurē, tam ciuili, quàm canonico, notissimum est. Nā in utroque exstant Tituli, *De officio Iudicis Ordinarij & delegati*. Nec ullus in hac re tam peregrinus & stupidus est, ut per Iudicem ordinarium aut delegatum intelligat Legem scriptam: cū constet illum esse ordinarium, qui ordinariam habet iurisdictionem & potestatem: illum verò delegatum, qui accepta ab ordinario potestate, vicem illius gerit.

Si. deinde, quod Lex scripta non possit esse Iudex, facile probari potest. Et quidē in his tribus casibus.

Primò, quando ipsa obscura, aut
ambi

De Iudice Controvers. 267

ambigua est. Tunc enim opus est alio Iudice seu interprete, qui mentem illius explicet. Secundò, quando vna Lex videtur alteri repugnare, quod frequentissimè contingit. Tunc enim Iudex adhibendus est, qui eas inter se conciliet. Tertiò, quando verba legis, quæ generalia sunt, restringenda essent in aliquo casu, & tamen restricta non sunt. Quod tunc fit, quando occurrit aliquis casus particularis, quem Legislator, cum legem conderet, non prævidit euentum; & si prævidisset, non voluisset illum sub lege sua comprehendere. In tali igitur casu, contra verba legis iudicandum est. Et quis erit tunc Iudex? Non lex ipsa. Nam illa seipsam non destruit, aut iudicat. Alius ergo distinctus à lege.

62. Postremò, quòd sola Lex scripta non possit esse sufficiens norma pro decisione quaruncunque rerum controversarum ciuiliu, sed præter

præter legem scriptam, admittenda sit etiam consuetudo, certissimum est apud Iureconsultos. Ac potissimum in duplici casu. Primò, quando mouetur aliqua controuersa, de qua nulla exstat Lex scripta: Tunc enim consuetudo, si adsit, vim legis obtinet, iuxta illud: *Ea, que longa consuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos obseruata, velut tacita ciuium conuentio, nõ minus, quàm ea, que scripta sunt iura, seruat.* (L. 35. ff. de Legibus.) Secundò, quando exstat quidem lex scripta, sed ambigitur de mente ac sensu illius; nec aliunde, quàm ex consuetudine & Traditione de ea constare potest. Tunc enim locum habet illud: *Optima legum interpretos est consuetudo.* (L. 37. ibid.)

63. nices, Quid si occurrat aliqua controuersa, quæ nec ex lege scripta, nec ex consuetudine finiri possit, quæ tunc erit norma, quam Iudex sequi debet? Respondeo.

Tunc

Tunc ex naturali æquitate debet rem componere. Hoc tunc potissimum fit, quando occurrit aliquis casus, qui comprehenditur quidem sub verbis legis, non tamen sub mente Legislatoris, vt supra dictum est. Tunc enim Iudex ex æquo & bono debet sententiam pronũciare. Idem fieri potest in controuersis Fidei aut Religionis. Nam si occurreret aliqua controuersia, quæ neque apertè ex Scriptura, neque ex Traditione decidi posset, recurrendum esset ad auxilium Spiritus sancti, qui tametsi in omni casu implorantibus adesse solet; in hoc tamen speciatim doceret nos omnem veritatem, vt Christus promisit. Et hoc remedio vsi sunt Apostoli in Concilio Hierosolymitano, vbi agebatur de circuncisione & obseruatione legalium. Arque hæc sunt argumenta, quibus hætenus probatum est, Iudicem controuersiarum fidei, non posse esse Scripturam,

pturam, sed Ecclesiam. Nunc superest, ut obiectiones Aduersariorum dissuamus.

Prima obiectio.

64. **P**rima sumitur ex illo Isaiaë 8. 20. *Ad legem magis & ad testimonium.* Hinc colligunt Aduersarij, Iudæos in veteri Testamento, quando oriebatur aliqua cōtrouersia, missos fuisse *ad legem & testimonium*, id est, ad Scripturam, tanquam ad Iudicem. Sed valdè errant. Primò, quia iam ostensum est, Iudicem cōtrouersiarum in veteri Testamento non fuisse Scripturam, sed Pontificem. Secundò, quia illa verba, *Ad legem & testimonium*, multò aliter accipienda sunt, quam putant aduersarij, ut patet ex præcedentibus, quæ sic habet: *Cùm dixerint ad vos: Querite à Pythonibus, & à diuinis, qui strident in incantationibus suis: Nunquid non populus à Deo suo requi*

De Iudice Controvers. 271

*requireret pro viuis à mortuis? Ad legē
magis & ad testimoniū. Quòd si non
dixerint iuxta verbum hoc, non erit
eis matutina lux. Vbi disertè agitur
cōtra illos, qui de futuris euentibus
solēt cōsulere Pythonissas & ario-
los. Et remittuntur partim ad Legē,
quæ id prohibebat (Deut. 18. 9. (par-
tim ad testimonium Prophetarum,
qui à Deo constituti erant, vt fu-
tura prædicerent (3. Reg. 22. 7.)*

*65. Igitur sensus illorum verbo-
rum, Ad legem magis & testimo-
niū, est hic: Si vultis fieri certiores
de futuris euentibus, non debetis
consulere pythonissas, sicut fecit
Saül. (1. Reg. 28. 7.) Quia hoc deus
per legem suam fieri prohibuit, ad
quam vos remitto: sed consulite
prophetas domini, quorum offi-
cium est de futuris prænunciare.
Quid hoc facit ad Iudicem cōtro-
uersiarum? Nihil penitùs. Nisi ad-
uersarij velint hoc modo ratioci-
nari: De futuris euentibus non licet
consu*

consulere Pythonissas : Ergo sola Scriptura est Iudex controuersiarum. Ineptissimè. Et tamen, quod mireris, præcipui illorum Rabin sic ineptiunt.

Secunda obiectio.

66. **S**Ecūda sumitur ex illo Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Ecce, inquit Aduersarij, Christus remittit nos ad Scripturam, tanquam ad Iudicem controuersiarum. Hoc certè non dicerent, si intelligerent mentem Christi. Christus in illo capite disputat cum Iudæis, qui negabant ipsum esse Filium Dei. Ipse autem probat se esse, quatuor testimoniis.

Primò, testimonio Ioannis Baptistæ. *Vos, inquit, misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati.* Erat autem hoc ipsius testimonium : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et iterum: *Ego testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* (Ioan. 1. 34.)

Secundò,

De Iudice Controvers. 273

Secundò, testimonio miraculo-
rum, quæ patrabat. Ego, inquit, ha-
beo testimonium maius Ioanne. Ope-
ra enim, quæ dedit mihi Pater, ut
perficiam ea, testimonium perhibent
de me, quia Pater misit me.

Tertio, testimonio Dei Patris, Et
qui misit me Pater, ipse testimonium
perhibuit de me. Nempe cum dixit
de cœlo: *Hic est Filius meus dile-
ctus, in quo mihi complacui: ipsum
audite.* Matth. 31.7. & Lucæ 9.35.

Quartò, testimonio Scriptura-
rum veteris Testamenti. Scrutamini,
ait, Scripturas, quia vos putatis in
ipsis vitam aeternam habere: & illa
sunt, quæ testimonium perhibent de
me: & non vultis venire ad me, ut
vitam habeatis. Q. D. Si non vultis
recipere tria priora testimonia,
quæ tamen efficacissima sunt (alio-
qui illa non produxisset) saltim
non potestis reiicere testimonium
Scripturæ, de quibus tanto-
rè gloriâmini. Illæ ipse, si at-
tentè

tentè scrutemini , perhibent testi-
monium de me, quòd sim Messias à
deo promissus. Quare ergo non
creditis?

67. Hinc concludo, aduersarios
ex hoc loco se ipsos potiùs , quàm
nos oppugnare. Nam ipsi contem-
dunt, solam Scripturam esse Iudi-
cem controuersiarum: & Christum
ad solam Scripturam nos remitte-
re. At contrariam verum est. Nam
Christus in controuersia, quam ha-
bebat cum Iudæis. An ipse esset Fi-
lius dei, non remisit illos ad solam
Scripturam, sed primò ad testimo-
nium Ioannis baptistæ: deinde ad
testimonium miraculorum, quæ
ostēdebant ipsum esse deum: post-
ea ad testimonium dei patris, qui
voce de cælo delapsa idem confir-
mabat; denique, vt omnia experirē-
tur, ad testimonium Scripturarum.

68. Nos Catholici in hac re Chri-
stum imitamur. Nam in contro-
uersiis, quas habemus cū aduersa-
riis,

riis, non solum utimur testimonio
Scripturæ, sed etiam Sanctorum
patrum, & Matris Ecclesiæ, & mi-
raculorum, quæ sæpè fiunt pro cõ-
firmatione nostræ fidei. Aduersarij
autem, quasi Christo prudentiores
essent, nihil volunt audire, nisi ex
solis Scripturis. In quo similes sunt
Iudæis, contra quos Christus agit.
Nam Iudæi, repudiato quocunque
alio testimonio, solam Scripturam
admittebant: & hanc ipsam, neque
tunc intelligebant, neque adhuc
intelligunt, ut testatur Apostolus,
2. Corinth. 3. 4. cum ait: *Obscurati
sunt sensus eorum.*

Tertia obiectio.

65. **T**ertia sumitur ex illo Act.
17. 11. *Quotidie scrutantes
Scripturas, si hæc ita se haberent.* Hic
iterum clamant Aduersarij, Be-
roënses non temerè credidisse, quæ
ab Apostolis dicebantur: sed omnia
examinaſſe iuxta normam Scriptu-
ræ. Equum igitur esse, ut nos illorū

exemplum imitemur, & solanti
 Scripturam pro norma, ac Iudice
 agnoscamus. Sed frustra. Quod fa-
 cile constabit, si constet de re ipsa,
 de qua tunc agebatur. Ea fuit hu-
 iusmodi: Paulus Apostolus, ut ex-
 pressè habetur in eodè capite, pri-
 mùm quidem *Thessalonicę*, deinde
 apud Beroënse, *differabat ex Scri-
 pturis, adaperiens & insinuans, quia
 Christum oportuit pati, & resurgere
 à mortuis: & quia hic est Iesus
 Christus, quem ego annuncio vobis.*
 Quid verò Beroënse? Sequitur
 ibidem: *Susceperunt verbum cū om-
 ni aviditate, quotidie scrutantes
 Scripturas, si hac ita se haberent.*

70. Igitur hic est sensus illius
 loci: Beroënse, cū audirent Pau-
 lum citare quædam testimonia
 Scripturæ veteris Testamenti, quibus
 adstruebat Christi mortem &
 resurrectionem, scrutabantur, an iis
 ipsis testimoniis consentanea ef-
 sent, quæ à Paulo dicebantur. Non
 quidem

quidem eo animo, quasi dubitarent de morte & resurrectione Christi, quippe quæ satis confirmata erat ab Apostolo per virtutem miraculorum (2. Thess. 1. 5.) sed ut magis in fide confirmarentur, si viderent ea, quæ Paulus prædicabat, multò antè per Prophetas fuisse præuisa & præsignificata.

71. Ex hoc sensu, quid, obsecro, concludent aduersarij? Nihil ad rē, de qua agitur. Nisi fortè sic velint concludere: Beroënses scrutabatur testimonia Scripturæ à Paulo citata: Ergo sola Scriptura est Iudex controversiarum. Quod perinde est, ac si dicas: Lutherani scrutantur testimonia Augustini à Bellarmino citata: Ergo solus Augustinus est Iudex controversiarum. Vel sic: Rustici scrutantur testimonia Lutheri à Prædicante citata: Ergo solus Lutherus est Iudex controversiarum. Vel sic: Kemnitius in examine Concilij Tridentini

ini scrutatur Traditiones, à Catholicis allegatas: Ergo sola Traditio est Iudex controuersiarum. Vel denique sic: Discipuli scrutantur testimonia Ciceronis à præceptore citata: Ergo solus Cicero est auctor latinitatis. Apage cum istis consequentiis. Et tamen apud Aduersarios, quia meliores non habentur, in pretio sunt.

Quarta obiectio popularis.

72. **P**lerique simpliciores sic obiciunt: Iudex controuersiarum in rebus fidei debet esse infallibilis, qui errare non possit; quia si ipse erraret, reliqui etiam errarent, qui illius sententiam sequerentur. Iam verò constat, ex vna parte, Scripturam esse infallibilem, cum sit verbum dei, qui errare non potest: & ex altera, homines non esse infallibiles, sed mendaces & errori obnoxios, iuxta illud Rom. 3. 4. *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* Ergo Scriptura potest esse

esse infallibilis Iudex; homines, cū sint mēdaces, non possunt. At Pontifex est homo; & Ecclesia nihil aliud, quā collectio hominum: Ergo pontifex & Ecclesia sunt mendaces, & errare possunt. Nemo igitur tutus ac securus in negotio fidei, qui illorū sententiā sequitur.

73. Hæc obiectio, si quid roboris ac momenti habet, non minùs valet contra aduersarios, quā contra nos. Nam si omnis homo mendax est, & errare potest, necessariò sequitur Moysen, Prophetas, Apostolos, euāgelistas, Lutherum quoque, vel Caluinum, itēque omnes Prædicantes Lutheranos & Caluianos mēdaces esse & errare posse, quia homines sunt. Nihil igitur credendum illis, aut fidendum esse; sed omnia, quæ ab illis dicuntur, suspecta & incerta haberi oportere. Vbi ergo fides? Nec refert, si dicant se non hominis, sed Dei verbum annunciare: nam si mēda-

ces sunt, etiam in puncto mentiri possunt. Nihil ergo certi est.

74. Sed absit, ut nos ita loquamur aut sentiamus. Longè aliter res habet. Ac primò quidem fate-mur, Scripturam certam ac infalli-bilem esse, quia verbum Dei est: sed addimus, cum sæpè obscuravit, non facilè vnicuique constare pos-se de legitimo illius sensu. Itaque alio Iudicè opus esse, qui infallibi-liter decernat, quis legitimus Scri-pturæ sensus sit. Hic autem Iudex non potest esse quilibet homo pri-vatus: quia alioqui tot essent di-versi Iudices, quot diversa capita & sententiæ: & sic nulla controuersia componi posset. Quisque enim di-ceret se bene sentire, reliquos malè. Necessè igitur est, ut sit aliquis pu-blicus Iudex, qui cum autoritate decernendi & definiendi, inter par-tes litigantes potestatem habeat.

75. Deinde asserimus, homines dupliciter spectari posse. Primò, quate

De Iudice Controvers. 281

quatenus sunt filij Adam, & obnoxij variis naturæ corruptionibus: Sic sine dubio proni sunt ad mendacium & falsitatem. Genes. 8. 21. & Psalm. 38. 6. Secundò, quatenus à Spiritu sancto diriguntur & gubernantur ad aliorum instructionem: Sic infallibiles & sine mendacio sunt. Talis in veteri Testamento fuit Moyses cum Senatu seniorum. Num. 11. 17. Tales alij Pontifices, qui deinde secuti sunt. Deut. 17. 9. & Aggæi 2. 12. & Malachiæ 2. 7. Tales Prophetæ, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, & alij, Jerem. 1. 7. Tales in nouo Testamento Apostoli, quibus dictum est, Ioan. 15. 16. *Mittam vobis à Patre Spiritum veritatis.* & cap. 16. 13. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, ipse docebit vos omnem veritatem.* At ubi omnis veritas, ibi nullum mendacium. Talis denique semper fuit, & nunc etiam est Ecclesia, quæ propter perpetuam Spi-

ritus sancti assistentiam & directionem, nunquam erravit hactenus, nec deinceps errare poterit.

76. Sed, An omnes & singuli, qui in Ecclesia sunt, habent hanc assistentiam & directionem Spiritus sancti, ut in fide errare non possint? Facilis responsio. Singuli quidem habent, sed dependēter ab ipsa Ecclesia. Quandiu ergo manent coniuncti cū Ecclesia, errare non possunt: si dissentiunt ab Ecclesia, iam errant. Quod duplici similitudine declarari potest. Vna sumitur ex proportione humani corporis. Nā si quæras, an singula membra, quæ sunt in humano corpore, habeant in se spiritus vitales & sensitivos, quibus vita conseruatur, respondendum est, singula quidem habere, sed dependēter à capite & corde. Nam à capite & corde, tanquam à duplici principio, deriuantur huiusmodi spiritus in reliqua membra. Unde si intercipientur, aut occludantur

mea

meatus illi, seu canales, per quos fit illa spirituum derivatio & distributio; necesse est reliqua membra destitui spiritibus, & officium suū exercere non posse. Sin pateant, & aperti sint, res salua est. Sic etiam in Ecclesia. Singuli fideles, qui sunt quasi membra Ecclesiæ, habent quidem assistentiam & directionem Spiritus sancti, sed dependentes à Pontifice, qui est veluti caput Ecclesiæ; & Conciliis, quæ sunt quasi cor Ecclesiæ. Quandiu ergo singuli manent colligati cum doctrina Pontificis & Conciliorum, participant de assistentia & gubernatione Spiritus sancti, nec in fide errare possunt. Sin per discordiam & pertinaciam discedat à capite & corde, iam occludunt sibi omnes meatus, ut assistentia & directio diuina ad eos derivari nō possit. Et sic à veritate abducuntur, & erroribus obnoxij sunt. quod cōtrigit Ario; Nestorio, Macedonio,

donio, Pelagio & sexcentis aliis.

77. Altera similitudo sumi potest à grege ouium, qui optimè representat Ecclesiam, attestante Christo, Ioan. 10. Nam sicut totus grex in vno stabulo vel loco collectus, habet perpetuam assistentiã pastoris, qui furca & canibus defendit illum à ferocia luporum; sic etiam tota fidelium Ecclesia, in vna fide & spiritu collecta, habet perpetuam assistentiam diuini illius Pastoris, qui dixit, *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas.* Ioann. 10. 14. Et iterum, *Ecce ego vobis, cum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Matth. 28. 20. Item, sicut singulæ ouiculæ, quando manent coniunctæ cum grege sub custodia pastoris, immunes ac tutæ sunt à morso luporum; sic etiam singuli Christiani, quando manent coniuncti cum Ecclesia, id est, cum doctrina & consensu Ecclesie, immunes, ac tuti sunt à periculo

ulo erroris & infidelitatis. Denique sicut ouiculæ, quæ aberrant à rege, destituuntur protectione patris; ac proinde luporum insidiis expositæ sunt: sic Christiani, qui discedunt à communi sensu & doctrina Ecclesiæ, destituuntur assistentia Spiritus sancti, ideoque erroribus expositos esse necesse est.

CAPVT VI.

De Antichristo.

Aduersarij conantur simplici populo persuadere, Patrem esse Antichristum. Quo consilio id faciant, facilis coniectura est. Nimirum, ut suam defectioem à Catholica fide possint tere & excusare sub prætextu defectioem ab Antichristo.

2. Catholici sic sentiunt. Nomen Antichristi significat hostem, seu aduersarium Christi. Et sumitur dupliciter. Primò generatim, pro quocunque Christi aduersario; cuius

cuiusmodi sūt omnes Hæretici. Et hoc sensu dictum est ab Apostolo, 1. Ioan. 2. 18. *Nunc Antichristi multi facti sunt*, id est, multi Hæretici, malè de Christo sentientes, de quibus sequitur : *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis*. Eodem sensu intelligitur illud 1. Ioann. 4. 3. *Omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc iam in mundo est*. Secūdò speciatim pro præcipuo, seu principali Christi aduersario, cuius reliqui omnes præcursores sunt. Et de hoc loquitur Paulus 2. Thess. 2. 3. *Nisi reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus*. Hanc distinctionem tradit August. libro 2. contra aduersarium legis, capite 12. Damascenus lib. 4. cap. 27. & alij. Posita hac distinctione, duo asserimus.

3. Prior assertio. Antichristus, quate

quatenus speciatim sumitur pro
primario Christi hoste, nondum
venit in hunc mundum. Probat
1. quia non veniet, nisi prius euer-
sum & desolatum fuerit Roma-
num Imperium; vt passim tradunt
antiqui Patres, tam Græci, quàm
Latini. Et confirmant ex cap. 2. &
7. Danielis, & cap. 17. Apocalypsis.
Atqui Romanum imperium non-
dum euersum & desolatum est: Er-
go, &c. Quia tempore Antichristi
venturi sunt duo testes, qui amicti
sacco, seu cilicio, *prophetabunt die-
bus mille ducentis sexaginta, & ha-
bebunt potestatem claudendi cœ-
lum, ne pluat diebus prophetia ipso-
rum, & potestatem conuertendi
aquis in sanguinē, &c.* Apoc. 11. 3. At
hi duo testes nondū veniūt: Ergo.

4. Posterior assertio Papa non
est Antichristus. Sequitur ex di-
ctis. 1. Quia Antichristus nondum
venit, nec venturus est, nisi everso
Imperio Romano. At Pōtifex pridē
venit,

venit, florente Imperio Romano.
 2. Antichristus occidet duos illos Prophetas, de quibus dictum est Apocal. 11. 7. Hoc Pontifex non fecit. Accedunt tria alia argumenta. Primum, Antichristus non regnabit, nisi tribus annis cum dimidio, Dan. 7. 25. *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Et Apoc. 11. 2. *Mensibus quadraginta duobus.* Et ibidem vers. 3. *Diebus mille ducentis sexaginta.* At Pontifex regnavit iam multis sæculis. Secundum, Antichristus à Iudæis pro Messia recipietur, Ioan. 5. 43. & 1. Thess. 2. 10. At Pontifex non recipitur ab illis pro Messia. Tertium, Antichristus faciet ignem de cælo descendere, (Apoc. 13. 13.) Hoc non facit Pontifex. Vide, quæ diximus tomo 2. Opuscul. Opusc. 3.

5. Obiectio. Notæ Antichristi conveniunt Papæ. *Prima* est, deficere à fide, 2. Thess. 2. 2. At Papa defecit à fide, quia defendit Purgatorium

rorium, Inuocationem Sanctorum, Sacrificium Missæ, & similia. *Secunda*, sedere in Templo Dei. (ibidem.) At papa sedet Romæ in Ecclesia Christi. *Tertia*, ostendere se tanquã Deum. (ibidem.) Hoc facit papa, quia exhibet se pro visibili Capite Ecclesiæ. *Quarta*, extollere se supra omnem Deum. (ibidem.) Hoc facit papa, quia extollit se supra omnem ecclesiasticum & politicum ordinem. *Quinta*, negare Christum. 1. Ioann. 2. 22. Hoc facit papa, quia corrumpit doctrinam de Christo Mediatore. *Sexta*, facere falsa miracula Laureti apud statuam B. Virginis. *Septima*, imprimere subditis characterem. Apoc. 13. 16. At Papa hoc facit, quando unctiõne chrisinatis signat frontes Christianorum, in susceptione Confirmationis.

6. Respondeo. Meræ quîsquilix sunt. Quod ostendo, per singulas Notas discurrendo. Ac primò, de-

T fea

90 *Liber I. Cap. IV.*

fendere Purgatorium, Inuocationem
 Sanctorum, & Sacrificiū Missæ, nō
 est deficere à fide, quia antiqui Pa-
 tres ea defenderunt. Potius dicā ad-
 uersarios deficere à fide, qui ista
 oppugnāt. *Secūdo*, Aliud est sedere
 in Tēplo Dei Ierosolymæ: aliud, in
 ecclesia Christi Romæ. Antichristus
 sedebit in Templo Ierosolymæ, &
 à Iudæis adorabitur. Pontifex sede-
 rit in Ecclesia Christi, quā ad-
 uersarij deseruerūt. *Tertio*, Exhibe-
 re se pro visibili Capite Ecclesia
 nō est idē, quod exhibere se Deū
 Petrus exhibuit se priori modo
 Antichristus exhibebit se poste-
 riori. *Quarto*, et à Moyses fuit super
 omnem ordinem ecclesiasticum &
 politicum: & tamen non extulit se
 super Deum. *Quinto*, nondum pro-
 batum aduersarij, Papam corrupisse
 se doctrinam de Christo Mediator
 re ipsi potius corruerunt, ut alibi
 ostendo. *Sexto*, Papa non facit mi-
 racula Laurentiana, sed Deus. Debe-
 ren

rēt aduersarij ostēdere, Papā facere
ea miracula, quæ Scriptura dicit fa-
cturū Antichristū. Cuiusmodi sunt
hæc duo. 1. Ignē de cœlo deducere.
2. Efficere, vt imago bestię loqua-
tur. Apoc. 13. 13. Neutrū adhuc le-
gimus factū à papā. *Septimò*, chara-
cter Antichristi debet habere tres
cōditiones. 1. Vt sit cōmunis om-
nibus, pusillis & magnis, diuitibus
& pauperibus, liberis & seruis. 2. Vt
possit imprimi, vel in fronte, vel in
dextra manu. 3. Vt nemo, nisi ha-
bens characterem; possit emere, aut
vendere. Apocal. 13. 16. & capite 14.
9. At istæ conditiones non conue-
niunt vnctiōni charismatis. Fru-
stra ergo litigant aduersarij.

CAPVT VII.

De Inuocatione Sanctorum.

1. **Q**uæstio est, an liceat inuo-
care Sanctos in cœlo exi-
stentes sub hac formula, quā vsur-
pant Catholici, *Sancta Maria, ora*

pro nobis. Sancte Petre, ora pro nobis.
Omnes Sancti, intercedite pro nobis.
 Nos affirmamus. Primò, quia antea
 qui patres suo exemplo id nos do-
 cuerūt, vt Nectarius, Ephrem, Na-
 zianzenus, Nyssenus, Ambrosius,
 Chrysoſtomus, Hieronymus, Au-
 gustinus, & quotquot poſtea ſecuti
 ſunt. Secundò, quia hæc inuocatio
 totius Eccleſiæ conſenſu approba-
 ta eſt. Tota autem Eccleſia errare
 non poteſt. Tertiò, quotidie fru-
 ctum inde experimur. Nam multi
 inuocatione huius vel illius San-
 cti, conſequuntur ſanitatem corpo-
 ris: alij donum caſtitaſis: alij illu-
 ſtrationem intellectus: alij alia be-
 neficia. Res certa eſt, quæ niſi te-
 merè negari non poteſt. Quartò,
 conſtat ex Scriptura, pium ac vtile
 eſſe, inuocare Sanctos in hac vita
 mortali exiſtentes. Hoc enim fecit
 Apoſtolus, Coloff. 4. 2. *Orationi in-*
ſtate, orantes ſimul & pro nobis. Et
 2. Theſſ. 3. 1. *Fratres, orate pro nobis,*

De Invocatione Sanct. 293

ut sermo Dei currat & clarificetur, sicut apud vos. Ergo etiam pium & utile est, invocare Sanctos cum Christo regnantes, præsertim, cum horum intercessio non minus efficax sit, quàm istorum.

1. Aduersarij, qui more suo contemnunt antiquos patres, consensum Ecclesiæ, & fructum pietatis, multa obiiciunt. Primò, quòd invocatio Sanctorum sit iniuriosa Deo, qui solus vult adorari. Secùdò, quòd sit iniuriosa Christo, qui solus est mediator Dei & hominum. Tertiò, quòd sit signum diffidentiae, quia, quando confugimus ad Sanctos, videmur diffidere Deo & Christo. Quartò, quòd sit res inutilis, quia Sancti in cælo non audiunt nostras orationes, neque sciunt, quid hîc apud nos agatur, ideòque frustra illos invocamus. |

3. Sed hæc argumenta nullius momenti sunt. Et sanè, si tria priora valerent contra nos, valerent etiã

contra Apostolum. Æquè enim oppugnant inuocationem Sanctorum in terra militantium, quam Apostolus vsurpauit; ac inuocationem Sanctorum in cœlo triumphantium, quam nos vsurpamus. Nam, si hæc consequètia bona est; Solus Deus vult adorari: Ergo non licet inuocare Sanctos in cœlo: etiam hæc erit: Solus Deus vult adorari: Ergo non licet inuocare Sanctos in terra. Nam particula, *Salus*, non minùs excludit hos, quàm illos. Item, si hæc est bona: Solus Christus est Mediator: Ergo peccant Catholici, inuocando Sanctos in cœlo: etiam hæc erit: Ergo peccant aduersarij inuocando Sanctos in terra. Denique si sequitur: Catholici inuocant Sanctos in cœlo: Ergo diffidunt Deo & Christo: sequetur etiam: Aduersarij inuocant Sanctos in terra: Ergo diffidunt Deo & Christo.

4. In quarto supponunt, Sanctos
in

in cœlo non audire nostras orationes: neque scire, quid apud nos agatur. Et quomodo id probant: Inepissime, ex his Scripturæ locis. Iob 14. 21. *Sive nobiles fuerint filij eius, sive ignobiles, non intelliget.* Et Ecclesiastæ 9. 5. *Viuentes sciunt se esse morituros: mortui verò nihil nouerūt amplius.* Et Isaïæ 63. 16. *Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos.* Quæ testimonia nihil ad rem faciūt. Non enim disputamus hîc de hominibus, qui tempore veteris Testamenti erant in Limbo, vel in Inferno: sed de Sanctis, qui tempore noui Testamenti sunt in cœlo. Esto, priores ignorauerint, quæ hîc sunt: non sequitur inde, etiam posteriores ignorare. Nihil ergo efficiunt aduersarij.

5. Sed instant, quomodo Sancti in cœlo possūt cognoscere nostras orationes, & interna desideria? Ego vicissim quæro, quomodo Sancti in hac vita possunt cognosce-

re arcana aliorum consilia & motiones? Samuël cognouit omnia, quæ erant de corde Saülis. 1. Reg. 9. 19. Elisæus sciuit omnia, quæ à famulo absente erant perpetrata. 4. Reg. 5. 26. Item omnia secreta consilia Regis Syriæ. 4. Reg. 6. 9. Daniel sciuit occultum somnium Nabuchodonosoris & interpretationem illius. Danielis 2. 26. Petrus Apostolus sciuit occultam fraudem Ananiæ & Saphitæ. Act. 5. 1. Denique, quæ non cognouerunt Prophetæ, quæ ab oculis hominum erant abscondita? Si hæc potuerunt fieri in terra, cur similia non possint fieri in cælo?

C A P V T V I I I.

De Sacramentis.

- D**Vplicia distingui solent Sacramenta: alia vetera, seu mosaïca; alia noua, seu euangelica.

De Sacramentis. 297

ea. Vetera sunt hæc. 1. Circuncisio. 2. Agnus paschalis. 3. Purificationes ab externis immunditiis 4. Expiationes à peccatis. 5. Consecratio Sacerdotum. 6. Esus panum propositionis. Ita D. Thomas in 1. 2. quæst. 102. art. 5. Noua sunt, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentiâ, Extrema Vnctio, Ordo, matrimonium. Vetera fuerunt vmbra, seu figuræ nouorum. Ac primo Circuncisio fuit figura Baptismi. 2. Agnus paschalis & esus panum propositionis, figura Eucharistiæ. 3. Purificationes & Expiationes, figuræ Pœnitentiæ. 4. Consecratio Sacerdotum, figura Ordinis. Nulla tamen fuit figura Confirmationis, extremæ Vnctionis, & matrimonij. Causam assignat D. Thomas loco citato. Nos hîc agimus de Sacramentis nouis, seu euangelicis. Ac 1. de nomine Sacramenti. 2. de definitione. 3. de causis. 4. de effectu. 5. de numero

de quibus inter nos & aduersarios
disceptatio est.

De nomine Sacramenti.

2. **N**omen Sacramēti aliter sumitur apud profanos aucthores: aliter in Scriptura. In Scriptura idē significat, quod mysteriū. Et sumitur dupliciter. 1. Pro re arcana, seu abscondita. 2. Pro signo rei arcanae, seu absconditae. Priori modo, Incarnatio Verbi & vocatio gentium ad fidem, vocantur Sacramenta, seu mysteria, id est, res in arcano Dei consilio abscondita, quas nemo potuit cognoscere, nisi quando Deus per Prophetas & Apostolos dignatus fuit eas reuelare, Eph. 3, 1. & Coloss. 1. 26. & 1. Timoth. 2. 16. Posteriori, Matrimonium Adæ & Euxæ, & somnium Nabuchodonosoris dicuntur Sacramenta, seu mysteria, id est, signa rerum arcanarum, seu absconditarum. Eph. 5. 32. & Dan, 2. 19. Nam
matri

mattimonium Adæ & Eux significat coniunctionem. Christi cum Ecclesia : & somnium Nabuchodonosoris, successionem quatuor regnorum. Hoc posteriori sensu dicimus, Baptismum, Eucharistiam, & reliqua iam recensita, esse Sacramenta, seu mysteria, id est, signa rei arcanæ, seu absconditæ; non cuiuscunque, sed internæ gratiæ, seu sanctitatis, ut iam explicabitur.

De definitione Sacramenti.

3. **C**atholici sic definiunt: *Sacramentum est signum & causa gratiæ. Vel, Est res sensibilis, quæ ex Dei institutione, habet vim significandi & efficiendi gratiam.* Quæ definitio conuenit nouis tantum Sacramentis, non veteribus. Nam vetera significabant quidem gratiam, sed non efficiebant. Noua & significant & efficiunt: non ut causæ principales, sed ut instrumentales.

4. Ad

4. Aduersarij & à nobis, & à se mutuò discrepant. Nam aliqui sic definiunt: *Sacramētum est promissio gratia, quæ externo signo annexa est,* vt Lutherus. Alij è contrario sic: *Est externum signum, cui promissio gratia annexa est,* vt Melanchthon. Alij sic: *Est symbolum, seu sigillum, quo applicatur promissio,* vt Herbrā-
 dus. Alij sic: *Est sigillū, quo obsignatur promissio,* vt Calvinus. Alij aliter. Qui omnes dupliciter refellū-
 tur. Primò, quia nomine gratiæ nō intelligunt internam gratiam, seu iustitiā inhærentem, sicut nos intelligimus: sed gratuitam peccatorum remissionem, quam putant in eo consistere, quod Deus non imputet nobis peccata nostra, sed quasi pallio tegat & dissimulet. Quod infrà cap. 16. refutabitur. Deinde, nulla istarum definitionum conuenit Eucharistiæ. Hæc enim non est instituta, vt remittat peccata; sed vt in homine iusto foueat,

foueat, conseruet & augeat gratiam, seu iustitiam inhærentem. Nam Eucharistia nihil aliud est, quàm cibus & potus spiritualis, quo anima reficitur & vegetatur. Ioan. 6. 55. Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodest corpori mortuo, sed vitam habenti: ita Eucharistia non prodest animæ per peccatum mortuæ, sed per gratiam viuenti.

De Causis Sacramentorum.

5. **C**Atholici agnoscunt quatuor causas, materiam, formam, efficientem, finalem. Materia Sacramentorum est res sensibilis: forma, est vis significandi & efficiendi gratiam, quam ex dei institutione habet res sensibilis, ut supra dixi. Efficiens, seu principalis author, qui instituit Sacramenta, est Deus. Finis, ob quem instituta sunt, est nostra sanctificatio. Ideo enim instituta sunt, ut conferant nobis gratiam
san

sanctificantem, quam significant.
 Hoc vltimum negant aduersarij
 Aiunt ideò instituta esse, vt exci-
 tent in nobis fidem, per quam iu-
 stificemur. Non ita est. Nam fides
 requiritur ante susceptionem Sa-
 cramenti, tanquam præuia dispo-
 sitio. Marci 16. 16. *Qui cred: de-
 rit, & baptizatus fuerit, saluus
 erit. Qui verò non crediderit, et-
 iam si baptizatus fuerit, condemna-
 bitur.* Fides præcedit, Baptismus
 sequitur. Et Matth. 28. 19. *Doce-
 te omnes gentes, baptizantes eos in
 nomine Patris, &c.* Prius instru-
 di sunt homines in doctrina fi-
 dei, vt credant in Christum Re-
 demptorem: ac deinde baptizandi.

6. Et confirmatur exemplis
 Scripturæ. Nam Phillippus non
 voluit baptizare Eunuchum, nisi
 prius crederet in Christum, act. 8.
 36. *Ait Eunuchus: Ecce aqua: quis
 prohibet me baptizari? Dixit autem
 Philippus: Si credis ex toto corde, li-
 cet,*

ect. Et Petrus in concione, quam habuit ad Iudæos in die Pentecostes, prius excitauit illos ad fidem in Christum, ac deinde ad Baptismum suscipiendum cohortatus est, Act. 2. 36. Et ratio est, quia si Baptismus ideò institutus esset, ut excitaret actum fidei, non proderet infantibus, quia in illis non potest excitari actus fidei, propter defectum rationis. Vide infra lib. 2. cap. 2.

Obiicitur Primò.

7. **S**criptura dicit, hominem iustificari per fidem: Ergo non iustificatur per Sacramenta, nisi quatenus excitant fidem, quæ iustificat. Respondeo. Non sequitur: quia potest homo iustificari per varias causas in diuerso genere. Iustificatur enim per fidem, tanquam per præuiam dispositionem: per gratiã seu iustitiã inherentem, tanquam per causam formalem: per Deum, tan

tanquam per causam efficientem principalem: per Sacramenta, tanquam per causas instrumentales: per Christum, tanquam per causam meritoriam. Vide Conc. Tridentinum sess. 6. cap. 7.

Obiicitur Secundò.

8. **A** Postolus docet, Abrahamum non fuisse iustificatum per Circumcisionem, quæ erat Sacramentum veteris Testamenti, sed per fidem. Rom. 4. 10. Ergo similiter nos non iustificamur per Sacramenta noui Testamenti, nisi quatenus excitant in nobis fidem. Respondeo. In antecedente supponitur, Circumcisionem excitasse fidem in Abrahamo, quod falsum est. Non enim excitauit fidem in illo, sed fuit signaculum fidei iam antea habitæ. Prius enim Abraham credidit deo, ac deinde circumcissus est. Gen. 15. 6. & Gen. 17. 24. Deinde consequentia non valet: quia

quia non est eadem ratio veterum ac nouorum Sacramentorum. Vetera non conferebant gratiam; noua conferunt. Non ergo sequitur: Abraham non fuit iustificatus per circumcisionem: Ergo neque nos iustificamur per baptismum.

De effectu Sacramentorum.

9. **E**X dictis constat, quid aduersarij sentiant, & quid nos. Illi dicunt, Sacramenta ideò instituta esse, vt excitent fidem. Ex quo sequitur, effectum illorum esse fidem. Hoc iã refutauimus, quia fides est dispositio præuia. Nos dicimus ideò instituta esse, vt conferant gratiam iustificantem. Vnde sequitur, effectum illorum esse gratiam. Quod aperte docet Scriptura, Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnũ Dei.* Hinc enim colligimus, per baptismum nos renasci, seu re-

generari, quod sine gratia iustificante fieri non potest. Item ex illo Act. 2. 38. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum.* Et Actorum 22. 16. *E surge, & baptizare, & ablue peccata tua.* At peccata non remittuntur, aut abluuntur, nisi per infusionem gratiæ iustificantis. Infiat. cap. 16.

De numero Sacramentorum.

io. **N**Os docemus cum Concilio Tridentino, & consensu totius Ecclesiæ, septem esse Sacramenta nouæ legis, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiã, Ordinem, extremam Vnctionem, Matrimonium. Aduersarij, vt alibi semper, ita etiam hic inconstantes sunt. Nam aliqui agnoscunt solum Baptismum, vt Lutherus in lib. de Captiu. Babyloica, circa initium. Alij Baptismum

smum & Eucharistiam, vt Philippus in Locis communibus Alij Baptismaum, Eucharistiam, & Pœnitentiam, vt multi Lutherani in suis Catechismis. Alij Baptismaum, Cœnam, & Matrimonium, vt Zvvinglius in libro de vera & falsa religione. Alij Baptismaum, Cœnam & Ordinationem, vt Calvinus lib. 4. Institutionem, cap. 19. §. 31. Itaque nihil apud illos certi est.

11. Neque ipsi possunt vllomodo, vel ex Scriptura, vel ex Traditione, suas discrepantes sententias confirmare. Nam traditio, quam reiiciunt, pro nobis est. Ex Scriptura, quam admittunt, nihil hæctenus pro se attulerunt. Nec deinceps allaturi sunt. Nusquam Scriptura dicit, duo, vel tria tantum esse Sacramenta, Immò, quod maius est, nusquam vel Baptismo, vel Eucharistiaz tribuit nomen Sacramenti. Nus-

quam definit, quid propriè sit Sacramentum nouæ legis. Quid ergo præsidij ex sola Scriptura sperare possunt? Nihil penitus. Nos perpetua Ecclesiæ Traditione nos tuemur. Semper in Ecclesia traditum & creditum est, septem esse nouæ legis Sacramenta. In hac Traditione acquiescimus, suadente Apostolo. *1o. 2. Thess. 2. 14. Itaque fratres, statet, & tenete Traditiones, quas didicistis. Stamus & tenemus.*

12. Ut autem constet de Traditione, consulendi sunt antiqui Patres. Ego Augustinum, qui omnium instar est, hoc loco consulam. Is agnoscit Baptismum & Eucharistiam, lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 9. *Pauca, inquit, pro malis, eademque factu facillima, & conseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradit disciplina sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio Corporis & sanguinis Domini. Agnoscit Confirmationem* lib.

De Sacramentis. 309

lib. 2. contra litteras Petiliani, cap. 104. In hoc unguento Sacramentum
Chrysmatis vult interpretari, quod
quidem in genere visibilibus signa-
culorum sacrosanctum est, sicut ipse
Baptismus. Agnoscit Pœnitentiam
lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap.
26. & 28. Eadem est causa Baptismi
& Reconciliationis, sine quibus Sa-
cramentis homines credunt se non
debere exire de corpore. Agnoscit
Ordinem lib. 2. contra epistolam
Parmeniani, cap. 13. Vtrunque Sa-
cramentum est, & quadam conse-
cratione utrumque homini datur. Il-
lud, cum baptizatur, istud cum ordi-
natur. Ideoq; in Ecclesia Catholica
utrumque non licet iterare. Agnoscit
extremam Vnctionem, serm. 215.
de temp. Quoties aliqua infirmitas
superuenerit, corpus & sanguinem
Christi, ille qui agrotat, accipiat; ac
deinde corpusculum suum unget, ut
illud, quod scriptum est, impleatur
in eo: Infirmatur aliquis (inducat

310 *Liber I. Cap. VIII.*

Presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo. Agnoscit Matrimonium, lib. 1. de nuptiis & concup. cap. 10. Huius Sacramenti res est, ut mas & foemina connubio copulati, quandiu viuunt, inseparabiliter perseuerent.

13. Obiicit Kempitius: Scriptura nusquam dicit, septem esse Sacramenta. Respondeo. Nusquam etiam dicit, duo, vel tria esse. Obiicit 2. Scriptura negat septem esse Sacramēta. Nam Apoc. 17.7. Angelus vocat Sacramentum bestiam, quæ septem capita habebat: Ergo septenarius Sacramētorum numerus pertinet ad Antichristum, qui per illam bestiam significatur. Respondeo. Kempitius calumniatur; quia, si septem nostra Sacramenta sunt septem capita Antichristi, necesse est, etiam Baptismum & Eucharistiam esse capita Antichristi, quod est cōtra ipsum Kempitium. Deinde, per septem capita, intelliguntur

De Comm. sub utr. spec. 311
guntur septem Reges, non septem
Sacramenta. Videatur textus.

CAPVT IX.

*De Communionem sub utraque
specie.*

I. **A**Duersarij duplici nomine
accusant nos in hoc pūcto.
Primò, quòd contra apertam Chri-
sti institutionem & præceptum
porrigamus Laïcis Eucharistiam
sub vna tantum specie. Secundò,
quòd hac ratione fraudemus illos
altera parte hæreditatis à Christo
sibi relictæ. Nam Christus in vlti-
ma cœna condidit Testamentum,
quo omnibus fidelibus, tam Laïcis,
quàm Sacerdotibus, legauit suam
carnem & sanguinem, per modum
hæreditatis. (*Lucæ 22. 20. Hic
est calix nouum Testamentum in
meo sanguine.*) At nos priuamus

V 4 Laïcos

Laicos altera parte huius hæreditatis, qui nõ damus illis sanguinẽ, sed solam carnem. Verũ hæc omninõ sunt falsa. Nã primò falsum est, exstare præceptũ Christi, quo Laici obligentur ad vtranque speciem. 2. Falsum est, Eucharistiã sub vtraque specie, esse hæreditatẽ, quã Christus in nouo Testamento nobis legauerit. 3. Falsum est, nos Laicis non dare sanguinem, sed solã carnem. Hæc omnia probabo per sequentes conclusiones.

Prima conclusio.

2. **N**Vllum extat præceptum Christi, quo Laici obligentur ad vtrãque speciem. Quod dupliciter probo. Primò, quia Aduersarij nullum possunt inuenire in Scriptura. Sunt autem triplices aduersarij, Hussitæ, Lutherani, Calvinistæ. Omnes quærunt præceptũ, sed nulli inueniant. Hussitæ quærũt in

in illis verbis, Ioan. 6. 53. *Nisi mā-
dacaueritis carnem Filij hominis, &
biberitis eius sanguinē, non habebitis
vitam in vobis.* At reclamāt Luthe-
rani. Negāt toto illo capite vel vnū
esse apicem, qui de Sacramēto Eu-
charistiæ intelligatur. Ipsi ergo
quærūt in illis, Luc. 22. 19. *Hoc fa-
cite.* Sed repugnat Calvinus. Solis
Sacerdotibus, non Laicis, id dictū
esse à Christo, contendit. Calvinus
quærit in istis, Matth. 26. 27. *Bibite
ex hoc omnes.* Sed ad solos Aposto-
los ea pertinere, declarat Marcus,
cū addit: *Et biberunt ex illo omnes.*
Hinc concludo, aduersarios non
conuenire inter se de præcepto,
immò, quod amplius est, ita dis-
crepare, vt vbi alij putant se inue-
nisse præceptū, alij negēt ibi esse.

3. Secundo. Nos è contrario suf-
ficienter cōuincimus, vnā speciē
licitè vsurpari posse. Hoc autem
conuincimus auctoritatē Patrum,
& consensu Ecclesiæ. Patres, qui

ita sentiunt, sunt isti. Primò, qui asserunt Christum duobus Discipulis in Emaüs porrexisse Eucharistiam sub vna specie, vt Hieronymus, Chrysostronus, Augustinus, Theophylactus, & multi alij. Secundò, qui aiunt tempore Apostolorum vsitatam fuisse vnã speciem. Et probant ex illo act. 2. *Erãt autẽ perseuerãtes in doctrina Apostolorum, & communione fractionis panis, & orationibus.* Vel, vt Syrus vertit: *Communicabant in precibus, & fractione Eucharistia.* Et ex illo Act. 20. 7. *Vna autem Sabbati, cùm conuenissemus ad frangendum panem.* Tertiò, qui dicunt post tempora Apostolorum, vnã speciem fuisse in vsu, vt Tertullianus, Basilus, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Sozomenus, Nicephorus, & alij, quos citauì in Manuali.

Secunda

Secunda Conclusio.

4. **C**Hristus in nouo Testamēto non reliquit nobis Eucharistiam sub vtraque specie per modum hæreditatis, seu Legati testamentarij, vt fingunt Aduersarij. Ratio est, quia sicut Deus in veteri Testamento promisit Hæbreis terram Chanaan per modum hæreditatis. (Psal. 140. 11. & Leuit. 10. 24.) ita in nouo promisit nobis vitam æternam per modū hæreditatis, ad Titum 3. 7. & Hebr. 9. 15. (non autem Eucharistiam. Nec vsquam legimus in Scriptura, nos esse hæredes Eucharistiæ, seu carnis & sanguinis Christi, sed hæredes vitæ æternæ, seu regni cœlorum. (Rom. 8. 17. & ad Titum 3. 7. & Iacobi 2. 5.) Et confirmatur, quia Manna fuit figura Eucharistiæ: at Manna non fuit hæreditas Hæbræorū, sed cibus, seu viaticum, quo reficiebantur Hæbræi, dum irent in terram

terram Chanaan, quæ erat illorum hæreditas: Ergo similiter Eucharistia non est hæreditas nostra, sed est viaticum, quo reficimur in itinere, dum tendimus ad vitam æternam, quæ est hæreditas nobis promissa.

5. Nec obstat, quod obiicitur ab aduersariis, Luc. 22.20. & 1. Corint. 11.25. *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine:* non enim sensus illorum verborum est iste: *Hic meus sanguis*, qui est in hoc calice, est nouum Testamentum, id est, hæreditas testamentaria à me relicta: sed longè alius, quem explicat Matthæus & Marcus, cum aiunt: *Hic est sanguis meus noui Testamenti*, id est, *Hic est sanguis meus*, quo sancitur nouum Testamentum. Vbi Christus nouum Testamentum opponit veteri; & suum sanguinem sanguini hircorum & vitulorum. Sicut enim vetus testamentum fuit sancitum sanguine animalium;

lium; ita nouū sanguine Christi. Et sicut de veteri dixit Moyses, Exodi 24. 8. *Hic est sāguis fæderis, quod Dominus pepigit vobiscū: & Apostolus, Heb. 9. 19. Moyses accipiēs sāguinem vitulorum & hircorū, dixit: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus: ita Christus de nouo: Hic est sanguis meus noui Testamenti.* Secundūm aduersarios sic dicendū esset: Hic sanguis Christi est nouum Testamentū, id est, hæreditas nouo Testamento relicta. Itē, Hic sanguis hircorum & vitulorum est vetus Testamentum, id est, hæreditas veteri Testamento relicta. Quod absurdissimum est.

Tertia Conclusio.

6. **L** Aïci sub vna specie, non accipiunt solam carnem, sed carnem & sanguinem simul; immò totū Christum. Et hoc sensu docent Theologi nostri, sub vna specie

cie

cie non minùs contineri totum Christum,quàm sub vtraque. Ratio est, quia Christus est immortalis, iuxta illud Rom. 6. 9, *Christus resurgens ex mortuis iam nõ moritur.* Ergo caro, sanguis, anima, & diuinitas Christi, semper manent coniuncta; ac proinde, cum sub specie panis sit caro Christi, necesse est, etiam sanguinem, animam, & diuinitatem, atque adeò totum Christum adesse. Ex quo vlteriùs sequitur, non minorem fructum percipi ex vna specie, quàm ex vtraque. Totus enim fructus percipitur à præsentia Christi, qui non minùs sub vna, quàm sub vtraque specie præsens est. Cur ergo, inquires, Sacerdotes non sunt contenti vna specie, sicut iubent Laicos contentos esse? Respondeo. Eucharistia non solùm est Sacramentum, sed etiam Sacrificium, vt cap. sequenti demonstrabitur. Igitur ratio Sacramenti saluari potest in vna specie: ratio Sacrificij

crificij requirit vtranque speciem. Laici ergo, qui Eucharistiam accipiunt, quatenus Sacramentum est, vna specie contenti sunt. Sacerdotes autem, qui illam, vt Sacrificium offerunt, vtranque speciem vsurpare debent.

Prima obiectio ex Scriptura.

7. **H**Vssite, vt dixi, obiiciunt illud, *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Respondeo. Hæc verba continent quidem præceptum de sumenda Eucharistia; non tamen de vtraque specie. Nulla enim fit mentio specierum, panis & vini, sed carnis & sanguinis. At caro & sanguis Christi potest sumi sub vna specie.

Lutherani obiiciunt illud: *Hoc facite in meam commemorationem.* Respondeo. Hoc dictum est post summptionem panis; non autem post summptionem calicis. Inde ergo non potest

potest colligi præceptum de sumptione calicis.

Caluinistæ obiiciunt illud, *Bibite ex hoc omnes.* Respondeo. Hoc solis Apostolis dictum est, qui erant præsentés. Cùm enim Christus diuisisset panem eucharisticum in varias partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset; calix autem eo modo diuidi non posset; vni ex Apostolis integrum porrexit, cum hac cautione, vt non putaret totum sibi ebidendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes;* perinde valent, atque illa Lucæ 22.7. *Accipite, & diuidite inter vos,* id est, *Vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant.* Quod & factum est, vt testatur Marcus. *Et biberunt ex eo omnes.* Vtique illi omnes ex eo biberunt, quibus dictum erat à Christo, *Bibite ex hoc omnes.* Res clara est.

Secunda

Secunda obiectio ex Patribus.

8. **P**rimò obiicitur Cyprianus, qui in sermone de Cœna domini, sic habet: *Læx esum sanguinis prohibet: Euangelium precipit, ut bibatur.* Respondeo. Cyprianus, ut probet præceptum bibendi sanguinem, citat illud, *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Hoc autem præceptum, ut supra dixi, non requirit vtranque speciem, sed manducationem carnis, & bibitionem sanguinis, quæ fieri potest sub vna specie panis. Et hoc insinuat Cyprianus, cum addit: *Potus & esus ad eandem pertinent rationem.* Quasi dicat, idem est manducare Christum, & bibere Christum. Qui ergo manducat illum sub vna specie, non solum manducat carnem, sed etiam bibit sanguinem ipsius: ac proinde satisfacit

facit præcepto euangelico, de quo loquitur Cyprianus.

Secundò obiicitur Chrysoftomus hom. 18. in posteriorem Corinth. ubi ait: *Est autem, ubi nihil differt Sacerdos à subdito, ut quando fruendum est horrendis mysteriis. Similiter enim omnes, ut illa percipiamus, digni habemur. Non sicut in lege, partem quidem Sacerdos comede-
bat, partem autem populus: & non licebat populo Participem esse eorum, quorum particeps erat Sacerdos. Sed nunc non sic: verùm omnibus unum corpus proponitur, & unum poculū.*
 Respondeo. Nulla hîc fit mentio præcepti de utraque specie. Nec Chrysoftomus disputat ibi de tali præcepto, sed solum assignat differentiam inter sacrificia veteris ac nouę legis. Nam in veteri, Sacerdos vnā sacrificij partem, populus alteram comede-
bat. In noua, totum sacrificium, quod ad victimā, quæ offertur, attinet, æquè à populo, at-
 que

De Comm. sub utr. spec. 323

que à Sacerdote participatur. Vt-
que, tam populo, quàm Sacerdoti,
totus Christus, secundùm carnem
& sanguinem, manducandus & bi-
bendus proponitur. Nemo hoc ne-
gat. Nec aliud vult Chrysostomus,
Quod autem addit, *Omnibus unum
corpus proponitur, & poculum unum;*
nō debet intelligi de speciebus sa-
cramentalibus; sed de carne & san-
guine Christi. Nō enim sensus est
omnibus, tã laicis, quàm Sacerdo-
tibus, proponi eandem speciem pa-
nis, & eandem speciem vini, quia
hoc falsum est, cùm singuli acci-
pant singulas partes panis & vini
consecrati: inter se realiter distin-
ctas: sed omnibus proponi eandem
Christi carnem, & eundem sangui-
nẽ; ita vt Sacerdos nihil carnis, aut
sanguinis percipiat, quod non et-
iam percipiant Laici. Et in hac re
ponit discrimen inter vtriusque
Legis populum & Sacerdotes.

Tertio obiicitur: Leo Papa ser. 4.

324 *Liber I. Cap. IX.*

de Quadragesima, ubi Manichæis ita scribit, *Ore indigno Christi corpus accipiunt: sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omninò declinant.* Respondeo, Leo non damnat Communionem sub vna specie in Catholicis, qui eam legitime tunc vsurpabant; sed in Manichæis, qui ex sacrilega superstitione abstinebant à calice: tum, quia putabant, vinum esse fel Draconis: tum, quia negabant Christum esse verè mortuum, & verum sanguinem effudisse. Vide, quæ diximus in Manuali.

Quartò obiicitur Gelas. Papa; qui apud Gratianum c. Comperimus, De consec. dist. 2. sic habet: *Comperimus, quòd quidam, sumpta tantummodò corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineant Qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi, aut Sacramenta integrè percipiant, aut ab integris arceantur; quia diuisio*
unius

vnus & eiusdem mysterij. sine grandi sacrilegio non potest provenire.
Respondeo. Hęc obiectio est similis præcedenti. Gelasius non reprehendit. Catholicos à calice abstinentes, sed Manichæos, qui ex superstitione abstinebant.

Tertia obiectio ex ratione.

9. **Q**Uæ talis est: Omnes Hebræi in deserto biberunt aquam de petra. 1. Corint. 10. 4. Ergo etiam omnes Christiani debent bibere de sanguine Christi. Nam aqua illa fuit figura huius sanguinis. Respondeo. Hoc ipso argumento conuincam aduersarios. Nam si illa aqua fuit figura Eucharistiæ, fauet vni speciei, non duabus. Nota, varias fuisse figuras Eucharistiæ. 1. Panem & vinum Melchisedech. 2. Panes propositionis. 3. Panem subcineritium Helix. 4. Manna. 5. Aquam de petra. 6. Agnum Pascha-

lem. 7. Sacrificia Mosaïca. Omnes hæ, excepta prima, repræsentât Eucharistiam sub vna specie. Aduersarij autem non agnoscunt primam: Ergo, secundùm ipsos, nulla est figura, quæ repræsentet vtranque speciem. Cùm autem inferunt: Omnes Hebræi biberunt aquam de petra: Ergo omnes Christiani debent bibere sanguinem Christi; libenter hoc admittimus. At inde non conuincitur necessitas vtriusque speciei. Nam Christiani sub vna specie possunt comedere carnem Christi, & bibere ipsius sanguinem, vt sæpè dictum est.

C A P V T X.

De Sacrificio Missæ.

i. **S**acrificium est externus cultus, qui ex interno affectu soli Deo exhibetur. Ad hunc cultum requiruntur quinque. 1. Minister, qui offert sacrificium. 2. Materia. 3.

For

De Sacrificio Missæ. 327

Forma. 4. Locus. 5. Finis. Minister, est Sacerdos. Materia, est res sensibilis, quæ offertur Deo. Forma, est consumptio, vel mutatio rei oblatæ. Locus, in quo fit sacrificium, est altare. Finis, potest esse quadruplex.

1. Recognitio supremi dominij, quod Deus in nos habet. 2. Gratiarum actio pro beneficiis ab eo acceptis. 3. Nouorum beneficiorum petitio. 4. Expiatio peccati. Hinc solet distingui quadruplex sacrificium. 1. Latreuticum, quo testamur nos esse seruos Dei, cui omnia debeamus. 2. Eucharisticum, quo ostendimus nos gratos pro acceptis beneficiis. 3. Impetratoriû, quo petimus noua beneficia. 4. Propitiatorium, quo studemus placare Deû, vt nobis condonet peccata nostra.

3. Porrò, cum triplex hominum status spectari possit ab orbe condito ad nos vsque, nempe status naturæ, status Legis Mosaicæ, & status gratiæ, seu Euāgelij; hinc fit, vt dis-

tinguantur etiam triplicia. sacrificia: alia legis naturæ; alia legis Mosaicæ; alia legis euangelicæ. In lege naturæ, fuerunt sacrificia Abel, Noë, Abrahamæ, Melchisedech, Isaac, Iacob, Iob. In lege Mosaica, victimæ, libamēta, immolationes. Item, Holocausta, Hostiæ pro peccato, Hostiæ pacificæ. In lege euangelica duplex est sacrificium: vnum cruentum, quo Christus in ara crucis Deo Patri oblatus est pro expiatione peccatorum nostrorū. Alterum incruentum, quo idem Christus quotidie sub specie panis & vini offertur in altari. Vtrunque præfiguratum fuit per sacrificia legis naturæ & Mosaicæ.

3. His positis, quæstio est, an sacrificium incruentum, quod nos Sacrificium Missæ appellamus, sit propriè & verè sacrificium? A duersarij, qui rem ipsam negare non audent, suo more de nomine altercantur. Concedunt celebrationem
Eucha

De Sacrificio Missæ. 329

Eucharistiæ, quæ à Christo instituta est: negât, propriè vocari posse sacrificium. Nos affirmamus. Sententia nostra variis modis probari potest. Primò ex typis, seu figuris veteris Testamenti. 2. Ex vaticinio Malachiæ. 3. Ex colloquio Christi cū Samaritana. 4. Ex Apostolo Paulo. 5. Ex cōsensu Sāctorū Patrū. Hinc sumo totidē argumēta.

4. Primum. In veteri Testamento fuerunt tres potissimūm figuræ, seu vmbre celebrationis Eucharistiæ. 1. Oblatio panis & vini à Melchisedech facta. 2. Celebratio Agni paschalis. 3. Iuge sacrificiū. At illæ tres figuræ erant vera sacrificia: Ergo etiam celebratio Eucharistiæ est verum sacrificium. Consequentia probatur, quia vmbra, seu figura, quâ talis, in suo genere imperfectior est, quàm id, cuius est vmbra, seu figura: Ergo quidquid perfectionis est in vmbra, seu figura, multò eminentiùs debet esse in

eo, cuius est umbra, seu figura, sicut, quidquid perfectionis est in rudi delineatione imaginis, multò eminentiùs est in ipsa imagine iam perfecta. iam verò, *esse Sacrificium*, est quædam perfectio, quæ fuit in umbra, seu figura celebrationis Eucharistiæ: Ergo multò magis debet esse in ipsa celebratione Eucharistiæ.

5. Secundum Malachias Prophe-
ta capite primo, vers. sexto, & se-
quentibus, prædicit fore, ut in no-
uo Testamento offeratur Deo mū-
dum sacrificiū in omni loco, quod
præferendum sit sacrificiis Mosai-
cis, quæ sæpè erant immunda. Nam
de his, in persona Dei, sic loquitur:
*Offeritis super altare meum, panem
pollutum. Item, Offeritis cecum, cluu-
dum, & languidum ad immolan-
dum. De illo autem: In omni loco sa-
crificatur & offertur nomini meo
oblatio munda. Quæ illa munda
oblatio? Corpus & sanguis Christi*
sub

De Sacrificio Missæ. 331

sub specie panis & vini, vt interpretantur sancti Patres,

6. Tertium. Christus in colloquio cum muliere Samaritana, ait hoc discrimen esse inter sacrificium Iudaicum, Samaritanum, & Christianum, quòd duo priora fuerint certo loco alligata, tertium in omni loci offerri possit. Deinde, quòd duo priora fuerint vitiosa, tertium non item. Loquitur autem de sacrificio propriè dicto. Ergo Christiani habent aliquod sacrificium propriè dictum, quod in omni loco offerri potest. Hoc autem non est sacrificium crucis cruentum, quod semel tantum, & vno loco oblatum est: Ergo est sacrificium Eucharistiæ incruentum, quod quotide in variis locis offertur. (Ioan. 4. 19. Vide Maldonatum ibi.)

7. Quartum. Apostolus 1. Corinth. 10. 19. agnoscit triplicem mensam, seu triplex altare. Vnum, in quo gentiles sacrificant idolis, seu
damo

dæmoniis. Alterum, in quo Iudæi offerunt Deo viçtimas ex animalibus. Tertium, in quo Christiani offerunt corpus & sanguinẽ Christi sub specie panis & vini. At quorsum? Ut probet, Corinthios debere abstinere ab idolothytis, id est, à carnibus, quæ idolis, seu dæmoniis oblatae sunt. Hoc sic probat: Qui comedit de viçtimis, quæ in altari idololatræ immolatae sunt idolis, ille est particeps altaris & sacrificij idololatræ, & cõsequenter est cultor idolorũ: sed vos, cum sitis Christiani, nõ debetis esse participes sacrificij idololatræ, neque cultores idolorum: *Fugite, inquit, ab idolorum cultura.* Ergo non debetis comedere de viçtimis, quæ immolatae sunt idolis. Maiorem confirmat à simili: quia Christiani, qui sumunt corpus & sanguinem Christi, sunt participes altaris & sacrificij Christi; & Iudæi, qui comedunt de viçtimis Mosaicis, sunt

De Sacrificio Missæ. 333

Ant participes altaris & sacrificij
Mosaici: ergo similiter, qui come-
unt de victimis idololatricis, par-
ticipes sunt altaris & sacrificij ido-
latriæ. At nemo potest simul esse
particeps altaris Christi & idolo-
rum: Ergo si vultis esse participes
altaris Christi, debetis abstinere ab
altari idolorum.

8. Quintum. Antiqui Patres tam-
larè loquuntur de sacrificio Eu-
charistiæ, vt nemo de ipsorum sen-
tentia dubitare possit. Quod variis
modis ostendo. Primò, quia vsur-
pant has voces, *Sacrificium, Oblatio,*
Hostia, victima, Offerre, Sacrificare,
immolare. Secundò, requirunt alta-
ria ad celebrandam Eucharistiam.
Altaria autem non eriguntur, nisi
in honore sacrificij. Tertiò, ministros,
qui Eucharistiam offerunt, vocant
sacerdotes. Proprium autem mu-
sus Sacerdotum est offerre sacri-
ficium. Hebr. 5. 1. & Hebr. 8. 3.
Quartò, aiunt Melchisedechum
fuisse

fuisse verum Sacerdotem, & obtulisse panem & vinum in sacrificium, & hoc modo præfigurasse incruentum sacrificium, quod Christus sub specie panis & vini instituit in vltima cœna: eamq: ob causam, Christum in Scriptura vocari Sacerdotē secundū ordinē Melchisedech. Denique vaticiniū Malachia, de quo supra dixi, interpretantur de sacrificio Eucharistia. Testimonia Patrum inuenies apud Bellarminum lib. 1. de Missa, cap. 15. & sequentibus. Nec opus est huc transferre, quia aduersari fatentur, Patres nobiscum sentire præsertim Lutherus in lib. de missa priuata, Calvinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 1. & 12. Kemnitius in Examine Conc. Trid. & alij.

Obiectiones Aduersariorum.

9. **P**rima. Sacrificium debet offerri Deo, nō autem comedatur ab hominibus: ac Eucharistia comeditur ab hominibus: Ergo non est

De Sacrificio Misse. 335

est sacrificium. Respondeo. Maior
quo ad posteriorem partem, fal-
sa est. Nam Agnus paschalis erat
verum sacrificium & comedebatur
ab Hebræis: Similiter hostiæ paci-
ficæ, erant sacrificia, & tamen pars
eorum cedebat in usum Sacerdo-
rum & offerentium.

10. Secunda. Id, quod est Sacra-
mentum, non potest simul esse sa-
crificium: at Eucharistia est Sacra-
mentum: Ergo non potest simul es-
se sacrificium. Maior probatur,
quâ Sacramentum & sacrificium
opponuntur. Nam in Sacramento
accipimus aliquid à Deo, in sacri-
ficio damus aliquid Deo. At ratio
accepti, & ratio dati, non possunt
simul in vna eadēque re cōsistere.
Respondeo. Maior falsa est, etiam
duersariorum concessione. Nam
Plessæus Calvinista l. 12. de Eucha-
ristia, c. 1. expressè ait, Agnum pa-
schalē fuisse simul Sacramētum &
sacrificium. Quod etiā ex Schola-
sticis

sticis docet D. Thomas & alij plures. Nec obstat, quòd in Sacramento accipimus aliquid à Deo, & in sacrificio aliquid offerimus Deo; quia hæc duo possunt simul consistere, vt iam ostensum est in Agno paschali. Et sanè, si id, quod à Deo accipimus, non liceret offerre Deo, nullum foret sacrificium, iuxta illud 1. Paralip. 29. 14. *Tua sunt omnia, & qua de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

II. Tertia, Christus, quando instituit Eucharistiam, non dixit, *Offerte*, sed, *Comedite & bibite*: Ergo Eucharistia ex institutione Christi, non est sacrificium, sed Sacramentum tantùm. Respondeo. Tametsi non sit vsus illo vocabulo, *Offerte*, vsus tamen est alio æquipollente, cùm dixit; *Hoc facite in meam commemorationem*, id est posthac celebrate Eucharistiam quam nunc instituo, pro gratiarum actione, in memoriam meę mortis

quam

quam pro vobis & toto humano genere subiturus sum.

12. *Quarta.* Christus est Sacerdos in æternum : Ergo nullum habet successorem , aut Vicarium in sacerdotio. Nulli ergo nunc sunt Sacerdotes in terris, ac proinde nec sacrificia. Et confirmatur ex Apostolo, Hebr. 7. vbi dicit, ideò in veteri Testamento fuisse plures Sacerdotes, quorum vnus alteri succedebat, quia singuli erant mortales. Christus autem est immortalis, ideòque non indiget successoribus & Vicariis. Respondeo, aliud est esse successorem alterius: aliud, esse Ministrum, seu Vicarium: nam successor est eiusdem dignitatis & potestatis cum eo, cui succedit: non autem Minister, aut Vicarius, cū eo, cuius Minister, aut Vicarius est. Rursum, successor nō nisi post mortē, aut depositionem alterius constituitur: at Minister, seu Vicarius solet constitui, dum

Y adhuc

adhuc viuit is, cui subseruit. Verū-
 que patet in Rege. Is quādiu vi-
 uit, & in officio manet, non habet
 successorem; potest tamen habere
 Ministros, aut Vicarios, qui ipsi
 subseruiant. Idem est de Christo.
 Non habet successorem in sacer-
 dotio cum pari potestate, quia
 semper viuit, vt rectè argumen-
 tatur Apostolus. Habet tamen
 Ministros, seu Vicarios, qui ipsi
 subseruiunt in officio sacerdo-
 tali.

13. Quinta. Sacrificium crucis
 habet vim infinitam: ergo non
 indigemus alio sacrificio: Ergo
 multiplicare tot sacrificia Mis-
 sæ nihil aliud est, quàm negare virtu-
 tem & sufficientiam sacrificij cru-
 cis Respondeo Sacrificium crucis
 habet infinitam vim sanctificandæ
 homines; nec opus est alio sacrifi-
 cio crucis, aut eiusdem sacrificij re-
 petitione. Vel, quod idem est, non
 est opus, vt alius Christus moriatur

De Sacrificio Missæ. 339

pro nobis, aut vt idem Christus scpiùs moriatur. Nam semel moriendo, sufficientissimè satisfecit Deo Patri pro nobis. (Hebr. 9. 28. & cap. 20. 14.) Duo tamen necessaria sunt. Vnum, vt simus memores illius tanti beneficij. Alterum, vt fructus illius beneficij nobis applicerur. Vtrunque fit per sacrificium Missæ, & alia media à Deo ordinata.

CAPVT XI.

De Purgatorio.

I. **Q**uestio est, an sit aliquis locus, in quo animæ iustorū, quæ in hac vita sufficienter purgatæ non sunt, purgentur post hanc vitam, antequam ad cœlestem gloriam admittantur. Lutherani & Calvinistæ negant. Catholici astruunt. Et probant 4. potissimùm argumentis. Primum sumitur ex suffragiis viuientium pro mortuis. Alterum ex eo, quòd remissa cul-

340 *Liber I. Cap. XI.*

pa mortali, non semper remittatur tota pœna illi debita. Tertium ex eo, quòd iusti aliquando moriantur cum peccatis venialibus. Quartum ex Scriptura & Patribus. Singula explicanda sunt, ac deinde obiectiones aduersariorum diluendæ.

1. Primum igitur argumentum est tale: Fideles in hac vita rectè & utiliter orant pro defunctis: at non orant pro illis, qui sunt in cœlo, vel in inferno: Ergo pro illis, qui sunt in Purgatorio: Ergo datur Purgatorium, Maior probatur dupliciter. Primò ex Scriptura. Deinde ex praxi & consuetudine Ecclesiæ. Ex Scriptura habemus luculentum testimonium lib. 1. Mach. cap. 12. v. 43. ubi Judas Machabæus iussit offerri sacrificium pro defunctis. Et factum eius ibidem approbatur his verbis, *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis*

peccatis soluanur. De praxi & consuetudine Ecclesie, scribit Augustinus in lib. de cura pro mortuis, cap. 1. *In Machabaorum, inquit, libris legitur, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen est uniuersa Ecclesia, qua in hac consuetudine claret, authoritas: ubi in precibus Sacerdotis, qua Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et ibidem, cap. 4. Non sunt pratermittenda supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis suscepit Ecclesia.*

3. Secundum. Sæpè fit, vt homo, qui peccauit mortaliter, liberetur à culpa mortali, & consequenter à reatu pœnæ æternæ, & tamen maneat obnoxius alicui pœnæ temporali: Ergo, si antequam exsoluat illam pœnam, decedat ex hac vita,

debebit illam exsoluere post hanc vitam; quod alibi fieri non potest, nisi in purgatorio. Hic discursus fundatur in eo, quòd Deus remittat aliquando peccatum mortale, & reatum pœnæ æternæ: ita tamen ut velit hominem, cui remissio facta est, punire aliqua pœna temporali, non solum in cautelam, sed etiam in vindictam peccati præteriti, ut iustitiæ aliquo modo satisfiat. Sicut Rex aliquando condonat reo offensionem & pœnã capitis, quã meritus est: & tamen ne omnino videatur neglecta iustitia publica, vult illum per aliquod tempus exilio, vel carcere puniri. Quod variis scripturæ exemplis probari solet. Primò, quia Moses & Aaron, propter peccatum incredulitatis, quod illis remissum erat, adhuc puniti sunt morte corporali. (Num. 20. 12. & Deut. 32. 48.) Secundò, quia David, post impetratã veniã adulterij & homicidij, punitus est mor-
te

æ filij. (2. Reg. 12. 13.) Tertiò, id in David, cum rogasset Deum pro remissione peccati superbię, obtinuit quidē remissionē, sed tamē propo- sita est illi triplex pœna, vt vnā eli- geret in vindictā peccati iam antea condonati. (2. Reg. 24. 10.) Omitto similia exempla. Vide Augustinum tract. 124. in Ioannem & in enarra- tione Psal. 70. circa illum versicu- lum: *Ecce enim veritatem dilexisti.*

4. Tertium. Aliquando etiā con- tingit, vt homo iustus moriatur cum peccatis quibusdem veniali- bus (præsertim si subitanea morte præueniatur, neque habeat spariū cogitandi, aut dolendi de huius- modi peccatis) & sic maneat ob- noxius pœnæ temporali, quæ illis peccatis debita est. Certè, in tali casu nō potest admitti ad cœlestē gloriam, nisi prius liberetur à pec- catis venialibus, & reatu pœnæ temporalis, quæ illis debetur. Apocalyp. 21. 27. Non liberatur

344 *Liber I. Cap. XI.*

autem in hac vita, ex suppositione:
Ergo post hanc vitam: non in cœ-
lo, nec in inferno: Ergo in Pur-
gatorio.

5. *Quartum.* Varia sunt testimo-
nia Scripture, ex quibus sancti Pa-
tres probant Purgatorium. Pri-
mum, Matth. 12. 31. *qui dixerit
contra Spiritum sanctum, non remit-
tetur ei, neque in hoc seculo, neque
in futuro.* Ex quo colligitur, aliqua
esse peccata, quæ remittuntur in
futuro seculo, ut argumentatur S.
Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei,
cap. 24. Secundum, Lucæ 23. 42. *Di-
cebat Latro ad Iesum: Domine, me-
mento mei, cum veneris in regnum
tuum.* Quod sanè non dixisset, nisi
putasset Christum posse ipsi post
hanc vitam peccata remittere, ut
ait idem Augustinus lib. 6. contra
Iulianum, cap. 15. Tertium, 1. Co-
rinth. 3. 15. *Ipsè autem saluus eris:
sic tamen quasi per ignem.* Quod de
igne purgatorio interpretatur idem

Augu

De Purgatorio. 345

Augustinus in Psalmum trigessimum septimum, statim post initium, & alibi sæpius. Quartum, 1. Cor. 15. 19. *Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt?* Vbi baptizari pro mortuis, idem est, quòd spontaneas afflictiones pro illis suscipere, vt è Purgatorio liberentur, vt explicant magni Auctores.

Obiectiones Aduersariorum.

6. **P**Rima, Scriptura docet, duorum tantum esse loca animarum post hanc vitam: vnum beatitudinis in cœlo: alterum damnationis in inferno, Matth. 26. 46. *Ibūt hi in supplicium aeternum; iusti autem in vitam aeternam.* Respondeo. Post diem iudicij erunt tantum duo ista loca pro adultis, vt patet ex citato textu. At nunc, sicut etiam in veteri Testamento, plura sunt. Et certè si duo tantum essent, dicant,

Y s obse

346 *Liber I. Cap. XI.*

obscuro, aduersarij, vbi fuerint animæ eorum qui post mortem iterum resuscitati sunt ad vitam? Quo pacto ab Helia resuscitatus. Et filius viduę Sareptanę: ab Helisæo, filius Sunamitidis: à Christo filius viduę in Naïm: filia Iairi, Principis Synagoge: Lazarus in Bethania: ab Apostolo Petro Tabitha: à Paulo Eutichus adolescens: Vbi, inquam, animæ horum fuerunt, antequam ad vitam reuocarentur? Non in inferno, quia ibi nulla est redemptio: nec in cælo, quia alioqui non fuisset beneficium, sed pœna, si ex cœlesti beatitudine debuissent redire ad hanc vitam mortalem. Superest ergo, fuisse in alio loco, qui ab utroque distinguebatur.

7. Secunda. Scriptura docet, iustos post hanc vitam statim admitti ad cœlestem gloriam, nulla facta mentione Purgatorij, Lucę 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Et Philipp. 1. 23. *Cupio dissolui,*

solui, & esse cum Christo. Respon-
deo. Scriptura non loquitur de om-
nibus iustis, sed de aliquibus. Nam
qui nihil purgandum habet, statim
post hanc vitam admittuntur ad
cælum. Qui autem habent aliquid
expiandum, admittuntur suo tem-
pore, sed quasi per ignem, ut ex
Apostolo & Augustino dictum est.
Nec obstant testimonia ex Scri-
ptura citata. Nam illud, *Hodie me-
cum eris in Paradiso*, fuit singulare
privilegium concessum Latroni,
cui Christus liberalissimè condo-
navit omnia peccata, sine ulteriori
obligatione pœnæ temporalis post
mortem: quod non omnibus con-
ceditur. Ex illo etiã, *Cupio dissolvi,
& esse cū Christo*, nihil aliud potest
colligi, quã Apostolum habuisse ma-
gnũ desiderium viuendi cum Chri-
sto, quod & nos habere possumus:
præsertim si cum eodem Apostolo
veraciter asseramus, *Castigo corpus
meum, & in servitutem redigo.*

CAPVT XII.

*De Vocatione Ministrorum
Ecclesie.*

1. **P**Opulus Dei, tam in veteri, quam in nouo Testamento, duobus modis regi ac gubernari solet. Primò in rebus politicis. Hoc fit per Reges, Principes & alios Magistratus sæculares. Secundò, in rebus ecclesiasticis. Hoc fit per Ministros Ecclesie, de quibus nunc agimus. In vtroque gubernandi genere necessaria est legitima Vocatio. Nam, neque in rebus politicis, neque in ecclesiasticis potest aliquis vsurpare regimen, nisi legitime ad hoc vocatus & depuratus sit. Et si qui aliter faciant in politicis, appellantur Tyranni: si in ecclesiasticis, fures & latrones, iuxta illud Ioan. 10. 1. *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, ille fur est & latro.*

2. Hoc loco, relicta Regum ac Princi

De Vocatione Minist. 349

Principum sæculatium vocatione,
solùm agam de Vocatione Mini-
strorum Ecclesiæ, quæ duplex est.
Vna ordinaria, quæ fit à Deo, me-
diante consensu & cooperatione
hominum. Altera extraordinaria,
quæ immediatè fit à solo Deo,
Agam autem 1. de Vocatione mi-
nistrorum veteris Testamēti. 2. de
Vocatione Ministrorum noui Te-
stamenti. 3. Ostendam, Ministros
Lutheranos & Calvinianos non
esse legitimè vocatos.

*De Vocatione Ministrorum veteris
Testamenti.*

3. **I**gitur Ministri veteris Testa-
menti, qui ordinariè vocaban-
tur ad Ministerium Synagogæ,
erant triplices. 1. Pontifex, seu
summus Sacerdos. 2. Alij Sacerdo-
tes inferiores. 3. Leuitæ. In illo-
rum Vocatione quinque spectari
poterant. 1. Electio, seu designatio
certæ personæ. 2. Purificatio præce-
dens

350 *Liber I. Cap. XII.*

dens consecrationem. 3. Ipsa consecratio. 4. Applicatio ad usum, seu exercitium ministerij. 5. Potestas & officium.

4. *Electio*, seu designatio personæ fiebat per carnalem successionem. Nam filij succedebant parentibus: vt Aaroni Eleazar, Eleazaro Phinees, & sic deinceps. (Ecclesiast. 45. 7.) *Purificatio* fiebat certis ritibus à Deo præscriptis, cuiusmodi erant asperio aquæ lustralis, rasio pilorum, lotio corporis & vestium, oblatio sacrificij pro peccato. (Num. 8. 6. & Exodi 29. 4.) *Consecratio* Pontificis & Sacerdotum erat huiusmodi. 1. Pontifex ornatu pontificali, & Sacerdotes sacerdotali induebantur. 2. Pontifex ungebatur oleo unctionis in capite. non item Sacerdotes. 3. Tam Pontifex, quàm Sacerdotes, in extremo auriculæ dextræ, & in pollice manus ac pedis dextri, tingebantur sanguine arietis immolati.

4. Ve

De Vocazione Ministr. 351

4. Vestes eorum aspergebantur sanguine arietis, & oleo vntionis:

5. Ex canistro panum, & ex ariete immolato dabantur illis aliqua in manus, vt ea leuarent coram deo.

Quo signo non solum dabatur illis potestas sacrificandi, sed simul applicabantur ad vltum ministerij.

Hæc omnia habentur Exod. 29. v. 4. & sequentibus. Cæterum, vt

maior esset solennitas huius actionis, triplex offerebatur sacrificium:

Holocaustum, Hostia pacifica, & Hostia pro peccato. (Exo. 29. 1. &

Leu. 9. 2.)

5. Superest potestas & officium. Pontifex habebat quædam offi-

cia communia cum aliis Sacerdotibus: quædam propria. Huius-

modi erant quatuor. Primum, semel in anno, nempe in solenni-

tate expiationis, introire in Sanctuarium, seu in Sancta Sancto-

rum. (Heb. 9. 7.) & instituire publicam totius populi expiationem

ab

352 *Liber I. Cap. XII.*

ab omnibus peccatis toto anno contractis. (Leuit. 9.) Alterum, cōsecrare Sacerdotes & Leuitas. (Exodi 29. Leuit. 8. & Num. 8.) Tertium, in controuersis legalibus agere supremum Iudicem. (Deut. 17. 12. & 2. Paralip. 19. 11.) Quartum in rebus magni momenti consulere Deum, quid agendum. (Num. 27. 21.)

6. Hæc de ordinaria Vocatione. Extraordinariè vocabantur illi, qui à solo Deo, sine ministerio aliorum hominum, mittebantur ad docendum, reformandum, & arguendum populum; quo pacto missi sūt Moyſes, Helias, Helisæus & alij Prophetæ. Erat autem necesse, vt qui hoc modo dicebant se missos esse à Deo, certis ac euidentibus signis confirmarent suam missionem; alioqui populus non credidisset ipsis, sed pro impostoribus habuisset. Quod fatetur Moyſes de seipſo. Cùm enim Deus dixisset

dixisset illi: *Veni, & mittam te;* respōdit Moyses: *Non credēt mihi, neque audient vocem meam; sed dicent, Non apparuit tibi Dominus.* (Exodi 3.10. & c.4.1.)

7. Dupliciter autem probabant, se à Deos missos esse. Primò per miracula: Sic probavit moyses, quādo virgam in serpentem mutauit, & aquam in sanguinem conuertit. Sic Samuël, Helias, Helisæus, & alij. Secundò per veracem prædictionem futurorum, quæ breui erant euentura. Quo pacto Helias prædixit, tribus proximis annis non fore pluuiam. (3. Reg. 17.1.) Michæas, Regem Achab infeliciter pugnaturum in Ramoth Galaad. (3. Reg. 22.17.) Elisæus, post vnum diem fore magnam annonæ vilitatem. (4. Reg. 7.1.) Isaias, proximo anno fore abundantiam frugum: sequēti, pomorum copiam: tertio, plenam messem & vindemiam. (c. 37. 30.) Et quia hæc omnia euenerunt eo
Z modo,

354 *Liber I. Cap. XII.*

modo, quo Prophetæ prædixerant; ideo magnam auctoritatem apud populum sibi conciliabant; & se verè à Deo missos esse persuadebant. Sicut è contrario, quia non eueniebāt ea, quæ à falsis prophetis prædicebantur, nulla illis fides habebatur. Et hoc signo discernendum esse inter veros & falsos Prophetas, constat. Deut. 18. 21.

De Vocatione Ministrorum noui Testamenti.

8. **P**Ræcipui Ministri noui Testamenti sunt Pontifex, Episcopi, Presbyteri, seu Sacerdotes, quorum nomine intelliguntur etiã Pastores seu Parochi. Igitur, quod ad ordinariam eorum Vocationem attinet, eadem ferè in ea spectari debent, quæ in Vocatione Ministrorum legis Mosaicæ. 1. Electio, seu designatio certæ personæ, quæ fit per suffragium Cleri, cuius est
idc

De Vocatione Minist. 355

idoneas personas eligere ad ministerium Ecclesiasticum. 2. Purificatio, quæ potissimum consistit in puritate animi, in probitate vitæ, in doctrina fidei, & aliis virtutibus, quas Apostolus requirit in Episcopis. 3. Consecratio. seu ordinatio, quæ fieri debet ab Episcopo per manuum impositionem, sicut semper in Ecclesia fuit vñtatum. 4. Applicatio ad vsum ministerij, quam nos in noua lege vocamus Missionem. Hæc fit à Prælati Ecclesiæ, qui Ministris iam consecratis assignant subditos, quos gubernent. 5. Potestas & officium. Et quidem Episcopi habent quædam officia communia cum Sacerdotibus, vt baptizare, Eucharistiam conficere, absoluerè à peccatis, Extremam Vñtionem dare, Euangelium prædicare: quædam propria, vt Sacramentum Confirmationis conferre, Ministros Ecclesiæ ordinare, & similia.

9. Extraordinariè vocati sunt Apostoli ad prædicandum Euāgelium, & Sacramenta administranda. Qui etiā, vt suprā dixi de Moyse & Prophetis, suam Vocationem multis signis ac miraculis, toti mūdo debuerunt contestari. Marci 16. 20. *Prædicauerunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmāte sequentibus signis.* Immò, quod amplius est, nec Christus potuit aliter persuadere, à Deo Patre se missum esse, nisi per miracula. Habebat quidem pro se vaticinia Prophetarū. (Lucæ 24. 17.) Habebat testimonium Ioannis Baptistæ: *Ecce Agnus Dei.* Habebat vocem Patris cœlestis: *Hic est Filius meus dilectus.* Et tamen inter tot missionis suæ præsidia, adhuc opus erat miraculis. Ioan. 10. 47. *Si nō facio opera Patris mei, nolite mihi credere. Si autē facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, &c.*

Quod

*Quod Lutherani & Calviniani
Ministri non sint legitime
vocati.*

10. **H**Oc primò ostendam de
ipso Luthero, qui est qua-
si patès omnium Ministrorum ad-
uersæ partis. Deinde de aliis, qui il-
lum secuti sunt, & adhuc sequun-
tur. Igitur de Luthero sunt discre-
pantes sententiæ. Aliqui asserunt
ordinariè vocatum à Deo, median-
te potestate & consensu Prælato-
rum Ecclesiæ. Alij extraordinariè à
solo Deo. Alij, partim ordinariè,
partim extraordinariè. Ordinariè
quidem, ad prædicationem Euan-
gelij. extraordinariè autem, ad re-
formationem Ecclesiæ. Hinc tri-
plex emergit quæstio.

11. Prima, An Lutherus ordina-
riè vocatus sit? Aliqui Lutherani
affirmant, quia in Ecclesia Catho-
lica fuit legitime ordinatus in Sa-

cerdotem, & admissus ad prædicationem Euāgelij; quæ duo sufficiūt ad ordinariam vocationem. Hi supponunt, Ecclesiam Catholicam habere legitimam potestatem ordinandi veros Sacerdotes, & mittendi ad executionem ministerij. Hoc accipimus. Nā inde sequitur, Ecclesiam Catholicam esse veram Ecclesiā, in qua est verum sacerdotiū, & cui à Christo data est potestas ordinandi & mittendi. Ego de Luthero sic statuo; ordinariè & legitimè vocatum esse ad ministerium, quod exercuit in Ecclesia Catholica ante defectionem; non tamē ad ministerium, quod exercuit in Ecclesia Lutherana post defectionem. Tunc enim cœpit oppugnare Ecclesiam Catholicā, in qua antea vixerat: cœpit aliter docere, quàm antea docuerat: cœpit abrogare festa, ieiunia, vota monastica, orationem pro defunctis, Sacrificiū Missæ, quæ antea approbauerat.

Hæc

De Vocatione Minist. 359

Hæc nõ potuit facere per potestatem, quã acceperat in Ecclesia Catholica, quia Episcopus non dedit illi potestatem in destructionẽ Ecclesiæ, in qua erat Episcopus. Ergo vel non habuit talem potestatem; vel si habuit, aliunde debuit accipere. At à quo? Explicent hoc Lutherani, qui volunt ordinariam ipsius vocationem defendere.

12. Secunda quæstio. An Lutherus extraordinariè vocatus sit? Aliqui affirmant, quia vident ordinariam ipsius vocationẽ defendi non posse. Sed contrà. Nam qui hæcenus in veteri, vel nouo Testamẽto extraordinariè à solo deo vocati & missi sunt, debuerunt suam missionem euidenti signo, vel miraculo apud populum comprobare, sicut fecerunt Apostoli & Prophetæ; & qui id facere non potuerunt, pro falsis Prophetis & impostoribus habiti sunt, vt supra ostensum est. At Lutherus nunquam potuit

evidenti miraculo probare, se extraordinariè à solo Deo missum esse: Ergo, &c.

13. Aliqui respondent, non opus esse nouis miraculis, quando non adfertur noua doctrina: Lutherum non attulisse nouam doctrinam, sed antiquam & Apostolicam. Non ergo fuisse necessarium, vt illam nouis miraculis confirmaret. Sed frustra. Primò, quia nec Christus adferebat nouam doctrinam, quando proponebat Iudæis doctrinam Moysis & Prophetarum de Messia; & tamen ad eam populo persuadendam opus erat nouis miraculis. Idem dico de Helia, Ieremia, & aliis Prophetis. Nihil noui adferebant, sed reuocabant populum ab idololatria ad verum Dei cultum, qui erat antiquissimus. Secundò, falsum est, Lutherum nihil noui attulisse. Attulit nouam Ecclesię reformationem, vt Lutherani fatentur. Attulit noua
dogma

De Vocatione Minist. 361

dogmata, quæ tempore Ecclesiæ primitivæ fuerunt inaudita. Certè nouum est affirmare, omnes Traditiones repudiandas esse, cùm dicat Apostolus, *Tenete Traditiones.* Nouum est, duo tantum esse Sacramenta; non esse orandum pro mortuis; infantes in Exorcismo habere actum fidei; corpus & sanguinem Christi esse vbique; totam Ecclesiam iam multis sæculis errasse; antiquos Patres multa falsa docuisse; Lutherum suam doctrinam habere de cælo; liberum arbitrium esse titulum sine re. Hæc noua sunt, non Apostolica. Ad ea populo persuadenda, nouis miraculis opus est.

14. Alij respondent, sufficiens miraculum esse, quòd statim à principio, infiniti propè homines Lutheri doctrinam amplexi sunt. Hinc enim colligi posse, doctrinam fuisse efficacem, & à Deo inspiratam. Nihil minùs. Nam etiam

362 *Liber I. Cap. XII.*

infiniti propè homines olim secuti sunt doctrinam Arii. An ideò efficax fuit, & à Deo inspirata? Non certè. Nota ex triplici capite provenire posse, quod aliquis Doctor habeat multos sectatores. Primò, quia doctrina ipsius est divina & miraculis confirmata. 2. Quia est gratata carni & sanguini. 3. Quia est subtilis & ingeniosa. Ex primo capite, Prophetæ & Apostoli traxerunt ad se homines. Ex secundo, Lutherus Ex tercio, Arius & Calvinus.

15. Tertia quæstio. An Lutherus partim ordinariè, partim extraordinariè vocatus sit; ordinariè quidem ad prædicationem verbi; extraordinariè verò ad reformationem Ecclesiæ, Ita sentit Meisnerus Lutheranus. Sed iam ostensum, nec ordinariè, nec extraordinariè vocatum esse. Deinde hic author sibi ipsi contradicit. Nam Lutherus non alio modo putavit se reformare Ecclesiam, nisi prædicatio-

De Vocatione Minist. 363

ne verbi. Si ergo ordinariè vocatus est ad prædicandum, etiam ordinariè vocatus est ad reformandum. Aut, si ad hoc extraordinariè, etiam ad illud extraordinariè vocatus est.

16. Hæc de Luthero. Reliqui Ministri sunt duplices. Nam aliqui ante defectionem fuerunt legitime ordinati Sacerdotes in Ecclesia Catholica; alij nõ. De prioribus idè dicendum, quod de Luthero, nec ordinariè, nec extraordinariè vocatos esse. Non extraordinariè, quia nullo miraculo probare id possunt. Nec ordinariè, quia qui ordinariè vocantur in Ecclesia Catholica, non vocantur ad ministerium, quod eidem Ecclesiæ contrarium est. De posterioribus sic statuo. Primò, non esse extraordinariè vocatos à solo Deo, propter rationem sæpè allatam, quæ sumitur ex defectu miraculorum. Secundò, nec ordinariè mediante consensu

364 *Liber I. Cap. XII.*

consensu & cooperatione hominum. Quod tripliciter probo. Primo ex concessione eorum Lutheranorum, qui docent ordinariam Lutheri vocationem consistere in Sacerdotio, quo in Ecclesia Catholica initiatus est. Ex quo sequitur, qui tali sacerdotio initiari non sunt, ordinariè vocatos non esse. At Ministri, de quibus sermo est, non sunt initiati tali sacerdotio, ut supponimus: Ergo nec ordinariè vocati.

17. Deinde ex perpetua praxi Ecclesiæ. Nam à tempore Apostolorum vsque ad ortum Lutheri, nullus ordinariè vocatus & ordinatus est, nisi ab Episcopo per manuum impositionem. (Act. 14: 22. & 1. Timoth. 4: 14. & 2. Timoth. 1: 6. & alibi.) At Ministri, de quibus agimus, non sunt ita ordinati. Ergo.

18. Denique ex consensu eorum, contra quos agimus. Nam ipsi, velint, nolint, fateri debet, se non esse vocatos eo ritu, qui in Ecclesia Catholica

tholica v̄sitatus est, sed alio longè
diuerso. Si ergo noster ritus legiti-
mus est, vt fatentur Lutherani, qui
defendunt ordinariam Lutheri vo-
cationem, alterum subreptitiũ esse,
necesse est. At si noster subreptitius
est, quomodo Lutherus, qui nostro
ritu ordinatus est, potuit legitimè
vocatus esse? Dicant Lutherani.

CAPVT XIII.

*De Cœlibatu Ministrorum
Ecclesia.*

I. **Q**uestio est, an Ministri Ec-
clesiæ obligentur ad cœli-
batiũ? Negant Aduersarij. Nos sic
statuimus. Primò, Sacerdotes vete-
ris Testamenti diuino iure obliga-
tos fuisse ad continentiam, non qui-
dem perpetuam, sed pro iis diebus,
quibus in Templo, vel Taberna-
culo ministrabant. Hoc ex Scri-
ptura

366 *Liber I. Cap. XIII.*

ptura & Patribus fasè probatum
in Analogio veteris ac noui testa-
menti, cap. 7. quæst. 7.

2. Secundò, Apostolos seruasse
perpetuam continentiam, & eandè
aliis suafisse. Matt. 19. 27. *Ecce nos
reliquimus omnia, & secuti sumus
te: quid ergo erit nobis? Iesus autem
dixit illis: Amen dico vobis. Et infra:
Omnis qui reliquerit domum, vel
fratres, aut sorores, aut patrem, aut
matrem, aut uxorem, aut filios, aut
agros propter nomen meum, centu-
plum accipiet, & vitam æternam
possidebit.* Ex quo loco cõstat Apo-
stolos reliquisse omnia, quæ habe-
bant. Ac proinde, qui habebant
uxores, reliquisse illas, & seruasse
continentiam. Ad quam Paulus
hortatur omnes. 1. Corint. 7. 7. *Vobis
vos omnes esse, sicut me ipsũ.* Et ibid
*Dico autem non nuptis & viduis: Bo-
num est illis, si sic permaneant, sicut
& ego.* Nempe in statu continentiæ

3. Tertiò, Successores Apostolo

run

De Cœlibatu Minist. 367

rum seruasse etiam continentiam, eamque postea, non semel, sed sæpiùs ecclesiastica lege præscriptam esse. Et quidem dupliciter. Primò, vt non liceret ipsis vxores ducere, post susceptos ordines. Secūdò, vt si ante susceptos ordines duxissent vxores, & postea suscepissent ordines, nō liceret vti vxoribus, sed deberent perpetuā seruare continentiam. Huiusmodi lex constituta est primò à Conc. Elibert. can. 33. *Placuit in totū prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis ac Subdiaconis, positis in ministerio, abstinere se à cōiugibus suis.* Deinde à Cōc. Carthaginēsi a. cā. 1. *Omni bus placet, ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi, vel qui Sacramenta cōtrectant, pudicitia custodes, etiā ab vxoribus se abstineāt, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Similia habent Siricius Pada in epist. ad Himeriū Tharacōnēsem Episcopum, c. 7. Innoc. I. in

in epist. ad Exuperium, cap. 1. Concilium Agathense can. 9. Conc Arelia-
nense 3. can. 7. & ita deinceps.

4. Quartò, Hanc legem ecclesia-
sticam de cœlibatu, semper viguisse
in Ecclesia occidentali (nisi quòd
in quibusdam locis particularibus
aliquantulum fuerit neglecta) non
tamen in Orientali. Nã Græci, tam-
etsi post susceptos ordines nō soliti
sint vxores ducere; tamen si antea
duxerint, possunt ordines suscipe-
re, & simul vxores retinere. Nec te-
nentur ab earum consortio absti-
nere, nisi tempore vicis suæ, sicut in
veteri Testamento factum est. Vi-
de Vasquez 3. parte, disp. 248. c. 2.

5. Dices, Ecclesia non potest sta-
tuere legem, quæ certo hominū
statui generationi adimat liberta-
tem contrahendi matrimonium.
Respondeo. Verum quidem est,
quòd absolutè loquendo nō possit
hoc facere: sed falsum, quòd
non possit hoc facere eo modo,
quo

quo nunc facit; nempe sub hac conditione, ut si quis velit esse Sacerdos, aut Episcopus, debeat servare continentiam. Nam per huiusmodi legem non cogit quenquam ad continentiam, sed relinquit unicuique liberum, ut possit, si velit, amplecti statum ecclesiasticum, cum hoc tamen onere, ut si illum amplectatur, servet cœlibatum.

C A P U T X I V.

*De peccato originali, mortali,
veniali.*

1. **D**Vplex est controuersia. Vna, quid sit peccatum originale? Aduersarij docent esse concupiscentiam, quod nos negamus. Altera, an peccatum mortale & veniale ex natura sua inter se distinguantur? Aduersarij negant, asserentes omnia peccata ex natura sua esse mortalia; nullum veniale. Nos contra, quædam ex

370 *Liber I. Cap. XIV.*
natura sua esse mortalia, quædam
venialia.

I. Conclusio.

2. Peccatum originale, quod ex Adamo contrahimus non est concupiscentia, seu pronitas & inclinatio ad malum, quam nos vocamus concupiscentiam in actu primo; sed est priuatio iustitiæ originalis. Prior pars patet, quia quidquid habet rationem peccati, hoc tollitur per Baptismum, (infra cap. 16.) Concupiscentia non tollitur per Baptismum, quia sentimus in nobis pronitatem & inclinationem ad malum, iuxta illud Rom. 7. 23. *Video aliam legem in membris meis, repugnātem legi mentis meæ.* Posterior etiam patet, quia omne malum consistit in priuatione alicuius boni: sed peccatum originale est malum: Ergo consistit in priuatione alicuius boni. Non autem consistit in priuatione alterius boni, quàm
iusti

De peccato originali. 371

iustitiæ originalis, qua priuati sunt posterius Adami propter ipsius transgressionem: Ergo.

3. Obiiciunt aduersarij 1. Apostolus concupiscentiam vocat peccatum, Rom. 6. 12. *Non regnet peccatū in corpore vestro mortali.* Respondeo. Nomen peccati sumitur 4. modis in Scriptura. Primò propriè pro peccato, Ioan. 1. 29. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Secundò impropriè pro causa peccati. Et sic concupiscentia, loco citato, vocatur peccatum, quia incitat ad peccatū. Tertiò, impropriè pro effectu, vel pœna peccati. Zach. 14. 19. *Hoc erit peccatum Ægypti, id est, pœna.* Quartò impropriè pro sacrificio, quo expiatur peccatum. Sic Christus vocatur peccatum, 2. Corint. 5. 21. *Em, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Vbi bis ponitur nomen peccati, semel propriè, & semel impropriè, hoc sensu: Deus Pater voluit

372 *Liber I. Cap. XIV.*

Filium suum, qui non peccauerat,
esse hostiam pro peccato.

Obiiciunt secundò.

4. Quidquid non est ex Deo,
peccatum est: sed concupiscentiæ
non est ex Deo, 1. Ioan. 2. 16. *Omne,
quod est in mundo, concupiscentiæ
carnis est, & concupiscentiæ oculo-
rum, & superbia vitæ, qua non est
ex Patre: Ergo. Respondeo, Concu-
piscencia, seu pronitas ad malum,
non est à Deo creante, sed à Deo
puniente. Deus enim, quando crea-
uit primos parentes, creauit illos
in iustitia originali, sine omni con-
cupiscencia, seu pronitate ad ma-
lum. Quando verò primi parentes
peccarunt, tunc priuauit illos iu-
stitia originali; qua ablata, cœpit
concupiscencia insurgere per mo-
dam pœnæ. Gen. 3. 7.*

II. Conclusio.

Præter peccata mortalia, quæ
mortem

De peccato originali. 373

mortem animæ adferunt, & æterna
pœna per se digna sunt, Rom. 6. 23.
& Gal. 5. 21. dantur aliqua venialia
quæ nec mortem animæ adferunt
nec æterna pœna digna sunt, Prou.
24. 16. *Septies in die cadit iustus.*
Quod intelligitur de venialibus,
quæ non tollunt iustitiam & cha-
ritatem ab homine. Sicut & illud
Iacobi 3. 2. *In multis offēdimus om-
nes.* Et confirmatur 1. ex illo Lucæ
6. 41. *Quid vides festucam in oculo
fratris tui: trabem autem, qua in
oculo tuo est, nō cōsideras?* Vbi pecca-
tum mortale comparat cum trabe,
quæ extinguit oculum: veniale cū
festuca, quæ leuiter tantūm afficit,
nō extinguit. Deinde ex illo Mat. 5.
22. *Qui irascitur fratri suo, reus erit
iudicio: qui autem dixerit fratri suo,
Racha, reus erit concilio: qui autem
dixerit, Fatue, reus erit gehēna ignis.*
Vbi distinguuntur tria peccata ira-
cundiæ; quorum tertium æterna
pœna dignum est, ac proinde mor-

374 *Liber I. Cap. XIV.*

tale: reliqua duo non item.

6. Sunt autem duplicia peccata venialia. Alia sunt talia ex suo genere, ut verbum otiosum. Alia ex imperfectione operis, cuiusmodi sunt partim illa, quæ fiunt ex subreptione, ut subiti & non omnino deliberati motus concupiscentiæ, iræ, odij, superbiæ: partim illa, quæ censentur venialia ex prauitate materiæ, ut furtum, venius oboli, quod neminem notabiliter lædit.

7. Obiicitur . . . illud Ezech. 18.
4. *Anima, quæ peccauerit, morietur.* Et Rom. 6. 23. *Stipendium peccati, mors.* Vtrunque generatim asseritur de quouis peccato, quia nulla fit exceptio: Ergo quoduis peccatum est mortale. Respondeo. Neutrum generatim asseritur. Nam Ezechiel expressè loquitur de certis tantùm peccatis, nempe de idololatria, adulterio, homicidio, v-sura & rapina, quæ ex genere suo

De peccato originali. 375

suo mortalia sunt. Apostolus vero de immunditia & iniquitate. (v. 19)

8. Obiicitur 2. illud Iacobi 2. 10.

Qui offendit in vno, factus est omnium reus. Ergo homo per quoduis peccatum incurrit reatum æternæ mortis: Ergo quoduis peccatum est mortale. Respondeo. Iacobus loquitur de peccato contra legem Decalogi, ac nominatim de adulterio & homicidio, quæ ex natura sua mortalia sunt. Sic enim ait. *Quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.* Quasi dicat: Qui committit vnum peccatum mortale contra legem Decalogi, etiamsi plura non committat, reus est mortis. Sicut qui accipit vnum vulnus lethale, etiamsi plura non accipiat,

obnoxius est morti corporali:

9. Obiicitur 3. Omne peccatum offendit Deum, qui est infinita bonitas: Ergo omne peccatum dignum est infinita pœna: ergo mortale. Respondeo. Duplex est offensio. Una grauis, quæ est contra charitatem & amicitiam, de qua loco citato: *Qui offendit in uno, factus est omnium reus.* Altera leuis, quæ non dissoluit charitatem & amicitiam, de qua alibi, *In multis offendimus omnes.* Et iterum, *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Itaque non omne peccatum offendit Deum tam grauitè, ut dissoluat amicitiam cum Deo.

CAPVT XV.

De Libero Arbitrio.

1. **V**Sus liberi arbitrij consistit in his tribus, 1. Ut possis agere, vel non agere. 2. Ut possis benè, vel malè agere. 3. Ut ex duobus possis

sis alteram præ altero eligere. Eccles. 15. 14. Hunc usum habuit homo in statu innocentiae. Quæstio, an etiam nunc habeat? Lutherus & Calvinus absolute negant. Sic enim scribit Lutherus in assert. articuli 36. *Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare mali, aut boni, sed omnia sub Deo sunt, cõtra quem nihil possumus. Quod & Poëta voluit, quando dixit, Certa stant omnia lege. Similiter Calvinus lib. 3. Instit. c. 23. §. 8. ponit hæc duo principia. Vnum nihil fieri deo permittente, sed quæcunque fiunt, fieri deo volente. Alterum, voluntatem Dei esse rerum necessitatem. Vnde infert, omnia fieri necessario, nihil liberè. Lutherani hoc tempore moderatiores sunt.*

2. Nos utimur distinctione. Sunt enim duplices actiones hominis, de quibus disputari potest. Aliæ

morales, seu politicæ, quæ pendent à viribus naturæ; vt comedere, ambulare, mercari, matrimonium. contrahere, bellum gerere, agros colere, litteris operam dare. Aliæ supernaturales, quæ pendent à viribus gratiæ; vt credere mysteria fidei, sperare vitam æternam, diligere Deum ex toto corde. Igitur in prioribus actionibus habemus vsum liberi arbitrij, vt experientia docet. Habemus etiam in posterioribus suo modo. Vt hoc intelligatur, hæc tria distinguenda sunt. *Primò*, nos nihil boni operis, quod conducat ad vitam æternam, facere posse sine gratia Dei, Ioan. 15. 5. & 2. Corinth. 3. 5. *Secundò*, nec esse in nostra potestate, vt habeamus gratiam Dei præuenientem, qua excitemur ad benè operandum. Rom. 9. 16. *Tertiò*, esse tamen in nostra potestate, vt quando habemus gratiam Dei, cum illa cooperemur. Hoc tertium est, quod

hinc

hic asserimus, & infra lib. 3. cap. 5. contra Calvinum demonstrabimus.

3. Obiicit Lutherus illud Isaiaë 41. 23. *Benè, aut malè si potestis, facite.* Unde colligit, non esse in nostra potestate, benè, vel malè operari? Sed nimis crassè id colligit. Nã Isaias non loquitur de hominibus, sed de idolis gentium, quibus exprobrat imbecillitatem, quòd cum Di) habeantur à stultis hominibus, non possint tamen benè, aut malè facere, id est, non possint cultoribus suis prodesse, nec contemptoribus nocere. Quid hoc ad liberum arbitrium hominis euertendum? Non magis, quàm si dicam; Idola non habent cerebrum: ergo nec Lutherus.

CAPVT XVI.

De Iustificatione.

i. **M**utatio illa, qua quis ex peccatore fit iustus, vocatur Iusti

Iustificatio : sicut mutatio, qua ex aegroto fit sanus, vocatur sanatio: & qua ex frigido calidus, calefactio. Est igitur quaestio, quomodo fiat haec mutatio? id est, quomodo, qui antea erat peccator, fiat iustus? Vel, quomodo ex statu peccati & potestate tenebrarum, transferatur in statum gratiae, & adoptionis filiorum Dei? Hoc potest explicari ex analogia & similitudine sanationis corporalis.

2. Igitur nos sic explicamus. Sit pauper aliquis plenus scabie, ulcere & putredine, qui Medicum adeat, ut sanari possit. Quid Medicus? Tria faciet. 1. praescribet illi quasdam praeparationes ad faciliorem morbi curationem; ut sectionem venae, vel purgationem corporis, vel balneationem, vel aliquid simile prout morbus exigit. 2. Dabit illi salutarem & viuificam medicinam, qua & vires redintegrentur, & pristina sanitas recuperetur. 3.

Adiun

De Iustificatione. 381

Adiunget præseruatium, ne iterum in morbum incidat. Ita fit in iustificatione, seu sanatione animi. Circa sanationem Peccatoris, qui nimis æger est, Deus tria facit. 1. præscribit illi quasdam dispositiones ad sanandum animum; vt fidem, spem, timorem, contritionem, dilectionem, & propositum emendandi vitam. 2. Infundit illi gratiam, seu iustitiam inhærentem, qua & terè peccata tolluntur, & animus intrinsecè renouatur. 3. Adiungit præseruatium, vt deinceps insistat bonis operibus & obseruationi mandatorum Dei, ne si aliter faciat, amittat gratiam & sanitatem, quam adeptus est.

3. Aduersarij aliter explicant, in hunc modum: Sit pauper aliquis, plenus scabie, vlcere, & putredine, qui à Medico sanari cupiat. Quid Medicus? Hortabitur illum, vt manu apprehendat pulchrum & elegans pallium alicuius dinitis, & adque

idque corpori suo circumponat scabiem tegat, ac deinde magna securitate in conspectum Principi sui veniat, quippe qui sceditatem corporis tam eleganti pallio obductam aduertere nō possit. Sic etiam in iustificatione. Sit homo peccator, qui propter scelerum suorum horrorem ac turpitudinem nō audeat venire in conspectum Dei, & à Christo, tanquam Medico spiritali subsidium petat. Quid Christus? Offerit illi suam iustitiam & satisfactionem, tanquam pretiosam chlamydem. Hortatur, ut fidem illam apprehendat, eaque sua flagitia, quasi velo quodam tegat, ac deinde confidenter in conspectum Dei se sistat, à quo sine dubio innocens ac mundus declarabitur, etiamsi reuera non sit.

4. Ex hac Aduersariorum sententia sequuntur hæc tria. Primum in iustificatione hominis peccatoris non tolli peccata, sed tantum

regi seu occultari, ne in conspectum Dei veniat. 2. Nec infundi illi gratiam seu iustitiam inhærentem, qua interiùs renouetur & sanetur, sed solùm imputari illi iustitiam Christi, qua non in se, sed extra se iustus appareat, etiãsi interiùs maneat peccator, immundus & impius. 3. Ut autem hæc iustitia illi imputetur, opus esse sola fide, quæ illam apprehēdat, & hoc sensu solã fidẽ iustificare. Quæ omnia absurda sunt. Et quidẽ duo priora hîc refutabo per duas cõclusiones: tertium in sequenti capite refelleretur, vbi de fide iustificante agendum est.

I. Conclusio.

In iustificatione hominis peccatoris, verè tolluntur peccata, & non tantùm teguntur. Hoc patet ex manifestis scripturæ testimoniis. Ioan. 1. 19. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et Act. 3. 9. *Pœnitementi & conuertimini,*

384 *Liber I. Cap. XVI.*

ni, ut deleantur peccata vestra. Et Heb. 9. 28. Christus semel oblatuſ est ad multorum exhaurienda peccata. Et Mich. 7. 19. Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Ex quibus ita concludo: Id quod tollitur, deletur, exhauritur, & longiſſimè proiicitur ab homine, certè non manet in homine: ſed in iuſtificatione peccatum tollitur, deletur, exhauritur, & longiſſimè proiicitur ab homine: Ergo non manet in homine.

Accedit efficax ratio ex metaphoriſ, quibus natura & fœditas peccatorum in Scriptura explicatur. Sunt autem tres metaphora. Prima, qua peccata vocantur maculae, ſordes, inquinamenta, quibus homo maculatur, inquinatur, & ſordidus efficitur. (Ioſue 22. 17. Ierem. 2. 22. & Apoc. 22. 11. & Matt. 15. 11.) Altera, qua vocantur vincula, funes & compedes, quibus homo ligatur, conſtringitur, & captiuſ

captius detinetur. (Psalm. 115.7. & Prou. 5.22.) Tertia, qua vocantur vulnera, liuores & plagæ, quibus sauciatur, vulneratur, & æger efficitur. (Isaïæ 30.26. & Michææ 1.9.) Iam verò constat, in iustificatione peccatoris, maculas abluï, vincula dirumpi, vulnera sanari, Psalm. 50.9. *Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super nixem dealbabor.* Et Ezech. 36.25. *Mundabimini ab omnibus inquinamenti vestris.* Et 1. Corinth. 6.11. *Abluti estis, sanctificati estis.* Et 1. Ioan. 1.7. *Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato.* Et Psalm. 115.7. *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

Obiiciunt aduersarij illud Psalm. 31.1. *Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Ex quo inferunt peccata tegi, non tolli. Respondeo. Hoc posterius non rectè inferitur. Nos dicimus tegi & tolli. Et vtrunque dicit

386 Liber I. Cap. XVI.

Scriptura. Quod pulchrè explicat Augustinus, enarrat. 2. in Psalm. 31. ex proportione vulnerũ corporis. Nam huiusmodi vulnera, inquit, duobus modis tegi possunt. 1. ab ipso vulnerato. 2. à Medico. Vulneratus tegit ea pallio, non tollit. Medicus emplastro tegit, & tollit. Idẽ fit in peccatis. Tegi possunt, & ab ipso peccatore, & à Deo. Peccator tegit, quãdo dissimulat. Deus tegit, quando infusione gratiæ sanat & tollit. Quinã ergo beati secundũ Psalmistam? Illine, quorũ peccata priori, an quorum posteriori modo tecta sunt? Videant aduersarij, quomodo beati esse velint. Nos certè posteriori modo esse cupimus: ut etiam Augustinus loco citato, cùm ait: *Deus ergo tegat, non tu, Nam si tu tegere volueris, erubesces, Medicus non curabit. Medicus tegat & curet; emplastro enim tegit. Sub tegmine Medici sanatur vulnus: sub tegmine vulnerati celatur vulnus.*

II. Con

II. Conclusio.

8. Deus in iustificatione infundit homini gratiam, seu iustitiã in-
hærentem, qua homo interiùs re-
nouatur, & sanctus, mundus, & iu-
stus efficitur. Eph. 4. 24. *Renouamini spiritu mentis vestrae.* Et. i. Corin.
3. 16. *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis,*
nempe per sanctitatem, iustitiam,
& charitatem, iuxta illud Rom. 3. 5.
Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Porro hæc charitas sorti-
tur varia nomina, ratione diuerso-
rum effectuum. Ac primò vocatur
gratia, quia nos Deo gratos & ac-
ceptos facit. (Ephes. 1. 16.) Secundò
vocatur iustitia, quia per eam
reddit homo vnicuique, quod
suum est: Deo cultum & obedien-
tiam; proximo amorem & obse-
quium; sibi ipsi exclusionem vi-
tiorum, & virtutum incrementa

(Rom. 6. 18.) Tertio vocatur imago & similitudo Dei. (1. Cor. 15. 49. & Rom. 8. 29.) Quarto vocatur pignus hæreditatis, quia videlicet sanctitas, quam in nobis Spiritus Dei operatur, certam spem futuræ hæreditatis nobis facit. (2. Cor. 1. 22.) Quinto vocatur semen Dei, quia sicut ex semine proveniunt arbores fructuosæ: ita ex charitate opera fructuosa in vitam æternam. (1. Ioan. 3. 9. & Ioan. 4. 14.)

9. Præter hanc iustitiam inhærentem, agnoscimus etiã iustitiam Christi, quæ nobis imputatur: sed non eo modo, quo agnoscunt aduersarij. Nam illi putant, hominem sola iustitia Christi iustum esse, nec admittunt iustitiam inhærentem. Nos contra, hominem iustum esse iustitia inhærente, & hanc iustitiam illi dari propter iustitiam Christi, id est, propter ipsius passionem & mortem, quam pro humano genere sustinuit.

De Justificatione. 389

10. Multa obiiciunt aduersarij pro iustitia imputatiua, quæ nullius momenti sunt. Primò illud Rom. 4. 5. *Credenti in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam.* Respondeo. Nihil ad rem. Nam aliud est, fidem, quæ in nobis est, imputari nobis ad iustitiam: aliud, iustitiam Christi, quæ extra nos est, imputari nobis ad iustitiam. Illud prius asserit Apostolus, hoc posterius non asserit.

11. Secundò obiiciunt illud Rom. 5. 19. *Per unius obedienciam iusti constituuntur multi.* Hinc confici putant, ipsam Christi obedienciam, nostram esse iustitiam, quia per illam iusti constituimur. Respondeo. Fatemur quidem, nos meritorie iustos constitui per obedienciam Christi, non tamen formaliter. Et hoc sentit Apostolus. Opponit enim obedienciam Christi, inobediencie Adami: & sicut per hanc iniustos, ita per illam iustos

constitui nos asserit. At verò per inobedientiam Adami, non formaliter, sed meritoriè constituimur iniusti: ergo similiter per obedientiam Christi, non formaliter, sed meritoriè constituimur iusti. Sicut enim Adam per suam inobedientiam meritus est posteris, ut in seipsis contraherent peccatum originale, quo in se iniusti fiunt: ita è contrario, Christus per suam obedientiam meritus est, ut in seipsis haberent gratiam, seu iustitiam inhærentem, qua in se iusti sunt. Vide Augustinum lib. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 9. Omitto similes obiectiones.

CAPVT XVII.

De fide iustificante.

1. **T**Ria docent aduersarij. Primò, solam fidem iustificante. 2. Hanc fidem iustificantem in

eo consistere, ut certò credas, peccata omnia tibi remitti propter merita Christi. 3. Distingui autem à fide historica & miraculorum. Addunt Calvinistæ àlia tria. 1. Fidem iustificantem donari solis prædestinatis. 2. Et semel habitam amitti non posse. 4. Et facere hominem certum ac securum de sua iustitia, perseverantia, prædestinatione, & vita æterna. Hinc emergunt variaz quæstiones.

Prima Quæstio.

2. An sola fides iustificet? Primò certum est, fidem non iustificare formaliter, quia forma, à qua homo formaliter est iustus, non est fides, sed iustitia. Secundùm nos, iustitia inherens; secundùm aduersarios, iustitia imputatiua. Secundò certum est, non solam fidem iustificac dispositiuè, sed etiam timorem, penitentiam, charitatem, pœnitentiam. Nm, sicut de fide scriptum est,

Bb 4 Rom.

Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem; ita de aliis, Ecclesiast. 1. 28. Qui sine timore est, non poterit iustificari. Et prouerb. 28. 25. Qui sperat in Domino, sanabitur. Et 1. Ioan. 3. 14. Qui non diligit, manet in morte. Et Act. 2. 28. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque utstrum in remissionem peccatorum.* Tertio, cubium manet, an sola fides dici possit iustificare, quia sola apprehendit iustitiam Christi? Affirman aduersarij. Ego distinguo. Verum est solam fidem apprehendere iustitiã Christi: falsum est, nos iustificari per solam iustitiam Christi, ãde apprehensam: ac proinde falsum, solam fidem hoc sensu iustificare.

3. Obicitur 1. illud Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidẽ sine operibus legis.* Et 1. ph. 2. 5. *Saluati estis per fidem non ex operibus.* Hinc colligunt aduersarij sola fide hominem iustificari: quia

Aposto

De fide iustificante. 393

Apostolus opponit fidem operibus. Cum ergo dicit, hominem iustificari fide sine operibus, excludit omnia opera præter fidem: ergo etiam excludit actum timoris, spei, dilectionis, & pœnitentiæ. Respondeo. Duplicia sunt opera: alia præcedunt fidem: alia sequuntur. Priora excludit Apostolus, non posteriora. Cum ergo actus timoris, spei, dilectionis, & pœnitentiæ sequantur fidem, & in fide fundati sint, certum est non excludi. Hanc autem esse mentem Apostoli, inde constat, quia vult ostendere, nec Iudæos ex nuda observatione legis Mosaicæ: nec gentiles propter bona opera, ante fidem susceptam patrata, iustitiam à Deo consequi potuisse, aut consecutos esse, sed ex fide in Christum: fidem esse initium salutis & iustificationis: nec dari ex præcedentibus operibus. sed esse donum Dei,

Vide Augustinum libr. de Præ-

destinatione Sanctorum, capite 7.
& in præfatione Psalmi 31. &
alibi.

4. Obiicitur 2. ex eodem Apo-
stolo, hominem iustificari gratis,
ac proinde sola fide, Rom. 3. 24.
Iustificati gratis per gratiam ipsius.
Respondeo. Iustificatio dicitur
gratuita, non quia sola fide, sed
quia non meremur illam per vlla
opera, siue fidei, siue fidem præ-
cedentia. (Concil. Trident. sess. 6.
cap. 8.)

5. Obiicitur 3. Scripturam solius
fidei mentionem facere, quando ait
de iustificatione & remissione pec-
catorum, Lucæ 7. 50. *Fides tua te
saluam fecit: & Ioan. 1. 12. Dedit
eis potestatem filios Dei fieri, his, qui
credunt in nomine eius. Et Ioan. 3.
36. Qui credit in Filiū, habet vitam
æternam.* Respondeo. Sicut Scri-
ptura aliquando meminit solius
fidei, ita aliquando meminit solius
charitatis, Lucæ 7. 47. *Remittun-*

tur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Alterà Quæstio.

An fides iustificans in eo constat, ut quis certò credat, peccata omnia sibi esse remissa propter merita Christi? Affirmât aduersarij. Sed malè. Primò, quia ipsi docent, nihil fide credendum esse, nisi quod habetur in Scriptura: at ibi non habetur, Lutherò, aut Caluino remissa esse peccata: ergo id fide credendum non est. Secundò, quia si certò credût peccata sibi remissa esse, frustra orant, *Dimitte nobis debita nostra*. Tertiò, testimonia Scripturæ, quæ ipsi adferunt pro fide iustificante, sunt hæc scilicet Matth. 9. 2. *Videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et infra vers. 22. *Confide, filia, fides tua te saluã fecit.* Et Lucæ 17. 19. *Vade, quia fides tua te saluã fecit.* Hæc & similia importunè nobis

396 *Liber I. Cap. XVII.*

nobis obiciunt aduersarij pro sola fide iustificante, & tamen nullo modo intelligi debent de fide, qua quis credit peccata sibi remissa esse, sed de fide, qua paralyticus & alij egroti credebant, se à Christo sanari posse; vt ex contextu patet.

7 Obici potest illud ex Symbolo, *Credo remissionem peccatorum*. Sed frustra: nã sensus illius articuli nõ est: Credo mihi remissa esse peccata: sed, Credo & profiteor, in Ecclesia Catholica esse donum remissionis peccatorum, quod per Baptismum & alia Sacramenta percipitur. Vnde, quod in Symbolo Apostolico dicitur: *Credo remissionem peccatorum*, in Constantinopolitano explicatur: *Confiteor vnũ Baptisma in remissionem peccatorum*. Et Catechumeni, qui ante Baptismum & recitant & credunt totũ fidei Symbolum, non iam habent, sed expectant remissionem per Baptismum obtinendam.

Tertia

Tertia Quæstio.

8. An fides iustificans differat à fide historica & miraculorum? Adversarij distinguunt triplicem fidem. Vnam historicam, qua credimus vera esse, quæ narrantur in Scripturis. Alteram miraculorum, qua credimus nihil esse, quod à Deo fieri non possit. Tertiam promissionum, qua credimus veras esse promissiones Dei de gratuita peccatorum remissione per merita Christi. Addunt, Nos nec prima, nec secunda, sed sola tertia iustificari. Hanc iterum aiunt duplicem esse: vnam generalem, qua generatim credimus promissam esse remissionem peccatorum iis omnibus, qui in Christum credunt. Alteram specialem, qua vnusquisque in particulari promissionem illam sibi applicat, credendo omnia peccata sibi remissa esse. Hanc specialem proprie

398 *Liber I. Cap. XVII.*

priè esse illam, qua iustificamur.

9. De hac triplici fide sic scribit noster Maldonatus in cap. 9. Matthæi: *Ista triplex fides, quã isti nuper inuenerunt, figmentum est, somnium est, portentũ est, chimera est: si unam haberent fidem, omnem haberẽt, quia triplicem habent, nullam habent. Aptissimè. Primò, quia fides illa specialis iam explosa est. Ostendi neminem posse certò credere, sibi remissa esse peccata, nisi à Deo id speciatim reuelatũ sit. Secundò, falsum est, fidem miraculorum non iustificare. Certè fides illa, de qua loquitur Christus, Marcì 16. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: fides iustificãs est; & tamen est fides miraculorũ, vt patet ex verbis sequentibus: Signa autem eos, qui crediderint, hac sequentur. In nomine meo Dæmonia eijcient.* Falsum quoque est, fidem historicam non iustificare. An non fides historica est, qua credimus Christum*

stum

De fide Iustificante. 399

stum esse crucifixum, mortuum, sepultum, descendisse ad inferos, resurrexisse à mortuis, & ad cœlos ascendisse? Nemo dubitat. Et tamen eadem illa fides iustificans est, vt patet ex Symbolo fidei, & ex Scriptura. Rom. 10. 9. *Si in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.* Et 1. Corinth. 15. 1. *Notũ facio vobis Euangelium, per quod saluamini, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, &c.*

Quarta Quæstio.

10. An fides detur solis prædestinatis? Affirmat Calu. lib. 3. Inst. cap. 22. §. 10. Sed falsò: nam etiam Iudas proditor, & Simõ Magus, & Nicolaüs Antiochenus aliquando crediderunt, & tamẽ nõ erant prædestinati. De Iuda constat, Ioan. 670. *Nõne ego vos, duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* De Simone, Act.

§. 12.

400 Liber I. Cap. XVII.

5.11. *Cum* verò credidissent Philippo euangelizãti de regno Dei, & in nomine Iesu Christi baptizarentur viri ac mulieres, tunc Simon & ip'e credidit, & cum baptizatus esset, adhaerebat Philippo. De Nicolao Act. 6.

3. Considerate viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto & sapientia. Et elegerunt Stephanum, & Philippum, & Procorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum.

Quinta Quæstio.

11. An fides amitti possit? Caluianus lib. 3. cap. 2. §, 11. asserit, amitti non posse. Sed apertè contra Apostolum, 1. Timoth. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus est Hymeneus & Alexander.* & cap. 4. 1. *In nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris.* Et ratio est, quia si fides amitti nõ potest, vnde tot sũt

Hæreti

De fide Iustificante. 401

Hæretici in mundo? *Oportet hæreses esse*, inquit Apostolus. Hoc autem interest inter Hæreticos & paganos, quòd hi fidem nunquam habuerunt; illi habuerunt, & amiserunt. Et iam antè ostendi, Simonem Magum & Nicolaïum Antiochenum, habuisse fidem, qui tamen postea Hæretici facti sunt.

Sexta Quæstio.

12. An fides faciat hominem certum de sua iustitia, perseverantia & prædestinatione? Affirmat Calvinus in Antidoto Conc. Tridët. sess. 6. c. 10. 13. & 14. Et apertè sequitur ex ipsius fundamētis, quæ sunt hæc. **Primum**, fidem dari solis prædestinati. 2. Eam non amitti. 3. Sola fide hominem iustificari. 4. **Qui** fidem habet, certum esse de sua fide. Hinc sequitur, si is, qui fidem habet, certus est de sua fide, certum quoque esse de sua iustitia, quia sola fides iustificat: certum de sua

perseuerantia, quia fides iustificans non amittitur: certum de sua prædestinatione, quia fides datur solis prædestinatis. Hæc Caluini opinio refellitur ex iisdem principiis, quibus innititur. Nam tria priora manifestè falsa sunt, vt probatum est. Quartum verò, siue verum, siue falsum sit, nihil ad rem facit. Nam, et si is, qui fidē habet, certus esset de sua fide, nō tamē certus esset de sua iustitia, si sola fides non iustificat; nec certus de perseuerētia, si fides amitti potest; nec certus de prædestinatione, si fides communis est reprobis & prædestinatis.

CAPVT XVIII.

De Obseruatione Legis.

I. **C**ONTROUERSIA est, an homo iustus in hac vita, nō quidem suis viribus, sed cum auxilio diuinæ gratiæ, possit obseruare legem Decalogi? Affirmant Catholici, negant adue

De Observatione Legis. 403
aduersarij, quia nec illud præceptū,
Nō cōcupisces; nec illud, Diliges Do-
minum Deum tuum ex toto corde
tuo; nec reliqua seruari possunt.
Hinc inferunt, iustum non obligari
ad seruandam legem; tum, quia
seruari non potest: tum, quia Chr-
stus liberauit illum ab obseruatio-
ne legis, 1. Timoth. 1. 9. *Iusto non est*
lex posita. Et Galat. 3. 13. *Christus*
nos redemit de maledictō legis.

I. Conclusio.

1. Illud præceptum, *Non concupi-*
sces, seruari potest in hac vita ab
homine iusto, cum auxilio diuinæ
gratiæ. Ratio est, quia illo præcepto
non prohibetur motus cōcupiscen-
tiæ indeliberatus, seu consensum
præueniens, sed ipse consensus, qui
est in nostra potestate. Hoc constat
ex Scriptura. Quod enim vno loco
ait, *Non concupisces*; alibi explicat,
Ecclesiast. 5. 2. *Ne sequaris in forti-*
tudine tua cōcupiscētiam cordis tui.

404 *Lib. I. Cap. XVIII.*

Et c. 18. 30. Post concupiscentias tuas non eas. Et Rom. 6. 12. Non regnet peccatū in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius. Vnde August. lib. 1. de nuptiis & concupisc. c. 23. Concupiscentia, inquit, in renatis non est peccatum, quando illa ad illicita opera non consentitur. Et lib. . . contra Iulianum, c. . . Aliud est habere mala desideria carnis; aliud tradi eis consentiendo.

3 Dices, In duobus illis præceptis Decalogi, *Non mœchaberis, & Non furtum facies*, prohibetur consensus in concupiscentiam vxoris & rei alienæ: Ergo in hoc præcepto, quod in eodem Decalogo sequitur, *Non concupisces*, prohibetur motus concupiscentiæ sine consensu; alioqui idem bis prohibetur. Respondeo. In duobus prioribus prohibetur adulterium & furtum, quod externo opere committitur: in alio, quod solo consensu perficitur. Voluit enim Deus significare, non solum

De Observatione Legis. 405
lūm peccari externo opere , sed
etiam interno consensu , vt expli-
cat Christus; Matth. 5. 22.

II. Conclusio.

4. Etiam illud præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, seruari potest. Certè Dauid & alij seruarunt. Psalm. 118. 10. *In toto corde meo exquisiui te.* Et 3. Reg. 14. 8. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo.* Et 4. Reg. 23. 25. de Iosia, *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum toto corde suo, & in tota anima sua, & in uniuersa virtute sua iuxta omnem legem Moysi.* Idem dici potest de Abrahamo, Moyse, Samuèle , Elia, Ieremia, & aliis Prophetis. Idem de B. Virgine , Apostolis , Stephano, Timotheo, Tito, & multis aliis, de quibus prædictum est, Deut. 30. 6.

406 *Lib. I. Cap. XVIII.*

Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas eum in toto corde, & in tota anima, v: possis viuere.

5. Dices, Diligere Deum ex toto corde, nihil aliud est, quàm tantum cor nostrum, quantũ quantum est, in eo solo diligẽdo occupari. Hoc autem in hac vita fieri non potest. Respondeo. Alius est sensus illius præcepti, nimirum vt diligamus Deum ex toto corde, id est, vt diligamus eum super omnia; vt præferamus illum rebus aliis; vt nullius rei amorem, Dei amori anteponamus, vt nullius creaturæ amore, vel timore, velimus Deum offendere, & ab illius amore recedere. Hic verus ac germanus sensus est. Hunc expressit Apostolus, Rom. 8. 39. *Nulla creatura poterit nos separare à charitate Dei.* Et Christus, Matth. 10. 37. *Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus.*

III.

III. Conclusio.

6. Tota lex Decalogi seruari potest ab homine iusto. Primò, quia, si duo præcepta, quæ videbantur omnium difficillima, seruari possunt, cur nõ etiam reliqua? Secũdò, qui diligit Deum ex toto corde, præfert illum omnibus creaturis, nec intuitu vllius creaturæ vult illum offendere: ergo seruat omnia illius præcepta, quia, si vel vnum non seruaret, iam illum offenderet. At homo iustus potest illũ diligere ex toto corde, vt probatum est: Ergo potest omnia illius præcepta seruare. Immo si propriè loquamur, hæc duo, *amare Deum ex toto corde, & mandata Dei custodire*, vel re ipsa idẽ sũt; vel certè alterũ cum altero necessariò connexum. Fieri enim non potest, vt quis diligat Deum ex toto corde, & non seruet omnia eius præcepta. Hinc in Scriptura ferè semper coniunguntur,

tur, vt Exodi 20.6 Deut. 10.12. Iosue 22.5. Ioan. 15.10. & alibi.

7. Obiici solet illud Act. 15.10. *Quid tentatis imponere iugum super ceruices discipulorū, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Respondeo. Apostolus ibi non loquitur de lege Decalogi, de qua hīc disputamus, sed tārūm de ceremoniali. Contendit enim Christianos nō esse obligandos ad circūcisionē & similes ceremonias Iudaiicas, duplici ex causa. 1. quōd sint iugum graue & importabile. 2. quōd sint inutiles ad iustificationem. Non intelligit autem iugum absolute importabile, sed quod ægrè ac difficulter portari possit. Nam si omninō portari non potuisset, falsum esset, quod scriptum est de Zacharia, & Elisabetha, Luc. 1.6. *Erant ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.*

I V. Conclusio.

8. Homo iustus non est liber ab obligatione legis Decalogi, ut fingunt aduersarij. Nam Christus expressè dicit, Matth. 11. 29. *Tollite iugum meum super vos.* Et c. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et Ioan. 15. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis, qua ego precipio vobis.* Et Apostolus, Iacobi 2. 8. *Si tamen legem perficitis regalem.* An hîc dicent aduersarij? Non tollimus iugum tuum super nos, quia importabile est. Volumus ad vitam ingredi, sed per solam fidem, non per observationem mandatorum. Sumus amici tui, etiamsi non facimus, quod precipis. Nolumus perficere legem regalem. Planè nouum Euangelium.

9. Obiicitur illud Gal. 3. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis.* Respondeo. Aliud est. Christum liberasse nos ab observatione legis, C c 5 quod

410 *Liber I. Cap. XVIII.*

quod meritò negamus: aliud, redemisse nos de maledicto legis, quod cum Apostolo asserimus. Nam per sua merita obtinuit nobis gratiam, per quam possimus legem implere, & maledictionem euadere.

10. Obiicitur & illud 1. Tim. 1. 9. *Iusto nõ est lex posita, sed iniustis, & non subditis.* Respõdeo. Duplex est vis & potestas legis, vt rectè docet D. Thom. in 1. 2. quæst. 96. art. 5. & alij passim. Vna directiua; altera coactiua. Lex ergo posita est omnibus, tã iustis, quàm iniustis, quoad vim directiuam; quia scilicet dirigit & præscribit omnibus, quid agere, vel non agere debeant. At quoad vim coactiuam, non est posita iustis, sed tantùm impiis; quia iusti sponte, libenter, & alacriter ex instinctu charitatis, faciunt ea, quæ à lege præscribuntur; nec opus est, eos cogere ad legis obseruationem. Impij contrà, sæpè recalcitrant, & à legis obedientia se subducunt, id-
eoque

eoque quodammodo cogi ad obsequium debent.

C A P V T X I X.

De merito bonorum operum.

1. **Q**uestio est, an homo iustus, cum gratia dei, possit facere bona opera, quæ apud Deum meritoria sint vitæ æternæ. Negant aduersarij, quia putant peccatum originale manere in hominibus iustis, & eius contagione infici & contaminari omnia ipsorum opera, ita ut potiùs mortem mereantur, quàm vitam æternam. Vide Calvinum lib. 2. Inst. c. 1. § 9. & lib. 3. c. 15. §. 3. Nos contrà asserimus, Primò, quædam iustorum opera esse bona, honesta, & Deo grata. Secūdò, eadem esse meritoria vitæ æternæ.

2. Prior pars assertionis probatur ex contrario fundamento. Nam

ex

412 *Liber I. Cap. XIX.*

ex fide certum est, omnia peccata tolli in iustificatione, & infundi gratiam, seu iustitiam inhærentem, quæ facit hominem Deo gratum, iustum & sanctum, ut cap. 16. probatum est. Vnde sequitur, sicut ab homine iniusto procedunt opera mala, ita à iusto procedere bona & Deo grata. Quò spectat illud Christi, Matth. 7. 18. *Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.* Et Ioan. 15. 5. *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Hinc colligo duo argumenta. Vnum: Arbor bona non potest facere malos fructus: sed homo iustus est bona arbor, Psalm. 91. 13. Ergo homo iustus non potest facere malos fructus. Alterum, Omnis palmet, qui est in fœcunda vite, potest facere bonum fructum: sed Apostoli erant palmites in Christo, tanquam in fœcunda vite: Ergo poterant
facere

facere bonū fructum. Idem est de aliis iustis.

3. Obiicitur illud Isaiaë 64 6. *Et facti sumus, ut immundi, omnes nos, & quasi pannus mēstruata, uniuersa iustitia nostra.* Respon. Non loquitur Propheta de iustis, sed de impiis: nec de omnibus, sed tātūm de Iudæis: nec de omnibus illorum operibus, sed solūm de sacrificiis & neomeniis, in quibus illi maximē suam iustitiam collocabant; quæ tamen Deus execrabatur, iuxta illud Isaiaë 1. 13. *Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi, &c.*

4. Deinde obiicitur illud Ecclesiastæ 7. 21. *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Respondeo. Hoc non debet intelligi de peccatis mortalibus, quia de illis scriptum est, 1. Ioan. 3. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit; sed de venialibus, iuxta illud Prouerb. 24. 16. Septies in*

in die cadit iustus, & resurget. Et Iacobi 9. 2. In multis offēdimus omnes.

5. Posterior pars probatur, quia vita æterna in Scripturis vocatur merces, seu præmium bonorū operum. Matth. 5. 12. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis* Et c. 20. 8. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Et Rom. 2.

6. *Deus reddet unicuique secundum opera sua: iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quarūt. vitam æternam, &c.* Et 1. Cor. 3. 8. *Vnusquisque propriam mercedē accipiet secundum suum laborem.* Et Galat. 6. 8. *Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Et 2. Timoth. 4. 7. *Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.*

Prima Obiectio.

6. Vita æterna est hæreditas: sed hæred:

hæreditas debetur filiis , non ex merito, sed ex iure: Ergo, &c. Respondeo: Est hæreditas, respectu infantium , qui cum Baptismo moriuntur. Est hæreditas & merces simul, respectu adultorum , iuxta illud Colos. 3. 23. *Quodcūque facitis, ex animo operamini. sicut Domino, & non hominibus ; scientes, quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Nec hoc mirum videri debet. Primò quia adulti non sunt filij Dei per naturam , sed per adoptionem. Deus autem adoptauit illos cum hac conditione, vt non adirent hæreditatem , nisi vellent mandatis Dei obtemperare , & obtemperando hæreditatem promereri. Deinde simile est de Christo. Nam iure hæreditatis , (supposita vnione hypostatica) debebatur illi gloria corporis, & exaltatio nominis ; & tamen suis meritis eam obtinuit. Philippenf. 2. 8.

Secunda

Secunda Obiectio.

7. Scriptura dicit, nos esse seruos inutiles, Luc. 17. 10. *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus. Quid ergo meremur? Nihil. Respondeo. Hinc apparet, quomodo aduersarij abutantur Scripturis. Paulò antè obiecerant, nos esse filios, & vitam æternam deberi nobis titulo hæreditatis, sine vllò nostro labore. Nunc obiiciunt, nos esse seruos inutiles, quibus nihil debeatur. Nimirum hoc agūt, vt veritatem oppugnent, quocunque modo id fiat. Deinde, quero ex ipsis, an Christus vocet illos seruos inutiles, qui seruant omnia præcepta: an eos, qui non seruant? Si prius, ergo serui Dei possūt omnia præcepta seruire, quod est contra aduersarios. Si posterius, nihil contra nos concluditur. Fatemur enim eos, qui non seruant præcepta, seruos esse*
 inuti

inutiles, & non mereri vitam æternam; cuiusmodi sunt Lutherani & Calvinistæ.

8. Sed ad rem. Verba Christi possunt habere triplicem sensum. Primus est, nos ex nobis esse seruos inutiles; quia tametsi faciamus omnia, quæ præcepta sunt; non tamen nostris viribus, sed gratia Dei facimus. Ita explicat Ambrosius lib. 8. in Lucam. Vnde dupliciter possumus nos ipsos considerare. Primò; quoad nostras vires, quatenus ex Adamo nascimur; & ita sumus serui inutiles. Secundò, quoad cooperationem diuinæ gratiæ, quatenus in Christo renascimur; & ita sumus serui utiles. 2. Timothei 2. 21.

9. Secundus sensus est, nos esse seruos inutiles, respectu Dei, etiã si omnia præcepta seruemus, quia nullam utilitatem Deo præstamus, nec ipse bonorum nostrorum indiget. Ita exponit Beda in

418 *Liber I. Cap. XIX.*

Commentario. Hinc etiam patet, nos posse vocari seruos utiles & inutiles: utiles, respectu nostri, quia quidquid boni facimus per observationem mandatorum, cedit in nostrum commodum & utilitatem: nobis serimus & metimus. Inutiles, respectu Dei, quia nihil utilitatis illi accedit ex nostro labore, & industria.

10. Tertius sensus est, nos esse seruos inutiles; etiam si omnia præcepta exequamur, quia nisi deus liberali pacto nobiscum conuenire voluisset, nullam mercedem ex iustitia potuissimus à Deo petere. Ita exponit Augustinus serm. 3. de verbis Domini. Vnde rursum apparet, quomodo dicamur utiles, & quomodo inutiles. Nam quidquid facimus, inutiles sumus ad mercedem vitæ æternæ, secluso diuino pacto & promissione: utiles interueniente pacto & promissione.

11. Ex his sensibus eligant aduersarij

uersarij, quem velint, & facile aduertent, se nihil contra merita bonorum operum efficere. Hoc miror, cum tam diligenter inquirent testimonia Scripture, quibus vocamur inutiles, cur dissimulent ea, quibus vocamur vtilis. Mat. 25. 22. *Euge, serue bone & fidelis: quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.*

Tertia Obiectio.

12. Apostolus ait, Rom. 8. 18. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Vnde sequitur, nullam esse proportionem inter nostra opera, & vitam æternam. At inter meritum & præmium debet esse proportio. Respondeo. Idem Apostolus ait, 2. Thess. 1. 5. *Vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.* Vbi videtur agnoscere proportionem. Igitur explicandum est, quomodo vtrunque verum sit. Ac primò, si spectemus durationem temporis,

420 *Liber I. Cap. XIX.*

nulla est proportio inter opera præsentia & futuram gloriam. Nam hæc æterna est, illa momentanea sunt. Si verò spectemus gratiam, à qua procedunt opera meritoria, iam inter illa & gloriã cœlestem est proportio, quia gratia est semen gloriæ, vt loquuntur Theologi. Sicut ergo sufficiens est proportio inter semen & arborem, ita inter gratiam & gloriam. Quòd autem hæc proportio sufficiat, licet nulla sit proportio durationis, patet ex illo 2. Corinthiorum 4. 17. *Id quod in presenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, æternam gloria pondus operatur in nobis.* Hic utrunque, quod diximus, fatetur Apostolus. Alterum, quòd opera nostra sint momentanea; gloria verò æterna. Alterum, quòd nihilominus opera momentanea operentur, seu mereantur æternam gloriam. Hæc autem vis merendi est à gratia.

C A

CAPVT XX.

De Ieiunio & Abstinencia.

NOs in Ecclesia Catholica solemus seruare varia ieiunia; præsertim Ieiunium Quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, & abstinentiam à carnibus feria sexta & sabbatho. Idque propter præceptum Ecclesiæ, quod antiquissima consuetudine introductum est. Sicut enim in veteri Testamento sæpè indicta sunt ieiunia, ac nominatim à Rege Saule (1. Reg. 14. 24.) & à Iosaphat (2. Paralip. 20. 3.) & à Rege Niniuitarum (Ionæ 3. 5.) & ab Esdra (1. Esdra 8. 21.) & ab Esther (Esth. 4. 16.) sic etiã statuit Ecclesia, vt Christiani certis anni temporibus ieiunarent, tum ad Deum placandum tum ad exercitium temperantiæ & obedientiæ. Quod futurum prædixit Christus, Matth. 9. 15. *Venient autem dies,*

422 Liber I. Cap. XX.

cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

2. Aduersarij contemnunt præceptum Ecclesiæ, & hoc solum faciendum aiunt, quod à Deo præcipitur. Ieiunium autem non præcipitur à Deo. Mira res! Urgent præceptum Dei, & illud ipsum contemnunt. Deus præcipit, vt audiamus Ecclesiam, & illi obtemperemus. Aduersarij non volunt. Audiant saltem, quid fecerint Rechabithæ, quibus à parente suo Ionadab mandatum fuit, vt ipsi & vxores eorum, & omnes posterij perpetuò abstinerent à vino. Non obiecerunt, quod nostri aduersarij obii-ciunt, nihil faciendum esse, nisi quod Deus præcipit; sed dixerunt: *Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vo & filij vestri in sempiternum.* Es propterea à Deo laudati sũt, & peculiari benedictione affecti. Verba bene

benedictionis sunt hæc : *Non deficiet vir de stirpe vestra, stans in conspectu meo, cunctis diebus.* Ieremiæ

35. Hinc discant aduersarij, Catholicos non minùs rectè ac laudabiliter facere, seruando præceptum Ecclesiæ, quàm Rechabitæ fecerant, seruando præceptum parentis sui Ionadab. Non enim minùs laudabile est obedire communi

Matri Ecclesiæ, quàm

obedire priuato

homini.

* * *

LIBER SECVNDVS.

De Controversiis Lutheranorum.

TRIA sunt propria dogmata Lutheranae religionis. Primum, quod corpus & sanguis Christi sit ubique. Hinc vocantur Ubiquistae, seu Ubiquitarij. Alterum, quod infantes, dum baptizantur, habeant internum actum fidei, quo credant in Christum. Tertium, quod in Eucharistia maneat substantia panis & vini, cum substantia corporis & sanguinis Christi. De quibus hoc libro disputandum est.

C A P V T I.

De Ubiquitate.

2. **L**utherani docent Christum secundum humanitatem esse ubique: in cœlo, in terra, in inferno: in pane, vino, ceruisia, lacte, oleribus, carnibus: in culina, macello, foro. Discrepant tamen inter se. Nam aliqui dicunt, illum esse ubique ab instanti conceptionis: alij post Resurrectionem, alij post Ascensionem: alij post Sessionem ad dextram Dei Patris.

2. Sed errant: quia constat ex Evangelio, Christum, cum in terris esset, non fuisse ubique. Marci 16.

6. *Iesum queritis Nazarenū crucifixum: surrexit, non est hic.* Et Ioan. 6.

24. *Cum vidisset turba, quod Iesus non esset ibi.* Similiter constat, sæpè locum mutasse. Ac primò fuisse in utero materno: deinde extra uterum in stabulo: mox in Ægypto:

D d s iterum

iterum ex Ægypto rediisse in Nazareth, & sic deinceps. Quæ omnia declarant, non fuisse vbiq̄ue. Nam si secundum humanitatem fuisset vbiq̄ue, non potuisset de loco in locum migrare; sicut nec Deus, quia secundum diuinitatem vbiq̄ue est, de loco in locum migrare potest.

3. Dupliciter respondent Lutherani. Aliqui dicunt, non fuisse vbiq̄ue localiter & visibiliter; fuisse tamen vbiq̄ue illocaliter & inuisibiliter. Sed frustra. Primò, quia inde sequitur, corpus & sanguinem Christi, in instanti conceptionis fuisse localiter in utero materno, illocaliter in toto mūdo: ac pròinde Christum in utero conceptum fuisse localiter, & in toto mundo illocaliter. Item, in cruce passum esse visibiliter & localiter; in toto mundo inuisibiliter & illocaliter. Immò duplici modo passū esse in cruce; semel visibiliter & localiter,
& se

De Ubiquitate. 427

& semel inuisibiliter & illocaliter. Nam si eo tempore, quo fuit visibiliter & localiter in cruce, fuit ubique inuisibiliter & illocaliter, necesse est, fuisse etiam in cruce inuisibiliter & illocaliter. Quæ omnia inaudita & absurda sunt.

4. Deinde distinctio illa non habet locum in anima Christi, quando in triduo mortis fuit separata à corpore. Tunc enim nusquam fuit localiter & visibiliter, sed ubicunque tunc fuit ibi fuit illocaliter & inuisibiliter. At certum est, non fuisse tunc ubique, quia quando deseruit corpus, & descendit ad inferos, non mansit in corpore. Et similiter, quando ab inferis rediit ad corpus, non mansit apud inferos. Non ergo fuit ubique. Si enim inuisibiliter & illocaliter discessit à corpore, non potuit inuisibiliter & illocaliter manere in corpore. Et rursum, si inuisibiliter & illocaliter rediit

rediit ad corpus, non potuit inuisibiliter & illocaliter manere apud inferos.

5. Denique hæc distinctio non soluit difficultatem, quæ sumitur ex motu locali. Nam si humanitas Christi secundum substantiã suam est ubique, certum est, quòd secundum substantiam suam non possit de loco in locum migrare. Substantia enim, quæ ubique est, locum mutare non potest. Nec satis est dicere, non posse locum mutare, quatenus ubique est inuisibiliter & illocaliter; posse tamen, quatenus alicubi est visibiliter & localiter. Non enim disputo de modis & accidentibus humanitatis Christi, cuiusmodi sunt, esse visibile, vel inuisibile, esse locale, vel illocale, sed de ipsa substantia. Nam hæc si re ipsa ubique est, non potest re ipsa moueri de loco in locum. Quod manifestè patet in substantia Dei, quæ, cum re ipsa sit ubique, nullo modo,

De Vbiquitate. 429

nodo, nec visibiliter, nec inuisibiliter, potest de loco migrare in locū.

6. Alij ergo respondent, Christum non fuisse vbique tempore uite mortalitatis, & hoc bene hactenus probatū esse: nihilominus cepisse esse vbique post resurrectionem. Hæc etiam responsio non valet. Primò, quia constat ipsum post resurrectionem ascendisse ad celos, ac proinde locum mutasse. Similiter in die iudicij venturum ex cælo ad nos, & sic iterum locum mutaturum. Secūdò, quia plerique Lutherani docent, humanitatem Christi esse vbique, vel vi vnionis hypostaticæ, vel per realem communicationem diuinæ immensitatis, seu omnipræsentiae, quam aiunt factam esse in instanti vnionis hypostaticæ. Si ergo nunc est vbique, necesse est fuisse vbique ab instanti conceptionis. Tunc enim hypostaticè vnita fuit personæ Verbi: & tunc, vi istius vnionis, vt Lutherani

therani contendunt, communicata est illi immensitas diuinitatis. Est autem impossibile, communicari alicui omni præsentiam, seu immensitatem, & non esse omni præsentem: sicut impossibile est, communicari alicui albedinem, & non esse album.

Obiectiones Lutheranorum,

7. Prima, Quando duæ res inter se vnitæ sunt, tunc vbi est vna, necesse est & alteram esse: at humanitas Christi vnita est personæ Verbi: Ergo vbi est persona Verbi, ibi est humanitas Christi. Iam verò persona Verbi est vbique: ergo & humanitas Christi est vbique. Respondeo. Quando duæ res totaliter & adæquatè inter se vnitæ sunt, tunc vbi est vna, ibi est altera. Quando autem non totaliter & adæquatè vnitæ sunt, tunc vna potest esse alicubi, vbi altera non est. Priori modo vniuntur superficies chartæ

chartæ & albedo ; materia & forma Solis , materia & forma aquæ , intellectus & voluntas Angeli. Posteriori , caput hominis & anima , Sol & orbis solaris, clauus & rota, humanitas Christi, & persona Verbi.

8. Secunda, Per vnionem hypostaticam, non solùm persona & diuinitas Verbi , sed etiam attributa diuinitatis , omnipotentia , omnipræsentia, & omniscientia , communicata sunt humanitati Christi. Ergo humanitas per communicatam sibi omnipræsentiam , facta est vbique præsens , & sic de aliis. Antecedens patet ex illo Coloss. 2. 9. *In ipso , id est, in Christo, inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* At plenitudo diuinitatis complectitur omnia attributa diuina. Itē ex illo Matth. 11. 27. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Si omnia , ergo etiam omnipræsentia.* Respondeo. Tripliciter intelligi

432 *Liber II. Cap. I.*

ligi potest, quòd attributa diuina
còmmunicata sint humanitati Chri-
sti Primò, quòd communicata sint
illi, non in se, sed in persona Verbi.
Sic verum est. Nam humanitati
datum est, vt subsistat in persona
Verbi, quæ est omnipotens, omni-
scia, vbique præsens. Secùdò, quòd
communicata sint illi, etiam in se-
ipso: non tamen proximè, imme-
diatè & formaliter, sed mediatè,
consequenter, & identicè. Sic etiam
verum est. Nam sola subsistentia
Verbi proximè, immediatè & for-
maliter communicata est humani-
tati in se, & per illam proximè, im-
mediatè & formaliter subsistit hu-
manitas. Sed quia illa subsistentia
re ipsa idem est cum essentia & at-
tributis diuinis, ideò consequenter
& identicè, essentia & attributa di-
uina communicata sunt humani-
tati: non vt humanitas per illa sit
omnipotens, omniscia, & vbique
præsens, sed vt per illa, quatenus
idem

identificatur cum substantia, subsistat. Tertio, quod communicata sint ipsi humanitati in se proxime, immediate, & formaliter, sicut substantia illi communicata est: ac proinde sicut recte dicitur, humanitatem Christi subsistere substantia diuina; sic etiam recte dici, omnipotentem esse omnipotentia diuina: & omnisciam omniscientia diuina, & ubique presentem omnipresentia diuina: sic intelligunt Lutherani: & hoc sensu nos illos impugnamus. Nam si illa tria attributa diuina hoc modo communicata essent humanitati, etiam hæc tria essent communicata, Esse actum purum, Esse æternum, Esse independentem, cum sit par ratio omnium, & testimonia Scripturæ à Lutheranis allata, æquè de omnibus intelligi possint. At hæc tria posteriora non sunt communicata humanitati in se proxime & formaliter: Ergo

nec illa tria p̄tiora. Minor patet, quia humanitas non est in se formaliter actus purus, cū sit ens in se compositum : nec in se est ab æterno, cū sit creata in tempore : nec est independens, cū dependeat à Deo.

9. Illud autem Apostoli, quod obijcitur à Lutheranis, *In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*; non intelligitur de humanitate Christi. de qua hīc disputamus; sed de ipso Christo. Cū enim Christus sit verus Deus, & verus homo: necesse est, ut sicut in eo est plenitudo humanitatis, sic etiam sit plenitudo divinitatis. Vel, quod idem est, sicut in eo est natura humana cum suis proprietatibus & attributis : sic etiam sit natura divina cum suis proprietatibus & attributis. Similiter illud *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*: dictum est de Christo, non de humanitate Christi. Potest autem dupliciter intelligi.

intelligi. 1. Quòd omnia sint illi tradita per æternam generationem. Et sic non est ad propositum. 2. Quòd omnia sint illi tradita per unionem hypostaticam; non tamè in ipsa humanitate, sed in persona Verbi.

Tertia Obiectio.

10. Apostolus disertè ait Christum post ascensionem fuisse ubique, seu impleuisse omnia loca, Eph. 4. 10. *Ipse est, qui ascendit supra omnes cælos, ut impleret omnia.* Respódeo. Sensus est, Christum priùs descendisse ad inferos, ac deinde per aërem ascendisse supra omnes cælos, ut omnia loca, infima, media, summa, successivè impleret per suam præsentiam, gloriam, victoriam, triumphum: & sic caperet possessionem sui imperij in omnes creaturas, & tanquàm Rex selenni pompa inaugura

436 *Liber II. Cap. I.*

guraretur. Vnde S. Bernardus serm. 2. de Ascensione Domini, ait : *Iam enim cum se Dominum uniuersorum, quæ sunt in terra, & in mari, & in inferno, probasset, nõ restabat, nisi ut aëris & cælorum se esse Dominum approbaret.*

Quarta Obiectio.

11. Christus secundum humanitatem sedet ad dextram Dei. (Colos. 3. 1. & Heb. 1. 13.) sed dextra Dei est ubique : Ergo Christus secundum humanitatem est ubique. Respondeo. Sensus est, Christum sedere ad dextram Dei, id est, æqualem esse Deo in potentia, gloria, & maiestate : non quòd hæc æqualitas data sit Christo homini in humanitate, sed in persona Verbi. Non enim factum est, ut humanitas in seipsa sit æqualis Deo in potentia, gloria & maiestate : sed ut sit humanitas personæ Verbi, quæ habet æqualem
poten

potentiam, gloriam, & maiestatem cum persona Patris. D I C E S. Hoc factum est in instanti incarnationis, quando humanitas Christi vnita fuit personæ Verbi. Apostolus autem loquitur de sessione ad dexteram dei Patris, quæ contigit post ascensionem. Respondeo. In illa sessione duo spectari debent. 1. Æqualitas Christi cum Deo Patre. Hæc illi data est in instanti incarnationis. 2. Manifestatio illius æqualitatis. Hæc facta est in ascensione, quando Christus tanquam victor & triumphator cum solenni pompa ascendit ad cælum, & cœpit agnosci ac honorari, tanquam Deus. (Philip. 1. 9.)

Quinta obiectio.

11. Christus ait, Matth. 18. 20. *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Et cap. 28. 20. *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consum-*

E c 3 *matio*

mationem sæculi. Respondeo. Christus non loquitur de præsentia corporali, sed de præsentia per suam gratiam & directionem.

CAPVT II.

De fide infantium.

1. **D**icam 1. quid sentiat Lutherus. 2. quid Lutherani. 3. quid Catholici. 4. solvam obiectiones Lutheri & Lutheranorum. Igitur Lutherus docet, infantes habere fidem actualem, qua credant in Christum, & per quam iustificentur. Hanc autem fidem gigni in infantibus partim vi exorcismi, partim orationibus Ecclesiæ, quæ adhibetur in Exorcismo, (lib. contra armatum virum Cochlæum.) Sed facilè refellitur. Primò, quia præter Lutherum, nemo hoc docet. 2. Nullum habet fundamentum in Scriptura, in qua nulla fit
 mentio

De fide infantium. 439

mentio Exorcismi. 3. Multa absurda inde sequuntur. Primò, infantes exorcizatos, si moriantur ante Baptismum, saluari posse per fidem in exorcismo acceptam, ac proinde Baptismum non esse necessarium. Nam, vt loco citato Lutherus ait, *Baptismus sine fide non iustificat: fides autem sine Baptismo iustificat.* Secundò, Exorcismum magis esse necessarium ad salutem, quàm Baptismum; quia exorcismus confert fidem iustificantem, quam Baptismus non confert. Tertiò, nos habere aliquod medium necessarium ad salutem ex sola Traditione, nempe exorcismum: quod Lutherani censent absurdum esse.

2. Hæc de Luthero. Lutherani in tres sectas diuisi sunt. Aliqui docent cum Luthero, infantes habere fidem, qua credant in Christum, vt Leonardus Hutterus in Compendio locorum Theolo-

giæ, cap. 20. de Baptismo, quæst. 11. Alij, habere pios quosdam motus, seu inclinationes in Deum, vt Philippus in locis anni 1558. titulo, De Baptismo paruulorum. Alij, habere vtrunque, & veram fidem, qua credant in Christum; & pios motus seu inclinationes in Deum, vt David Chytræus in Catechesi anni 1589. cap. 7. de Baptismo. Omnes tamen dissentiunt à Luthero in eo, quòd dicant, huiusmodi fidem, vel pios motus, non gigni infantibus per Exorcismum, sed in Baptismo per virtutem, & operationem Spiritus sancti.

3. Catholici tria statuunt. Primò, infantes in Baptismo non habere propriam fidem actualem, qua credant in Christum. Hoc enim ex Scripturis colligi non potest, vt constabit ex solutione obiectionum. Et Augustinus expressè ait, eos, qui putant infantes credere in Christum, quando bapti

De fide infantium. 441

baptizantur, iniuriam facere humanis sensibus, (epist. 57. ad Dardanum, quæst. 2.) Videmus enim infantes, partim vocis eiulatu, partim motu corporis reluctari, quando aqua Baptismi asperguntur; quod non facerent, si crederent, se per illam aquam regenerari, & filios Dei effici. Et lib. 4. de Baptismo contra donatistas, cap. 24. ait: *Infantes baptizati, non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem.*

4. Secundò, infantes in Baptismo non habere pios motus, seu inclinationes in Deum, Vel enim Lutherani, qui asserunt huiusmodi motus, volunt eos distingui à fide iustificante, vel non distingui. Si hoc posterius, iam refutati sunt; quia ostensum est, infantes non habere actum fidei iustificantis. Si prius, iam refutant seipsos. Nam

E c 5 alibi

442 *Liber II. Cap. II.*

alibi ex communi consensu docent, hominem sola fide iustificari, hîc docent infantes iustificari per pios motus, qui iuxta suppositionem, à fide distincti sunt.

5. Tertiò, infantes in Baptismo, non iustificari sine fide. Tametsi enim non habeant propriam fidem actualem, aut pios motus in Deum, ut iam dixi: acquirunt tamen habitum fidei, sicut etiam habitum spei & charitatis. Deinde præter hunc habitum, dicuntur etiam actu credere, duplici sensu. Primò, quatenus actu baptizantur. Secundò, quatenus credunt aliena fide. De priori sensu loquitur Aug. libr. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 17. *Quis nesciat, inquit, credere, infantibus esse baptizari? Nō credere autē, nō baptizari?* De posteriori, sermone 10. de verbis Apostoli: *Portantur ad Ecclesiam, & si pedibus illuc currere non possunt, alienis pedibus currunt, ut sanentur. Accommodat*

De fide Infantium. 443

commodat illis mater Ecclesia aliorū pedes, ut veniant: aliorum corda, ut credant: aliorū linguā, ut fateantur: ut, quoniam quòd acri sunt, alio peccāte pręgrauātur; sic cūm sani sunt, alio pro illis confitente saluentur.

Obiectiones Lutheranorum.

6. Prima, Nemo potest iustificari sine fide: at infātes in Baptismo iustificantur: Ergo fidē habent. maior patet ex illo, Marci 161. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Et Hebr. 1: 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Resp. Nemo adulus potest iustificari sine propria fide actuali, ut rectē colligitur ex testimoniis citatis. At infantes saluari possunt, partim fide aliena, partim propria habituali, ut dictum est.

7. Secunda, Christus disertē ait, infantes habere actum fidei, Matth. 18. 6. *Qui scandalizauerit unum de pusillis estis, qui in me credūt.* Respondeo. Christus non loquitur de
infan

infantibus, qui non sunt capaces scandalum, sed de pueris grandioribus, qui vocati accedebant ad Christum, ut ex contextu patet.

8. Tertia, Ioannes Baptista existens in utero materno habuit fidem in Christum: Ergo, &c. Respondeo. Exemplum Ioannis Baptistæ non facit regulam generalem, sicut nec exemplum asinæ Balaam, ut rectè notat Augustinus epist. 57. ad Dardanum, quæst. 2. Non enim sequitur: Asina Balaam locuta est: ergo omnes asinæ loquuntur. Nec item: Ioannes Baptista credidit in Christum: ergo omnes infantes credunt in Christum. Deinde Scriptura non dicit, Ioannem credidisse, sed exultasse, ut benè aduertit idem Augustinus loco citato.

9. Quarta, si infantes non credunt, iam adstantes mentiuntur, quando respondent pro infante baptizando, *Credo. Respondeo.* Non
men

mentiuntur, quia non significant illum credere actu proprio, sed alieno, ut rectè notat D. Thomas in 3. parte, quæst. 68, artic. 9. ad 3.

Quomodo autem fides aliena possit illi prodesse, ex S. Augustino explicatum est. Prodest illi fides aliena, sicut obest peccatum alienum.

CAPVT III.

De Impanatione.

I. **L**utherani nobiscum sentiunt contra Calvinistas, Christum verè præsentem esse in Eucharistia. Sed quo modo sit præsens, in eo dissentiunt. Nos docemus fieri præsentem per transubstantiationem, id est, per conuersionem substantiæ panis & vini, in substantiam corporis & sanguinis Christi: sicut substantia aquæ in nuptiis Canæ Galilææ, conuersa est in substantiam vini. Ioan. 2. 9. Hanc conuersionem negant Lutherani,

446 *Liber II. Cap. III.*

therani, asserentes substantiam panis & vini simul manere cum substantia corporis & sanguinis Christi: Itaque Christum non fieri presentem in Eucharistia per conversionem unius substantiæ in alteram, sed alio modo. Quis autem ille modus sit, in eo discrepant. Plerique putant, præsentem fieri per Ubiquitatem. Alij per unionem hypostaticam Christi cum pane & vino. Alij per simplicem conjunctionem unius cum altero. Omnes tamen in eo conveniunt, quòd hæc propositio sit vera: *Panis est corpus Christi, Vinum est sanguis Christi.* Item, *Corpus Christi est in pane, cum pane, sub pane.* Atque hinc ortum est vocabulum Impanationis. Hæc omnia examinanda sunt.

Prima Quæstio.

2. An Christus sit præsens in Eucharistia per Ubiquitatē? Plerique Lutherani affirmant cum Luthe-

De Impanatione. 447

ro. Sed malè. 1. quia Ubiquitas iam explosa est. 2. Multi Lutherani docent, Christum non fuisse ubique præsentem, nisi post Ascensionem: ergo ante Ascensionem, vel non fuit præsens in Eucharistia: vel si fuit, non potuit esse per Ubiquitatem, sed per transsubstantiationem, quod nos docemus. 3. Quod ubique est, non mouetur de loco in locum, vt suprà demonstraui: si ergo corpus Christi est ubique, non mouetur de loco in locum. Ergo Minister Lutheranus, quando alicui porrigit hostiam, non porrigit corpus Christi: sed nudum panem. Nam id, quod porrigit, mouetur ex manu ipsius in os & stomachum communicantis. Corpus autem Christi, si ubique est, non potest ita moueri.

Secunda Quæstio.

3. An Christus sit præsens in Eucharistia per unionem hypostaticam?
Hoc

448 *Liber.II.Cap.III.*

Hoc potest dupliciter intelligi. Primò, vt fit præsens per vnionem personæ Verbi cum pane & vino. Secundò, vt fit præsens per vnionem corporis Christi cum pane, & sanguinis Christi cum vino. Hoc posterius videtur asserere Lutherus in lib. de capt. Babyl. cap. de Eucharistia. Sed non rectè. Nam vnio hypostatica non fit in natura, sed in persona, seu hypostasi: (inde enim vocatur hypostatica, seu personalis.) At in Christo non est vlla persona, nisi Verbi: Ergo nulla potest fieri vnio hypostatica, nisi in persona Verbi. At vnio illa, quam fingit Lutherus, non fit in persona Verbi: Ergo non est hypostatica.

Tertia Quæstio.

4. An Christus sit præsens in Eucharistia per simplicem coniunctionem? Hoc putantur sentire Kemnitius, & aliqui recentiores Lutheranæ. Quos refello ex duobus ipsorum

De Impanatione. 449

num principis. Vno, quòd verba ista, *Hoc est corpus meum*, propriè intelligantur, & non mataphoricè; in quo nobiscum sentiunt. Altero, quòd per pronomen, *Hoc*, designetur panis? in quo sentiunt cum Calvinistis. Igiur volunt hunc esse sensum verborum: *Hic panis est propriè corpus Christi*. Nihil absurdus. Quando enim duæ res distinctæ ac disparatæ, nō aliter, quā per simplicem coniunctionem vniuntur, tunc vna propriè non potest dici altera. Non erim dicimus, *Aër est panis*, tametsi aër sit in pane, & cum pane; Neque, *Angelus est homo*, licèt possit esse in homine & cum homine. Ergo, si corpus Christi per simplicem tantum coniunctionem est in pane & cum pane; non licebit dicere, *Corpus Christi propriè est panis*, aut è contra.

Quarta Quæstio.

5. An Christus sit præsens in Eucharisti

F f

chari

De Impanatione. 451

deret de cœlo ; vt Christus nasceretur ex Virgine. Cur ergo non possit facere, vt substantia panis mutetur in carnem ? Addo ego, id quotidie fieri in humano corpore. Panis, quem comedimus, conuertitur in carnem & substantiam nostram. Quis dubitat?

6. Idē Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, c. 4. sic habet: *Panis iste, panis est ante verba Sacramentorū: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* Et Cyrillus Hierosolymitanus catech. 4, mystagogica: *Aquam olim in vinum conuertit in Cœna Galilee; & non erit dignus, cui credatur, quod vinum in sanguinem trāsmutari?* Et infrā, ibid. *Sub specie panis datur tibi corpus; & sub specie vini datur tibi sanguis.* Et Cyprianus in serm. de Cœna Domini: *Panis iste, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro* Et Hilarius lib. 8. de Trinitate. *De veritate carnis &*

452 *Lib. II. Cap. III. De Imp.*
sanguinis non est relictus ambigendi
locus. Et Gregor. Nyssen. orat. cate-
chetica, c. 37. Rectè nunc quoque cre-
do , Dei verbo sanctificatum pa-
nem in D E I Verbi corpus trans-
mutari. Hæc testimonia clara sunt.

7. Obiici potest illud 1. Cor. 10.
16. *Panem, quem frangimus, nonne*
participatio corporis Domini est? Et c.
21. 26. *Quotiescunque manducabi-*
ti panem hunc. Ex quo videtur se-
qui panem manere in Eucharistia,
& nullam fieri transsubstantia-
tionem. Resp. Apostolus Inquitur
de pane mutato: sicut Christus,
cum ait, Cæci vident, id est,
qui antea erant cæci,
nunc vident.

* * *

LIBER

LIBER TERTIVS.

*De Controuersijs Caluini-
starum.*

CALVINISTA E sortiu-
tur varia nomina, vt alibi
dixi. In Anglia vocatur Pu-
ritani : in Gallia, Hugonottæ : in
Hollandia, Geusij : in Bohemia, Pi-
carditæ: in Heluetia, Sacramentarij
& Zuingliani: in Germania, Calui-
nistæ. Capita controuersiarum, in
quibus speciatim à nobis dissident,
sunt hæc ferè. 1. De attributis di-
uinis. 2. De Christo. 3. de Imagine
Christi. 4. de prædestinatione. 5. de
gratia. 6. de Authore peccati. 7. de
Baptismo infantium. 8. de Exor-
cismo. 9. De reali præsentia corpo-
ris Christi in Eucharistia. 10. de
Circulo Calvinistico.

CAPVT I.

De Attributis diuinis.

1. **I**N hoc capite nominatim disputandum est contra Conradū Vorstium Calvinistam, qui in Tractatu de diuinis attributis sic sentit. 1. Deum secundum essentiam & essentialem perfectionem, non esse infinitum. 2. Nec ubique præsentem in hoc mundo, sed tantum in cælo. 3. In Deo esse accidentia. 4. Decreta Dei non esse ab æterno. 5. Æternitatem Dei non esse indiuisibilem & totam simul, sed diuisibilem & successiuam. Hi quinque Atheïsmi refutandi sunt. Atheïsmos voco; quia, qui ita de Deo sentit, non agnoscit verum Deum. Atheus ergo est.

I. Conclusio.

2. Deus secundum essentiam, seu essentialē perfectionem est simpliciter

De Attributis diuinis. 455

citer infinitus. Patet ex Scriptura, Psalm. 144. 3. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Baruch 3. 25. *Magnus est, & non habet finem.* Quæ testimonia non possunt intelligi de magnitudine molis, seu quantitatis, quæ in Deo nulla est; sed de magnitudine virtutis, seu perfectionis. Est ergo hic sensus: Deus ita magnus est in virtute & perfectione, vt non habeat finem, seu terminum suæ virtutis & perfectionis. Vnde sic argumentor, Sicut illud est finitum in virtute & perfectione, quod habet finem, seu terminum suæ virtutis & perfectionis; ita è contrario, illud est infinitum in virtute & perfectione, quod non habet finem, seu terminum suæ virtutis & perfectionis. At Deus non habet: Ergo infinitus est.

3. Obiicit Vorstius, substantiam Dei videri ab Angelis, & ideò infinitam non esse. Sed consequen-

456 *Liber III. Cap. I.*

tia hæc nulla est. docent enim Theologi , rectè cohærere hæc duo , dei substantiam infinitam esse; & tamen videri posse ab intellectu finito: non quidem per solas naturæ vires, sed accedente auxilio dei supernaturali.

4. Obiicit 2. Nulla creatura est infinita: Ergo nec deus. Ineptissimè profectò. Perinde, ac si dicam: Nulla creatura fuit ante mundum conditum: ergo nec deus. Boni authores colligunt contrarium ex creaturis, hoc modo : Ideò creaturæ finitæ sūt in genere entis, quia deest illis aliqua perfectio in genere entis. Nulla enim est , quæ contineat omnes perfectiones in latitudine entis. Ergo è contrario , ideò deus est infinitus in genere entis , quia nulla deest illi perfectio in genere entis.

5. Obiicit 3. Potentia dei non extenditur ad impossibilia: ergo nõ est infinita. Non minùs ineptè. An
putat

putat Vorstius, infinitam fore potentiam, si ad impossibilia se extenderet? Immo potentia non esset, si id fieret. Sicut enim scientia non dicitur, nisi respectu scibilium; sic neque potentia, nisi respectu possibilem. Impossibilia enim non cadunt sub potentiam, Et si caderent, impossibilia non essent.

II. Conclusio.

6. Deus secundum substantiam suam ubique presentis est in hoc mundo, & non tantum in celo. Patet ex illo, Ier. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Et 3. Regum 8. 27. *Cæli cælorum te non capiunt.* Idem docent Patres. Cyprianus in lib. de vanitate idolorum; *Dei templum, totus est mundus.* Et ibidem: *Deus est totus ubique diffusus.* Et Augustinus epist. 57. ad nardanum: *Deus substantialiter ubique diffusus est.* Et lib. 7. de

458 *Liber III. Cap. I.*

Ciuitate Dei, cap. 30. *Deus ubique totus, implens cœlum & terram, præfente potentia, non absente natura.* Et ratio est, quia si Deus secundam substantiam non esset alibi, quàm in cœlo, sequeretur, Christum, cum in terris versabatur, non fuisse verum Deum secundum substantiam. At hoc impium est: ergo & illud, ex quo sequitur.

7. Obiicit Vorstius illud Psal. 113. 16. *Cœlum cœli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Psalm. 122. 1. *Ad te leuauit oculos meos, qui habitas in cœlis.* Respondeo: Deus quidem est ubique secundum substantiam, vt dictum est; sed tamen speciali quodam modo est in cœlo, nempe per maiestatem & gloriam: sicut in inferno per iustitiam vindicatiuam; & in humanitate Christi per vnionem hypostaticam; & in Ecclesia per assistentiam & directionem.

III. Con

III. Conclusio.

8. In Deo non sunt vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei. Ratio est, quia quod in se infinite perfectum est, non potest ulterius in se perfici: at substantia diuina in se infinite perfecta est, ut paulò antè probaui: Ergo non potest ulterius in se perfici. At perficeretur in se, si reciperet in se accidentia realia. Maior patet, quia quod in se infinite perfectum est, hoc in se continet omnes perfectiones possibles, vel formaliter, vel eminenter: ergo ulterius perfici non potest. Deinde excludit à se omnem defectum & imperfectiōnem: ergo etiam omnem potētiam passiuam, seu receptiuam, cū talis potentia supponat carentiam esse defectuum: ergo non potest in se recipere ulteriorem perfectionem: ergo nec accidentia.

9. Obiicit Vorstius: Decreta dei sunt

460 *Liber III. Cap. I.*

sunt multa, cùm aliud sit decretum creandi, aliud prædestinandi, aliud reprobandi : at substantia Dei est vnica : ergo decreta non sunt substantia, sed accidentia. Respondeo. 1. Negatur consequentia, quæ non legitimè infertur. Quod patet in hoc simili syllogismo: Personæ diuinæ sunt multæ: at substantia Dei est vnica: ergo personæ diuinæ non sunt substantia, sed accidentia. Deinde maior propositio apertè falsa est. Non enim in Deo sunt multa decreta, eo sensu, quo ad asserit Vorstius, id est, non sunt multi actus volûtatis, quorum vno decernat deus creare mundum; alio prædestinare quosdã ad vitam; alio reprobare ad mortem: sed est vnus simplex actus, quo hæc omnia decernit. Simile est in scientia Dei. Non enim sunt multæ scientiæ in deo, id est, non sunt multi actus intellectus, quorum vno cognoscat Petrum, alio Paulû, alio Ioannem:

1

sed

sed est vna simplex sciētia, seu vnus simplex actus intellectus, quo omnia, tam creaturas, quàm se ipsum intelligit. Et ratio est, quia actus intelligendi & volendi in deo, nihil est aliud, quàm ipsa essentia, seu substantia dei, quatenus per modum actus significatur. Hoc sensu dicunt Patres & Scholastici, non distingui in deo hæc tria, *Esse, posse, operari*, seu essentiam, potentiam, & operationem. Vnde sicut essentia dei est vna & simplex; sic etiam vna & simplex scientia; vnum & simplex decretum. Et hæc omnia, vna & simplex deitas.

I V. Conclusio.

10. Decreta dei sunt ab æterno, seu, quod idem est, sunt deo coæterna. Sequitur ex dictis, quia decreta dei sunt ipsa dei essentia, seu substantia. hæc est ab æterno:
ergo

462 *Liber III. Cap. I.*

ergo & illa. Obiicit Vorstius : omnis causa libera antecedit suū effectum ordine temporis, seu durationis : at Deus est causa libera respectu liberorū decretorū. Ergo tempore vel duratione antecedit sua decreta Non ergo decreta Dei sunt æterna. Respondeo. 1. Maior falsa est. Nam Angeli in primo instanti creationis habuerunt liberū actum dilectionis Dei; & Christus secundum humanitatem, in instanti conceptionis, liberè acceptavit mortē pro humani generis redemptione. 2. Minor etiam falsa est, quia decreta Dei non sunt effectus Dei; nec Deus illorum causa est. Nam, ut dixi, decreta Dei sunt ipsa essentia diuina, quatenus terminatur ad res decretas per modum operantis, volentis, decernentis.

V. *Conclusio.*

11. *Æternitas Dei non est diuisibilis*

bilis & successiua, sed indiuisibilis, & tota simul. Hoc etiã sequitur ex dictis, quia æternitas Dei non est accidens (cùm in deo nulla sint accidentia) sed est substantia dei: at hæc est indiuisibilis & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicẽ succedentes; alioquin esset mutabilis & corruptibilis: Ergo etiã æternitas est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicẽ succedentes: Ergo tota coëxistit omnibus temporum differentiis.

12. Obiicit Vorstius: Si tota æternitas coëxistit omnibus temporum differentiis, seu partibus, sequitur primò, omnes partes temporis, id est, præteritum, præsens & futurum, simul inter se coëxistere. 2. deum posse efficere, vt præteritum non sit verè præteritum, & futurum non sit verè futurum, quia vtrunque in æternitate præsens est. 3. Primum annum mundi conditi, esse hunc ipsum annum

464 *Liber III. Cap. I.*

annum præsentem. 4. Res in æternitate nunquam oriri aut interire quia semper æternitati præsentem sunt. Respondeo. Prima cõsequentia, à qua reliquæ dependent, neganda est. Non enim sequitur, si tota æternitas coëxistit omnibus partibus temporis, ipsas etiam partes simul inter se coëxistere. Nam tota æternitas non coëxistit omnibus partibus simul sumptis & existentibus, ut supponit Vorstius: sed singulis diuisim sumptis, & sibi mutuo succedentibus. Verbi gratia. Hodie tota æternitas coëxistit hodierno diei; & cras tota coëxistit crastino diei, & perendie perendino; & sic deinceps. Hinc nõ sequitur, hodiernum, crastinum, & perendinum simul existere; sed potius vnum alteri succedere. Hæc solutio facile accommodabitur ad reliquas consequentias, quæ ex Vorstio allatæ sunt.

CAPVT

CAPVT II.

DE CHRISTO.

1. **V**Arij sunt errores Caluinistarum de Christo. Primus, Christum non esse mortuum pro omnibus, sed pro solis prædestinatis. 2. Christum in cruce desperasse. 3. Non verè ac propriè, sed tantum metaphoricè descendisse ad inferos. 4. Christum sua morte ac passione nihil sibi meruisse. 5. Christum esse Mediatorem secundum utranque naturam, diuinam & humanam. 6. Christum ab initio multa ignorasse, quæ paulatim didicerit. Quatuor priores sunt proprii Caluinistarum; reliqui duo communes Lutheranis & Calvinistis. Omnes ordine refutandi.

Prima Quæstio.

2. An Christus pro omnibus mortuus sit? Hæc tria connexa sunt

466 *Liber III. Cap. II.*

sunt. 1. An pro omnibus mortuus sit? 2. An mors & meritum ipsius omnibus profit? 3. An deus det omnibus fidem & gratiam ex merito Christi? Calvinus lib. 3. Instit. cap. 22. §. 10. & cap. 24. §. 13. docet, Christum pro solis prædestinatis mortuum esse: meritum ipsius prodesse solis prædestinatis: deum solis prædestinatis dare fidem & gratiam ex merito Christi.

3. Catholici non constringunt mortem, merita, & beneficia Christi ad paucos. Sentiunt omnibus esse communia. Hoc enim Scriptura difertè testatur. 2. Corinth. 5. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* Et 1. Tim. 2. 6. *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Et Ioan. 1. 9. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Hinc D. Ambrosius serm. 8. i

Psalter

De CHRISTO. 467

Pſalm. 118, *Soli iustitia omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit.* Hæc doctrina tribus propositionibus explicari potest. Prima est, Christi meritum fuisse sufficiens ad totum genus humanum redimendum & saluandum In hac conueniunt nobiscum Calvinistæ. Et rectè, quia ipsius meritum fuit infiniti valoris propter infinitam dignitatem personæ; cui humanitas est vnita. Altera est, Christi meritum re ipsa non esse efficax respectu reproborum, quoad vitam æternam. Neque hîc dissentimus; quia reprobi re ipsa non perueniunt ad vitam æternam. Si enim venirent, non essent reprobi, sed prædestinati. Tertia est, Christi meritum re ipsa esse efficax respectu reproborum, quoad dona gratiæ in hac vita. Hoc negant Calvinistæ. Nos asserimus. Constat enim multos reprobos habuisse fidem & alia dona à Deo

468 *Liber III. Cap. II.*

per merita Christi, vt Iudam pro-
ditorem, Simonem Magum, &
omnes illos, qui ex Catholicis facti
sunt Hæretici, de quibus Apostolus
1. Timoth. 1. 19. *Quidam circa fi-
dem naufragauerunt.* Et 2. Timoth.
2. 17. *Ex quibus est Hymeneus &
Philetus, qui à veritate exciderunt.*
Vnde Augustinus in libr. de cor-
rept. & gratia. cap. 13. *Credendum
est, inquit, quosdam de filiis perditio-
nis, non accepto dono perseuerantia
vsque in finem, in fide, qua per dile-
ctionem operatur, incipere viuere, &
aliquando fideliter ac iustè viuere,
& postea cadere.*

Secunda Quæstio.

4. An Christus in cruce despera-
uerit? Affirmat Calvinus in Har-
monia euangelica, ad cap. 17. Mar-
thæi, & lib. 2. Inst. cap. 16. §. 10. &
11. Probat autem dupliciter: Primò
ex illo, *Deus, Deus meus, vt quid
dereliquisti me?* Secundò, quia
Christus

Christus sustinebat personam omnium nostrum, qui propter peccata eramus obnoxij æternæ damnationi: Ergo debebat persolvere omnes pœnas, quæ homini damnato debebantur, inter quas erat desperatio.

5. Hæc mera blasphemia est. Primò, quia desperatio est peccatum. Est autem blasphemum, asserere, Christum peccasse. Secundò, quando Christus dixit, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* dixit etiam: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Quod non dixisset, si desperasset. Tertiò, Christus iam tum erat in statu beatitudinis, & promittebat Latroni eundem statum, *Hodie mecum eris in Paradiso.* At in statu beatitudinis non potest esse desperatio.

6. Nec obstat illud. *Ut quid dereliquisti me?* Non enim est vox desperantis, sed admirantis. Admiratur Christus, cur in tanto corporis cruciata derelictus sit. Sed mox tol-

470 *Liber III. Cap. II.*

lit admirationem , *Longè à salute mea verba delictorum meorum,* Quasi dicat : Non est mirum , mi Pater , quòd relinquant me in his angustiis , quia delicta totius mundi , quæ in me suscepi , non possum aliter expiare , nisi luendo hanc pœnam. *Verba delictorum meorum* , id est , peccata humani generis , quæ mea sunt , quatenus ea in me suscepi , *longè sunt à salute mea* , id est , non possunt coniungi cum salute corporis mei. Debeo pati in corpore , ut illa possim expiare. Quò spectat illud 1. Petri 2. 24. *Peccata nostra ipse portavit in corpore suo super lignum.* Vide Bellarminum in Commentario Psal. 21.

7. Deinde falsum est , Christum pertulisse omnes pœnas damnatorum. Præcipua illorum pœna est , priuatio æternæ beatitudinis. At Christus , nec in morte , nec post mortem priuatus fuit æterna beatitudine. Nam ante passionem dixit,

De CHRISTO. 471

xit, Ioan. 17. 24. Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant charitatem meam, quam dedisti mihi. Quid est hoc, Vbi ego sum? id est, in statu beatitudinis. Igitur sensus est: Opto, ut mei ministri veniant ad illum statum beatitudinis, in quo ego nunc sum. At status beatitudinis est immutabilis. Ergo si Christus ante passionem fuit in illo statu, semper in eo mansit. Non ergo poenam damni expertus est; & consequenter nec omnes damnatorum poenas.

Tertia Quæstio.

8. An Christus verè descenderit ad inferos? Calvinus lib. 2. Instit. cap. 16. §. 10. 11. & 12. tria docet. Primò, Christum descēdisse ad inferos, id est, omnes poenas damnatorum in anima perpeffum esse. Quæ explicatio & noua, &

472 *Liber III. Cap. II.*

falsa est. Noua, quia omnes antiqui Patres aliter explicant. Aiunt Christum post mortem, secundum carnem iacuisse in sepulcro: secundum animam descendisse ad inferiores partes terræ, ut inde animas Sanctorum veteris Testamenti liberaret. (Augustinus epist. 57. ad Dardanum, Hieron. in Psalm. 15. Ambrosius de mysterio Paschæ, cap. 4. & alij.) Falsa, quia iam ostensum est, Christum non pertulisse omnes pœnas damnatorum.

9. Secundò docet, Christum cœpisse descendere ad inferos, id est, cœpisse pati pœnas damnatorum, quando in horto dixit: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste,* Deinde profundius descendisse, quando clamauit in cruce: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tertiò profundissimè, quando post mortem coram seuerò Dei tribunali, tanquam reus æternæ mortis,

com.

De CHRISTO. 473

comparuit. Hæc mera figmenta sunt. Vbi obsecro, vel Scriptura, vel Patres asserunt, Christum post mortem pertulisse pœnas damnatorum? Nusquam.

10. Tertiò docet, corporalem Christi mortem nihil nobis fuisse profuturam, si nõ etiam post mortem perpessus fuisset pœnas damnatorum. Qui error directè pugnat contra Scripturam, ex qua habemus hæc duo principia. Primò, quòd Christus sua passione & morte perfecit, seu consummauerit opus nostræ redemptionis. Secundò, quòd post mortem, in illo triduo, nihil amplius perpessus sit. Prius habetur, Hebræorum 2. 10. *Decebat eum, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum per passionem consummare.* Posterius. Lucæ 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Calvinus interpretabitur, Non hodie, sed post triduum mortis, mecum eris

474 *Liber. III. Cap. II.*

in Paradiso. Nam in isto triduo stabo coram seверо Dei tribunalis, & sustinebo omnes pœnas damnatorum.

11. Obiicit Calvinus illud Act, 2. 24. *Quē Deus suscitavit, solutis doloribus inferni.* Ex quo infert, Christū in instanti resurrectionis fuisse solutum, seu liberatum à doloribus inferni, ac proinde toto triduo mortis perpeffum esse illos dolores. Resp. Textus non dicit, Christum fuisse solutum, seu liberatum à doloribus inferni, quibus antea tenebatur, sed ne illis teneretur. Sicut si dicerem, Leonem fuisse solutum, seu liberatum à laqueis venantium; non quòd antea illis fuisset captus; sed eos rupisse, seu perfregisse, ne caperetur. Et hoc significat textus, cū ait: *Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Vide Augustinum epist. 99. ad Euodium.

Quartus

Quarta Quæstio.

12. An Christus sua passione ac morte aliquid sibi meruerit? Caluinus lib. 2. Instit. cap. 17. §. 6. docet nobis tantum meruisse, non sibi. Nos contra asserimus, etiam sibi aliquid meruisse. nimirum gloriam corporis, exaltationem nominis, & quædam alia, quæ ei data sunt post passionem. Quod aperte colligitur ex Scriptura, Philipp. 2. 8. *Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est supra omne nomen.* Et Heb. 2. 9. *Vides Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.* Vbi particula, *propter*, significat causam meritoriam.

13. Obiicit Caluinus: Quid opus fuit descendere Filium Dei, ut sibi acquireret aliquid noui? Resp. Aliud est loqui de Filio Dei, quate-
nus

nus est homo. Nos non dicimus, Filium Dei descendisse de cœlo, ut sibi, tanquam Deo, aliquid noui acquireret per meritum: sed Christum hominem suscepisse voluntariam mortem, ut sibi, tanquam homini, acquireret gloriam corporis, & exaltationem nominis.

Quinta Quæstio.

14. An Christus sit Mediator secundum utranque naturam? Affirmant aduersarij. Nos dicimus Mediatorem esse secundum humanitatem, non secundum diuinitatem, iuxta illud 1. Timot. 2. 5. *Vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Vbi particula, *Homo*, addita est, ut constaret, secundum quam naturam esset Mediator, ut notauit August. lib. 2. de peccato originali, cap. 28. & serm. 11. de verbis Apostoli. Et ratio est, quia fuit Mediator, quatenus per mortem & passionem suam reconciliauit

nos Deo. Hoc autē fecit secundū humanitatem, quia secundū diuinitatem non potuit pati, aut mori.

15. Obiicies, solus Deus potest renouare corda, & dare Spiritum sanctum: hæc autem sunt opera Mediatoris, teste Aug. in Enchir. cap. 33. Ergo solus Deus est Mediator. Resp. Solus Deus effectiuè renouat corda, & dat Spiritum sanctum. At Mediator facit utrunque meritorie.

Sexta Quæstio.

16. An Christus ab initio multa ignorauerit, quæ progressu temporis didicerit? Fuit olim hæresis Agnoitarum, qui docebant Christum ignorasse diem iudicij, in xtra illud Marci 13. 32. *De die autem illo, vel hora, nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius hominis, nisi Pater.* Idē nunc docent Lutherani & Caluista, qui etiam addunt, Christum multa alia ignorasse, quæ paulatim didi

De CHRISTO. 579

ramen dicebat Apostolis, se nescire illū diem, quia sciebat illū sub secreto, nō autē vt aliis reuelaret. Sicut Cōfessarius, qui scit aliquid sub secreto Cōfessionis, potest dicere, se nescire, Nō enim scit cū potestate aliis reuelādi: nō scit, vt homo, sed vt minister Dei. Ita exponunt Origenes, Chrysostronus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Beda, Theophylactus apud Maldonatū in c. 24. Matt. vers. 36. Eodē sensu intelligitur illud Ioan. 15. 15. *Omnia, quaecunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Vbi Christus loquitur, nō de omnibus simpliciter, quę audiuerat à Patre: sed de illis omnibus, quę debebat illis reuelare, tãquã Magister & Præceptor. Vnde c. 16. 12. ait. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Nō ergo omnia dixerat illis, sed quę pro eo tēpore dicēda erāt.

18. Obicitur illud Luc. 2. 52. *Iesus autē proficiebat sapientia.* Nō poterat

480 *Liber III. Cap. II.*

terat autē proficere, si omnia sciebat. Respondeo. Opponi potest illud Coloss. 2. 3. *In quo sunt omnes thesauri sapientia & scientia absconditi.* Vtrunque verū est, quia vtrunque à Spiritu sancto reuelatū. Christus erat plenus sapientia & scientia; & tamen proficiebat ostensione sapientiæ, quia quotidie magis magisque apparebat ipsius sapientia; sicut etiam potentia & authoritas.

19. Secundò obiicitur illud Heb. 2. 17. *Debuit per omnia fratribus assimilari.* Et cap. 4. 15. *Tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato.* Habuit ergo ignorantiam, sicut & nos, sed sine peccato. Respondeo. Debuit per omnia assimilari nobis, quoad humanam naturam; non quoad singulas humanæ naturæ imperfectiones. Et tentatus est per omnia absque peccato, id est, expertus est omnia aduersa, quæ solent homines perpeti, & tamen non peccauit per impatientiam.

CAPVT

CAPVT III.

De *Imag*ine Christi.

1. **C**aluinistæ sūt hostes *Imag*inis Christi. Certè Beza in colloquio Mompelgartensi ausus est dicere: *Fateor me ex animo Crucif*ici *imaginem detestari*. Horribilis blasphemia. Et David Paræus in cap. 1. epist. ad Romanos, dub. 18. disertè scribit, omnes esse idololatrias, qui tuètur *Imaginem Christi*, non minùs, quàm qui colunt *imagines serpentium & aliarum bestiarum*: Nos dicimus, *Imaginem Christi* tripliciter spectari posse. 1. quatenus est aurea, vel argentea, vel lignea, vel ex alia materia. 2. quatenus artificiosè facta est. 3. quatenus Christum: & eius beneficia nobis repræsèntat. Hoc tertio modo religiosè retinendam, colendam, ac honorãdam esse. Ratio est, quia *Imago Christi* non est dete-

482 *Liber III. Cap. III.*

rioris conditionis, quàm olim in veteri Testamento fuerint imagines Angelorum & ænei serpentis: at hæ iussu Dei factæ sunt & in honore habitæ.

2. Et quidem de imaginibus Angelorum scriptum est Exodi 25. 18. *Dixit Dominus ad Moysen: Facies duos Cherubim aureos & productiles, ex utraque parte Oraculi. Cherub unus sit in latere uno, & alter in alio. Vbi per duos Cherubim aureos intelliguntur duæ statuæ, seu imagines aureæ, repræsentantes duos Anglos Cherubinos, quæ positæ erant in Tabernaculo super Arcam fœderis, & expansis alis tegebant Arcam. Erant autem in magno honore, quia erant præcipua pars & quasi ornamentum Arcæ. At tota Arca honorabatur à Iudeis. Primò, quia ponebatur in Sancto Sanctorum, tanquam in loco honoratissimo, Heb. 9, 4. Secundò, quando translata fuit de domo Abinadab in domum Obededom,*

dedom, Dauid cum vniuerso populo eam honorauit, psallendo & cantando citharis, & aliis musicis instrumentis, 2. Regum 6. 5. Tertiò, quia Laicis non licebat eam portare, sed tantum Leuitis & Sacerdotibus, propter venerationem illi debitam. Ideoque Oza morte punitus est, quod ausus fuisset eam attingere, tametsi bona intentione id fecisset, 3. Regum 6. 8. Quartò, Philistei, quia sine debito honore apud se illam retinebant, variis plagis à Deo attriti, sunt, 1. Reg. 5. & 6. E contrario, Obedebom, qui illam tribus mensibus in sua domo honorifice detinuerat, Dei benedictionem consecutus est, 2. Reg. 6. 11.

3. Similiter de imagine serpentis aenei scriptum est, Numer. 21. 8. *Fac serpentem aeneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet.* Hoc factum est in deserto, seu solitudine, vbi multi è populo mordebantur ab ignitis serpentibus, & moriebantur. Deus ite

occurreret huic malo , mandavit fieri statuam , seu imaginem serpentis ex ære , quam si morſi aſpicerent , ſanabantur. Erat hæc imago in magna veneratione , 1. ob cauſam iam dictam. 2. quia erat figura Chriſti in cruce pendentis. Nam ſicut morſi à ſerpentibus ſanabantur ex aſpectu in ſerpentem æneum: ita morſi à Diabolo ſanantur ex fide in Chriſtum crucifixum, Ioannis 3. 14.

4. Vnde ſic concludo: Figura eſt minoris pretij , quàm res figurata; quo pacto Moyſes, qui erat figura Chriſti, minoris erat pretij , quàm Chriſtus; & agnus paſchalis, quàm Euchariftia; & circunciſio, quàm Baptiſmus. Si ergo imago ſerpentis ænei fuit honorata , multò magis imago Chriſti honoranda eſt. Nemo ſanus dubitat. Immò imago ſerpentis non fuiſſet honorata, niſi fuiſſet figura , ſeu vmbra imaginis Chriſti : nec ſanaret morſos

De Imagine Christi. 485

fos à serpentibus , nisi virtute Christi, qui sanat morfos à diabolò.

5. Dices, Ezechias Rex confregit imaginem serpentis ænei. 4. Reg. 18.4. Ergo & Imago Christi confringenda est. Respondeo. Hęc consequentia Calvinistica non valet. Primò, quia imago serpentis ænei, vt iam insinuauì, facta fuit in eum fidem, vt morfi ab ignitis serpentibus illam aspicerent & sanarentur. Itaque durante illo fine, durabat imago : cessante, confringebatur Durauit autem finis ille, quandiu Iudæi erant in solitudine, vbi erant serpentes venenati. Cessauit, quando ingressi sunt terram promissionis, vbi non erat periculum ab huiusmodi serpentibus. At imago Christi crucifixi in eum finem solet fieri, vt repræsentet nobis Christum Saluatorem, & eius beneficia in memoriam reuocet. Hic finis dura-

bit vsque ad finem mundi: semper enim memoriam Christi & beneficium eius ante oculos ponenda est: semper igitur imago illius retinenda, & in pretio habenda. Deinde, serpens æneus, cessante fine, propter quem erat factus, cœpisse occasio idololatriæ. 4. Regum 18.4. Et ex hac etiam parte debuit confringi. Imago autem Christi non est occasio idololatriæ apud nos Catholicos, quia non alium ob finem eam retinemus, quàm vt nobis Christum Saluatorem & beneficia eius repræsentet.

6. Si Calvinistæ hæc non capiunt, agnoscant saltem, quid ipsi facere consueuerunt. Ipsi, magno sumptu ac artificio, curant formari, depingi, exornari & conseruari statuas Principum, imagines vxorum, filiorum, parentum, auorum, Prædicantium. Quæ ergo insania est, imaginem Christi conspuere,

De Prædestinatione. 487

conspuere, abolere, & exterminare? Nimirum, pluris illos faciunt, quàm Christum. *Caci sunt, & duces cacorum.*

CAPVT IV.

De Prædestinatione.

I. **C**Alvinus duo docet: Primò, Deum æterno suo decreto, quosdam homines ad vitam æternam, alios plerosque ad mortem & damnationem prædestinasse, sine ullo ipsorum merito, aut culpa, solum quia ipsi ita placuit. (Lib. 3. Instit. cap. 21. §. 1. *Palam est, Dei nutu fieri, ut aliis ultrò offeratur salus; alij ab eius aditu arceantur.* Et cap. 23. §. 1. *Minimè consentaneum est, præparationē ad interitū aliò transferre, quam ad arcanū consiliū Dei.* Et ibidem §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritū in æternam mortem prædestinantur.* Et §. 5. *Dico esse à Deo creatos, quos ad exi-*

488 *Liber III. Cap. IV.*

tium ituros sine dubitatione præsciebat: idque ita factū, quia sic voluit.)

2. Secundò, hoc Dei decretum adeò fixum ac immutabile esse, vt tollat omnem arbitrij nostri libertatem in negotio prædestinationis, nec vlllo modo in nostra sit potestate, aut saluari, aut damnari: sed ineuitabili quadam necessitate hi saluentur, illi pereant. (Lib. 3. cap. 21. §. 71. *Dicimus aeterno & immutabili consilio Deum semel constituisse, quos olim assumere vellet in salutem, quos rursus exitio deuouere. Et c. 23. §. 8. Non dubitabo simpliciter fateri, voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessariò futuram esse, quod ille voluerit.*)

3. Certè hæc tam atrocia sunt, vt hominem ad desperationem adigant. Nam, quo animo sis, si ex Caluino audias, homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædestinari? nihil prodesse bona opera, nihil obesse peccata? solo Dei

untur omnia fieri? Atque hinc oritur hoc dilemma hominum desperatorum: Vel ab æterno sum prædestinatus, vel reprobatus. Si prædestinatus, necessariò saluabor, etiamsi pessimè vixero. Si reprobatus, necessariò damnabor, etiamsi velim benè viuere. Quo dilemmate miserè cruciantur miseri, dum se expedire nequeunt. Et refert Augustinus libr. de bono perseuerantiæ, cap. 15. quendam Monachum sui Monasterij, eò fuisse adductum hac argumentatione, vt tandem deserta vita religiosa, ad sæculi voluptates reuenteretur, ac periret. Is est fructus doctrinæ Calvinisticæ.

4. Addo historiam ex Cæsario, quæ sic habet. Ludouicus Landgrauus, propter deploratam viuendi licentiam, à viris religiosis correptus, ac grauitè monitus, vt ad bonam frugem rediret, antequàm inopina morte præueniretur; pro

excusatione hoc adferebat: *Si predestinatus sum, nulla peccata poterunt mihi regnum cœlorum auferre: si reprobus, nulla bona opera conferre.* Itémque illud: *Cùm venerit dies mortis meæ, certò moriar. Illum nec benè viuendo potero extendere, nec malè viuendo prauenire.* Quid factum? Incidit in grauem morbum: Medicum ad se vocat: Is, vt erat vir prudens, & verborum Landgrauij memor: Domine mi, inquit, frustra me vocas. Nam si venit hora mortis tuæ, certò morieris, nec possum te iuuare. Si non venit, non iudiges mea ope. Quid ita verò, ait Landgrauius? Quin iuua me, antequam mors adreat. Tum Medicus, Si putas vitam corporis conseruari posse, adhibita medicina: cur similiter non credis, vitam animæ iuari posse pœnitentia, & contritione? Hoc verbo vicit Medicus, & Landgrauio persuasit.

5. Porro, dilemma illud sic explicandum

De Prædestinatione. 491

candum est. Si prædestinatus sum, id est, si à Deo ordinatus sum ad vitam æternam per certa media, quæ in mea sunt potestate, consequendam: certò consequar vitam æternam, si illa media adhibuerim. Rursum, si sum reprobatus, id est, si à Deo ordinatus sum ad infernum propter mea peccata, quæ liberè commissurus sum: certò damnabor, si illa peccata committam, & ab iis non abstineam. Hæc explicatio reddit animum tranquillum & pacatum. Neque eum, qui in peccatis est, facit desperare: nec ei, qui iustus est, securitatem promittit. Quin potius vtrunque monet, ut cum timore ac tremore salutem suam operentur.

C A P V T V.

De Gratia.

1. **C**Alvinus sic sentit. Primò, Christum non omnibus, sed solis

solis prædestinatis dare gratiam. 2. Et his non dare gratiam habitualem & sanctificantem, sed tantum actualem. 3. Eamque dare tam parcè, ut non sufficiat ad seruandam legè Decalogi. 4. Immo cum hoc onere, ut qui illam accipiunt, nõ possint ea liberè uti. Tria priora puncta refutata sunt. Quartum hoc loco refutandum est.

2. Docet ergo Calvinus, per gratiam actualem tolli usum liberi arbitrij: nec esse in nostra potestate, cù illa cooperari, vel non cooperari. Sic enim habet l. 2. Inst. c. 3. §. 10. *Ac voluntatē mouet, non qualiter multis seculis traditum est & creditum, ut nostra postea sit electionis, motioni, aut obtemperare, aut refragari: sed illam efficaciter afficiendo. Illud ergo toties à Chrysoſtomo repetitum repudiari necesse est. Quæ trahit, volentem trahit.* Hic apertè reprehendit Chrysoſtomum & totam antiquitatem, quæ multis sæculis

culis tradidit & credidit, gratiam Dei præuenientem ira mouere & excitare nostram voluntatem, vt liberum nobis sit, vel consentire, vel dissentire.

3. Sed Caluinus potius reprehendi debet, qui opponit se, non solùm antiquis Ecclesiæ Doctõibus, sed etiam Scripturis ipsis, Antequam hoc ostendõ, breuiter explicanda est illius sententia. Potest enim duobus modis intelligi. Primò, vt voluntas nostra à Deo mota & excitata, consentiat quidẽ diuinæ motioni, non tamen liberè, sed necessariò, ita vt non possit non consentire. Secundò, vt mota & excitata, nihil ipsa agat, sed totũ, quidquid fit, à sola gratia procedat, & voluntas solùm passiuè se habeat. Hoc posteriori sensu asseritur à Caluino. Nã lib. 2. cap 3. §. 7. sic ait: *Erunt fortasse, qui concedent, voluntatem à bono suo pte ingenio auersã, sola Dei virtute conuerti, sic tamen,*
vt

494 *Liber III. Cap. V.*

ut preparata, suas deinde in agendo partes habeat. Et paulò post : Hoc perperam illi tribuitur. Ideò non re-ctè à Chrysofostomo scriptum est , nec gratiam sine voluntate , nec voluntatem sine gratia quicquam posse operari. Hic iterum reprehendit Chrysofostomum , & aperte docet, voluntatem à Deo excitatam & præparatam, non habere suas partes in agendo, sed totum, quod fit, à sola gratia effici.

4. Vnde patet, duos esse Caluini errores. Vnus est, quòd volùtas nõ cooperetur gratiæ, sed omninò nihil agat. Alter, quòd non sit in potestate voluntatis , consentire, aut refragari. Prior refellitur ex illo 1. Corinth. 15. 10. *Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi : non ego autem, sed gratia Dei mecum. Quæ verba sic explicat August. in lib. de gratia & lib. arb. cap. 5. Non ego autem, sed gratia Dei mecum, id est, non ego*

ego

go solus, sed gratia Dei mecum : ac per hoc, nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cū illo. Hoc vnicū testimonium tam clarè explicatū sufficeret. Addam tamen plura. Psal. 26. 9. *Adiutor meus esto, ne derelinquas me.* Et Psal. 69. 1. *Deus, in adiutorium meum intende.* Si Deus adiuuat nos, sanè & nos aliquid agimus, vt rectè argumentatur Augustinus serm. 13. de verbis Apostoli. *Nomen, inquit, Adiutoris prescribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis.* Eodem spectat illud 2. Corinth. 6. 1. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Et Philipp. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat.*

5. Hinc rectè colligūt Theologi, duplex esse officiū gratiæ actualis: Vnum, præuenire, mouere, preparare & excitare volūtatem nostram ad consensum. Alterum, voluntatem iam præparatam adiuuare, & cum ea cooperari ad consensum eliciendum. Vnde Aug. in Enchir.

496 *Liber III. Cap. V.*

chir. c. 31. *Homini voluntatem Deus preparat adiuuandam, & adiuuat preparatam.* Et lib. 2. de peccat. meritis, cap. 18. *Quod ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante & adiuuante non possumus.* Et D. Bernard. lib. de gratia & lib. arbitrio, *Conatus nostri cassi sũt, si nõ adiuuantur, & nulli, si non excitantur.*

5. Posterior refellitur ex illo, Actor. 7. 51. *Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Loquitur de Iudæis, qui tametsi per gratiam & inspirationem Spiritus sancti sæpè excitentur ad fidem & pœnitentiam, nolabant tamen inspirationi locum dare, sed spontè ac plena libertate resistebant. Cur alioqui fuissent reprehensi? Eodem spectat illud Psal. 94. 8. *Hodie si vocẽ eius audiẽritis, nolite obdurare corda vestra, id est, si internã vocẽ Spiritus sancti perceperitis, nolite illi resistere, sed acquiescite.* Vbi supponit, in eorum esse potestate, vel obtẽperare monitioni

nitioni diuinæ, vel reluctari. Et illud Apoc. 3. 20. *Ego sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum.* Cōsentit Aug. lib. de Spiritu & litt. c. 34. *Cōsentire, inquit, vocationi Dei, vel ab ea dissentire, propria voluntatis est.* Et in lib. de gratia Christi, c. 14. *Quis non videat, venire quenquam, aut non venire, arbitrio voluntatis?* Et in titulum Psal. 71. prope finem: *Nō erat in potestate tua, ut non nascereris ex Adamo: est in potestate tua, ut credas in Christum.*

7. Accedit efficacissima ratio. Constat enim ex Scriptura, alios consentire diuinæ vocationi; alios resistere. Consenserunt Matthæus in telonio, Zachæus in arbore, Lathro in cruce, Paulus in itinere. Resisterunt Iudæi, de quibus Stephanus; *Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Vel ergo vtrique id liberè fecerunt, vel necessariò, aut coactè. Si liberè, vicimus. Si necessariò,

aut coactè, duo sequuntur absurda. Vnum, quòd nec illi laudandi, nec hi vituperandi sint: Alterum, quòd Deus det quibusdã suam gratiam, & per eam ipsos cogat ad resistendum; quod planè à diuina bonitate alienum est. Quid enim hoc aliud esset, quàm Deum esse authorem peccati, & conferre suam gratiam in nostram perniciem, & cõdemnationem? Quod tamè, vt iam videbimus, concedit Calvinus.

CAPVT VI.

De Authore peccati.

i. **D**E hac materia sunt hæ Caluini propositiones, vel potius blasphemia. *Prima*, Deus ab æterno efficaciter voluit, ordinauit, & prædestinavit, vt Adã peccaret, & totam posteritatem in ruinam secum petraheret, *Secunda*, Similiter ab æterno voluit, ordinauit, & præde

De Authore peccati. 499

prædestinavit, vt alia peccata fierent, quæ quotidie fiunt ab hominibus. *Tertia*, Vt hæc voluntas & ordinatio executioni mandetur, Deus quotidie mandat, vrget & impellit diabolum, vt maleficia concipiat, & homines ad peccandum inducat. *Quarta*, Neque eo contentus est, sed ipse quoque per se, occulta quadam vi incitat, mouet, & necessitat miseris mortales ad omnia flagitiorum genera perpetranda. *Quinta*. Immo ipse nobiscum peccata nostra operatur; eoque magis ipse quam nos, quod ipse sit principale agens & operans; nos meraduntaxat instrumenta. *Sexta*, Quare simpliciter asserendum est, Deum proprie esse causam & authorem omnium peccatorum Omnia enim sunt ipso volente, ordinante, prædestinate, iubente, impellente, operante.

2. Hanc esse mentem Caluini, ex clarissimis ipsius verbis alibi demonstravi. Nec opus est longè

confutatione. Horret animus, qui audit. Et Scriptura disertè ait Psal. 5. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatē tu es.* Et ibid. *Odisti omnes qui operantur iniquitatem.* Et Sap. 14. 9. *Similiter autem odio sunt Deo impius & impietas eius.* Et Ier. 19. 5. *Ædificauerunt excelsa Baalim; ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim; qua nō praecepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* Omitto similia testimonia. Sed addo hanc efficacissimam rationem: Deus non potest efficacitè id velle fieri, quod seriò ac seuerè prohibet fieri: sed seriò ac seuerè prohibet fieri peccata, vt patet ex decursu totius Scripturæ: Ergo non potest efficaciter velle, vt fiant peccata. Nihil certius.

CAPVT VII.

De Baptismo Infantium.

- I. **C**aluinistæ docent hæc duo.
 Primò, omnes filios fidelium
 ab

De Baptis. infant. 501

ab utero materno nasci sanctos, & hæredes vitæ æternæ, ac proinde saluari posse sine Baptismo. Filios autem infidelium, etiam si baptizentur, non saluari, nec Baptismum illis prodesse. Secundò, filios illegitimos æternæ damnationi obnoxios esse, nec ad Baptismum admit- tendos.

2. Prius punctum docet Calui- nus in Antidoto Concilij Triden- tini, sess. 6. c. 5. & lib. 2. Inst. cap. 6. §. 24. Et probat, quia illa promissio Abrahæ facta, Gen. 17. 7. *Ero Deus tuus, & seminis tui post te:* pertinet ad omnes parentes fideles, & eorum filios: Ergo omnes filij fidelium, vi illius promissionis, sunt sancti & hæredes vitæ æternæ: ergo si dece- dant sine Baptismo, nihilominus saluantur, vi promissionis: Hic er- ror potest refelli ex tribus princi- piis. Primum est, quòd omnes in- fantes, tam fidelium, quàm infide- lium, nascantur in peccato origi-

nali. Roman. 5. 12. & Ephes. 2. 3. Alterum, quòd ratione peccati originalis, sint filij mortis, iræ, damnationis. (ibidem.) Tertium, quòd non possint effici filij Dei, nisi renascantur per Baptisum. Ioann. 3. 3. Vnde Augustin. epist. 28. ad Hieronymum: *Quisquis dixerit, quòd in Christo uiuificabuntur etiã paruuli, qui sine Sacramenti eius participatiione de vita exeunt; hic profectò & cõtra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccl siam, ubi propterea cum baptizandis paruulis, festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliàs in Christo uiuificari non posse.*

3 Nec obstat promissio Abrahæ facta. Immò ex illa sumo argumentum contra Caluinum. Potest enim dupliciter explicari. 1. In sensu litterali. 2. In sensu mystico. Si explicetur in litterali, nihil ad rem Caluini facit. Non enim
Deus,

De Baptis. infant. 503

Deus secundum litteram, promissit Abrahamæ & semini eius vitam æternam, sed possessionem terræ Chanaan. Verba promissionis sunt hæc: *Dabo tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanani in possessionem æternam.* Si autem replicetur in sensu mystico: tunc quidem potest intelligi de vita æterna, non tamen descendit ad filios per carnalem generationem, ut supponit Calvinus, sed per fidem in Christum, ut docet Apostolus Rom. 9. 6. *Non enim omnes, qui ex Israël sunt, ij sunt Israëlita; neque qui semen sunt Abrahamæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, nõ qui filij carnis, hi filij Dei; sed qui filij sũt promissionis, æstimantur in semine.* Et Galat. 3. 7. *Cognoscite ergo, quia qui ex fide sũt, ij sunt filij Abrahamæ.* Et ibid. v. 9. *Qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abrahamæ.* Et ratio est manifesta, quia post promissionem Abrahamæ factam,

Iacob & Esaii ex parentibus fidelibus nati sunt: & tamen Esaii ab utero materno non fuit sanctus & hæres vitæ æternæ, vt patet ex illo, Rom. 9. 13. *Iacob dilexi, Esaii autem odio habui.*

4. Posterius punctum, quòd filij ex illegitimo thoro nati, sint obnoxij æternæ damnationi, nec ad Baptismum admittendi, docuerunt Calvinistæ in Synodo Vilmensi, anno 1539. vt refert Adrianus Iunius lib. 3. de doctr. & morib. Euangelicorum, c. 17. Sed facilè refelluntur. Primò, quia Iephte ex muliere meretrice natus est, vt constat Iudici. 11. 1. Et tamen Apostolus recenset illum inter Sanctos veteris Testamenti, qui per fidem saluati sunt. Hebr. 11. 32. Deinde ex Euangelio certum est, Christum æquè pro omnibus, tam legitimis, quàm illegitimis mortuum esse. Hos enim nusquam legitur exclusisse: cur ergo Calvinistæ excludunt?

CAPVT VIII.

De Exorcismo.

1. **I**Nter ceremonias Baptismi, una est Exorcismus, quo ab homine baptizando expellitur diabolus, ne vel Baptismum, vel fructum illius impediat. Est autem duplex pars Exorcismi, Exsufflatio, & Adiuratio. Nam Sacerdos, antequam baptizet aliquem, solet exsufflare & adiurare diabolum, ut exeat ab eo, qui baptizandus est. Et quidē, quando exsufflat, utitur his verbis: *Exi ab eo, immunde Spiritus, & da locum aduenienti Spiritui sancto, da honorem Deo viuo & vero.* Quādo autem adiurat, utitur istis: *Exorcizo te, immunde Spiritus, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ut ex eas & recedas ab hoc famulo Dei N.*

2. Nunc quæstio est, an hæc cere-

I i 5 monia

monia toleranda & vsurpanda sit? Negant Calvinistæ cum antiquis Pelagianis. Nos affirmamus cū Augustino, Chrysostomo, & aliis Patribus. Primò, quia sèper in Ecclesia Catholica fuit vsurpata, vt fateatur Caluius lib. 4. c. 15 §. 19. Secūdo, quia ab initio in bonum ac laudabilem finem fuit instituta, teste August. lib. 6. contra Iulianum Pelagianū, c. 2. vbi sic habet: *Verū est, quòd antiquitùs veraci fide Catholica predicatur & creditur per totam Ecclesiã, qua filios fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à Principe mortis erueret, &c.* Et lib. 2. de nuptiis & concupisc. c. 18. *Accusat Ecclesiam in toto orbe diffusam, in qua ubique omnes baptizandi infantuli nò ob aliud exsufflãtur, nisi vt ab eis Principes mundi eiciãtur foras, &c.*

Prima Obiectio.

3. Nec Christus instituit Exorcismum,

cismum, nec Apostoli vsurparunt: Ergo, &c. Respondeo. Duo spectari debent in Exorcismo. Vnum est, potestas eiiciendi dæmonem. Hanc Christus dedit Apostolis & eorū successoribus. (Marci 3. 15.) Alterum, externa ceremonia, quæ adhibetur ad eiiciendum dæmonem. Hanc Ecclesia iustituit, partim exemplo Christi; partim suo iure & autoritate. Quod sic ostendo. Illa externa ceremonia consistit in duobus. Primò, in exsufflatione. 2. in pronunciatione horum verborum: *Exi ab eo, immunde Spiritus.* Item, *Exorcizo te, immunde Spiritus, ut ex eas ab eo.* Vtroque vsus est CHRISTVS. Priori quidem, Ioannis 20. 22. *Hoc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum.* Sicut enim Christus per insufflationem significabat, Spiritum sanctum ingredi in Apostolos; ita Ecclesia per exsufflationem significat, Spiritum immun

508 *Liber III. Cap. VIII.*

immundum exire ab infantibus. Posteriori verò, Marci 1. 25. Et *comminatus est ei Iesus dicens: Obmutesce, & exi de homine.*

Secunda Obiectio.

4. Dæmon non expellitur ab infantibus per Exorcismum, sed per Baptismum. Respondeo. Per vtrunque expellitur, sed diuerso modo. Per Baptismum expellitur ab anima: per exorcismum, à corpore & sensibus. Nota. Dæmon habet potestatem in homines non baptizatos, ratione peccati originalis, vt rectè notat D. Thomas 3. parte, quæst. 71. art. 2. ad 1. Hanc autem potestatem habet tribus modis. Primò, in anima, quæ per peccatum à Deo auersa est, & diabolo subiecta. 2. In corpore, quod diabolus potest vexare, agitare, strangulare. 3. In phantasia aliisque sensibus internis, & externis, quos potest afficere per illusiones, de-
eptioci

De pres. Christi in Euch. 509
ceptiones, terrores. Hinc sequitur,
tribus modis expelli posse. 1. ab
anima, quod fit per Baptismū. 2. à
corpore, ne noceat, quod fit per
exorcismum. 3. à sensibus, ne ludi-
ciet, aut terreat, quod etiam fit
per exorcismum.

CAPVT IX.

De presentia Christi in Eucharistia.

CAluinistæ negant corpus &
sanguinē Christi verè, reali-
ter, & substantialiter præsentem es-
se in Eucharistia. Nos asserimus cū
Scriptura & Patribus. Ex Scriptu-
ra habemus verba Christi, quæ cla-
ra sunt: *Hoc est corpus meū, quod pro
vobis datur. Hic est sāguis meus, qui
pro vobis effunditur.* Hinc Cyrillus
Hierosolymitanus catech. 4. my-
tagogica: *Cū Christus ipse dicat,
Hoc est corpus meum, quis deinceps
videat dubitare? Et infra: Aquam
aliquan*

510 *Lib. III. Cap. X.*

aliquando mutauit in vinum, & nō erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmūtauit? Plura Patrum testimonia citauī lib. 2. c. 3. quō Lectorem remitto.

C A P V T X.

De Circulo Calvinistico.

1. **D**Auid Paræus Calvinista obicit nobis circulum, quōd Scripturam probemus per Ecclesiam, & rursus Ecclesiam per Scripturam. Cū enim quæritur, Vnde scis Scripturam esse diuinam? Respondemus, quia Ecclesia sua infallibili authoritate id dicit. Cū iterum quæritur, Vnde scis Ecclesiā, quæ id dicit, habere infallibilem authoritatem? respondemus, quia Scriptura id dicit.

2. Ego vicissim quæro ex illo, Vnde scis Scripturam esse diuinam?

De Circulo Calvinistico. 511

nam? Respondet, quia priuatus
meus spiritus hoc dicit. Sed vnde
scis, priuatum tuum spiritum esse
infallibilem & diuinum? quia Scri-
ptura hoc dicit. Certè & hîc circu-
lus est, mi Paræ. Nam Scripturam
probas per priuatum spiritum, &
rursus priuatum spiritum per Scri-
pturam. Perinde ac si asseras, Mater
est proba, quia filius dicit; & filius
est probus, quia mater dicit.

3. Res sic habet. philosophi docer,
committi circulum, quãdo hoc per
illud, & illud per hoc probamus,
apud eum, qui neutrum cõcedit; &
equè de vtroq; dubitat. Verbi gra-
ia. Si negem, & matrem & filium
esse probum; circulum committes,
probando matrem esse probam,
quia filius dicit, & filium probum,
quia mater dicit. Quare? quia
vtrunque mihi æquè ignotum &
incertum est. Probatio autem de-
bet procedere à notis ad ignota, vel
à concessis ad inconcessa, vt
cx

ex Aristotele & aliis Philosophis manifestum est. Hinc colligo, circulum fore, si quis Christianus apud Ethnicum, qui nec Ecclesiam, nec Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam esse infallibilem, quia Ecclesia dicit; & Ecclesiam infallibilem, quia Scriptura dicit. Nam vtruncue illi æquè ignotum, æquè incertum est. E contrario non fore circulum, si vnum per alterum probes apud eum, qui alterum admittit, alterum negat. Verbi gratia. Calvinista admittit Scripturam; negat Ecclesiæ infallibilitatem. Rectè ergo conuincam illum hoc modo: Scriptura, quam tu admittis, dicit Ecclesiam esse infallibilem: ergo reuera infallibilis est. Similiter, si quis idiota admittat iudicium Ecclesiæ, & tamen nesciat in particulari, libros Machabæorum esse canonicos, facile persuadebo illi sine circulo, si sic dicā: Ecclesia, cuius tu

autho

De Circulo Calvinistico. 513

authoritatem agnoscis, asseuerat libros Machabæorum esse canonicos: ergo non debes de hac re amplius dubitare.

4. Et hic modus probandi vsitatus est in Scripturis & Patribus. Ostendam vno, vel altero exemplo: Pharisæi admittebant Moysen, negabant Christum. Conuicit eos Christus his verbis, Ioan. 5. 36. *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit.* Contra, Manichæi admittebant Christum & Euangelium; negabant Moysen & Prophetas. Conuincit eos Augustinus simili argumentandi modo in libris cõtra Faustum Manichæum, & lib. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 1. & sequentibus. Idem nos facimus. Nam rudes Catholicos, qui dubitant de aliqua Scripturæ parte, conuincimus iudicio Ecclesiæ, cui se submitunt. Hæreticos verò, qui negant Ecclesiam, conuincimus ex Scripturis, quas

514 Liber III. Cap. X.

non negant. Et sic nullum committimus circulum.

5. Paræus hoc modo excusari nõ potest. Nam spiritus priuatus, quẽ ipse fingit, à nemine admittitur: Neminem ergo ex priuato spiritu potest conuincere. Quod sic ostendo. nomine priuati spiritus intelligit internam testificationem Spiritus sancti, quam quis in se experitur. Hic spiritus habet tria priuilegia. 1. quòd reperiatur in solis prædestinatis. 2. quòd solos prædestinatos, qui legunt, vel audiunt Scripturas, infallibiliter faciat certos de diuina earũ authoritate: ita vt statim, cũ audiunt, vel legunt aliquid, infallibiliter norint discernere, inter Scripturas diuinas & non diuinas. 3. quòd eadẽ infallibilitate faciat eos certos de præseti iustitia, futura perseuerantia, & vita æterna. Hæc priuilegia colligit Paræus ex illo, Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocẽ meam audiunt.* Vbi per oues, ait intel

De Circulo Calvinistico. 515

intelligi prædestinatos: & per vocem Dei, diuinam Scripturam.

6. Hoc posito, videamus, an Paræus possit se expedire à circulo. Igitur quæro, Vnde probas, Paræe, Euangelium Ioannis esse verbum dei? Ex priuato meo spiritu, inquis. Sed vnde probas, hunc tuum spiritum esse à deo? Ex Euangelio Ioannis, *Oues meæ vocem meam audiūt.* Sed vnde scis, hoc Euangelium esse verbum Dei? Ex priuato meo spiritu. Sed vnde constat, hunc tuum spiritum esse à Deo? Ex Euangelio Ioannis. Sed si negem hoc Euangelium esse diuinum, vnde probabis? Ex priuato spiritu, qui mihi hoc testificatur. Sed cum ille spiritus suspectus sit, vnde probas à Deo esse? Iam sæpè dixi; quid mihi molestus es? Noli irasci, bone vir. Non vides te in Circulo oberrare?

7. Magis constringam te. Vnde scis te habere internam testificationem Spiritus sancti? Ex Euangelio

516 *Liber III. Cap. X.*

Ioannis, *Oues mea vocem meam audiunt.* At vnde scis te esse ouem CHRISTI? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Sed vnde scis, hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Quia sum ouis CHRISTI. Iterum oberras in circulo. Nec facile elaberis. Poteris quidē sic argutari. Oues CHRISTI audiūt vocē sui Pastoris: sed Paræus est ouis CHRISTI: Ergo Paræus audit vocem sui Pastoris. Maior vera est. Sed minor vnde probatur? Quid si dicā te hœdū esse, nō ouē; quid ages? An probabis te ouem esse, quia spiritū priuatū habes? At volebas probare, te spiritum priuatū habere, quia ouis es. En nouum circulum, quem tibi sic inculco: Vnde constat tibi, Paræe, quòd habeas priuatū spiritum testificantē? quia sum ouis CHRISTI. Et vnde constat, quòd sis ouis Christi? quia habeo priuatum spiritum, qui id testificatur. Apage cum isto circulo.

L I B E R

LIBER QVARTVS.

*De Controuersijs Ana-
baptistarum.*

VARIA sunt genera Ana-
baptistarum. Aliqui vocā-
tur Cathari, id est, puri ab
omni peccato. Hi omittunt illum
versiculum orationis dominicæ,
dimitte nobis debita nostra. Alij Ta-
pentes, qui interrogati de Religio-
ne non respondent, sed quasi atto-
riti, hærent in suis phantasiis. Alij
enthusiastæ, qui iactant se cum
eo loqui, & cœlestibus visionibus
lustrari. Alij Libertini, qui putant
Christianam libertatem in eo con-
sistere, vt nulli Principi, aut Magi-
stratui politico subiecti sint. Alij
Menonistæ, à quodam Menno-
Frifio sic dicti. Alij alijs nomi-
nibus

nibus appellantur. Horum dogmata, seu communia omnibus, seu aliquorum propria sunt hæc ferè.
 1. Nullum esse peccatum originale.
 2. Infantes non esse capaces Baptismi.
 3. Apud Christianos non debere esse magistrarum politicum.
 4. Bellum Christianis esse prohibitum.
 5. Etiam iuramentum esse prohibitum.
 6. Polygamiam esse licitam.
 7. Matrimonium dissolui posse ob diuersitatem religionis.
 8. Anima iustorum post hæc vitam extingui. Quæ omnia falsa sunt, vt patet ex sequentibus.

C A P V T I .

De Peccato Originali.

i. **A** Nabaptistæ cum pelagianis negant infantes in conceptione contrahere peccatum originale ex Adamo & cum illo nasci. Sed manifestè contra Scripturas falsè

De Peccato originali. 519

Psalm. 50.7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et Romi 5. 12. Per unum hominem peccatum in hunc mūdū intrauit, & per peccatū mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et Ephes. 2. 3. Eramus & nos natura filij ira, sicut & ceteri. Natura id est, ex naturali natiuitate, seu propagatione ex Adamo.

2. Obiicitur illud Ezech. 18. 20. Filius non portabit iniquitatem patris. Tametsi ergo Adamus peccauerit, non debet hoc posteris ipsius imputari. Respondeo. Filius non portabit iniquitatem patris, nisi sit particeps peccati patris. potest autem duobus modis esse particeps. Primò, si imitetur peccatum patris. Quo sēsu dictum est, Exodi 20. 5. Ego sum Dominus Deus tuus, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios; in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt

420 *Liber IV. Cap. II.*

me. Secundò, si ipsius voluntas constituat in voluntate Patris, tanquam Capitis, seu principij totius posteritatis. Hoc modo sumus particeps peccati Adæ, iuxta illud, *In quo omnes peccauerunt.* Vide Augustinum lib. 3. de Peccat. meritis. & remiss. cap. 7.

3: Obicitur & illud Rom. 4. 15. *Vbi non est lex, nec prauaricatio.* Sed infantibus non est lex, aut cognitio legis: ergo nec prauaricatio. Respondeo. illa lex, quæ data est Adamo in paradiso. *De ligno scientia boni & mali ne comedas*, fuit etiam data posteris ipsius. Et quia ille transgressus est hanc legem, omnes quoque posterii in illo transgressi sunt, teste Apostolo, *In quo omnes peccauerunt.*

CAPVT II.

De Baptismo Infantium.

1. **A** Nabaptistæ docent, infantes non esse capaces Baptismi
ide

De Baptismo Infantium. 521
ideòque baptizādos nō esse. Quod
sic probant: Illi soli sunt capaces
Baptismi, qui sunt capaces doctri-
næ & fidei: vult enim Christus eos,
qui Baptismum suscepturi sunt,
prius doceri & credere, antequam
baptizentur. Matth. 28. 19. *Docete
omnes gētes, baptizantes eos.* Et Mar-
ci 16. 16. *Qui crediderit & bapti-
zatus fuerit, saluus erit.* At infantes,
propter defectum ætatis, non sunt
capaces doctrinæ & fidei: Ergo nec
Baptismi.

2. Nos cōtrā asserimus, esse capa-
ces Baptismi, & legitimè baptizari
posse. Primò, quia sunt capaces
gratiæ iustificantis: vt patet exēplo
Ioannis Baptistæ, qui in vtero ma-
terno sanctificatus est. Luc. 1. 15. Er-
go possunt per gratiā sanctificantē
liberari à peccato originali, Ergo
sunt capaces remedij contra pec-
catum originale. Ergo & Baptismi.
Secundò, constat ex Scriptura, inte-
gras familias fuisse baptizatas,

522 Liber IV. Cap. II.

in quibus probabile est, fuisse aliquos infantes. Act. 16. 15. & infra v. 33. & 1. Corinth. 1. 16. Tertiò, certum est, semper vsitatum fuisse in Ecclesia, vt infantes baptizarentur. Vnde Augustinus lib. 10. de Genesi cap. 23. *Consuetudo, inquit, Matris Ecclesia in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est, nec vlllo modo superflua deputanda, nec omninò credenda, nisi Apostolica esset Traditio.* Et lib. 2. de peccat. meritis & rem. c. 26 expressè ait, Pelagianos non fuisse aulos negare Baptismum paruulorum, quòd viderent in tota Ecclesia vsitatum esse.

3. Nec obstat, quòd non sint capaces doctrinæ & fidei; quia Christus locutus est de solis adultis, cùm dixit: *Euntes, docete omnes gentes.* Et præscripsit hunc ordinem Apostolis. 1. Vt instruerent illos in fide. 2. Vt baptizarent. 3. Vt docerent seruare præcepta Dei. Qui ordo in infantibus seruari non potest.

De Baptismo Infantium. 523
test. Obiicies, Reprobi non sunt
baptizandi: sed multi, ex infanti-
bus sunt reprobi: Ergo nō sunt ba-
ptizandi. Respondeo. Eodem argu-
mento probaretur, nec adultos esse
baptizandos, quia etiam multi ex
adultis sunt reprobi.

CAPVT III.

De Magistratu Politico.

i. **A** Nabaptistæ docēt, nō licere
Christianis gerere Magis-
tratum politicum, erigere tribu-
nalia, exercere iudicia, puhire gla-
dio: Primò, quia Christus id prohi-
bet, Lucæ 22. 15. *Reges gentium do-*
minantur eorum: vos autem non sic.
Deinde, Apostolus ait Ephes. 4. 5.
Vnus Dominus, una fides, unum Ba-
ptisma. Si vnus Dominus, non ergo
plures. Faceffāt igitur Reges, prin-
cipes, Magistratus.

2. Hic error refellitur à Christo,

&c

77
§ 24 Liber IV. Cap. III.

& Apostolo. Nam Christus ait, Matth. 22. 21: *Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari: quae autem sunt Dei, Deo.* Et Apostolus Rom. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas, nisi à Deo: quae autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Et infra: Non sine causa gladium portat. Dei enim Minister est, vindex in iram ei, qui malè agit.* Et 1. Timoth. 2. 1. *Obsecro itaque orationes fieri pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt.* Et ad Titum 3. 1. *Admone illòs, Principibus & potestatibus subditos esse.* Et 1. Petri 2. 27. *Deum timete, Regem honorificate.* Quid clariùs dici potuit?

3. Cùm autem dixit Christus, *Vos autem non sic*, non prohibuit Magistratum politicum, sed instruit Apostolos, ut ipsi, tanquam futuri Pastores animarum, non tractarēt secularia; nec more secularium

e Magistratu Politico. § 29
m dominarentur, sed potius es-
t humiles. Similiter cum dixit
ostolus, *Vnus Dominus, Vna fi-*
s, Vnum Baptisma, non exclusit
ges & Principes, sed pluralita-
a Deorum. Vnus est enim Deus,
est Rex Regum, & Dominus do-
nantium, cuius alij Reges & do-
ni, ministri sunt, Rom. 13. 6.

CA P V T I V.

De Bello.

A Nabaptistæ concedunt, bel-
lum ex natura sua licitum
e, & olim licitum fuisse Iudæis;
sant tamen licitum esse Chri-
nis, quia Christiani debent esse
nsueti & pacifici. Sed errant.
m & Christianis licitum est, vt
ent Augustinus lib. 22. contra
istum, cap. 74. & epist. 5. ad mar-
linum, & epist. 50. ad Bonifa-
m Comitem, & Ambr. lib. 1. de
iciis, cap. 40. & Gregor. libr. 1.
st. 7 2. & alij passim.

2. Et

526 *Libee IV. Cap. IV.*

1. Et probatur ex Euāgelio. Nam Ioan. Baptista rogatus à militibus *Quid faciemus & nos?* non dissuasit illis militiam, sed dixit: *Neminem concutiatis, neque calumnias faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.* Luc. 3. 13. Similiter Christus rogatus à pharisæis, an liceret *Cæsari dare censum, seu tributum pro stipendiis militaribus*, respondit *Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt.* Vide August. lib. 22. contra Faustū, cap. 7. Et ratio duplex est. Vna, quia principes Christiani possunt uti gladio in puniendis priuatis malefactoribus. Rom. 13. 4. Ergo etiam in vindicanda publica iniuria. Altera, quia bellum ex natura sua licitum est, ut supponimus. Ergo etiam licitum est Christianis, modo non sit illis peculiari modo dato prohibitum: At non est prohibitum.

3. Dices, prohibitū est à Christo. Matt. 5. 39. *Ego autē dico vobis, N*

resistere malo: sed si quis te percussit
 in dexteram maxillam, præbe illi
 & alteram. Et Matth. 26. 52. Con-
 uerte gladium tuum in locū suum.
 Omnes enim, qui acceperint gladium,
 gladio peribunt. Respondeo. Prius
 est imonitum potest dupliciter in-
 telligi. Primò, vt nunquam resistas
 malo, sed quotiescunque te aliquis
 percutit in vnā maxillam, præ-
 beas illi & alteram. Hoc necesse
 non est. Nam neque Christus, ne-
 que Apostolus hoc fecit. Christus
 nim, cūm percuteretur in vnā
 maxillam coram Pontifice, non
 præbuit alteram, sed restitit incre-
 pando: *Si bene locutus sum, quid me
 percutis? si autem malè, testimonium
 reddere de malo.* (Ioā. 18. 23.) Simili-
 ter Paulus, cūm ex mandato Pōti-
 ficis iuberetur percuti, respondit:
percutiet te Deus, paries dealbate.
 Act. 23. 3. Secundò, potest intelligi,
 non resistas malo, id est, vt
 non quæras priuatam vindictam:
 sed

andictio

sed potiùs paratus sis alteram maxillam præbere, id est, alteram iniuriam accipere, quàm acceptam vlcisci. Hoc Christus vult. Nec inde sequitur, bellum esse illicitum. Nam etiam, qui bellum infert, non debet hoc facere ex priuato affectu vindictæ, sed ex recta intentione boni publici, vt rectè notat Augustinus libr. 22. contra Faustū, cap. 74. D. Thomas in 2. 2. quæstione 40. art. 1. Molina de iurè & iust. disp. 107. & alij.

2. In altero testimonio sunt duæ partes. Vna, *Conuerte gladium tuum in locum suum.* Vbi Christus nõ loquitur de bello, sed modestè reprehendit Petrum, ob has causas. Primò, quòd cum omnes Apostoli interrogassent; *Domine, si percutimus in gladio?* ipse solus, non expectato Christi responso, stinxisset gladium & seruum Pontificis vulnerasset. 2. quòd temerarium esset vnum hominem contra integrum

militum cohortem insurgere. 3. quòd, si opus fuisset, Angeli Christum defendissent. *An putas, inquit, quia non possum rogare Patrem, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* 4. quòd non vellet suam mortem impediri. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis, ut bibam illum?* Hæc non obstant, quòd minùs bellum sit licitum, seruatìs iusti belli conditionibus.

§. Altera pars est, *Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Vbi non vult significare, omnes gladio perituros, qui gladium acceperint, quia constat hoc falsum esse: sed allegat veterem legem, quæ iubebat homicidam occidi. Gen. 9. 6. *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Et Leuit. 24. 17. *Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur.* Ex eo autem, quòd homicidæ secundùm legem debeant occidi,

530 *Lib. IV. Cap. V.*
nō sequitur, bellum esse illicitum,
alioqui fuisset etiam illicitum in
veteri Testamēto, quia ibi lex illa
lata est contra homicidas. Et ratio
est, quia bellum suscipitur pro de-
fensione publicæ iustitiæ, & ad pu-
blicam iniuriam propulsandam,
aut vindicandam; quod rectè fieri
potest. Homicidium autem com-
mittitur contra publicam legem
Decalogi, & contra iustitiam; quod
rectè fieri non potest.

CAPVT V.

De Iuramento.

I. **I**urare nihil aliud est, quàm
Deum, qui mentiri non po-
test, in testem vocare. Quod dupli-
citer fit. Vel enim vocamus eum in
testem, quando aliquid asserimus
vel quando aliquid promittimus.
Vnde duplex solet distingui iura-
mentum, assertorium & promisso-
rium. In priori vocamus eum in te-
stem

stem, quòd assertio nostra sit vera: in posteriori, quòd promissio nostra sincerè facta sit.

1. Nunc quæstio est, an Christianis licitum sit iurare? Negant Anabaptistæ, quia dicunt Christum prohibuisse, Matth. 5. 33. ubi dedit nobis hanc legem: *Audistis, quia dictum est antiquis: Non periurabis. Ego autem dico vobis, non iurare omnino: neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolymam, quia ciuitas est magni Regis: neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, Est, est; Non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.* Quam legem repetit Iacobus Apostolus in epistola sua canonica, cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester, Est, est: Non, non.*

3. Nos contrà asserimus, non iuramentum, sed abusum iuramenti à Christo prohibitum esse. Prior pars patet, quia Apostolus Paulus sæpè legitur iurasse, quod non fecisset, si à Christo fuisset absolute prohibitum. Rom. 1. 9. *Testis mihi est Deus.* Et 2. Corinth. 1. 23. *Testem inuoco Deum in animam meam.* Et Philipp. 1. 8. *Testis mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi.* Et 1. Timoth. 5. 21. *Testor coram Deo & Christo Iesu.* Et in epist. ad Hæbreos, cap. 6. v. 16. affirmat, omnem controuersiam finiri per iuramentum. Quod etiam confirmari potest ex quotidiana praxi, quæ viget apud Christianos in iudiciis & tribunalibus. Quando enim reus suam innocentiam nõ potest probare per testes, iubetur illam interposito iuramento attestari. Et sic cessat lis & controuersia.

4. Posteriorem sic explico. Abusus

ius iuramenti in eo consistit, quòd aliqui soleāt facilè, etiam in rebus parui momèti, & sine vlla necessitate, Deum in testé vocare, quòd est contra reuerentiam Deo debitam. Hunc abusum prohibet Christus, *Ego autem dico vobis, non iurare omninò.* Vbi particula, *omninò*, non significat, quòd nullo casu liceat iurare; sed quòd nulla forma, neque per Deum, neque per creaturas licitum sit iurare absque necessitate. Quod alibi aliis verbis exprimitur, Exodi 20.7. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Et Deut. 5.10. *Non usurpabis nomen Domini Dei frustra.* Vbi istę duę particule, *frustra*, & *in vanum*, idem valent, ac si dicas, *Temerè*, & *sine necessitate.* Vide Augustinum lib. de mendacio, cap. 15.

CAPVT IV.

De Polygamia.

1. **A** Nabaptistæ docent, licitam esse polygamiam, id est, licitū esse homini Christiano, plures simul habere vxores: quod damnatum est in Concilio Tridentino, sess. 24. can. 2. Nos tria tēpora distinguimus. Primum ab initio mūdi vsque ad Abrahamum. Secundū ab Abrahamo vsque ad Christum. Tertium à Christo vsque ad finē mundi. In primo fuerunt primi parentes cum proximis suis posteris. In secundo Iudæi cum suis progenitoribus, Abrahamo, Isaac & Iacob. In tertio sunt Christiani.

2. Igitur in primo viguit sola monogamia, ex Dei institutione. Gen. 1. 27. *Masculum & fœminam creauit eos.* In secundo, concessa est polygamia: In tertio, reducta est
mono

De Vinculo Matrim. 535

monogamia , & explosa polygaminia , Matt. 19. 4. *Qui fecit hominem ab initio , masculum & foeminam fecit eos. Et 1. Corinth. 7. 2. Vnusquisque suam uxorem habeat, & unaquaque suum virum habeat.*

CAPVT VII.

De Vinculo Matrimonij.

1. **A** Nabapristæ docent , vinculum matrimonij apud Christianos dissolui posse propter hæresim alterius cõiugis, quod etiam damnatum est in Trident. sess. 24. can. 5. Et meritò. Nam Christus Matth. 19. 6. generatim dicit: *Quod Deus coniunxit , homo non separet.*

2. Nec obstat , quòd olim Iudæis concessum sit, dato libello repudij, dimittere vxores suas , & alias ducere : quia hoc factum est propter duritiem cordis eorum, iuxta illud Matth. 19. 8. *Moses ad duritiam*

536 Liber IV. Cap. VII.

*duritiam cordis vestri permisit vobis
dimittere uxores vestras : ab initio
autem non fuit sic. Vnde & Chri-
stus generatim dixit Marci 10. 11.
Quicumque dimiserit uxorem suam,
& aliam duxerit, adulterium com-
mittit super eam. Et Apostolus
Rom. 7. 2. Quae sub viro est mu-
lier, viuente viro, alligata est legi : si
autem mortuus fuerit vir eius, solu-
ta est à lege viri. Igitur viuente vi-
ro, vocabitur adultera, si fuerit cum
alio viro.*

3. Loquor de Christianis ; quia
aliud est de infidelibus. Nā si duo
infideles cōtrahant matrimonium,
& postea alter cōiugum fiat Chri-
stianus, & alter persistat in infide-
litate, potest Christianus infidelē
dimittere, & cum alia Christiana
contrahere, vt docet Apostolus 1.
Corinth. 7. 15. Quod Christianis
nō licet. In nullo enim casu potest
maritus Christianus vxorē Chri-
stianam dimittere, & cū alia con-
trahere.

De Vinculo Matrimonij. 537
trahere. Dices, Potest id facere ob
fornicationem, seu adulterium, vt
fateretur Christus, Matth. 5. 32. *Om-*
nis, qui dimiserit uxorem suam, ex-
ceptâ fornicationis causâ, facit eam
mœchari; & qui dimissam duxerit,
adulterat. Respondeo. Aliud est, di-
mittere uxorem suam propter for-
nicationem: aliud, illa dimissa ac
viuente, aliam ducere. Prius con-
cessum est à Christo, non poste-
rius. Sic explicat Apostolus, 1. Co-
rinth. 7. 10. *cùm ait: lis autem, qui*
matrimonio iuncti sunt, precipio, non
ego, sed Dominus, uxorem à viro non
discedere: quòd si discesserit (ob for-
nicationem) manere innuptam, aut
viro suo reconciliari. Vbi duo confi-
deranda sunt: vnum, quòd aliquan-
do vxor possit discedere à viro, ex
legitima causa. Alterum, quòd vi-
uente viro, non possit alium virum
accipere, sed debeat vel manere in-
nupta, vel priori viro reconciliari.

CAPVT VIII.

*De animabus iustorum post
hanc vitam.*

1. **A** Nabaptistæ, præsertim qui Libertini dicti sunt, docent animas iustorum post hanc vitam dormire, id est, extingui, vt refert Calvinus in psychopannychia, & noster Bellarminus lib. 4. de Christo, cap. 7. Potest autem dupliciter hoc intelligi, 1. quòd dormiant, seu extinguantur in perpetuum. 2. quòd non quidem in perpetuum, sed vsque ad extremum Iudicij diem.

2. Priori sensu manifestè falsum est, quia tollit immortalitatem animæ. Nam, si animæ iustorum extinguuntur post hanc vitam in perpetuum, certè immortales non sunt, sed æquè mortales, ac animæ brutorum animalium: nec post hanc vitam habent vllam mercedem

De animab. Iustor. 539

dem laborem suorum, nec vlla datur Ecclesia triumphantium hominum in cœlis. Quæ omnia absurda sunt.

3. Posteriori etiam falsum est. Primò, quia anima Christi post hanc vitam non fuit extincta vsque ad diem Iudicij. Secundò, nec animæ Abraham, Isaac, & Iacob, iuxta illud Matth. 22. 32. *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Deus mortuorum, sed viuētium.* Tertiò, nec anima Samuëlis. 1 Reg 28 12. Quartò, nec anima Oniæ Pontificis 2. Machab. 15. 12. Quintò, nec anima latronis, cui dictum est, *Hodie mecum eris in Paradiso.* Denique nec animæ eorum, ad quos descendit Christus in triduo mortis. 1. Petr. 3. 19.

LIBER QUINTVS.

De Controuersis Politicorum.

OLITICI nō pertinent ad peculiarem aliquam sectam, sed cum quauis religione permixti sūt. Nam & apud Catholicos, & apud Lutheranos & Calvinistas reperiūtur aliqui, qui vel pluris faciūt politiam, quàm fidem Christi, vel certè qui mouent quæstiones aliquo modo ad politiam pertinentes. Porro capita, quæ ab ipsis disputantur, initio huius operis recēsitā sunt. Ea nunc ordine persequar.

CAPVT

CAPVT I.

*An quilibet in sua fide saluari
possit?*

1. **M**ulti politici putant, Catholicos in Catholica, Lutheranos in Lutherana, Calvinistas in Calvinistica fide saluari posse. Quod dupliciter explicari potest. Primo, omnes & singulos saluari posse in sua fide, modo credant in Christum, iuxta illud Ioan. 3. 15. *Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.* Ratio est. Qui tenet fundamentum fidei, saluari potest: at Christus est fundamentum fidei, teste Apostolo, 1. Corinth. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, prater id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Ergo qui tenet hoc fundamentum, id est, qui credit in Christum, saluari potest. Iam vero Catholici, Lutherani,
&

& Calvinistæ credūt in Christum, Ego per fidem in Christum saluari possunt.

2. Secundò, omnes & singulos saluari posse in sua fide, modò credant 12. articulos fidei, qui in Symbolo Apostolorum comprehensū sunt. Ratio est, quia in illis articulis continetur summa, seu regula totius fidei Christianæ, vt rectè notat D. Augustinus serm. 13. 5. de Tempore, cū ait: *Symbolum est regula fidei vestra, breuis & grādis. Breuis, numero verborum: grandis, pondere sententiarum.* Et sermone 181. *Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolorū, duodecim sententiis comprehensam, Symbolum vocauerunt: per quam credentes Catholicam tenerent unitatem, & hereticam conuincerent prauitatem.* Nunc autem Catholici, & Lutherani, & Calvinistæ credunt 12. articulos fidei, qui in Symbolo

com

comprehensi sunt. Ergo per hanc fidem saluari possunt.

Prior explicatio discutitur.

3. Prior explicatio potest 2. modis intelligi. Primò, omnes saluari posse, qui confusè credunt in Christum, etiamsi non credant in particulari præcipua mysteria de Christo. Secundò, omnes saluari posse, qui distinctè credunt in Christum, credendo Christi divinitatem, humanitatem, natiuitatem ex Virgine, passionem, mortem, resurrectionem, & alia mysteria, quæ in Symbolo Apostolorum consignata sunt. Si intelligatur hoc secundo modo, iam coincidit cum posteriori explicacione, de qua paulò pòst. Si autem intelligatur primo modò, falsum est. Non enim sufficit ad salutem, si confusè tantùm credas in Christum. Primò, quia alioqui omnes Hæretici saluari possent, vt
Ariani,

544 *Liber V. Cap. I.*

Ariani, Donatistæ, pelagiani, & similes alij. Omnes enim, ut minimum, confusè credunt in Christum. At consequens est contra Euangelium, in quo zizania iubentur alligari in fasciculos ad comburendum. Matth. 23. 25. Hæretici autem sunt zizania. Secūdo, si Catholici in Catholica, Lutherani in Lutherana, & Calvinistæ in Calvinistica saluari possent, eò quòd omnes, saltem confusè, credant in Christum: quid necesse esset tot lites & controuersias inter ipsos excitare? Aut cur Lutherani excluderent Catholicos & Calvinistas, & hi vicissim illos? Si enim quisque per fidem in Christum saluari potest, maneat quisque in sua fide: cessent persecutiones & anathemata; seruetur pax & tranquillitas. Hoc autem non fit.

4. Nec obstant testimonia Scripturæ, quæ pro priori explanatione allata sunt. Non enim intelliguntur

De Fide saluante. § 45

tur de Christo in confuso, sed distinctè & in particulari, quoad præcipua mysteria, quæ nobis reuelata sūt. Verbi gratia. Cùm Christus de seipso dixit, *Vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat*, locutus est speciatim de sua diuinitate, vt patet ex contextu, qui sic habet: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum unigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat.* Et infra: *Qui credit in eum, nõ iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine Unigeniti Filij Dei.* Itaque non sufficit, si credas in Christum cõfused: sed necesse est, vt credas in Christum, quatenus est unigenitus Dei Filius.

5. Similiter, cùm Apostolus dixit, Christum esse fundamentum fidei, locutus est de præcipuis Christi mysteriis, vt alibi se explicat, nempe de Christi diuinitate, Rom. 1. 4. *Qui predestinatus est Filius Dei.*

De humanitate, Gal. 4. 4. *Misit Deus*

M in

Filius

Filium suum, factum ex muliere. De passione, 1. Corinth. 1. 23. Nos autem predicamus Christum crucifixum. De morte, sepultura, & resurrectione, ibid. c. 15. 3. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas; & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die. Et infra vers. 14. Si autem Christus non resurrexit, inanis est predicatio nostra; inanis est & fides vestra. De Ascensione, Eph. 4. 8. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem. De Ascensione ad dextram Dei Patris, Coloss. 3. 1. Quae sursum sunt, sapite, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Et de aliis similibus, quae sigillatim complexus est Athanasius in Symbolo, & tandem ita concludit: Hec est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit.

Posterior

Posterior discutitur.

6. In posteriori explicatione sumitur hoc principium, Omnes saluari posse, qui credunt 12. articulos fidei in Symbolo Apostolorum comprehensos. Quod verum est cum his limitationibus. 1. Si explicitè credas 12. articulos, secundum verum & legitimum sensum. 2. Si reliquos articulos, qui non sunt in Symbolo, ut minimum credas implicitè, id est, si generatim credas, quod Ecclesia credit; & paratus sis in particulari credere, quicquid ab Ecclesia credendum proponitur. 3. Si nullum habeas errorem veræ fidei contrarium. 4. Si serues mandata Dei. Hinc ita cōcludo: Illi non possunt saluari in sua fide, qui neque explicitè credunt 12. articulos Symboli iuxta legitimum sensum; neque parati sunt alios credere, qui ab Ecclesia credendi proponuntur; neque deponunt errores

veræ fidei contrarios : neque ser-
uant mandata Dei: at Lutherani &
Caluinistæ sunt tales : ergo in sua
fide saluari non possunt.

7. Maiorem probo per singulas
partes. Primò, quia, vt taceam de
aliis articulis, non credunt hunc
Sanctam Ecclesiam Catholicam. Se-
cundò, nec parati sunt credere alios
articulos, qui à sancta Ecclesia Ca-
tholica ad credendum proponun-
tur. Immo, parati potiùs sunt Ec-
clesiam calumniari, quasi à verâ fi-
de defecerit, & adultera facta sit.
Tertid, neque deserunt errores ve-
ræ fidei contrarios, de quibus libris
superioribus actum est. Denique,
tantùm abest, vt seruent præcepta
Decalogi, vt etiam doceant, seruari
non posse: in quo partim suæ ma-
litiæ prætextum quærunt; partim
accusant Deum, quasi impossibilia
à nobis exigat.

CAPVT II.

*An liceat negare fidem Christi ad
vitandam mortem.*

Refert Eusebius lib. 6. historie
eccles. c. 37. fuisse olim Hæ-
reticos, qui docerent, non peccare
eos, qui in persecutionibus negant
Christum externa voce, modo eū
 corde confiteantur. Idem hoc tem-
pore sentiunt multi Politici. Sed
inutile. Primò, quia est contra con-
fessionem fidei, quæ nos obligat, vt
idem Christi nõ negemus. Quod
ipsemet Christus affirmat, Matth.
10. 32. *Omnis, qui confitebitur me
coram hominibus, confitebor & ego
eum coram Patre meo, qui in cælis
est. Qui autem negauerit me coram
hominibus, negabo & ego eum coram
Patre meo, qui in cælis est.* Vnde Au-
gustinus tract. 36. in Ioannem:
Quanta vita est confiteri Christum;

M m 3 tanta

tanta mors est negare Christum.

2. Deinde est contra virtutem veritatis. Nam veritas obligat nos, ut non mentiamur. ~~Mentiremur~~ autem, si externa voce negaremus fidem Christi, quàm interno corde confitemur. Hinc sequitur, easdem ob causas, nō licere negare, te esse Catholicum, si Catholicus es. Primò, quia hoc esset negare fidem Christi, quod est contra obligationem confessionis fidei. Secundò, esset mendacium, quod est contra obligationem veritatis. Quæres, An etiam peccaret, qui negaret se Lutheranum, aut Calvinistam esse, si reuerà talis esset? Respondeo. Peccaret quidem contrà veritatem, quia mentiretur; non tamen contrà confessionem fidei, quia illa non obligat illum ad confitendam falsam fidem, qualis est Lutherana & Calvinistica.

CAPVT III.

An aliquando liceat tacere, aut dissimulare fidem Christi.

I. **A**liud est negare fidē, quod nō licet, vt dixi: aliud tacere, dissimulare, occultare, de quo hīc disputamus. Et potest esse duplex quæstio. Vna, an aliquis possit tacere, aut dissimulare fidem, quando rogatur à Iudæis, Turcis, aut Gentilibus, an sit Christianus? Vel ab Hæreticis, an sit Catholicus? Respondeo. Si interrogatur à persona publica, non potest tacere, aut ambiguè tergiuersari, sed tenetur apertè confiteri, quòd res est, etiam cum periculo vitæ. Si autem interrogatur à priuata persona, potest tacere, aut eludere, dicendo, Quid ad te? quorsum me rogas? Ratio est, quia publica persona habet potestatem interrogandi, quam priuata

non habet. Vide Sanchez lib, 2. **MO-**
ral. c. 4. n. 6. & alios ibidem:

2. Altera est, an aliquis existens
 apud gentiles, vel Hæreticos, tem-
 pore persecutionis, possit fugere,
 vel se occultare, ne cogatur respō-
 dere de rebus fidei, vt sic periculum
 mortis euadat? Respondeo. Potest,
 iuxta illud Matth. 10. 23. *Cūm au-*
tem persequētur vos in ciuitate ista,
fugite in aliam. Quod etiā Paulus
 suo exēplo approbauit. Cūm enim
 custodirentur portæ ciuitatis, per
 murum in sporta dimissus est, vt
 fuga se saluaret. Act. 9. 25. & 2. Co-
 rinth. 11. 33. Videatur S. Athana-
 sus in Apologia pro sua fuga.

3. potest tamen fieri, vt huius-
 modi fuga propter aliquam cir-
 cūstantiam sit illicita; præsertim
 in pastore, vel Episcopo, qui ratio-
 ne sui officij tenetur manere apud
 suos subditos, tempore communis
 persecutionis, etiam cum periculo
 vite: idque ex duplici causa. Primò,
 ne

De Simulatione. 553

ne subditi fideles, qui manent in persecutione, relinquuntur sine pastore, cuius presentia tunc maxime necessaria est, cap. Sciscitaris, septima, quæst. 1. Secundò, ne infideles contemnant nostram religionem, quando vident eam à propriis Pastoribus in casu necessitatis non defendi. D. Thomas in 2. 2. quæst. 3. art. 2. ad 2.

C A P V T I V.

An aliquando liceat simulare alienam fidem?

1. **D**ictum est, quomodo Christianus debeat se gerere circa confessionem propriæ fidei. Nunc videndum est, an possit aliquando simulare alienam sectam, aut religionem. Quod dupliciter fieri potest. Primò externis verbis, ut si dicat se Arianum, aut Iudæum, aut

Turcam, aut gentile esse, cum non sit. Hoc nunquam licet, ut supra ostendi: tū quia hoc est negare fidem Christi, tum quia est apertum mendaciū. Secūdo externis signis, ut si cum gētilibus adoret idolum, aut cū Hæreticis publicè oret, conciones audiat, & quæ similia sunt. Est ergo quæstio, an liceat homini Christiano & Catholico apud Hæreticos, vel alios infideles, vsurpare huiusmodi signa, ut occultet se Christianum & Catholicum esse, ne fortè cognitus occidatur?

2. Aliqui generatim putant licere, modò fiat animo simulandi tantum, absque interna voluntate profitendi falsam religionē. Ita Adrianus in 4. quæst. 1. de Baptismo, in respons. ad 5. argumētum. Et videtur esse sententia D. Hieronymi in c. 2. ad Galatas, vbi ait: *Utilem esse simulationem, & assumendam in tempore.* Et excusat Apostolos, qui per simulationem vsurparunt ceremonias

nias Mosaïcas , quæ iam erant abrogatæ & illicitæ.

3. Alij vtuntur distinctione. Nam externa signa, quibus simulari potest falsa religio , possunt reuocari ad duo capita. Quædam propriè ac speciatim instituta sunt ad cultum falsæ religionis : alia verò, tametsi propria sint infidelium, non tamen instituta sunt ad cultum falsæ religionis, sed alium finem. Putâr igitur priora esse illicita, & confessionem fidei; non item posteriora. Ita Alexander , Antoninus, Nauarrus. Bannes, & alij apud Valentiam tomo 3. quæst. 3. p. 2. dub. 4. Vt hæc doctrina melius examinetur , ad particularia signa descendendum est, hoc modo & ordine.

CAPVT V.

An liceat per simulationem idola colere.

1. **N**ON licet. Primò, quia Apostolus dānat huiusmodi cultum.

tum. 2. Corinth. 6. 14. Secūdo, constat Marcellinum Pontificem gra-
uiter peccasse, quòd ob metū mor-
tis, idolis sacrificauerit, vt patet ex
Pontificali Damasi. Tertiò, multi
martyres per simulationem potuis-
sent euadere mortem, & tamen no-
luerunt, quia iudicabant non lice-
re. Quartò, qui per simulationem
adorat idola, cõmittit mendacium,
non quidem verbo, sed factò; quia
significat se esse idololatram, cum
non sit: at mendacium nullo modo
licitum est. (*infr. c. 10.*)

2. Solent obiici aliquot exempla
in contrarium. Primò, exemplum
Iehu Regis Israël, qui simulabat se
velle sacrificiū offerre idolo Baal,
vt haberet occasionem occidendi
Sacerdotes Baal, qui erant in tēplo
congregati. (4. Reg. 10. 19.) Quam
ip̄sius simulationem approbavit
Deus, cum dixit: *Studiosè egisti, quod
rectum erat, & placebat in oculis
meis.* (*ibidem v. 30.*)

3. Dein

3. Deinde exemplum Helisæi prophetæ, qui etiã approbavit simulationem in causa religionis. Cùm enim Naaman Syrus, vt satisfaceret Regi suo gentili, vellet per simulationem adorare idolum in templo Remmon, petiuit ab Helisæo, vt pro se oraret Deum pro condonatione huius peccati. Respondit Helisæus: *Vade in pace.* (4. Reg. 5. 19.) Quasi diceret; poteris hoc bona conscientia facere, si non habes animum adorandi falsum Deum, sed tantùm simulandi adorationem.

4. Tertio exemplum Danidis, qui immutando faciem suam coram Rege Achis, simulabat se stultum esse, vt euaderet periculum mortis, quod putabat sibi imminere. (2. Reg. 21. 13.) His exemplis vritur Adrianus loco citato ad suam sententiam confirmandam, quam præcedenti cap. recensui.

5. Respondeo. Hæc exempla non obstant

obstant nostræ resolutioni. Primò, quia Iehu per illam simulationem verè peccauit, vt docet D. Augustinus lib contra mendacium, c. 2. vbi id confirmat ex illo 4. Reg. 10. 31. *Iehu non custodiuit, vt ambulares in lege Domini Dei Israël in toto corde suo.* Nec verum est, quòd Deus illam approbauerit. Solùm laudauit factum Iehu in eo, quòd omnes Sacerdotes Baal occiderit, & domum Achab funditùs deleuerit, vt ex contextu patet.

6. Adoratio Naaman Syri non fuit ceremonia religiosa, sed politica & licita. Non enim flectebat genua in templo Remmon, vt coleret idolum, sed vt Regi suo præstaret seruitium politicum. Pro quo notandum est, fuisse morem Regis Syriæ, vt inniteretur humeris alicuius famuli, siue in templo, siue in foro; ideòque famulum, cuius humeris innitebatur, ex officio debuisse hoc obsequium illi præstare,

re, vbicunque Rex esset. Si ergo vel staret, vel ambularet, vel genu flecteret; necesse erat famulum etiam stare, vel ambulare, vel genu flectere, non intuitu religionis, sed ratione obsequij ciuilib, quod quilibet seruus tenetur exhibere suo domino. Vnde magna erat differentia inter Naaman & Regem. Nam adoratio Regis fiebat intuitu religionis. Cùm enim esset homo gentilis, colebat idolum adoratione, eũ genuflexione. Adoratio autem Naaman fiebat intuitu ciuilib obsequij. Cùm enim flecteret genu, non alio animo faciebat, quàm vt suo Regi genu flectenti, famulandi studio, subseruiret. Ita Abulensis in lib. 4. Reg. c. 5. quæst. 5. Lyranus ibidem, circa textum, Azor lib. 8. Moralium, c. 27. q. 7. & nonnulli alij.

7. David coram Rege Achis non simulauit falsam religionem, sed
se

sed stultitiam & morbum. An licet, quæstio est, quæ huc non pertinet. Videatur D. Thomas in 2. 2. quæst. 111. art. 1. ad 2.

CAP V T VI.

An liceat cum Hæreticis publicè orare?

i. **S**I naturam rei spectes, non est per se malum, sed indifferens, ire ad templa Hæreticorum, aut gētilium. Potest enim, ratione circumstantiarum, vel benè, vel malè fieri. Malè quidē, si fiat, vel animo profitendi falsam religionem; vel cum aliorum offensione & scandalo; vel denique cū nostro, vel alieno periculo. Benè, si his omnibus seclusis, bona intentione oremus Deū, & aliunde sit aliqua rationalis necessitas, cur ibi potius, quam alibi opus sit id præstare.

2. Quod

De Cultu Idolorum. 56

2. Quod duplici exemplo declarari potest. Primò, exēplo Catholicorum, qui habitant inter Hæreticos. Nam, si Princeps illorum sit Hæreticus, & mādēt, vt omnes subditi, cuiuscunque sint fidei, orationis tempore ad vnum templum conueniant, poterunt Catholici id præstare: modò Princeps non mādēt hoc in odium religionis, sed ob alium finem licitum & honestum. Ita Azor lib. 8. moral. cap. 27. quæst. 5. Deinde exemplo serui Christiani, qui apud Turcas, vel gentiles captus est. Nam si Dominus illius velit vt ipsius seruitio, non solùm domi, sed etiam in templo, potest seruitium illi præstare, & dum præstat, simul animum, orandi studio, ad Deum atollere. Sicut de Naaman dictum est. Vide Azorium ibidem, quæst. 7.

fin, vel cum scandalo aliorum, vel cum periculo subuersionis Benè, si, his malis exclusis, fiat in eum finem, vt Hæreticorum errores faciliùs & securiùs refutentur. Igitur tametsi actio docendi hæresim ex se instituta sit ad cultum falsæ religionis, & ideò semper illicita, tamen actio audiendi eiusmodi conciones non est determinata ad vnum finem, sed ad varios ordinari potest. 1. ad cultum falsæ religionis. Sic illicita est. 2. ad confutationem erroris. Sic licita est, si absit scandalum & periculum. Idem fit in contrario. Nam etiam audire fidem CHRISTI, potest referri ad duos diuersos fines. 1. ad eam discendam. 2. ad oppugnandum. Priori modo audiebant illam multi Iudæi & gentiles tempore Christi; posteriori Pharisæi.

CAPVT VIII.

An liceat Sacramenta cum Hæreticis participare.

i. **L**utherani & Calvinistæ agnoscunt duo tantum Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam. Dico ergo primò, non licere Baptismum ab illis petere, extra casum necessitatis. Ratio est, quia licet ipsi verum Baptismum admittrent, adhibita legitima materia & forma cum intentione baptizandi; tamen, cum eundem Baptismum possimus petere à Catholicis, impium & scandalosum est confugere ad Hæreticos. Adieci, *Extra casum necessitatis*. Nam, si esset vrgens necessitas, & non adesset Catholicus, qui Baptismum conferret, liceret accipere ab Hæretico.

2. Dico 2. Non licere etiam cum Lutheranis, aut Calvinistis Eucharistiam participare; quia ipsi vel
non

De Sacram. Hæretic. 565

non habent verum Sacramentum Eucharistiæ, ex defectu Sacerdotum consecrantium; vel si aliquando habent, quod rarum est, profitentur peculiarem errorem circa idem Sacramentum. Nam Calvinistæ negant corpus & sanguinem Christi realiter adesse in Sacramento. Lutherani concedunt quidem adesse, sed simul asserunt, manere substantiam panis & vini cū substantia corporis & sanguinis Christi. Si ergo Catholici cū illis communicarent, viderentur favere ipsorum errori.

CAPVT IX.

An liceat matrimonia cum Hæreticis contrahere?

I. CERTUM est, generatim loquendo, non licere. primò, quia est contra prohibitionem Ecclesiæ. (can. *Cave*, & can. *Non oportet*, 28. quæst. 1.) Deinde, est scanda-

dalosum. Tertiò est periculosum, quia Catholicus, qui accipit Hæreticam, se & filios suos exponit periculo subuersionis. Quartò committit sacrilegium, prophando Sacramētum matrimonij, dum illud hæreticę personę administrat. Quæ omnia fusè prosequitur noster Serarius in Libello de Catholicorū cū Hæreticis matrimonio.

2. Solet tamen speciatim disputari, An Catholici in Germania possint cōtrahere cum Hæreticis, præsertim cū iam vsu id receptū sit? Affirmāt Azorius lib. 8. Moralium, cap. 11. qu. 5. & Sanchez lib. 7. de matrimonio, disp. 17. num. 5. qui citant pro se Nauarrum. Alij contrarium tenent. Ego existimo, Catholicos in Germania sæpè excusari posse. Primò, quia canones illi, qui prohibent talia matrimonia, vel nō sunt recepti in Germania, vel certè per contrariā cōsuetudinem abrogati. Secundò, in
Germa

De Sepultura Hæret. 567

Germania cessat scandalum. Tertio, fieri potest, vt Catholicus sit tam firmus in fide, vt non sit periculum subuersionis : & ab initio contractus potest excipere, vt proles Catholicè educetur. Quarto, ignorantia potest illum excusare à peccato sacrilegij. Multi enim Catholici inculpabiliter ignorant, contractum matrimonij cum Hæreticis esse sacrilegum. Immo Nauarrus, Sanchius, & Azorius, qui aiunt in Germania licitum esse negarent esse sacrilegum.

C A P V T X.

*An liceat comitari Hæreticos ad
sepulturam ?*

1. **A**liqui putant licere, quia nihil mali apparet in eo, quòd quis sepeliat mortuos, aut funera eorum prosequatur. Alij, non licere, quia, qui hoc facit, videtur illorum hæresim approbare.

Na 4 Sed.

568 *Liber V. Cap. X.*

Sed distinguendum est. Nam iis locis, vbi Catholici cum Hæreticis promiscuè viuunt, & quotidie sine prohibitione, aut excommunicationis periculo cum illis conuersantur; licitum est Catholicis prosequi & comitari funera Hæreticorum, si præcisè spectetur sepultura. 1. quia in eiusmodi locis, vbi nulla est prohibitio, nullum potest esse scandalum: ergo saltem ex hac parte licitum est. 2. sepelire mortuos, est opus misericordiæ: ergo ex affectu misericordiæ honestè fieri potest. 3. Catholicus potest ducere uxorem Hæreticam, vt ex magnis Authoribus dictū est: ergo potest illam post mortem sepelire. Hic enim minùs mali apparet, quàm ibi.

2. At in aliis locis, vbi prohibitum est Catholicis cōuersari cum Hæreticis, sub pœna excommunicationis, non licitum est funera Hæreticorum comitari. 1. quia talis prohi

De Sepultura Hæretic. 569

prohibitio, cum iusta sit, obligat in conscientia: Ergo contra conscientiam faceret, qui illam prohibitionem transgredederetur. 2. quia tamen sepelire mortuos, sit opus misericordiae, quando fit ex interno misericordiae affectu, non tamen est audabile, si fiat contra prohibitionem Ecclesiae. Habemus simile exemplum in Scriptura. Offerre Deo holocaustum, erat opus pium ac religiosum in lege Mosaiica: & qui illud offerebat ex affectu diuini cultus, laudabiliter faciebat. At Saul, qui illud obtulit contra prohibitionem Samuëlis, grauiter peccauit, & in poenam peccati, regno priuatus est. (1. Reg. 23 9. & cap. 15. 22.)

CAPVT XI.

An liceat libros Hæreticorum legere?

Afirmat Politici. Nos distinguimus. Iure naturali ac di-

N n 5 uino

uino prohibitum est legere libros Hæreticorum, quando est periculum defectionis à fide: licitum quando non est tale periculum. In re humano, varix factæ sunt prohibitiones. Hoc tempore duæ extæ generales: vna in Bulla Cœnæ Domini, cum adiuncta excommunicatione, reseruata Pontifici. Altera in Indice librorum prohibitorum cum adiuncta excommunicatione non reseruata Pontifici. Vnde sequitur, 1. legentem libros Hæreticorum sine facultate & dispensatione, incurrere duplicem excommunicationem: vnam Bullæ; alteram Indicis: & ab vna posse absolui à proprio Cōfessario; ab altera non nisi à Pontifice, aut habenti priuilegium à Pontifice. 2. Possit aliquem incidere in excommunicationem Indicis, ita vt non incidat in excommunicationem Bullæ; si nimirum legat libros, qui prohibiti sunt in Indice, & non sunt
 prohi

prohibiti in Bulla. Nam in Bulla tantùm prohibiti sunt libri manifestè hæretici; in Indice plures liij.

2. Dices 1. Aliquando necesse est, legere libros Hæreticorù, præsertim quando errores illorum retinendi sunt, qui aliunde, quàm ex propriis libris, integrè & certò cognosci non possunt. Ergo generatim illæ prohibitiones non sunt iustæ & rationabiles. Respondeo. Nō sequitur, quia quando necesse est legere libros Hæreticorum ad eos confutandos, tunc petenda est dispensatio seu facultas legendi, quæ non negabitur, si is, qui petit, videatur idoneus ad confutandum.

3. Dices 2. Libri Hæreticorum continent multa vera & utilia: ergo non debent prohiberi, quia stultum est propter aliqua falsa & inutilia, privare se etiam veris & utilibus. Respondeo. Hinc potius sequitur, non debere legi Hæreticorum libros,

libros, eò quòd vera falsis, & bonis malis permisceant. Sic enim decipiunt Lectorem. Nam si sola falsa & mala dicerent, statim ab omnibus reiicerentur: si sola vera & bona, Hæretici non essent. Itaque diabolus industria omnia miscet, ut ex malis bona inficiant; & per bona, mala sua abscondant. Vnde Hieronymus epist. 7. ad Lætiam; *Venena, inquit non dantur, nisi melle circumlita.* Deinde si bona & vera volumus cognoscere, faciliùs & securiùs e Catholicorum, quàm Hæreticorũ libris cognoscemus, iuxta illud eiusdem Hieronymi, epist. 10. ad Furiam: *Eorum duntaxat tractate lege, quorum fides nota est. Non necesse habes, aurum in luto quaerere.*

CAPVT XII.

An liceat cum Hæreticis disputare de fide?

CERTUM est, aliquando licere, aliquando non licere. Non licet in his casibus. Primò, quando Catholicus, qui disputat cum Hæreticis de fide, non habet rectam intentionem; vt si disputet, tâquam lubitans de fide. (D. Thomas in 2. 2. quæst. 10. art. 7.) Tunc enim coniiicit se in periculum deficienti à fide. Secundò, quando est Laicus, quia cum Laici vt plurimum sint indocti; sub pœna excommunicationis interdicta est illis huiusmodi disputatio. (cap. Quicūque. de Hæreticis, in 6.) Tertiò, quando est periculum ex parte auditorũ, qui adsunt, ne peruertantur. (D. Thomas supra.) Quartò, quando Hæreticus, cum quo disputatur, est pertinax, & aliunde nulla utilitas

ex

ex disputatione sperari est.

2. Dices 1. Sæpè fit, vt aliquis Laicus sit doctior, quàm Clericus, aut Religiosus: ergo tunc saltem potest disputare. Respondeo. Non sequitur, quia leges, quæ feruntur generatim pro aliqua communitate, non solent spectare, quid aliquando fieri possit in hoc, vel illo casu peculiari, sed quid fiat, vt plurimum. At Laïci, vt plurimum sunt indocti, licèt aliquando contingat hunc, vel illum esse doctum. Ergo omnes tenentur legem inhibitionis seruare. Ita Nauarrus, & alij citati à Sanchio libr. 1. Moral. cap. 6. num. 6.

3. Dices 2. Hinc sequitur, omnes Laicos, quantumuis doctos, qui in Germania disputant cum Hæreticis de fide, non solum peccare, sed etiam excommunicatos esse, quod est absurdum, & contra communem hominum opinionem. Respondeo. Nō sequitur, quia in Germania

mauia

mania, vbi Catholici & Hæretici permixti sunt, non est in vfu supra- dicta inhibitio, sed per contrariam consuetudinem est abrogata, ac proinde non obligat: ita Valentia tom. 3. quæst. 10. assertionem 2.

4. Dices 3. Si Laïcus, quia indo- ctus est, peccat disputando de fide, etiam Clericus peccabit, si indo- ctus sit. Et sic erit par ratio vtrius- que. Respondeo. Clericus non pec- cat contra inhibitionem ecclesia- sticam, de qua sermo est, quia illa comprehendit solos Laïcos; sed peccat contra ius naturale, quia ex- ponit se periculo erroris. Hinc se- quitur, tam Laïcum, quam Cleri- cum indoctum peccare: sed Laï- cum contra legem naturalem & ecclesiasticam, Clericum contra naturalem tantum. Item Laïcum excommunicari, non Clericum.

CAPVT XIII.

An liceat pacisci cum Hæreticis?

1. **C**VM Hæreticis nõ facile in-
 ueniuntur contractus, con-
 uentiones, fœdera, pacta, siue publi-
 ca, siue priuata (etiã si aliàs licita &
 honesta sint) propter tres causas.
 Primò, propter periculum subuer-
 sionis Nam sæpè periculum est, ne
 Catholici, qui paciscuntur cum
 Hæreticis, deficiãt à vera fide, Exõ-
 di 34. 15. & Deut. 7. 3. Secundò,
 propter scandalum, quia aliquando
 fit, vt infirmi scandalizentur, quan-
 do vident Catholicos cum Hære-
 ticis inire pacta & cõuentiones. 2.
 Machab. 6. 24. Tertiò propter per-
 fidiam Hæreticorum. Non enim
 facile paciscendum est cum iis,
 qui non seruant fidem. Hæretici
 nec Deo, nec hominibus seruant
 fidem.

2. Quòd Deo non seruent, probo

EXCM

De Pactis cum Heret. 577

exemplo Lutheri. Is triplici titulo fuit perfidus in Deum. Primò, quia fidem Catholicam, quam in Baptismo susceperat, & multis annis professus fuerat, tandem abiecit: quæ summa perfidia est. In qua imitatus est Hymenæū & Alexandrum, de quibus Apostolus 1. Timoth. 1. 19. *Circa fidem naufragaverunt, quos tradidi Satanae.* Secundò, quia cùm esset Monachus, solenni voto promisit Deo perpetuam castitatem. Non seruauit: sed Monialem simili voto obstrictam, sacrilego connubio sibi adiunxit. Similis mulierculis, de quibus idē Apostolus, 2. Tim. 5. 11. *Cùm luxuriata fuerint in Christo, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Tertiò, quia cùm publico ritu in Academia Catholica Doctor Theologiæ promoueretur, iuramento se obstrinxit, defensurum se illam doctrinam, quæ tunc mul-

tis sæculis vsu erat recepta. Ne hoc præstitit. Nouam doctrinam est commentus, quæ tertia perfidi est. Lutherum secuti sunt Lutherani, Calvinistæ, Anabaptistæ, Plerique, si non triplici, vt Lutherus certè vel vno, vel duplici titulo perfidi in Deum.

3. Hinc infero, si tam improbi sunt, vt pro nihilo ducant, fidei Deo promissam violare, neque nobis promissam seruaturos. Res ipsa loquitur. Extant exempla vetera & noua. Vetera taceo. Noua omnibus nota sunt.

CAPVT XIV.

An si paciscaris cum Hæreticis, fides seruanda sit?

i. **D**ixi, non facile paciscendum cum illis esse; si tamen pactus es, & nihil aliud obstat, quam hæresis, fides seruanda est, non minus.

De Pactis Hæreticorum. 579

nus, quàm si cum Catholicis pactum iniisses. Ratio est, quia obligatio pacti, seu mutuae promissionis oritur ex triplici virtute, nempe veritatis, fidelitatis & iustitiæ. Veritas ad hoc obligat, vt sincerè, & non fictè promittas, id est, vt quod verbo promittis, etiam animo promittas, ne mendax sis. Fidelitas ad hoc, vt opere præstes, quod promissum est, ne perfidus sis, Iustitia ad hoc, vt alteri, cum quo pactus es, tribuas ius suum, quod illi debetur ratione pacti, ne iniuriosus sis. At hæ virtutes æquè te obligant, siue cum Catholicis, siue cum Hæreticis paciscaris. Nuuquam enim licet mentiri, nuquam perfidum esse, nuquam alterius ius violare, seu iniuriam facere. Et sanè si semel concederes, hæc idè licere, quia Hæretico mentiris, Hæretico perfidus es; Hæreticu iniuriã facis; cõsequenter dandũ esset, licere tibi Hæreticum occidere, furto res

cuius auferre, odio eum prosequi
 Quæ omnia absurda sunt, & diuina
 legi repugnantia.

1. Excipio tamē tres casus, (quo
 boni authores excipiunt) (in quibus
 non teneris seruare fidem, siue Ca
 tholico, siue Hæretico promissa sit
 Primus est, quando promissio, ve
 pactum est de re turpi & illicita
 vt si paciscaris cū aliquo de com
 mittendo furto, homicidio, adulte
 rio, mendacio, vsura. Huiusmodi
 enim pactum non obligat, cū
 nemo obligari possit ad peccatum
 Quò spectat illud vulgare: *In ma
 lis promissis rescinde fidem.* Secūdu
 est; quando pactum vi, aut met
 cadente in constantem virum, ini
 iuste extortum est. Tunc enim po
 test rescindi pro arbitrio eius, qui
 iniuste merum, aut vim passus est
 cap. 1. & 4. *De his, quæ vi,* & l. vl
 tima, eodem titulo. Et rectè, qui
 qui iniuste metum, aut vim in
 cussit, fecit alteri iniuriam: ergo
 ten

De Pœna Hæreticorum. § 81

eneretur illum in priorem statum
constituere. Tertius est, quando is,
cum quo pactus es, non seruat tibi
idem. Tunc enim nec illi teneris
seruare, respectu eiusdem pacti, iu-
ta illud: *Frangenti fidē, fides fran-
gatur eidē.* Et regula iuris est, *Fru-
stra quis fidem postulat sibi seruari
ab eo, cui fidem à se præstitam serua-
re recusat.* Hæc omnia accommo-
dari possunt ad particulares casus,
qui quotidie occurrunt.

CAPVT XV.

*An Hæretici propter hæresim
puniri possint?*

Agimus solum de pœna ca-
pitis. Et quæstio est, an Prin-
ceps, vel Magistratus possit Hæ-
reticos, propter solam hæresim,
pœna capitis punire? Affirmant
Caluinistæ, negant Lutherani. Nos
distinguiamus. Duo enim spectari
possunt in hæresi. 1. quòd sit pec-
catum.

catum. Et hoc illi commune est cum omnibus aliis peccatis. 2. quod turbet pacem & tranquillitatem Reipublicæ. Hoc non est illi commune cum omnibus, sed tantum cum aliquibus, ut cum homicidio, furto, rapina, adulterio, rebellionem & similibus. Priori modo non punitur à Magistratu pœna capitis sed posteriori. Et quidem iuste.

2. Primò, quia in V. T. pœnae mortis affecti sunt idololatæ, falsi Prophetæ, blasphemæ, & qui similia peccata, quæ Rempublicam turbare solent, perpetrassent. Moses iussit occidi multa millia Israëlitarum, eò quod adorassent idolum vituli, & à reliquo populo secessionem fecissent. Exodi 32. 27. Helias interfecit Baal. 3. Reg. 18. 40. Idem fecit Iehu. 4. Reg. 10. 25. Matathias trucidavit quendam Iudæum sacrificantem idolis 1. Mach 2. 24. Neque solum visitata fuit hæc pœna, sed etiam :

Dec

De Pœna Hæreticorum. 583

Deo præcepta. Leuit. 24. 2. & cap. 24. 16. & Num. 25. 5. Deut. 13. 6. & alibi.

3. Secundò, in N. T. pœna mortis afficuntur homicidæ, fures, adulteri, rebelles: At Hæretici non minùs turbant pacem & tranquillitatem Reipublicæ, quàm illi: si ergo illi iustè merentur hanc pœnã, merentur etiã Hæretici. Dices, non est par ratio. Nam homicidæ, fures, adulteri, rebelles turbant pacem politicam: & idè puniuntur à Magistratu politico. At Hæretici non turbant pacem politicam, sed ecclesiasticam; & idè non debent puniri à Magistratu politico pœna corporali, sed ab ecclesiastico pœna spirituali. Respondeo. Hæretici turbant vtranque pacem: Primò quidem, ac per se, pacem Ecclesiæ, quæ consistit in vnitæte fidei, Ephes. 4. 5. *Vnus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Deinde, consequenter pacem Reipubli-

ca, quæ sine vnitæte fidei conseruari non potest. Vbi enim est publica animorum dissensio, ibi publica pax esse non potest. Hoc testatur Christus, cum ait: *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Testantur exempla vetera & noua. Ariani turbauit totum Orientem: Macedoniani Græciam: Donatistæ & Circuncelliones Africam: Iconomachi & Albigenses Romanum Imperium: Hussitæ Bohemiam: Calvinistæ Angliam, Galliam, Belgiu, Poloniam. Et his proximis annis, qui, obsecro, excitarunt rebellionem cõtra Pientissimum nostrum Imperatorem Ferdinandum secundam? Res nota est omnibus.

4. Nec mirum. Nulla vquam familia fuit, in qua dissentiens religio pacem non turbavit. Exemplo sit discordia inter Isaac & Ismaëlem in familia Abraham: inter Iacob & Laban in Mesopotamia: inter Mosen & uxorem eius Sephoram,

phoram, dum irent in Ægyptum. Quomodo ergo in toto regno, Prouincia, Ciuitate, pax sperari potest, vbi religionis ac fidei summa est discordia? Certè non potest. Nã vbi hæresis, ibi superbia; vbi superbia, ibi dissensio. Cùm ergo Hæretici superbi sint, cùm in Ecclesia dissensionem excitent, cùm altaria nostra euertant, cùm sacrificia, ieiunia, & festa nostra execrentur, Clerum abigant, ceremonias contemnant, imagines destruant: quomodo in politicis pacem & concordiam nobiscum seruaturi sunt? Vix sperari id potest. Qui olim cõiunctiores, quàm Iudæi & Israëlitæ? Fratres erant. At postquam altare contra altare, templum contra templum erectum est, mox inexpiablem odio dissociati sunt.

5. Nunc repeto argumentum, quod posui, sub hac forma: Hæretici magis perturbant pacem Christianam, quàm homicidæ, fu-

res, adulteri : at hi iustè puniuntur
 pœna capitis: ergo multò magis il-
 li. Maior probata est, quia pax
 Christiana est duplex : una eccle-
 siastica, quæ consistit in veritate fi-
 dei & Sacramentorum : altera po-
 litica, quæ consistit in externa iu-
 stitia & tranquillitate. Vtranque
 turbant Hæretici, alteram tantùm
 homicidæ, fures, adulteri. Ergo il-
 li perniciosiores sunt, quàm hi.
 Magis igitur pœnâ capitis ple-
 ctendi.

6. Obiici solet parabola ziza-
 niorum, Matth. 13. 29. vbi serui
 quærebant à Domino, an deberent
 eradicare zizania, quæ in medio tri-
 tici succreuerant. Et respondit illis:
*Non, ne fortè colligètes zizania, era-
 dicetis simul & triticū. Sinite utra-
 que crescere usque ad messem, & in
 tempore messis dicā messoribus: Col-
 ligite primùm zizania, &c.* Vbi per
 zizania intelliguntur Hæretici: per
 triticum Catholici: per messem
 dies

De Poena Hæreticorum. § 87

dies Iudicij : per messorum Angeli. Vult ergo Christus per hanc parabolam significare, Hæreticos non esse eradicandos, id est, non interficiendos, sed simul cum Catholicis in eodem agro, id est, in eadem Ecclesia, usque ad diem iudicij relinquendos.

7. Respondeo. Christus per zizania non intelligit solos Hæreticos, sed omnes malos, siue sint Catholici, siue Hæretici: sicut per triticum, vel bonum semen, intelligit omnes bonos. Sic ipsemet explicat, cum ait: *Bonum semen, sunt filij regni: zizania autem, filij nequam.* Nec tamen intelligit omnes bonos & malos pro quocunque tempore, sed omnes, qui tales perseverant usque ad finem vitæ, id est, omnes prædestinatos & reprobos. Igitur qui ad tempus mali sunt: & postea benè moriuntur, non sunt zizania, sed triticum. Et vicissim, qui ad tempus boni sunt, & postea malè moriuntur

moriuntur, non sunt triticum, sed zizania. Quod etiã explicat Christus verbis iam citatis, cum ait, per triticum intelligi *filios regni*, id est, prædestinatos: & per zizania, *filios nequã*, seu diaboli, id est, reprobos. De his subdit: *Et mittet eos in caminum ignis*. De illis verò: *Fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorũ*. Cum ergo in hac vita non possit nobis constare, qui sint benè, vel malè morituri, seu, qui sint prædestinati, & qui reprobis: non potest etiam constare, qui sint triticum, & qui zizania, ac proinde nec possumus, nec debemus zizania separare à tritico, ne erremus. Hoc primum fiet in die Iudicij, quando Angeli separabunt malos à bonis, hædos ab ouibus, reprobos à prædestinatis. Quo etiam sensu dixit Apostolus 1. Corinth. 4. 5. *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus (in die Iudicij) qui illuminabit abscondita tenebra-*

De Pœna Hæreticorum. 589
rum, & manifestabit consilia cor-
dium. 2. Timot. 2. 19. Cognouit
Dominus, qui sunt eius. Quasi di-
cat, alij in hac vita non cogno-
scunt.

8. Hinc patet aliud esse, in hac
vita eradicare zizania: aliud in
hac vita occidere Hæreticos, fares,
homicidas, adulteros. Hoc licet: il-
lud non licet. Nam Reges & Prin-
cipes acceperunt à Deo ius gladij,
vt puniant huiusmodi malefacto-
res, quando constat tales esse: quod
constare potest. Rom. 13. 4. At ne-
mo nostrum accepit à Deo ius, seu
potestatem colligendi zizania de
medio tritici, id est, separandi re-
probos à prædestinatis quia nemi-
ni constat, quinam illi sint.

CAPVT XVI.

An Princeps Catholicus possit Hære-
ticos in sua Prouincia tolerare?

1. **H**Æc duo distincta sunt. 1.
Princeps Catholicus cōce-
dit

dit suis subditis, vt fiant Hæretici: vel introducit hæresim: vel introductam confirmat & ratam habet: vel alio quocunque modo positiuè in eam consentit & cooperatur.

2. Princeps Catholicus solùm permittit, seu tolerat Hæreticos in sua prouincia. Prius nullo modo licitum est, quia hæresis est peccatum, & quidem maius peccatum, quàm furtum, homicidium, adulterium. At Princeps nullo modo potest concedere suis subditis, vt fiant fures, homicide, adulteri: neque potest introducere huiusmodi peccata in suam prouinciam: neque introducta confirmare & rata habere: neque alio quocunque modo positiuè in ea consentire & cooperari: Ergo idem de hæresi dicendum est. Nemo dubitat.

2. De posteriori quæstio est, quâ hoc loco disputamus, an scilicet Princeps in aliquo casu possit permittere, seu tolerare hæresim in
sua

De Permissione hæresis. 591

sua Prouincia, in qua Catholici & Hæretici permisti sunt? Aliqui absolutè negant. Primò, quia nullo modo licet fauere Hæreticis: & qui fauent, incurrunt excommunicationè Bullæ Cœnæ Domini: at tolerare, seu permittere hæresim in sua Prouincia, est fauere Hæreticis: ergo non licet. Secundò, non sūt faciendæ mala, vt eueniât bona, teste Apostolo, Rom. 3. 8. At hæresis sine dubio mala est: ergo non licet eam tolerare, etiamsi aliquid boni inde euenturum sit. Tertiò. Reges Hebræorū, qui olim in suo regno mittebant idololatriam, grauissimè à Deo reprehensi sunt; vt Ieroboam, Ioram, & alij plures: Ergo signum est, huiusmodi permissionem Deo displicere.

3. Alij rectius sentiunt, Principem in quibusdam casibus posse permittere hæresim: in quibusdam non posse. Ac primò certum est posse permittere, quando non potest

potest impedire: vt si in aliqua ciuitate, vel prouincia sint multitudine plures & potentiores Hæretici, quàm Catholici: & sint tam pertinaces, vt non possint, nisi vi coacti, ab exercitio cohiberi. Quid faciat tunc Princeps? Non potest eos vt cogere, quia non est satis potens. Nec alius occurrit impediedi modus, cùm sint pertinaces. Igitur tolerandi sunt, quoadiu aliter fieri non potest.

4. D. Thomas in 2. 2. quæst. 20. art. 1. addit alios duos casus. Vnus est, quando ex permissione speratur maius bonum. Et hoc modo etiam Deus permittit, non solum hæresim, sed alia omnia peccata, quæ in hoc mundo fiunt: quia potest inde maius bonum elicere, iuxta illud Gen. 50. 20. *Vos cogitastis de me malum (inquit Ioseph ad fratres suos) sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, & saluos faceret multos populos.* Vnde Augustinus in

Enchir

De Permissione hæresis. 593

Enchir. c. 27. *Meliùs iudicauit de malis benè facere, quàm mala nulla esse permittere.*

5. Alter est, quando ex permissio-
ne euitatur maius malum, quod
aliter euitari non potest: vt si Prin-
ceps Catholicus vellet quidem im-
pedire, vel coërcere Hæreticos in
sua prouincia: sed si tentaret, ipsi
cum vicinis populis & Principibus
Hæreticis, & impetu factò Catho-
licos opprimerent, & eorum exer-
citiū abolerent. Tunc enim con-
sultius esset permittere, seu tolerare
Hæreticos permixtos cum Catho-
licis, quàm cum tanto dispendio &
iactura illos irritare.

6. Extra hos casus non potest
Princeps permittere Hæreticos in
sua prouincia, vel ciuitate. Itaque
peccant illi qui ex mera negligē-
tia permittūt illos sensim irrepere,
vel qui spe lucri temporalis libèter
eos tolerāt, vt fieri solet in quibus-
dā magnis emporiis, vbi Hæretici,

P p Iudæi,

Iudæi, Turcæ, gentiles tolerantur ratione mercaturæ: vel qui ob cognitionem, affinitatem, aut alium respectum humanum non volunt eos offendere, aut impedire: quod vitium latè patet.

7. Quæres, An Princeps non solum possit permittere, seu tolerare Hæreticos, sed etiam promittere seu pacisci se permissurum, seu toleraturum? Respondeo. Hæc regula servanda est. Quodcumque permissio, seu tolerantia alicuius mallicita est, tunc etiam promissio talis permissionis, seu tolerantia licita est. Quando autem permissio seu tolerantia est illicita, tunc etiam promissio illius, est illicita. Patet in simili. Nam si matrimonium inter Petrum & Catharinam potest esse licitum, etiam promissio talis matrimonij potest esse licita. Si autem matrimonium, ratione alicuius impedimenti, non potest esse licitum: nec promissio potest

De Permissione hæresis. 595

potest esse licita. Ratio philosophica est, quia honestas, vel turpitudine actionis pendet ab honestate, vel turpitudine obiecti; sed promissio est quædam actio: Ergo honestas vel turpitudine illius pendet ab honestate vel turpitudine rei promissæ, quæ est illius obiectum. Si igitur res promissa, honesta & licita est, etiam promissio honesta & licita est. Et è contrario, si illa est illicita, etiam hæc illicita est.

8. Argumenta contraria, quæ initio allata sunt, facile diluuntur. Primum est: Non licet fauere Hæreticis: sed qui permittit hæresim, fauet Hæreticis: Ergo. Respondeo. maior vera est hoc sensu; Non licet fauere Hæreticis, quoad hæresim. Minorem distinguo. Qui permittit Hæreticos sine legitima causa, fauet illis: secus, si ex legitima causa,

9. Secundum est: Non sunt facienda mala, vt eueniant bona: at hæresis mala est: ergo nõ licet eam

tolerare. Respondeo. Negatur consequentia. Nam aliud est, facere malum: aliud, permittere, seu tolerare malum. Verum est, nō esse facienda mala, vt eueniant bona: falsum, non esse permittenda mala, vt eueniant bona. Potest igitur fieri duplex syllogismus. Prior. Nō sunt facienda mala, vt eueniant bona: sed hæresis est mala: ergo non est facienda, vt inde eueniat bonum. Totum concedo. Posterior. Non sunt permittenda mala, vt eueniant bona: sed hæresis est mala: ergo nō est permittenda, vt inde eueniat bonum. Maior falsa est. Nam Deus permittit omnia mala, quæ fiunt in hoc mundo, vt eueniant bona, & tamen non peccat.

10. Tertium est: Reges Hebræorum, qui olim in suo regno permittebant idololatriam, à Deo reprehensī sunt: Ergo. Respondeo. Aliqui ex illis Regibus fuerūt idololatræ, qui non solum mittebant,

De Permissione heresis. 597

bant, sed etiam approbabāt & promouebant idololatriam, vt omnes Reges Israël, & nonnulli ex Regibus Iuda. Hi meritò reprehēsi sunt. Alij non erant idololatræ, sed fideles, ex quibus aliqui permittebant idololatriam, vel ex negligētia, vel ex respectu humano: qui etiam digni erant reprehensione. Alij ex timore periculi, vt Iosaphat; qui initio regni non ausus fuit auferre excelsa. 3. Reg. 22. 24. Postea tamē factus audacior, abstulit. 2. Paralip. 17. 6. Quo nomine fuit commendatus.

CAPVT XVII.

*An Princeps, vel Magistratus posse
Iudaos tolerare in sua ciuitate,
vel prouincia?*

TRia spectari debēt in Iudeis.
I. Scēta & exercitium Iudai-
cum.

cū. 2. Vſura. 3. Odium in Chriſtianos. Hæc omnia mala & prohibita ſūt. Eſt ergo quæſtio, An Princeps, vel Magiſtratus poſſit hæc mala permittere, ſeu tolerare? Et quæ poſſit eſſe legitima cauſa permittendi, ſeu tolerandi? Reſpōdeo per ſequentes concluſiones.

I. Concluſio.

2. Magiſtratus poteſt permittere ritus & exercitium Iudeorū, ſi adſit ſufficiens cauſa. Hoc facit Pōtifex Romæ, & multi Principes in ſuis Prouinciis. Cauſa triplex aſſignari poteſt. Prima, vt per ritus Iudaicos, verbi gratia, per Circuſionem & Agnum Paſchalem, adumbretur & confirmetur veritas Chriſtiana de Baptiſmo & Euchariſtia. Hanc cauſam approbat D. Auguſt. lib. 18. de Ciuit. Dei, c. 46. & D. Thom. in 2. 2. quaſt. 10. art. 11. Altera, vt Iudæi, qui exercent ſuos ritus, & intelligūt à Chriſtianis, inter quos habi-

tant,

De Permissione Iudais. 599

tant, ritus illos fuisse tantū vmbas & figuras Christianæ Religionis, facilius conuertantur ad fidē Christi. Hanc etiam approbat D. Thom. loco citato. Tertia, vt Principes, vel Magistratus Christiani, sub prætextu permissionis, possint accipere pecunias & alia munera à Iudæis, quibus permittunt exercitiū. Hoc nō licet. Nam peccata publica, quibus offenditur Deus, non possunt permitti propter solum lucrum temporale, quod ex permissione speratur.

II. Conclusio.

1. Magistratus potest permittere vsuras Iudæorum, si adsit sufficiens causa. Hoc etiam fecit Pontifex, & multi Principes Christiani. Causa potest esse duplex. Vna, ad impediendū maius malum. Si enim non permitterentur vsuræ, multa fierēt furta, rapinæ, oppressiones pauperum, desperationes, & his simi-

lia incommoda. Igitur ad hæc cui-
tanda, permitti possunt vsuræ, tan-
quàm minus malū. Altera, vt Prin-
cipes & Magistratus Christiani,
qui permittunt vsuras, sint parti-
cipes lucri. Hoc non licet; quia cer-
tū est, vsuras iure naturali ac diui-
no prohibitas esse; & lucrū, quod
per vsuras acquiritur, esse merum
furtum. Sicut ergo peccant Iudæi
contra iustitiam, accipiendo lucrū
vsurarium; ita peccant Christiani
qui sunt participes illius lucri. Cē-
sentur autem esse participes, quādo
eo sine permittunt vsuras, vt possint
inde aliquid lucri decerpere.

4. Hæc conclusio dupliciter imi-
tanda est. Primò, quòd permitti
possint vsuræ communes, quæ non
excedūt lucrum, quod lege, vel cō-
suetudine permissum est: non au-
tem vsuræ exorbitantes, de quibus
paulò pōst. Secundò, quòd Magi-
stratus non possint participes esse
lucri vsurarij, propter solam per-
missio

De Permissione Iudais. 601
missionem vsurarum; tametsi alio
titulo possint. Et quidem duplici. 1. **Ti-**
Titulo punitiōis; quia potest pu-
nire Iudæos propter vsuras, & lu-
crum, quod ex vsuris iniuste acqui-
situm est; vel restituere suis domi-
nis; vel, si incerti sint domini, in pu-
blicam vtilitate cōvertere. 2. **Titu-**
lo exactionis, quia potest exigere à
Iudæis annuum tributū, seu vecti-
gal, non ratione permissionis vsu-
rarum, sed ratione concessæ habi-
tationis in loco Christiano.

III. Conclusio.

§. Magistratus, vel Princeps Chri-
stianus non potest bona conscien-
tia permittere, aut impunitum re-
linquere odium Iudæorum in Chri-
stianos. Nota. Duplex est odium:
vnum internum, quod, cum oculum
sit, à Magistratu puniri non
potest. Alterum externum, quod
erumpit in apertam iniuriam. Hoc
à Magistratu coerceri potest ac
P p § debet.

debet. Dicimus ergo huiusmodi odium, quando à ludæis in Christianos exercetur, nullo modo tolerandum esse, sed seuerè puniendum. Et Principem grauitè peccare, si delinquentes non puniat. Ratio est, quia princeps ex officio tenetur punire omnem iniuriam publicam, vt iustitia conseruetur: ergo etiam tenetur punire iniuriam, quam ludæi committunt in Christianos.

6. Quæ sanè iniuria multiplex est. Primò, quia apertè blasphemāt Christum. Secundò, infantes Christianorum occultè surripiunt, mactant, & sanguine eorum, nescio qua superstitione, satiātur. Tertiò, exigunt intolerabiles vsuras à ciuibus, rusticis, militibus, pauperibus. Quidquid autem exigunt ultra sortem, furtum est. Intolerabile ergo furtum committunt. Quartò, exigendo huiusmodi vsuras plurimum nocent Reipublicæ, seu communi

De Permissione Iudais. 603
munitati. Non enim potest stare,
aut florere Respublica, quando po-
pulus vfuris oppressus & exhau-
stus est. Quintò, præter vfuras, ac-
cedit alia iniuria. Nam quidquid in
foro venale est, hoc Iudæi præri-
piunt Christianis, offerendo maius
pretium venditoribus, quàm alij
emptores offerre solent. Ac postea,
quod iniquissimum est, coguntur
Christiani duplex pretium dare Iu-
dæis, si velint emere, quæ ad fami-
liã alendã necessaria sunt. Sextò, vt
hæc omnia impunè faciant, distri-
buunt munera Officialibus Princi-
pum, vt ab ipsis protegantur. Hinc
fit, vt populus, qui ægrè fert huius-
modi iniurias, pronus sit ad con-
citandum seditionem, tum in ipsos
Iudæos, tum in eorum patronos
ac defensores. In illos quidem,
quia fures & expilatores sunt: in
hos verò, quia sunt socij furum &
expilatorum.

7. Hæc tanta mala, vt reliqua, dis-
simu

simulati, si Princeps, aut Magistratus nō impedit, vel punit, particeps est peccati, & ad restitutionem tenetur. Potest autem tripliciter impedire. 1. Si Iudæos expellat ex sua Prouincia, vel Ciuitate. 2. Si non expellat quidem, sed cogat eos ad agriculturā, vel artes mechanicas, vel ad alia opera seruilia exercenda; nec patiatur eos in otio & luxu viuere, sicut iam viuunt. 3. Si priuet eos omnibus pecuniis ac diuitiis per vsuram acquisitis, & in bonum publicum conuertat. Utinam hæc in praxim deducantur.

8. Obiicies, si Iudæi, vel expellantur, vel vsuras non accipiant, sequentur duo incommoda. 1. Quia Principes tempore necessitatis nō habebunt pecuniam pro bello. Hæc enim solēt petere à Iudæis. 2. Subditi Principum, qui egent pecunia, non poterunt mutuò accipere. Respondeo. Quòd hæc incommoda nō sequantur, constat in ijs regnis &

De Permissione Iudæis. 605
& prouinciis, vbi nulli Iudæi sunt;
& tamen Principes & subditi non
queruntur. Addo, contrarium po-
tius sequi Primò, quia expulsis Iu-
dæis plus præsidij conferre pote-
runt ciues, quàm Iudæi solent. Nã
quidquid Iudæi conferunt, hoc per
iniustas vsuras accipiunt à ciuibus.
Neque hoc solum, sed quidquid
ipsis, vel ad vitam alendam, vel ad
corrumpendos Officiales necessa-
rium est. Accipiunt igitur à ciui-
bus tres portiones. Vnam, quam
dant Principi; alteram, quam dant
Officialibus; tertiam, qua se alunt.
Certè, si ciues, expulsis Iudæis, reti-
nerent has tres portiones, parati es-
sent plus dare suo Principi, quàm
Iudæi dant. Hi enim dant vnam
portionem ex tribus; illi duas da-
rent. Et nihilominus vnam pro se
retinerent, qua nunc carent.

CAPVT

CAP V T XVIII.

*An Reges & Principes habeant
Primum Ecclesie?*

1. **H**Æc quæstio disputatur propter Regem Angliæ, qui usurpat sibi primatum, seu supremam gubernationem Ecclesiæ Anglicanæ: & vocat se Caput eiusdem Ecclesiæ; quod etiam ante ipsum fecerunt Elizabetha, Edoüardus, & Henricus VIII. De qua re scripsi libellum ante plures annos, in quo ostendi, Regem Angliæ, nec iure naturali, nec diuino, nec humano, nec cõsensu doctorum hominum, nec titulo præscriptionis, nec secundum principia suæ doctrinæ, habere huiusmodi primatum.

2 Nunc idẽ breuissimè ostendo. Primò, quia Christus, qui fuit primarium Ecclesiæ Caput, non dixit Herodi Regi, sed Petro Apostolo, *Pasce oues meas.* Ergo huic, non illi

De Primatu Ecclesie. 607

commissa est gubernatio Ecclesie. Similiter Paulus, non Regibus, sed Episcopis tribuit hoc officium. Act. 20. 28. *Attendite vobis & uniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Et confirmatur ex praxi, quæ tempore Apostolorum seruata est. Quis tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli. Quis primam Synodum indixit? Apostoli. (Act. 15. 6. Quis huic Synodo præfedit? Apostoli. Quis legem ecclesiasticam de abstinentia ab immolatis simulacrorum, & sanguine & suffocato saciuit? Apostoli. Quis Cor. incestuosum excommunicauit? Paulus Apost. (1. Cor. 5. 3.) Quis accusationem aduersus presbyteros, rãquã legitimus Iudex admisit? Timoth. Episcopus. (1. Tim. 7. 19. Nullę hinc partes Regum; nullum vestigium.

3. Hæc homini prudenti sufficiunt. Addo tamen, ipsos Angliæ Theologos, qui hoc tempore scribunt de Primatu sui Regis, ad eum inter se

se dissentire, ut magis destruant Primatum, quàm altruant. Hoc patet ex his quæstionibus. *Prima*, An Rex Angliæ habeat aliquẽ Primatum in Ecclesia? Plerique asserunt. At Richardus Thomsonius malit Suprematum, quàm Primatum appellare. *Secunda*, An Primatus ille, quem Rex habet, sit ecclesiasticus & spiritualis? Aliqui sic vocant: at Thomsonius & Burillus non audent sic vocare, sed potiùs Primatum quoad ecclesiastica & spiritualia. *Tertia*, An Rex ab hoc Primatu possit vocari Primas Ecclesiæ? Henricus Salcolbrigienfis simpliciter affirmat. Tokerus & Burillus simpliciter negant. *Quarta*, An Rex à suo Primatu possit vocari supremum Caput Ecclesiæ? Huic titulum vsurparunt Henricus VIII. Edoüardus, & Elizabetha. Hoc tempore admittit illũ Sacellanus; sed Tokerus & Burillus repudiât. *Quinta*, An Primatus Regis

De Iuramento illicito. 609

Regis consistat in aliqua iurisdictione ecclesiastica fori exterioris? Affirmant Tokerus & Salcolbrigensis. Negant Thomsonius & Burillus: Vide plura in libello nostro, qui inscribitur, Dissidium Anglicanum de Primatu Regio.

CAPVT XIX.

*An qui iurauit se mansurum in
Lutheranismo, teneatur
prestare.*

1. **H**Oc tempore reperiuntur multi Lutherani in Germania, qui quidem benè affecti sunt erga fidem Catholicam, sed non audent illam profiteri, quia iurauerunt se in Lutheranismo vsque ad mortem perseueraturos, & hoc iuramento putant se obligatos esse. Sed errant. Quando enim iuramentum est de re turpi & illicita, nec obligat, nec seruandum est: at iuramentum, quo quis promittit se per-

man

māsurum in falsa fide ac religione (qualis est Lutherana) est de re turpi & illicita ergo nec obligat, nec seruādum est. Maior patet ex vtroque iure. Ex ciuili, quia Iustinianus Imperator, L. Imperialis, De nuptiis, sic decernit: *Legibus expressum est illicita rei iusiurandum seruari nō oportere.* Ex canonico, quia apud Gratianum, 22. quæst. 4. per varia capitula habentur hæc teguæ. 1. Tolerabilius est, iuramentum non implere, quàm turpiter facere. 2. Iuramenta illicita laudabiliter soluantur, damnabiliter obseruantur. 3. Iuramentum non est vinculum iniquitatis. 4. Tolerabilius est, non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio.

2. Quod etiam multis exemplis confirmatur. Primò, exemplo Herodis, qui peccauit seruando illicitum iuramentum (cap. Est etiam ibidem.) Deinde exemplo dauidis, qui laudatur, quòd non seruaue-

De Iuramento illicito. 611

rit iuramentum, quo promiserat se interfectorum Nabal. (cap. Si aliquid, ibidem.) Tertio, exemplo mulieris adulteræ, quæ iurauerat se adultero adhæsuram, & quia hoc non præstitit, censetur prudenter fecisse. (cap. Mulier, ibid.) Quarto, exemplo cuiusdam Hubaldi, qui iurauerat se concubinam suam ducturum in uxorem; & propriam matrem cum fratribus è domo expulsurum, nec ullam eis alimoniam daturum. Cui suatum fuit, ut posteriorem partem iuramenti, utpote illicitam, non seruaret. (cap. Inter cætera, ibid.) Quinto, exemplo mulierum scenicarum, quæ iurauerat, se permansuras in suo peccato & libidinis infamia. Quibus responsum est ab Imperatore, tali iuramento eas non obligari. (l. citata, C. de Nuptiis.) Et rectè. Nemo enim obligatur ad peccatum.

3. Est & alius casus, quo iuramentum seruari non debet, nempe, quando

Qq 2 legi

612 *Liber V. Cap. XIX.*

legibus, aut canonibus contrarium est. l. Si quis inquilinos. ff. De leg. & fideic. §. fin. *Diui Seuerus & Antoninus rescripserunt, iusiurandum contra vim legum, & auctoritatem iuris in testamento scriptum, nullius esse momenti.* Et cap. Si diligenti. De foro competentis: *Nec iuramentum licite seruari potuit, quod contra canonica statuta illicitis conditionibus informatur.* Et ratio est, quia maior est obligatio publicæ legis, quam priuati iuramenti: ergo si priuatum iuramentum repugnat legi publicæ, huic tanquam fortiori insistendum est. Hoc sensu dicit Innocentius loco iam citato: *Pactione priuatorum, iuri publico minime derogatur.* Et Papinianus. l. Ius publicum, ff. De pactis; *Ius publicum priuatorum pactis mutari non potest.* Et regula iuris est, l. Neque pignus, ff. De diuersis regulis iuris: *Priuatorum conuentio iuri publico non derogat.*

CAPVT XX.

An in aliquo casu liceat mentiri.

1. **N**ostri Theologi distinguunt triplex mendacium, iocosum, officiosum, & perniciosum. Iocosum vocant, quod tantum iocici, seu recreationis causa profertur. Officiosum, quod alicui prodest. Perniciosum, quod iniuste nocet. Quod dupliciter fieri potest. 1. quatenus est iniuriosum Deo; cuiusmodi est omne mendacium in rebus fidei, in Sacramento confessionis, & in iuramento. 2. quatenus est iniuriosum proximo; ut contingit in detractione, in falso testimonio, in contractibus.

2. Hoc posito, duo certa sunt. Primò, omne mendacium esse peccatum ex prohibitione, Deus enim prohibet omne mendacium. Leuit. 19. 11. & Psal. 5. 7. & Sap. 1. 11. & alibi. Secundò, non solum ex prohibitione, sed etiam ex natura sua

Qq 3 pecca

peccatum esse. Nam ex naturâ suâ
 continet triplicem malitiam, seu
 deformitatem rectæ rationi repu-
 gnantem, nempe abusum sermonis,
 deceptionem proximi, & violatio-
 nem amicitiaë humanæ. Qui enim
 mentitur, primò quidem abutitur
 lingua & sermone; quia vsus lin-
 guæ ac sermonis ideò datus est ho-
 mini ab authore naturæ, vt per illū
 manifestet proximo, quod in ani-
 mo sentit. At contrâ facit, qui mē-
 titur. Deinde decipit proximum.
 cui mentitur. Ipse enim putat sen-
 tire illum in corde, quod ore loqui-
 tur. Denique violat naturale ius
 amicitiaë, quantum in se est. Nam
 decipiendo proximum, dat illi oc-
 casionem renunciandi amicitiaë.
 Vide Augustinum in Enchir. c. 12.

3. Idem confirmatur ex illo 1.
 Ioan. 2. 21. *Quoniam omne menda-
 cium ex veritate non est.* Ex quo lo-
 co disputat Augustinus lib. contra
 mendaciū, c. 18. Qui docet aliquod
 men

mēdacium esse licitum, vel verum docet, vel falsum. Si falsum, non est ei credendum. Si verum, iam aliquod mendacium ex veritate est, quod negat apostolus. Et ibid. c. 19. sic: Nemo discit à castitate, esse adulterādum: nemo discit à pietate, Deum esse offendēdum: nemo discit à benignitate, proximo esse nocendum; Ergo similiter nemo discit à veritate, esse mentiendum. Et concludit his verbis: *Si hoc non docet veritas, non est verum: si nō est verū, nō est discendū: si non est discēdum, nunquam igitur est mētiendū.*

4. Eodem spectat, quod Christus asserit de diabolo, Ioan. 8.44. *Cū loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius.* Vnde sic concludo: Id, cuius primus author est diabolus, non potest esse, nisi malum: sicut è contrario, Deus est primus author omnis boni. At diabolus est primus author menda-

616 Liber V. Cap. XX.

c j, quia nemo docuit ipsum mentiri, sed ipse suo exemplo alios docuit in paradiso, cum dixit, *Nequaquam moriemini*: Ergo mendacium non potest esse, nisi malum. Eleganter Augustinus tract. 42. in Ioannem: *Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem, sic diabolus genuit quasi filium mendacium.*

5. Hinc sequitur contra Origenem, Cassianum, Priscillianistas, & nostri temporis Politicos, in nullo casu licitum esse mendacium; ne tunc quidem quando mentiendi nemini obesses, & tamen alicui prodesse. Quod etiam docet August. in Ench. c. 13. cum ait: *Nec ideo ullum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando aliquando alicui prodesse, si pauper, cui palam datur, sentit commodum; & dives, cui clam tollitur, non sentit incommodum: nec ideo tale furtum quisquam dixerit,*

De Mendacio. 617

non esse peccatū. Possimus & adulterando prodesse, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, & si vixerit, pœnitendo purgãda; nec idè peccatum negabitur tale adulterium. Si autè meritò nobis placet castitas, quid, queso, offendit Veritas, ut propter alienam utilitatem illa non violetur adulterando, & violetur ista mentiendo? Plura habet idem Augustinus in lib. de Mendacio, cap. ultimo.

6. Et ratio est, quia quæ intrinsecè & ex natura sua mala sunt, nunquã benè fieri possunt, etiamsi ob bonum finem fiant: sed mēdaciū intrinsecè & ex natura sua malum est, ut suprà ostendi: ergo nūquam benè fieri potest, etiamsi fiat ob bonum finem. Maior patet, quia quod intrinsecè & ex natura sua malum est, hoc per nullam circumstantiam extrinsecam potest fieri bonum. Nam circumstantiæ extrinsecæ & accidentiales non mutant intrinsecam

Q 9 5 cam

618 *Liber V. Cap. XX.*

cam rei naturā & essentiam. Rectè August. l. contra mendacium, cap. 7. *Interest quidē plurimum, qua causa, quo sine, qua intentione quid fiat: sed ea, qua constat esse peccata, nullo bona causa obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione, facienda sunt.* Eodem sensu dixit Apostolus, Rom. 3. 8. non esse faciēda mala, ut eueniant bona.

7. Ex dictis constat, duplicia esse peccata, seu mala: alia ex sola prohibitionē Dei, vel Superioris; alia intrinsecè & ex natura sua. V. G. Comedere ex ligno scientiæ boni & mali, vesci carnibus die Veneris, contrahere clandestinum matrimonium, sunt quidem mala, non tamē ex natura sua, sed solūm, quia prohibita. Alioqui ex natura sua sunt indifferentia; & possunt benè fieri, si non prohibeantur; malè si prohibeantur. At furari, adulterari, mentiri, ex natura sua mala sunt, & nunquam benè fieri possunt.

CAPVT

CAPVT XXI.

An liceat vii æquiuocatione?

Sensus est, an liceat alios fallere, decipere, aut eludere per æquiuocationes? Calvinistæ strenuè vtuntur hac arte, & quod ipsi faciunt, nobis per calumniam impingunt. Certè Theodorus Beza in hac palæstra fuit exercitatus. In anno 1536. scripsit Confessionem, in qua asseruit Corpus Christi verè ac realiter esse præsens in cœna, atque ita secum sentire Heluetios & Geneuenses. Hoc ideò fecit, vt Lutheranos, qui idem docent, dolo ad Calvinisimum pertraheret, quasi eadem esset Calvinistarum & Lutheranorum sententia. Sed quid factum? Lutherani cœperunt triumphare de Zuinglianis, & proclamare, ipso Beza teste, mutasse sectam: & cum Luthero sentire. Tum Heluetij, qui Zuinglio adhærebant, grauius in Bezam
inue

inuecti sunt, quòd de mutata ipso-
rum sententia falsò id sparsisset.
Beza ad *Æquiuocationis* asylum
confugiens, respondit, se quidem
vera scripsisse, sed à Lutheranis
malè intellecta. Non enim se locu-
tum esse de cœna Domini, quæ ce-
lebratur in terra (de qua tamen erat
quæstio) sed de cœna, quæ celebra-
tur in cœlo, ubi Christus verè &
realiter præsens est. Refert hanc
historiam Claudius Sanctes in re-
spon. ad Apologiam Bezae, & Bel-
larminus lib. I. de Eûch. cap. 2.

2. En specimen *Æquiuocatio-
nis Calvinisticæ*. Quid agas cum
hoc hominum genere? Nam hoc
artificio eludent omnia: dicent se
credere, pontificem esse Caput Ec-
clesiæ, sed occultè intelligent, non
pontificem Romanum, qui in ter-
ris est, sed pontificem Christum,
qui in cœlis est. Dicent se heri non
fuisse in cœna, sed intelligent cœ-
nam cœlestem. Dicent Ecclesiam
errare

De Equivocatione. 621

errare non posse, sed intelligent Ecclesiam in cœlis triumphantem. Dicens se iurasse Regi suo fidelitatem, sed intelligent Regem Regum, & Dominum Dominantium. Et sic in aliis.

3. Iam, quod deterius est, hanc labem conantur ipsi nobis aspergere, quasi doceamus, licitum esse æquivocationibus uti. Non ita est. Docemus, in omni congressu, pactione, cōtractu, sincerè & sine fūco agendum esse. Vnus casus est, de quo solet disputari, An scilicet reus, quando in iudicio rogatur de crimine, possit negare, vel eludere. Utitur autē Theologi nostri hac distinctione. Si Iudex iuridicè, id est, seruato ordine iuris interroget, reū teneri ac fatendā veritatē: non autem teneri, si iuridicè non procedatur. (c. Qualiter & quando, & c. Cū oporteat, & c. Inquisitionis, De Accusationibus.) Ratio prioris est, quia quisque tenetur obedire
Supe

Superiori legitimè præcipienti. Ratio posterioris, quia Iudex non habet ius interrogandi, nisi seruato ordine iuris. Si ergo non seruat illum ordinem, nõ potest reo vllam obligationem imponere ad crimen aperiendum, cum ius non concedat illi hanc potestatem. Censetur autem non seruare ordinem iuris, quando interrogat de occulto crimine, de quo, neque est fama contra reum, neque indicia competentia, neque semiplena probatio.

4. Quid ergo faciet reus in tali casu, quo non tenetur fateri crimen à se perpetratum? Respondet D. Thomas in 2. 2. quæst. 69. art. 1. posse eum, vel per appellationem, vel alio modo licetè subterfugere, sed sine mendacio. Sed quid si aperit et n. get se crimen perpetrasse, eritne mendax? Multi putant non fore, quandiu crimẽ occultum est. Nam Iudex non præsumitur interrogare, nisi de crimine, quod aliquo modo

nodo in publicam notitiam deductum est. Si ergo reus neget tale crimen à se perpetrarū, non mentitur, si adhuc crimē occultū est. Nul-
a hīc æquiucatio Calvinistica.

CAPVT XXII.

An Duellum sit licitum?

1. **D**uellum est singulare duorum certamen ex pacto, seu condicōto initum. Monomachiam vocant. Quæritur, quando licitum, & quando illicitum sit? Et quæ sint pœnæ illiciti duelli.

I. Conclusio.

2. Duellum in tribus casibus licitum est. *Primò*, quādo necessarium est ad euitandam iniustam mortem, certò aliòqui imminentem. Ita Valentia tomo 3. quæst. 17. puncto 1. cum Nauarro & Caietano. Ratio est, quia semper licitum est subire minus malum, & exponere se periculo mortis per duellum, quàm incurrere certam mortē per
iniu

624 *Liber V. Cap. XXII.*

iniustam occisionem. *Secundo*, licitum est, quando princeps, qui iustum bellum gerit, videt se imparrem esse, ac probabiliter timet succumbere, nisi bellum mutet in duellum. Ita Sanchius lib. 2. c. 29. n. 16. & alij ab eò citati. Ratio est, quia in tali casu cessat malitia duelli, quæ in eo consistit, quòd vterque, inter quos duellum est, coniciat se in periculum mortis, sine sufficienti causa. At hoc non fit in proposito, respectu illius, qui gerit iustum bellum. Tametsi enim coniciat se in periculum mortis, hoc tamen facit ex sufficientissima causa, quia per periculum privatae mortis, vult totum exercitum liberare à maiori periculo publicæ cladis ac internecionis. Nam maius periculum est, quando debilior exercitus confligit cum fortiori in bello, quàm quando par pugnat cum pari in duello. *Tertio*, licitum est, quando miles nostræ partis in bello

bello iusto, prouocat militem alterius partis eo animo : vt si alter recuset, nostri milites fiant alacriores ad bellum. Tunc enim suscipitur duellū ad iustū bellum promouendum. Item, quando miles contrarie partis prouocat nostrum militem, sicut Goliath prouocauit vnum ex Hebræis : tunc noster, qui iustam causā fouet potest acceptare duellum eo animo, vt ostendat nostros milites non timere hostem, sed paratos esse ad certamen, quandoquē hosti visum est. Hoc etiā prodest ad promouendum bellum, & ad hostem deterrendum. Hi casus ad duos generales reuocari possunt. Vnus est, quando quis videt se iniuste occidendum, nisi acceptet duellum. Alter, quando bonū commune, id postulat. Vide Toletum lib. 5. Instruct. Sacerd. c. 6. circa finem.

II. Conclusio

3. Duellum non est licitū in his

R r casi

626 *Lib.V. Cap. XXII.*

casibus. *Primò*, quando suscipitur ad ostentationem virium, vel oblectationem spectantium. (cap. 1. de Torneamentis.) Ratio, quia stultū ac temerarium est, exponere se periculo vitæ præsentis & futuræ, pro inani ostentatione, vel oblectatione. *Secundò*, quando suscipitur ad vindicandam iniuriam. (Valentia quæst. 17. p. 1.) Ratio, quia privata persona non potest vindicare iniuriam sibi factam. Matt. 5. 39. & cap. 26. 52. & Rom. 12. 17. Publica potest quidem, sed per viam iuris, aut belli vindicatiui. Nisi fortè necesse sit, bellum resolvere in duellum, (sup. §. 2.) *Tertiò*, quando suscipitur ad indagandam veritatem & iustitiam alterius partis. (cap. Monomachiam 2. q. 5. & cap. Significantibus, de purgatione vulgari.) Ratio, quia duellum, quod suscipitur ad testimonium veritatis, vel proprii iuris ac innocentiae, ex se fallax est; quia sæpè contingit, innocentem

cētem in duello succumbere. (cap. Significantibus, citato.) *Quarto*, quando suscipitur ad defensionem propriij honoris, ne lædatur. (Caetanus, Sotus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Sanchium, n. 9.) Ratio, quia quādo agitur de vero honore & ignominia, nō oportet spectare, quid dicant homines improbi & mundani; sed quid probi & sapientes. Mundani putant viro nobili ignominiosum esse, recusare oblatum duellum, scortationem, potationem, & similia, quibus improbi delectantur. Sapientes è contrario, cēsent honorificum esse, respuere. quidquid diuinæ legi aduersatur.

Quinto, quando suscipitur ad defensionem bonorum temporaliū, (ex cōmuni sententia.) Ratio, quia sunt alia duo media aptiora ad hunc finem. Vnum, per simplicem defensionem extra duellum. Possum enim, non ex pacto, vt in duello fit, sed ex bona occasione, si

628 *Lib.V.Cap.XXII.*

offertur, inuasorem repellere, & , si
 necesse sit, interficere , vt res meas
 mihi conseruem, præsertim si sint
 magni pretij. Alterû, per viâ iuris;
 quia simplici defensionì non esset
 locus ob periculum propriæ vitæ
 (vt si inuasor esset fortior, quàm
 ego) possum illum accusare de in-
 iuria, & per sententiam Iudicis
 compellere ad restitutioné. Ex his
 duobus mediis alterum potest eli-
 gi. Nam si aduertam me fortiorem
 esse inuasore, possum vi illum re-
 pellere: sin minùs, ad sententiam iu-
 dicis recurrendum est. Vtrobique
 cessat periculum propriæ vitæ. At
 in duello tam mea, quàm inuasoris
 vita, periculo exposita est.

III. *Conclusio.*

4. Antiquo iure, pœna suspensio-
 nis statuta est in Clericos duellum
 exercentes, siue ipsi duellum obtu-
 lerint, siue acceptauerint, cap. 1. De
 Cleri

Clericis pugnantibus in duello. Nouo iure, variæ pœnæ constitutæ sunt, tum à Concilio Tri d. sed. 25. c. 19. de Reformatione; tum à tribus Pontificibus, Pio IV. Gregorio XIII. & Clemente VIII. Quas copiosè persequitur Sanchius lib. 2. c. 39. n. 18. Summa earum est hæc. 1. Excommunicantur omnes, qui duellum exercent. 2. Excommunicantur Imperatores, Reges, Principes, qui concedunt locū pro duello exercendo. 3. Excommunicantur omnes, qui præbent consilium, fauorem, auxilium ad duellum, & qui præsentés astant, vel interfunt. 4. Morientes in duello priuantur sepultura ecclesiastica. Denique Clerici, præter excommunicationem, priuantur etiam dignitatibus, beneficiis, & officiis ecclesiasticis, si aliquo modo ad duellum coope-
rentur.

F I N I S.

INDEX.

RERVM ET
VERBORVM

NOTABILIVM,

Secundùm ordinem paginarum.

A

- *Litaria sunt triplicia.* 331
Allegoricus sensus S. Scriptura quis sit. 40
Anabaptista quotuplices & eorum dogmata. 517. & seq.
Anagogicus sensus S. Scriptura quis sit. 40
Anima iustorum post hanc vitam non dormiunt. 538
Antichristus quis dicatur. 285. non est Papa: 287. Nota Antichristi non conueniunt Papa. 288
Apostoli seruauerunt perpetuam continentiam. 366
Æquiuocationes an sint licite. 619
Bapti

I N D E X.

B

- B**aptismus quomodo ex Scriptura
 probandus. 83. forma verborum
 ex Traditione habetur. 79. 80. an
 repeti possit. 260. eius ceremonia
 ex Traditione habentur. 84
- B**aptizatos ab Hæreticis non esse re-
 baptizandos, ex traditione habe-
 tur. 30. 245
- B**ellum Christianis est licitum. 525
- B**ona opera sunt meritoria vite æter-
 næ. 411. obiectiones solvantur. 413

C

- C**alvinista pertinaces, zelosi, fri-
 gidi, dubij. 7. non habent veram
 Scripturã. 66. non possunt ex Scri-
 ptura disputare. 69. nihil creden-
 dum aiunt, aut faciendum, quàm
 quod in Scriptura præcipitur. 92
- E**cclësiã perisse dicunt. 140. du-
 bij sunt de fide. 178. Calviniani
 ministri non sunt legitimè vocati.
 357. sũt serui inutiles. 417. varia
 ipsorum nomina. 453. de infanti-
 bus ut sentiant. 500. 501. equi-

R x 4 uoca

INDEX.

- uocationibus utuntur. 619. *fraus-*
dulentia eorum. ibid. & seq.
Caluinistarū Atheismi quinque de
Deo. 454. De Christo errores &
blasphemia. 465. hostes sunt ima-
ginis Christi. 481
Caluini error de predestinatione.
487 de gratia. 492. Blasphemia de
authore peccati. 498
Canon sacra Scriptura quid signifi-
cet. 21. 22. Canonici sacra Scriptu-
ra libri qui sint, ibid.
Caput duobus modis accipitur. 184
caput Ecclesia visibile ac inuisibile
fuit Christus 186 nūc est inuisibile.
188. S. Petr. fuit caput. 193. duo pos-
sunt esse capita unius corporis. 199.
Catholici sunt securi, & circa fidem
errare non possunt. 19. 177. 178.
quomodo non errent. 282
Catholicus Princeps possitne tolerare
Hæreticos. 589. casus duo, quibus
possunt. 592. quomodo non possint.
593. possitne pacisci se permissu-
rum Hæreticos. 594
Christus

I N D E X.

- Christus caput est Ecclesia.* 136. non est purus homo. 257. eiusdem est substantia cum Patre. *ibid.* una persona, & dua natura in eo. 258 pro omnibus est mortuus. 465. in cruce non desperavit, ut *Calvinus* ait. 468. non perpeffus pœnas omnes damnatorum in anima. 470 passione sua sibi meruit aliquid. 475. mediator fuit solùm secundùm humanitatem. 476. ab initio nõ ignoravit aliqua. 477. secundùm humanitatẽ non est ubique. 425
- Christiani in dissectionib. fidei, Romano Pötifici adharere debent.* 209
- Circulus philosophicus quis.* 511
Caluinista committunt. 512
- Circumcisionis controuersia tempore Apostolorũ quomodo decisa sit.* 252
- Cœlibes fuerunt Apostoli.* 366
- Communio sub utraque specie non est precepta.* 312. sub una licitè usurpatur. 313. non est relicta per modum hereditatis. 315. laici totum Chri stũ sub una specie acci-
R 1 5 . piunt

INDEX.

- piant. **317.** obiectiones soluntur. **319**
- Concilium Iudaorū duplex, eorumque discrimina. **247**
- Concilia varias controuersias fidei deciderunt. **256.** & seq.
- Conciones Hæreticorum an audienda. **562**
- Consecratio Pontificis vet. Testam. **350**
- Contradictiones apparentes sacra Scriptura. **53**
- Controuersiarum norma qua. **216**
- Iudex quis. *ibidem.*
- Controuersia, de quibus in Scriptura nulla mentio fit. **242.** In veteri Testamento, à quibus decisa. **246** infallibilis fuit Iudex. **248.** de Circumcisione Apostoli definirunt. **255.** varia controuersia à Conciliis decisa. *ibid.* & seq. Christus in controuersis non mittebat ad Scripturam. **274**
- Conuersio Hæreticorum quomodo instituenda. **15**

I N D E X.

*Controuersia huius temporis de fide
sunt quintuplices.*

D

Demon quomodo habeat pote-
statem in non baptizatos. 505

Et quomodo expellatur. *ibidem.*

Decalogi lex seruari potest cum au-
xilium diuina gratia. 402. obligat
iustum. 409. soluantur contraria
argumenta. *ibid.*

Decreta Ecclesia Pontifice consen-
tiente statuuntur. 210

Deus essentialiter est simpliciter in-
finitus. 454. ubique praesens in hoc
mundo. 437. non habet accidentia
realiter distincta à sua substan-
tia. 459. decreta eius sunt ab aeter-
no. 461. aternitas eius est indi-
uisibilis Et tota simul. 462

Disputare ne liceat cum Haer. de fid. 573

Dissimulare fidem quomodo licitum. 551

Doctores Ecclesia, in quo sacra Scri-
ptura sensu excellant. 42

Dubij Haeretici qui sint. 11. similes

Nicodemo. *ibid.* quomodo cum ipsis
agens

I N D E X.

agendum.

15

Duellum licitū est trib. casib. 623. il-
licitū quādo. 626. pœna qua 628

E

Ecclesia Christi in terris est visi-
bilis. 118. 125. cadit partim
sub externos oculos, partim sub
internam fidem. 123. comparatur
reip. 126. est una. 127. sãcta. 128
Catholica. 129. Apostolica. 130
sponsa Christi. 131. domus Dei.
132. columna veritatis. 133. 144
extra eã nemo potest saluari. 134
non potest tota deficere, aut errare
in fide. 138. & seq. autoritas eius
magna est. 152. Iudicium eius
secure & tuto sequimur. 154. ob-
iectiones circa defectionem Eccle-
sia solvuntur. 155. & seq. tempore
Antichristi pars deficiet. 163. non
est similis luna in defectione. 168.
sed alius. 169. non est alia quã
Romana 172. non fuit in solis in-
fantib. 174. nec in uno alterove
cordato viro. 175. caput quod. 184

S. Peir

INDEX.

- S. Petro commendata est singulari modo.* [204.](#) est Iudex controversiarum. 217
- Ecclesia primatū nō habet* [Reges.606](#)
- Episcopi totius orbis ad Romanum Pontificem confugiunt.* 209
- Eucharistia figura.* [325.](#) Christus in ea verè præsens est. [445.](#) non per ubiuitatem. [446.](#) nec per unionem hypostaticam. [447.](#) nec per simplicem coniunctionem. [448](#) sed per transubstantiationem. [450](#)
- Exorcismus quid & quotuplex.* [505](#) usurpandus. [505.](#) [506.](#) ex Traditione probatur. 85

F

Fides sola non iustificat. [390.](#) fides iustificans in eo non consistit, ut quis credat peccata sibi esse remissa. [395.](#) non differt à fide historica & miraculorum. [398.](#) non datur solis prædestinatis. [399.](#) potest amitti. [400.](#) non facit hominē certū de sua [iustitia.401.](#) An quilibet possit saluari in sua fide. [541](#)

Fides

I N D E X.

Fides, nō negāda ad vitādam mortē.

549. dissimulari quom. possit. 551

Fides an Hæreticis seruanda. 578

Figura Eucharistia. 325

*Figura sacre Scriptura difficultates
pariunt. 50*

*Frigidi Hæretici qui sint. 9. Quomo-
do cum ipsis agendum. 14*

G

G*Ratia actualis duplex off. 445*

*voluntas ei cooperatur. 493.
in potestate voluntatis est ei con-
sentire, aut refragari. 497*

H

H*Æretici quadruplices, pertina-
ces, zelosi, frigidi, dubij. 7. sing.*

quomodo tract. 12. 13. 14. 15. quina

*facilius conuertantur. 16. Expun-
gunt libros à S. Scriptura canone.*

*24. non habent veram S. Scriptu-
ram. 66. non possunt ex Scriptura*

*disputare. 69. male reiiciunt Tra-
ditiones. 72. nemo tutus esse potest*

*de fide sua. 178. falsò accusant
Catholicos de communione sub*

una

I N D E X.

una specie. 311. *negant liberum arbitrium.* 377. *eorum iustificatio qualis.* 382. *doctrina de fide iustificante.* 390. *quomodo pacem publicam turbent.* 584. 585. *an à Catholico Principe tolerandi.* 589 *an cum iis orandum publicè.* 560 *conciones an audienda.* 562. *Sacramenta an participanda.* 564. *matrimonia cum ipsis ineunda.* 565. *an ad sepulturam comitãdi.* 567. *libri Hæreticorum an quando legendi.* 580. *an de fide cum ipsis disputandum.* 573. *an cum ipsis pacisci.* 576. *an fides seruanda.* 578. *possintne puniri propter hæresin.* 581
Hæresis potest puniri pœna capitã 582

I

I *Dola colere per simulationem non licet.* 555
Ieiunia Ecclesia Catholica. 421
Imago Christi tripliciter spectatur. 481. *colenda, ibid.*
Infantes contrahunt peccatum originale.

I N D E X.

- nale.* § 18. capaces sunt Baptismi.
 § 20. non nascuntur sancti. § 01
 nec illegitimi obnoxij sunt eter-
 na damnationi, ideóque à Bapti-
 smo reiiciendi. § 04. non habent
 actualem fidem, qua credant in
 Christū. 438. in Baptismo quom.
 iustificātur & actu credunt. 442
Infantes soli nunquam in Ecclesia
fuerunt. 174. eos esse baptizandos
 ex traditione habetur. 81
Interpretari S. Scripturam non est
cuiuslibet. 62
Inuocatio Sanctorum pia est & uti-
lis. 292. soluantur contraria ar-
 gumenta. 293. & seq.
Iudex controuersiarum fidei qualis
esse debeat. 116. 216. non est scri-
 ptura. 223. quomodo sit infallibi-
 lis. 279. analogia cum ciuili. 264
Iudai an possint tolerari. § 98. *Vsura.*
 § 99. odiū in Christianos. 601
 obsunt reipubl. 602. quomodo to-
 lerandi. 604. expellendi. 605
Iudai duplex Conciliū habuere 247

IURANS

I N D E X.

Iurans se mansurum in haeresi, an teneatur. 609

Iuramenta de re illicita nō obligāt.

ib. Iuramētū quid & quotuplex.

530. *licitum est Christianis.* 531

Iustificatio quid & quomodo fiat.

380. *tollit peccata, non tegit.* 383

infundit gratiam inhaerentē. 387

L

L *Aicis non licet disputare de fide.*

573

Lapsos post Baptismum Ecclesia absoluit. 256

Leges ecclesiasticae sanciantur à Pontifice. 210

Legem homo non potest implere sine gratia Dei. 261

Lex scripta non est iudex, nec sola est norma. 267

Liberum arbitrium quid. 377 *eius usus in quibus actionibus.* 378

Libri haeretici an & quom. legentur. 570

Litteralis sensus S. Scripturae quis. 38 *est obscurus.* 43

Iuherani alij pertinaces, alij zelo-

INDEX.

si, alij frigidi, alij dubij. 7. non habent veram Scripturam. 66. non possunt ex Scriptura disputare. 69 ineptè disputant. 71. agnoscunt aliquas Traditiones. 92. Ecclesiam periisse dicunt. 140. dubij sunt de fide. 178. 181
Lutherani Ministri non sunt legitime vocati. 357. sunt serui inutilis. 417. Christum ubique esse docent secundum humanitatem. 425

M

Magistratus ciuili*s iudex est in* controversiis ciuilibus. 264
Magistratus politicus est licitus Christianis. 523. 524
B. Mariam Virginem post partum mansisse virginem ex traditione habetur. 82. 246
Martinus Lutherus non fuit ordinariè vocatus. 357. nec extraordinariè. 359. noua dogmata ipsius. 361 grata carni. 362
Matrimonium non potest dissolui apud Christianos propter heresim. 535
Matri

I N D E X.

C A P V T . X V .

De libero arbitrio. 376

C A P V T . X V I .

De Iustificatione. 379

Concl. Prima. 383

Secunda. 387

C A P V T . X V I I .

De fide Iustificante. 390

Quæst. Prima. 391

Obiect. Prima. 392

Secunda. 394

Tertia. ibid.

Quæst. Secunda 395

Obiect. Vnic. 396

Quæst. Tertia. 397

Quarta. 399

Quinta. 400

Sexta. 401

C A P V T . X V I I I .

De Observatione legis. 402

Concl. Prima. 403

Secunda. 405

Tertia. 407

Quarta. 409

INDEX.

CAPVT XIX.

<i>De merito bonorum operum.</i>	411
Obiect. Prima.	414
Secunda.	<u>416</u>
Tertia.	419

CAPVT XX.

<i>De Ieiunio & Abſtinentia.</i>	<u>421.</u>
--------------------------------------	-------------

LIBER II.

<i>De Cōtrouerſiis Lutheranorū.</i>	424
-------------------------------------	-----

CAPVT I.

<i>De Vbiquitate.</i>	<u>425</u>
Obiect. Lutheranorum.	
Prima.	<u>430</u>
Secunda.	<u>431.</u>
Tertia.	<u>435</u>
Quarta.	<u>436.</u>
Quinta.	<u>437</u>

CAPVT II.

<i>De fide Infantium.</i>	438
Obiect. Lutheranorum.	
Prima.	<u>443</u>
Secunda.	ibid.
Tertia.	<u>444</u>
Quarta.	ibid.

I N D E X.

C A P V T III.

<i>De Impanatione.</i>	445
Quæst. Prima.	<u>446</u>
Secunda.	<u>447</u>
Tertia.	<u>448</u>
Quarta.	<u>449</u>

L I B E R III.

De Controuersiis Calvinistarum.

453

C A P V T I.

<i>De Attributis diuinis.</i>	<u>454</u>
Concl. Prima.	ibid.
Secunda.	<u>457</u>
Tertia.	<u>459</u>
Quarta.	<u>461</u>
Quinta.	<u>462</u>

C A P V T II.

<i>De Christo.</i>	465
Quæst. Prima.	ibid.
Secunda.	<u>468</u>
Tertia.	471
Quarta.	<u>475</u>
Quinta.	476
Sexta.	<u>477</u>

INDEX.

CAPVT III.

De Imagine Christi. 481

CAPVT IV.

De Prædestinatione. 487

CAPVT V.

De Gratia. 491

CAPVT VI.

De Authore Peccati. 498

CAPVT VII.

De Baptismo Infantium. 500

CAPVT VIII.

De Exorcismo. 505

Obiect. Prima. 506

Secunda. 508

CAPVT IX.

De Præsentia Christi in Eucharistia. 509

CAPVT X.

De Circulo Calvinistico. 510

LIBER IV.

De Cōtrouersis Anabaptistarum.

517

CAPVT I.

De Peccato originali. 518

CAPVT

INDEX.

*Matrimonia a2 cum Hæreticis
ineunda. 565*

*Mendacium triplex. 613. omne men-
daciū est peccatum. ibid.*

Mentiri num aliquando liceat. 613

Moralis sēsus S. Scriptura quis sit. 41

*Mysticus S. Scriptura sensus quis. 38
diuiditur in anagogicum, allego-
ricum, tropologicum. 40*

N

N*Egās se Lutheranū, aut Calui-
nistā, cū sit, quom. peccet. 550*

O

O*bscuritas S. Script. 45. oritur ex
duplici capite. 49. alia causa
obscuritatis. 54. & seq. cur Deus
obscuram voluit esse. 59. laudatur
ab obscuritate, non arguitur. 60*

*Opera bona sūt meritoria vita eter-
na. 411. obiection. solvuntur. 414. 415*

*Orare cum Hæreticis publicè quomo-
do licitum. 560*

P

P*aciscine liceat cum Hæret. 576
Papa nō est Antichrist. 287. nota*

S s 2 Anti

I N D E X.

- Antichr. non conueniūt Papa.* 289
- Pascha die Dominic. celebrādū.* 256
- S. Paulus, cur S. Petro restiterit.* 204
- S. Petrus fuit caput Ecclesia.* 193
- prærogatiua S. Petri.* 195 *obiectio-*
nū cōtra eius primatū solutio. 198
- Persona diuina realiter distinct.* 257
- Peccatum originale quid sit.* 380
- peccatum est triplex.* 369. *ueniale*
quid & quotuplex. 373. *non om-*
nia peccata sunt æqualia, aut
mortalia. 375. 376. *comparantur*
maculis, vinculis, vulneribus. 384
- Peccatum originale per Baptismum*
aboletur. 261
- Pertinaces Hæretici qui dicantur.* 7
- similes Pharisæis.* 8. *quomodo cum*
ipsis agendum. 12
- Politici qui dicuntur.* 1. *reperiuntur*
ubique. 540. *docent quemlibet*
saluari in sua fide. 541
- Polygamia illicita Christianis.* 514
- Pōtifex caput Ecclesia visibile.* 185
202. *præuilegia Pōtificis.* 209. *pr-*
matius eius defēditur. 210. & seq.
- Ponti*

I N D E X.

- Pontificis vet. Test. consecratio, & officia.* 350
- Præcepta decem possunt seruari.* 402. 407
- Prædestinatorum argumentatio.* 489. 490
- Prætextus Hæreticorum.* 8. 9. 10
- Purgatorium esse probatur.* 339. & seq. *Obiectiones contra purgatorium dissoluntur.* 345

R

- R**eges non habent primatum Ecclesia. 606

S

- S**acerdotum vocatio ordinaria. 354. Extraordinaria. 356
- Sacerdotes in Ecclesia occidentali semper fuere cœlibes.* 368
- Sacramenta vetera & noua.* 296
- quid sit Sacramentum.* 298. 299
- Sacramentorum causa.* 301. non sũt instituta, ut excitet fidẽ. *ib.* & 305. sed ut conferant gratiam. *ib.* septem sũt. 306. & seq. *Sacramentorũ numerus ex Script. nõ potest haberi.*

I N D E X.

- haberi.* 244. *sed ex traditione.* 83
Sacramenta cum Hæreticis an parti-
cipanda. 564
Sacrificium quid sit & quotuplex.
 326. 327. *Missæ verè est sacrifi-*
cium. 328. *& sequent. obiectiões*
soluuntur. 334
Saluari nemo potest extra Eccle-
siam. 134
Saluarine possit quilibet in sua fide.
 541
Santos licet inuocare. 291. *utile est.*
 292. *obiectiões soluuntur.* 293
Sancti in cælo sciunt res nostras. 295
Sacra Scriptura tria habet, canonem,
versionem, sensum. 29. *Versio S.*
Scriptura antiqua. 33. *versiones*
Hæreticorum. *ibid.* *sensus S. Scri-*
ptura quadruplex. 38 41. *obscura*
est. 45. 49. *sine peculiari Dei illu-*
stratione non intelligitur. 47. *ob-*
scuritas oritur ex duplici capite.
 49. *res S. Scriptura quadruplices.*
ibid. *Interpres eius quis.* 62. *non*
docemus eam esse insufficientem
sine

I N D E X.

C A P V T I I.

De Baptismo infantium. 520

C A P V T I I I.

De Magistratu Politico. 523

C A P V T I V.

De Bello. 525

C A P V T V.

De Iuramento. 530

C A P V T V I.

De Polygamia. 534

C A P V T V I I.

De Vinculo Matrimonij. 535

C A P V T V I I I.

*De Animabus iustorum post hanc
vitam.* 538

L I B E R V.

De Cōtrouersis Politicorum. 540

C A P V T I.

*An quilibet in sua fide saluari
possit.* 541

Prior explicatio discutitur. 543

Posterior discutitur. 547

C A P V T I I.

*An liceat negare fidem Christi ad
vitam*

INDEX.

vitandam mortem. 549

CAPVT III.

An aliquando liceat tacere, aut dissimulare fidem Christi. 551

CAPVT IV.

An aliquando liceat simulare alienam fidem. 553

CAPVT V.

An liceat per simulationem idola colere. 555

CAPVT VI.

An liceat cum Hæreticis publicè orare. 560

CAPVT VII.

An liceat conciones Hæreticorum audire. 562

CAPVT VIII.

An liceat Sacramenta cum Hæreticis participare. 564

CAPVT IX.

An liceat matrimonia cum Hæreticis contrahere. 565

CAPVT X.

An liceat comitari Hæreticos ad sepulturam. 567

CA

INDEX

CAPVT XI.

An liceat libros Hæreticos legere. 569

CAPVT XII.

An liceat cum Hæreticis disputare de fide. 573

CAPVT XIII.

An liceat pacisci cum Hæreticis. 576

CAPVT XIV.

An si paciscaris cum Hæreticis, fides seruanda sit. 578

LIBER XV.

An Hæretici propter hæresim puniri possint. 581

CAPVT XVI.

An Princeps Catholicus possit Hæreticos in sua Prouincia tolerare. 589

CAPVT XVII.

An Princeps, vel Magistratus possit Iudeos tolerare in sua ciuitate, vel prouincia. 597

Concl. Prima. 598

Secunda. 599

Tertia. 601

CA

INDEX.

CAPVT XVIII.

*An Reges & Principes habeant
Primum Ecclesia.* 606

CAPVT XIX.

*An qui iuravit se mansurum in
Lutheranismo, teneatur presta-
re.* 609

CAPVT XX.

An in aliquo casu liceat mentiri.
613

CAPVT XXI.

An liceat uti equiuocatione. 619

CAPVT XXII.

An Duellum sit licitum. 623
Concl. Prima. ibid.
Secunda. 625
Tertia. 628

FINIS.

INDEX.

<i>sine traditionib. 96. Script. cū traditione est norma controuersiarū.</i>	
<i>216. non est Iudex secundū litteram. 223. nec secundū sensum.</i>	
<i>232. Claritas eius unde pendeat.</i>	
<i>234. sensus eius ex traditione sapè petendus.</i>	237
<i>sensus litteralis S. Scriptura quis.</i>	38
<i>mysticus quis, ibid. ambiguus.</i>	54
<i>sepultura Hæreticorum an frequentanda.</i>	567
<i>Seruus inutilis quis sit?</i>	417
<i>Simulare alienā fidem an liceat.</i>	553
<i>Spiritus S. est Deus.</i>	260
<i>Symbolum fidei esse Apostolicum, ex traditione habetur.</i>	80
<i>Synagoga Iudaorum non fuit Catholica.</i>	130
<i>Synagoga non defecit tota à fide. 159</i>	
<i>tempore Christi defecit.</i>	160

T

T <i>raditiones vet. Test. Pharisæic.</i>	
<i>72. Mosac. 74. Traditiones Apostolica eandem cum Scriptura habent auctoritatem. 77. sunt de dogmâ</i>	

I N D E X.

dogmatibus fidei, & de ritibus
externis. 79. 80 enumerantur. 81
Ecclesiastica seruanda. 87 male
reiciuntur ab Hereticis. 89. non
meremur per eas iustificationem,
& remissionem peccatorum. 97
non omnes sunt Apostolica. 98
obiectiones contra Traditiones sol-
uuntur. 99. & seq.

V

V Biquitas Lutheravorū refelli-
tur. 425. 430

Versiones S. Scripturae *bonae, mala.* 34

Catholicorum una & eadem, He-
reticorum varia. 36

Vocatio Ministrorum duplex. 349

Veteris Testamenti. *ibid.* noui Te-
stamenti. 454. quatuor in Voca-
tione spectanda. *ibid.* & 455

Vsura Iudaeor. quom. toleranda. 399

Z

Z Elasi Heretici qui sint. & similes
Paulo. *ibid.* quomodo cum ipsis
agendum. 13

Zizania in Euāg. quid signific. 586

F I N I S.

SERENISSIMO
PRINCIPI.

FERDINANDO
ERNESTO, ARCHI-
DUCI AVSTRIÆ,

AVGVSTISSIMI ET
Inuictissimi Romanorum Impera-
toris, FERDINANDI SECVNDI,
filio ac heredi,

MARTINVS BECANVS.

LICEAT mihi, Sere-
nissime Princeps, cu-
tas & cogitationes Tuæ Se-
nitatis aliò paulisper auoca-
re. Expediã paucis. Scripsi nõ
ta pridem Manuale contro-
uersiarum de fide ac religio-
ne, quod Augustissimo & In-
uicti

uictissimo Imperatori Ferdinando Secundo, Piissimo Parenti tuo, Domino nostro Clementissimo, cum ea, quâ par est, reuerentia ac animi submissione, dicaui & consecraui. Interea à bonis viris interpellatus sum, vt quæ ibi fusiùs disputata sũt, breuiori formâ ac methodo comprehenderem, & ex Manuali, **Compèdium Manualis** conficerem. Factum est. Hoc ipsum compendium Tuę Serenitati nunc offero, & sub Amplissimi Nominis Tui auspicio in lucẽ exire opto. **Æquitas** id postulat. Sicut enim vtriusque operis idem argumentum est, idem stylus, eadem

eadem dispositio; nec aliter,
quàm mole & quantitate in-
ter se differunt: ita Augustis-
simi Parentis, & Serenissimi
Filij eadem profapia est, idem
genius, idem ad heroïcas vir-
tutes ardor ac propensio; nec
aliter ferè, quàm ætate ac
statura, alter ab altero dis-
cerni potest. Si ergo Manua-
le, quod maius est, Augu-
stissimo Parenti Tuo dedi-
caui; certè non alteri, quàm
Serenissimo Filio, Compen-
dium hoc, quod minus est,
dedicare debui. Ita prorsus.
Sic enim futurum est, vt
ambo, in eadem familia, in
eàdem domo, sub eodem
recto, locum ac clientelam

reperiant : & quæ eiusdem
sunt originis ac sanguinis,
hospitio non diuellantur.
Mancant ergo pariter cõso-
ciata , & apud vos in eodem
domicilio commorétur. Nec
dubito, quin sicut Inuictissi-
mus Imperator clementissi-
mè acceptauit oblatum à me
Manuale ; ita Serenitas Ve-
stra, pari humanitate Com-
pendium hoc admissura sit.
Deus opt. Max. qui & Paré-
tem & Filium, sua miseri-
cordissima benignitate ad
suprema honorum fastigia
destinauit, pergat vtrunque
incolumé conseruare , con-
tra hostes protegere , glo-
riosas victorias largiri , &
ad

ad Romani Imperij digni-
tatem restaurandam, ani-
mos ac vires subministrare.
Ita voueo. Vale, Serenissime
Princeps, & me inter fideles
seruos ac clientes Tuæ Se-
renitatis agnosce. Vien-
næ 13. Augusti 1623.

Serenitatis Tuæ.

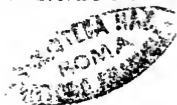
*Humillimus in Christo
seruus.*

MARTINVS BECANVS.

*Facultas R. P. Prouincialis Societatis
Iesu, in Prouincia Lugdunensi.*

EGO Ioannes Forerius, Societatis Iesu,
in Prouincia Lugdunensi, Præpositus
Prouincialis, iuxta præuilegium eidem
Societati à Regibus Christianissimis,
Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV.
20. Decembris 1606. & Ludouico XIII.
nunc regnante 14. Februarij 1611. con-
cessum, quo Bibliopolis omnibus prohi-
betur, ne libros ab hominibus nostræ So-
cietatis compositos, absque Superiorum
eius permissione impendant, permitto
Antonio Pillehotte, Lugdunensi Biblio-
polæ, ut librum, qui inscribitur, *Compen-
dium Manualis Controuersiarum huius
tæporis, de Fide ac Religione, R. P. Martini
Becani, Societatis Iesu Theologi, ab eodem
Authore depromptum*, ad sex proximos
annos impimere, ac liberè diuendere
possit. Datum Lugduni 12. Julij 1624.

IOANNES FORERIVS.

CON

CONCESSIO.

Librum hunc, qui inscribitur, *Compendium Manualis Controversiarum huius tēporis, de Fide ac Religione, R. P. Martini Becani, Societatis Iesu Theologi, ab eodem Authore depromptum*, Ego Procurator Rēgius in Curia Lugdunensi typis mandari, & demum in lucem exponi consentio. Lugduni 12. Iulij 1624.

PVGET.

PERMISSIO.

Librum hunc, qui inscribitur, *Compendium Manualis Controversiarum huius tēporis, de Fide ac Religione, R. P. Martini Becani, Societatis Iesu Theologi, ab eodem Authore depromptum*, ab Antonio Pillehotte, Bibliopola Lugdunensi, in lucem dari permittimus, simul ne quis citra factam ei potestatem denuò excudat, interdiciamus. Datum Lugduni 12. Iulij 1624.

DE CHAPONAY.

ã 5

I N D E X.

L I B R O R V M,

C A P I T V M E T

Q V Æ S T I O N V M.

P R Æ L V D I V M.

D *E varia dispositione Adversariorum, & quomodo cum singulis agendum. fol. 7.*

L I B E R I.

De Controversiis communibus. 19

C A P V T I.

De Scriptura sacra. 20

Quæst.

1. Qui libri Scripturæ sint Canonici.

2. Quæ sit legitima versio Scripturæ.

34

3. Quis

I N D E X.

3. Quis sit sensus Scripturæ literalis, & quis mysticus. 38
4. An sensus literalis sit obscurus. 43
5. Unde oriatur, obscuritas Scripturæ. 49
6. Cur Deus voluerit Scripturam esse obscuram. 59
7. Quis debeat Scripturam, cum obscura sit, interpretari. 62
8. An Lutherani & Calvinistæ habeant veram Scripturam. 66
9. An Lutherani & Calvinistæ possint ex Scriptura disputare. 69
10. Quomodo Aduersarij soleant ex Scriptura disputare. 71

C A P V T I I.

- De Traditionibus.* 72
- De Traditionibus veteris Testamenti. ibid.
- De Traditionibus noui Test. 76
- Aduersariorum sententia. 89
- Dissensio. 92
- Mendacia. 96
- Obiect. Prima. 99
- Secunda. 103
- Tertia.

I N D E X.

Tertia.	107
Quarta.	109
Quinta.	111
Sexta.	115

C A P V T III.

De Ecclesia.	116
Conclus.	
1. Ecclesia Christi in terris visibilis & conspicua est.	118
2. <u>Hæc visibilis Ecclesia est vna, Sancta, Catholica, Apostolica, Sponsa Christi, Domus Dei, Columna & firmamentum veritatis.</u>	127
3. <u>Extra hanc visibilem Ecclesiam nemo potest saluari.</u>	134
4. <u>Hæc visibilis Ecclesia non potest deficere, vel errare in fide.</u>	138
Corollarium huius conclusionis.	
151	
<u>Obiect. Prima.</u>	155
<u>Secunda.</u>	162
Tertia.	165
5. Visibilis Christi Ecclesia, de qua hætenus dictum est, non est alia;	1

I N D E X.

alia,quàm Romana, seu Pon- tificia, toto orbe diffusa.	172
Epilogus huius capituli.	177
C A P U T I V.	
<i>De Capite Ecclesie.</i>	184
De Christo primario Ecclesie ca- pite.	186
Concl. Prima.	ibid.
Secunda.	188
De Petro Christi Vicario , seu de Primatu Petri.	193
Obiectiones contra Primatum Pe- tri.	198
Prima.	ibid.
Secunda.	200
Tertia.	203
Quarta.	204
De Pontifice Petri successore , seu de Primatu Pontificis.	206
Obiectiones contra Primatum Pontificis.	210
Prima.	ibid.
Secunda.	212
Tertia.	213
Quarta.	214

C A P U T

I N D E X.

C A P V T V.

De Iudice controuersiarum. 216

Argum.

1. Ex officio iudicis. 219

2. Ex parte Scripturæ. 221

3. Ex parte Controuersiarum. 242

4. Ex usu & praxi veteris Testa-
menti. 246

5. Ex usu & praxi noui Testamen-
ti. 251

6. Ex Analogia iudicis controuer-
siarum ciuiliū. 264

Obiect. Prima. 270

Secunda. 272

Tertia. 275

Quarta. 278

C A P V T V I.

De Antichristo. 285

C A P V T V I I.

De Inuocatione Sanctorum. 291

C A P V T V I I I.

De Sacramentis. 296

De nomine Sacramenti. 298

De definitione Sacramenti. 299

De causis Sacramentorum. 301

Obiect.

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

